De spieghel der menscheliker behoudenesse

editie L.M.Fr. Daniels

bron

De spieghel der menscheliker behoudenesse. In: Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), *Cd-rom Middelnederlands*. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_spi003ldan01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. INL SCHATKAMER VAN DE NEDERLANDSE TAAL

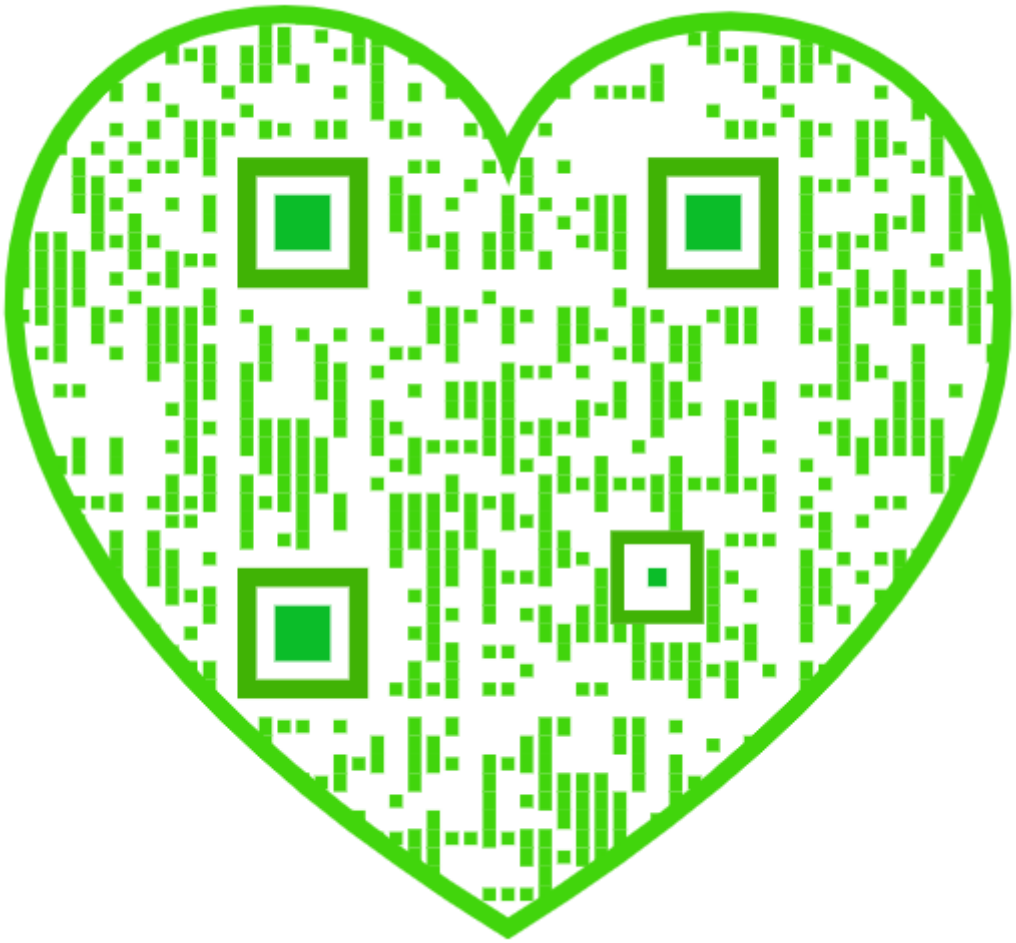

Proloog

In allen beghinne, eist goed of quaet,
Zalmer an roupen daert al anstaet
Marien der hemelscher coninghinne,
Dat zoe ghewerde van dien beghinne
Te stichtene enich hende goet,
Ende als men dit niet ne doet,
Zo mach men wel dat hende vresen.
In hystorien hebbic ghelesen
Van enen dief die groot betrouwen
Hadde up marien onser vrouwen,
Ende altoes, als hi stelen woude,
Ende huut ziere wuensten steppen zoude
Stont voor hem in ene passage
Onser zoeter vrouwen ymage
Voren an een huus ghemielt.
Devotelike hi voor hare knielt
Ende sprac / vrouwe mijns ghenaden,
Ic bem nu huut om quade daden
Te doene ieghen gods ghebod,
Maer lacen, al ben ic nu dus zot
Dat ic dustane dinghen doe,
Ic hope, vrouwe, quaemt der toe,
Dat mijn tijt zal zijn vervult,
Dat ghi voor mi bidden zult
Uwen lieven zuene minen here,
Dat hi mijn herte also kere
Ter duecht / dat ic dit laten moete.
Dus placht hi voor dit beelde zoete
Te laten menighen heeten traen.
Zo teenre tijt wart hi ghevaen
Openbare met dieften bloot
Ende wart gheiugiert ter doot.
Hi die was in vreesen, in rouwen,
Riep altoos up onser vrouwen
Ende sprac hare devote woorden,
Zo dat zoene ten laetsten hoorde
Ende hulp hem dat hi te live bleef.
Met rechte hi grote bliscap dreef,
Dat hi zo comen was van dan
Ende ewelike bleef hi goed man,
Also langhe als hi levede.
Dus al waert dat yement snevede,
Hine zal wanhopen niet no laten
Der fonteynen van caritaten

Tanroupene ./ want zoe ons van gode
Verbidden mach in alre bode.
Ende zal men ooc yet goeds beghinnen,
Om dat zo wankel zijn onse zinnen,
Zo zalmen se altoos roupen an,
Want men niet goeds vulcomen can
Zonder biden toedoene van haer
Want wij lesen, ende hets waer,
Dat wij nemmermeer vulbrachten
Eene inkel dueghet bi onser machten,
Ne waere de gracie gods niet mede.
Zo groot es onse ghebreckichede,
Die ons houd in der zonden mul;
Ende maria es der gracien vul,
Also die inghel grabiel,
Als hise groette, zeide wel,
Ende dat de here met haer waere
Zeide haer die inghel openbare.
Ende es god dan waer zoe zij
Ende zoe met ons, hi es ons bi.
Nu biddic deser coninghinne,
Dat zoe ghewerde mine.v. zinnen
Met haere gracien zo te verlichten,
Dat ic dit vraylic moete dichten
En in dietsche bringhen voort
Zonder loghenlike woort.
Dat biddic u, vrouwe maria,
Want ict up uwen troost besta.
Het es voor gode grote weldaet
Dat men den mensche te weten laet
Of enigherhande deughet leert,
Daer hi hem mede ter weldaet keert,
Als ons orcond tlatijnsche gloos
Qui ad iusticiam erudiunt multos
Fulgebunt quasi stelle in perpetuas eternitates.
In dietsche dit te zecghen es:
Zo wie vele lieden wille [berichten]
Ter gherechticheit en[de hem gestichten],
Die zullen als die sterre [claer]
Blecken ende scemeren vorwaer
In de ewighe erfachtichede
Daer boven in de hoghe stede.
Ende hier bi ic stichten woude
Desen bouc om dat mer in [soude]

Leeren duechdelike ghewerken
Ende hier ute enighe weldaet merken.
Den mensche, also ment vint bescreven,
En es niet beters in dit leven,
Dan dat hi een kennen heift
Van gode die hem twesen gheift;
Dit es boven allen sticken goet.
Maer die van lettren zijn vroet,
Willen zij met herten daer na poghen,
Zij sullen huut scrifturen moghen
Comen wel te gods kennesse
Bider scrifturen beteikenesse.
Maer die leeken die tbediet
Vanden lettren ne weten niet,
Die moeten in de leeke bouken
Ons heren kennesse zouken.
Der leeken bouken over waer
Dat zijn beelden die hier ende daer
Zijn ghepingiert ende ghescreven,
Daermen hem bi te kennen mach gheven
Hystorien van menighen dinghen.
Ende hier bi ic voort wille bringhen,
Alte voren ter gods eere
Ende oec mede ter leeken leere,
Desen bouc die ic in dichten
Met gods gracie zal verlichten.
Eerst meenic te toghen al
Lucifer ende ziere ghesellen val
Dien god om hare hoverde groot
Stac in de ewelike dood,
Ende daer na mijn vermoghen
Zal ic den zwaren val toghen
Van yeven ende van adame
Ende van hen allen die na hem quamen,
Ende daer na hoe gods moghentheit
Met haere groter ontfermicheit
An nam die vorme menschelijc
Ende dor ons staerf ghewillichlijc,
Ende hoe hi bi ziere dueghet groot
Ons verlossede met ziere doot,
Die hi voor ons wilde wilcueren.
Ende voort bi wat figuren
Dat hi voor zine gheboorte liet weten
Zine toecomst biden propheten.

Hier in dan zo sullen wij merken,
Dat in desen cleenliken werken
Vele hystorien zijn ghetast,
Die de scrifture heift ghepast
Ende wel staen te haren acoorde,
Al eist dat zij van woorde te woorde
Niet en zijn gheexponeert.
Want wat een exponituer begheert,
Mach hi bedieden van allen dinghen,
Wille hijt te zinen propooste bringhen,
Opdat te ziere materien doocht.
Ende es zijn herte niet gheboocht
Om zomeghe dinghen te verclaren,
Hi mach dat wel laten varen
Ende nement huut alsoot best voucht
Ende ziere herten best ghenoucht.
Zo om te betere verstannesse,
Zo bringhicker toe ghelikenesse,
De welke wel es horens waert,
Want zoe hier af ghelijc verclaert.

Het gheviel op eenen tijt,
Dat eene eeke groot ende wijt
In ene abdye ghewassen stont
Met haren wertelen inden gront.
Ende dese dede hem cranc profijt,
Zo dat die moneken teenre tijt
Worden vindende in haren rade,
Dat goet ware dat mense huut dade.
Als dit was over een ghedreghen,
Die eeke wort ter neder ghesleghen
Ende gheroodt al uter erde
Ende elc nam dat hem dochte in zinen moet,
Dat te ziere officien was goet.
Die meester vander smessen quam,
Die tsinen bouf den tronc of nam
Om te zettene teere steden,
Daer hi up den tronc zouden smeiden.
De hudevettre quam oec mede
Ende gaderde de scurtsen ter stede,
Die hi in sticken malen woude,
Daer hi zijn leder mede vetten zoude.
Die de zwijnen hadde te verwaren,
Die nam oec na zijn begharen

Die eekelen die hi zoude gheven
Den zwijnen daer zij bi zouden leven.
Die meester vanden temmerlieden
Die nam ooc, hoordic bedieden,
Vander eeke enen dicke stake,
Daer hi enen balke of zoude maken
Ende dien lecghen daert hem ghenouchde
Ende wel te zinen profijte vouchde.
Die visscher quam ooc ten bome
Ende nam vanden gruese gome
Dat buten an de bomen wast,
Om daer mede te voughen vast
Die sceipen, dat zij niet zouden leken
Ende te noder zouden breken.
Die meester vander muelne quam
Die de wertelen te hem wart nam,
Om dat hi vaste wilde maken
Die muelne datse niet en braken.
Ende die daer oec plach te backen
Die quam ende gaderde die tacken
Ende bracse of onder ende boven,
Om daer mede te heetene den hoven.
Die coster quam oec daer bi staden
Ende gaderde die groene bladen,
Ten welken bladen hi vant steden,
Want hi bestacker de helighen mede.
Die scriver quam ende nam met allen
Vandien eekebome die gallen,
Die hi zoot ende zo bedreef,
Dat ingt wart daer hi mede screef.
Die wijnwaerder quam oec daer
Ende nam sbooms bulsteringhe voorwaer
Daer hi vaten af maken dede
Ende zom onder zine vaten leide.
Ten laetsten quam een der cocs
Ende nam al thout ende al de stocs
Ende al dat hi ghescrapen mochte
Ende ter cuekene hijt al brochte.
Hi beseghedet ende leit an tvier.
Dese zelve maniere zal ic hier
In dese hystorie houden al,
Als icse exponeren zal.
Elc leerre of exponituer
Of van hystorien doctuer

Van allen jeesten te nemen [ghenoucht]
Dat hem te zinen propooste [voucht]
Ende dat hire in can voughen wel,
Dat zal hi nemen ende niet el,
Also zijt vanden bome namen
Elc dat hem dochte tsiere vramen.
Ende dat den eenen niet en dochte
Die ander dat wel beseghen mochte.
Dus nam elc na zijn engien,
Recht ghelike dat die bien,
Die vanden bloumen nemen niet el
Dan dat hem ghevoughet wel,
Twelke veredelt in hare nature
Ende huenich werd in corter ure.
Die coppe comt oec ter selver stede
Ende neemter of haer voetsel mede,
Niet dat zoet neemt als de bie,
Maer dat haer best dinct, neemt zie.
Entie bye, diere eerst an quam
Ende hare huenich daer af nam,
Ooc an dat selve bloumekijn
Neemt die coppe haer venijn.
Aldus zo zal ic in dit werc
Allene lecghen minen merc
Te nemen dat mi best ghenoucht,
Dat best te miere hystorien voucht
Niet dat ic vertrecken sal
Die hystorien van al tal,
Want die dit lesen of lesen hoorden,
Zouden verdrieten alder woorden
Ende het zoude hem dinken quaet
Ende om dat in de bible staet.
Nu moghen wij merken, dat de scrifture
Es ghelike den wasse pure,
Twelke na elken zeghel
Mach nemen zine vorme wel,
Want wij zien ende ons es bekent
Staet in enen zeghel gheprent
Een leeu ende men daer in
Dat was prent meer no min,
Zo ziet men, dat dat was ontfaet
Den leeu die inden zeghel staet;
Ende es in eenen andren dan
Een aern gheprent ende men daeran

Stappans prente dat selve was,
Dat anden andren zeghel was,
Dan ziet men in waerre dinc
Twas dat den leeu ontfinc
Vanden eersten zeghel, dat sal
Des aerns sceppenesse hebben al
Ende altemale zine figure.
Aldus eist oec vander scrifture
Een dinc houd wel bedieden inne
Diversheit na diversen zinne;
Een dinc heeft wel beteikenesse
Van goede na eenre verstannesse,
Ende na een andre zonder waen
Mach mer quaet bi verstaen.
Wine sullen oec hier in
Wonder hebben meer no min.
Want na des menschen diversche daden,
Zom van goeden, zom van quaden,
Machmen die hi heift ghedaen
Diversche dinghen bi verstaen.
Want als david hoerdom dede
Ende als hi was manslachtich mede,
Doe was bi hem wel bediet
Die dievel maer onse here god niet.
Maer als hi minde zinen viant
Ende hem gods minne daer toe bant,
Dat hi ziner vianden dede
Duecht met groter ontfermichede,
Ende als hi hielt gods ghebode,
Zo mach men bi hem verstaen gode.
Ten es oec te blameeren niet,
Dat onder wilen es bediet
God onse here bi eenen man
Die den dievel bediet nochtan;
Ten es gheen wonder als men ziet
Van haren werken dat bediet.
Al waest oec dat absaloen
Zinen vader woude mesdoen.
Als hire hem ieghen meenteneerde
Ende aerghelike persequeerde.
Nochtanne had hi beteikenesse
Gods om zome ghelikenesse;
Niet om dat hi zinen vader
Persequeerde als een verrader,

Maer om dat hi was zo scone
Beteikendi gode vanden throne,
Ende om dat hi de doot ontfinc
An enen boom daer hi an hinc;
Want god was die scoonste man
Die ie ter werelt lijf ghewan
Ende hi was over ons ghevanghen
Ende in der crucen boom ghehanghen,
Daer hi ten laetsten ooc an staerf.
Men leest dat sampson enewaerf
Quam in de stede van gasa
Ende sliep met ziere amye daerna.
Zine vianden dat vernamen
Te diere steden datse quamen,
Ende sloten vaste binnen de stat,
Om dat zij wel meenden, dat
Zij hem nuchtens, alst began daghen,
Zouden <hem> endelijc hebben verslaghen.
Sampson die dit heift verwacht,
Die stont up ter midder nacht
Ende drouch die poorten ziere vaerde,
Daer hise te draghene beghaerde.
Ende als sampson daer na mesdede
Met ziere amyen in die stede
Ende verbrac daer gods ghebod,
Nochtan zo was bi hem god
Beteikent, niet omdat hi sonde
Bedreef ende hoerdom te diere stonde,
Maer om de redene, des zijt vroet,
Dat hi ter middernacht up stoet
Ende brac die poorten vander stede
Ende drouchse ziere vaerde mede
Met ziere gheweldeliker crachte;
Ende christus ooc ter middernachte
Up stont, also wi gheloven bloot,
Van ziner slape, dats van zire dood.
Ende hi doe ter hellen trac
Ende alder hellen poorte brac
Ende leedde zine vriende mede
Uter hellen, dats uter stede.
Ende bi redenen ic dit doe,
Dat ic dese notabel bringhier toe.
Vondemen iemen diet niet dochte goet
Zo mach hijs hier bi wesen vroet.

O zoete Ihesu, verleene mi,
Dat ic moete ter bede van di
Dit werc maken in desen brieve
Zoe vray dat het di ghelieve,
Ende dat de lieden daer bi leeren
Wel te doene te diere eeren
Ende mi make di bequame.
Nu beghinne ic in gods name.

[De spieghel der menscheliker behoudenesse]

I

Hier beghint in waerre lesse
De spieghel smenschen behoudenesse,
In den welken men vinden zal
Des viands ende des menschen val.
Ende hoe de mensche bi gods doot
Was wederbrocht ter glorien groot.
In desen spieghel machmen mede
Merken hoe de drievoudichede
Den mensche sciep ende om wat zaken.
Dese spieghel zal oec vraylijc maken
Openbare ende elken bekant,
Hoe de mensche biden viant
Mids ziere boosheit ende loghen
Jammerlike was bedroghen,
Dat hi vanden paradijse neder
Was ghesteken ende hoe hi weder
Wart ghebracht ter zaligher stede

Bi ons heren ontfarmichede.
Nu zullen wij weten van lucifere,
Hoe hi hem ieghen onsen here
Zinen sceppre hoverdelike
Verhief ./ dies hi inden slike
Der hellen sciere wert ghetoghen.
Ja, int upslaen vanden oghen
Was hi in de helle gheworpen neder
Ende nemmermee ne rijst hi weder,
Maer in pinen eempaerlike
Zal hi bliven eeuwelike.
Ende hier omme die drievoudichede
Bider godliker moghenthede
Overzach in haren rade,
Dat zoe om deser inglen scade
Den mensche daer om sceppen woude,
Om dat bi den mensche zoude
Die scade vanden duvelen al
Zijn verhaelt ./ ende om den val
Vanden inglen die niet ne resen,
Zoude de mensche ter glorien wesen.
Ende om dese redene, zeker zijt,
Drouch hi up den mensche nijt,
Om dat de mensche in zijn stede
Zoude bezitten den ewighen vrede
Ende wildet up den mensche wreken,
Daer hi daer ute was ghesteken.
Hi wiste ooc wel, waer dat sake,
Dats gods ghebod de mensche brake,
Dat hi daer in enigher uren
Langher niet en mocht gheduren
Ende om dat hem dit was bekent,
Leide hi te male zine atent,
Hoe hi den mensche zoude doen breken
Gods ghebod ./ dat hi worde ghesteken
Uter glorien daer hi in was.
Zo dat dese quade sathanas
Hadde tote hemwaerd vercoren
Een serpent als ghi moghet horen,
Daer hi in hadde zinen loop.
Dat serpent up voeten croop
Ende hadde den hals upgherecht
Ende thoofd van eenre maghet slecht,
Ende in dit serpent voorwaer

Plach de boose bedrieghenare.
Die alles quaets es anebrinc,
Besat tserpent ende daerin ghinc
Ende sprac daer na teenre stonde
Boose woorden huut tserpents monde
Ende ghinc met loosen woorden an
Yeven den wive, niet den man,
Omdat hi zeker was van dien
Dat dat wijf minst was voorzien
Van vroescepen ende hi vernam,
Dat de wijste was Adam
Ende alles dincs vele bet ghedachtich
Ende alre boosheit bet vorwachtich.
Zo teere tijt zoot hem was becant
Dat hi yeven alleene vant,
Want hise alleene spreken woude
Om dat hi peinsde, dat hise zoude
Bet bedrieghen waer zoe alleen
Dan of zij waren onder hen tween,
Ende daer an zo peinsdi waer.
Hier bi weten wij openbaer
Dat de viand eenen man
Alleene bet bedrieghen can
Ende te valle bringhen dan twee
Of datter ware ooc vele mee.
Dus dan alst de duvel ziet
Dat hise alleene hadde bespiet,
Met loghene die hi haer looch,
Hise lichtelike bedrooch,
Daer hi mede up tmenschelijc gheslachte
Eene arghelike doot up brachte.

Nu dan zo zullen wi wesen wijs,
Dat adam niet int paradijs
Ghescepen was /. maer, als hi
In damasts acker ghescepen zij,
Doe zo wart adam, gods beilde,
Ghevoerd int paradijs van weilden.
Maer, na dat ons scrifture leert,
Was yeven int paradijs gheformeert
Ende daer adam lach ende sliep,
God yeven van ziere rebben sciep.
Dus eerde onse here yeven dan
In ere maniere boven den man,
Want hise sciep ende werden liet
Int paradijs ende adame niet.
Hi makedse inder weilden stede,
Dat hi adame niet en dede,
Want hi sciepene vanden messe der erde,
Maer yeven dedi meerre werde,
Want vander rebbe die in adaems lijf
Ghescepen was, zo maecti twijf,
Ende vanden vleessche dat hi had an,
Adam, gods beilde, die edel man,
God yeven ooc werden liet.
Maer onder van den voeten ooc niet,
Want hi niet wilde in gheene daden
Dat de man twijf zoude versmaden.
Vanden hoofde hise ooc niet woude
Maken ./ omdatse niet en zoude
Hebben enighe baelgye
Over den man of heerscepye,
Maer dat wijf es te dien tide
Ghemaect van smans zide.

Ende twijf es ghegheven den man,
Om dat zij te gader voort an
In rechten gheselscepe zouden wandren
Ende niement versmaden den andren,
Ende hadde hare yeve omodelike
Daer ghehouden zekerlike,
Ende zonder hoverde daer ghedraghen,
Nemmermee te gheenen daghen
Ne hadse vanden man, dats waerhede,
Ghedoocht enighe moeilichede
Ende ze hadde den man gheweist bi
Ghesellike ende alse vri als hi.
Maer om dat zoe den viant ghelovede,
Zoe haer van deser vryheit rovede,
Ende als sathan, der valscheit bode,
Sprac: eit ./ du sult gheliken gode,
Zoe ghelovedes ende peinsde in haren moet,
Mochtsoene gheliken, het docht haer goet.
Ende om dat zoe mesdede in desen,
Zo moest de man haer here wesen
Ende hadde twijf te regierne
Ende van quaetheide te correngierne.
Twijf ghelovede den viant dan,
Also ic zeide, niet den man,
Ende, alsoot hare riet tserpent,
Gaf daer toe de man zijn consent
Ende wilcuerde, al dedijt node,
Dat hi verbrac tghebod van gode.
Twijf bad hem dat hi eiten zoude,
Twelc hi niet gherne doen ne woude,
Maer hi vreesde in zijn ghedochte,
Dat hi zijn wijf verdrouven mochte,
Ende om de minne zo dedi dat
Die hi thare hadde ./ dat zoe hem bat.
Dus dwanckene hare minne te mesdoene,
Also men oec leist van salomoene,
Den welken eens wijfs minne riet,
Dat hi trechte ghelove liet
Ende anebede die afgode,
Twelke hi ghedaen zoude hebben node
Zonder om des wives minne.
Want hi was zo vroet van zinne,
Dat hi wel was zeker das
Dat het maer een god ne was

Die zijn scepper was, al hoe
Datten swijfs minne brocht daer toe,
Dat hi om haren wille dede
Dat hi de afgode anebede.
Aldus ./ adam, die eerste man,
Mesdede om swijfs minne plat
Ende at metten wive dies hem bat.
Nochtan en peinsdi niet dat
In zinen zin dat hi gode zoude
Gheliken, of ooc gheliken woude.
Dus mesdede dat wijf mere
Dan de man jeghen onsen here,
Want zoe den man daertoe brochte
Ende peinsde ooc mede dat zoe mochte
Haren scepper gheliken wel,
Waert dat zoe dede tserpents bevel.
Dus brocht zoe den man tier stonde
Teenen valle van zwaerre zonde
Want zoene smeekende daertoe trac,
Dat hi met hare tghebod verbrac.
Aleist dat inder bible niet
En staet dus openbaer bediet,
Nochtan es zeker, dat zoe den man
Met smekenden woorden brocht daer an,
O ghi mannen, hoort hier naer,
Hier moghedi horen openbaer,
Dat groot sijn der wiven boosheden.
Elc man wacht hem wel heden
Vanden wiven die smekende sijn,
Want zij zijn argher dan venijn.
Die hem niet speghelen willen hier bi,
Met rechte werd bedroghen hi.
Merc adame, gods hantghewerc;
Merc sampson die was zo sterc
Dat noyt zo sterc lijf ghewan;
Merc david den helighen man,
De welke om zine goede feiten
Was dat herte gods gheheiten;
Merc oec den wisen salomoen,
Die zo wijs was in al zijn doen,
Dat men sghelijx niet vinden zoude moghen,
Die alle met wiven waren bedroghen.
Of dan dese vroede ende sterke zinne
Heift bedroghen der wive minne,

Hoe sultu dan, die niet so wijs
Zo sterc noch zo helich zijs,
Als dese goede liede waren,
Daer of dattu nu hoors verclaren,
Verhoet sijn voor der wive conste,
Henware datti gods gracie jonste?

Hier huut es ons welbekant
Dat twijf es bouder dan de viant,
Want zoe huut tserpents inborste
Tempteirde adame, dien niet ne dorste
Van vreesen de viant tempteren,
Want hi tbeilde was ons heren.
Dus dan de dievel twijf bedrooch
Mids der loghene die hi looch,
Ende twijf verdoemde den man adam
Ende al tgheslachte dat na hem quam.
Hadde oec de mensche daer ghebleven
In gods ghebod, hi zoude leven
Ewelike in weilden groot
Zonder enighe pine of doot,
Ende nemmermeer ne zoudi moghen
Moetheit of crancheit ghedoghen,
Enighe quale of ooc ziechede
Ne zoude hi niet ghedoghen mede.
Die moedren zouden hebben ghedraghen
Zonder droufheit ende claghen;
Zonder weeninghe ofte pijn
Zoude de mensche gheboren zijn
Ende zouden hebben ghestaen in gracien
Vast zonder weenen of tribulacien / ;

Confusie / scaemte te ghenen daghen
Zoude de mensche hebben ghedraghen;
Zine oren ne zouden, des zeker zijt
Verdooft ghesijn hebben te ghere tijt;
Ooc ne zoude hi nemmermee
In zine tanden hebben wee;
Met zinen oghen zoudi claerlike
Ghezien hebben ewelike,
Ende hine zoude zonder fijn
Nemmermee moede of crepel zijn
Noch in vloeden ne zoude hi
Niet hebben verdronken zonder si;
Noch vier noch hitte der zonnen
Ne zoudene niet verbroyen connen;
Beesten / voghelen / zoudene ontsien
Ende niet mesdoen maer van hem vlien;
Lucht noch ongheweder mede
Ne daden hem gheene moeyelichede.
Ende zine zouden onder hem leden
Nemmermeer hebben ghestreden,
Maer elc andren vriendelike
Ghehantiert broeders ghelike.
Want pays moest wesen te dier stede
Want het was de stad van vreden.
Alle creaturen zouden onderdaen
Der erden / ghesijn hebben zonder waen.
Blide ende vro zoude hi leven
Ende om gheene zorghe gheven,
Hadde hi ghehouden gods ghebode.
Ende altoos zoudi ghelieven gode,
Ende god zoude manne ende wive
Hebben met ziele ende met live
In den hemel ghetrucken boven,
Daermen zouden in glorien loven.
Maer gheen mensche ne zij zo zot,
Dat hi bezouke waer om dat god
Den mensche sciep ende hi te voren
Wiste dat hij zoude zijn verloren
Ende tghebod gods zo verbreken
Ende uter glorien zijn ghesteken;
Ende waerom hi de inglen sceppen woude
Ende hi wel wiste dat zij zouden
Bi hovardicheden met allen
Uten hemel inder hellen vallen.

Ende waerom dat hi pharaoen
Liet verharden in zijn mesdoen,
Dat hi hem niet de gracie gaf,
Dat hi hem keerde der zonden af
Ende hi der zonden woude vlien.
Ende hi nochtan sinte marien,
Die men hiet van magdaleenen,
Zulke gracie woude verleenen,
Dat zoe bi berouwen van zonden
Zuver wart in corten stonden.
Ende waer om god ooc met ghenenden
Sinte pietre wilde zenden
Berouwen van dat hi onsen here
Driewarven hadde gheloghent zere,
Ende Judase liet verwerven
De helle ende in wanhopen sterven.
Ende twi hi in corter tide
Zende den dief ter rechter zide
Gracie ./ dat hi hadde berouwen
In onsen here vul betrouwen,
Twelke was ene ontfermighe dinc,
En den dief die an dander zide hinc,
De zelve gracie ne gaf niet
Ende onghelovich sterven liet.
Ende waerom hi den enen zondare
Trect van zonden ende maecten clare,
Ende hi enen andren laet bliven
In zonden ten hende van zine live.
Dustane / ende andre gods werc
Zijn den mensche alte sterc,
Ende wiese besouct, eist wijf of man,
Hi doeter grote zotheit an,
Want twij god dit al werden liet,
Ne connen wij gheweten niet.
Hi sciep ons zonder onsen raet
Ende doet de mensche goet of quaet,
Hi kent zinen viant ende zinen vrient
Ende zal ons loonen na onse verdient.
Dese questien wel solveert
Sinte pauwels daer hi ons dus leert
Als god wille, hi jeghen den man
Harde gherechtich wesen can,
Ende wille hi ooc, zo can hi mede
An hem toghen ontfermichede.

II

Int capitel dat hier te voren
Staet ghescreven, moghedi horen,
Hoe dat god den mensche eerde,
Als hine ter bliscepe formeerde.
In dit capitel zuldi verstaen,
Hoe dat de mensche heift ghedaen
Hem selven grote ondierichede,,
Onwerdicheit ende droufheit mede.
Als god den mensche werden liet
In eeren, zo en verstont hijs niet,
Dat hem god die eere dede,
Dat hine brochte ter scoonre stede,
Daer menne huut wierp in zijn meskief,
Om dat hi hem ieghen gode verhief.
Ende es gheworpen van dier steden
In dit dal der keytivicheden,
Dats in dese werelt, verstaet den zin,
Daer wij alle eerst comen in.
Hi brocht ons van dien groten goede
In dese werelt vul aermoeden,
Vander eere, die hem god gaf,
Cleene eere maecte hi daer af,
Entie eere die hem wilde verleenen
Onse here, hilt hi over clene,
Ende om dat hi hem daer huut stac,
Als hi van diere weilden trac,
Zone vant hi hier anders niet
Dan moeyenesse, aerbeit ende verdriet.
Dat paradijs ghinc hi huut,
Daer al spel was ende deduut,
Ende als hi in dese werelt quam,
Anders niet hi hier vernam

Dan een dal vulicheit ende mul
Ende eene wuenste van vernoy vul.
Ende hi quam inder werelt slijc,
Die loos is ende bedrieghelijc,
Entie den mensche vele beheet,
Maer int hende zo eist al leet.
Die werelt wel belonen zoude
Den mensche die hare gheloven woude,
Dat zoe hem wel zoude gheven
Goede ghenouch ende langhe leven,
Maer als de dood comt zonder ghescal,
Verliest de man goed, lijf, ende al;
Datse hem te voren belooft,
Daer of werd hi varing berooft,
Want voor de dood, de werelt ne can
Bescermen no helpen wijf no man.
Zoe belooft ooc den vleessche zere
Vele goede ende grote eere
Ende als haer dan ghelooft donvroede,
Bring zoe de ziele in groter aermoede,
Daer zoe moet bliven in jamerheden
Ghequelt in der ewicheden
Ende alzoet dus belooft te gheven
Eere ende rijcheit in smenschen leven
Ende die tijt der dood toe comt
Ende dan de ziele werd verdoemt,
Over de eere ende rijcheit
Zo heift zoe stanc ende vulicheit.
Ende al eist dat zoe bi haere ghilen
Gheift goed ende eere biwilen
Ende zo toecomt bi aventuren,
Nochtan en mach dit niet gheduren
Metten mensche zo langhe tijt,
Hine moets int hende werden quijt.
Ende al heift hi goed boven maten,
De dood salt hem al hier doen laten.
Hine hevets niet meer na dit leven,
Dan hijs om gode heift ghegheven.
Want der rijcheit aventure
Ende de eere ne moghen een ure
Smenschen leven verlanghen niet,
Als de dood tsterven ghebiet.
Der dood en machmen niet ontlopen
Noch met gheenen ghelde af copen.

Ooc zo es de dood zo crachtich,
Dat scat noch eere niet zijn zo machtich,
Dat zij van der dood baelgien
Den mensche niet connen bevryen,
Noch ghehelpen ter laetster noot
Enighen mensche cleen of groot,
Noch soccoursen in enighen rauwe.
Zij gheven wel, ay dats nauwe,
Een lijnlaken, cleen ende smal,
Ende ene kiste; dan heift hijt al.
Die deser werelt wel neimt goom,
Ghelijcse wel den vliederboom,
Wies bloezeme es vriendelijc
Ende in tanschauwen lustelijc,
Zo dat men weten waent daerbi,
Dat de vrucht oec nutte zij,
Maer als ment smaect zo es men des
Wel vroet, dattie vrucht bitter es.
Maer die des booms nature kinnen,
Scuwen die vrucht in allen zinnen,
Want zij weten watter an leit.
Hier es de werelt bi gheseit,
Want zoe vele ghenouchten inhout,
Scone int anscouwen menichfout,
Maer altemael zo es de ducht,
Dat zere bitter es de vrucht,
Want die der werelt [es], hi comt
Bi hare daer hi werd verdoemt.
Maer dies hem wachten wil ende hoeden,
Die berade hem metten vroeden,
Die weten wat die vrucht inheift;
Hi es vroet diese al begheift.
Hare scoonheit es bedrieghelijc
Ende zoe es wel judaes ghelijc,
Daer of dat wij hebben algader
Wel ghehoort, dat hi was verrader,
Want hi cam ende custe anden mont
Gode met enen valschen gront.
Twelke was grote valschede,
Want dat cussen beteikent vrede,
Ende hi quam an desen schijn
Ende verriet den scepper zijn,
Also ghi claerliker sult hier naer
Daer of verstaen dat rechte waer,

Ende gaf den vianden ons heren
Aldus een teikin met valscher leren
Ende sprac: / dien ic cussen zal,
Dat es de man ./ ende dien vangt al
Ende doeter mede uwen wille.
Aldus zo gheift de werelt stille,
Dus dan de werelt vul van quaden,
Die ons poocht altoos te verraden,
Gheift in enen valschen schijn
Den vianden dat selve teikijn,
Ende zeicht wien dat ic heb ghecust,
Dat es die volghet minen lust.
Dats te weten / dien ic ghegheven
Goed ende eere hebbe in sijn leven
Ende grote weilde. dats de man,
Dien ghi beghert, slaet hand daer an
Ende vangtene ./ ja als zijn leven ent,
Ende cruustene mit ewelike torment.
Niet daer bi, al heift de man
Rijcheit groot ./ hi mach nochtan
Die rijcheit, wille hi, wel bestieren
Tsiere zielen profite ende regieren,
Ende mach wel comen metter rijcheden
Toter ewigher zalicheden
Ende hem daer mede behouden wel,
Want aldus zo zeide daniel
Nabughodonosor den here,
Die in zonden was ghewortelt zere:
Du best in quaetheden zere ghebonden,
Maer los met dinen goede de zonden,
Want du moochter of copen mede,
Dus leerde hi hem de zalichede.
God mint de machtigste lieden zere,
Want hi es zelve een machtich here.
Ja eist, dat zij als heren vroet
Uzeiren dit tidelike goed
Ende doen also Thobyas
Zinen zuene lerende was:
Zuene, zeide hi, bestu rike
Van gode ./ zo ghef mildelike,
Ende eist dattu lettel heves,
Pijndi dattu gherne gheves
Ende mildelike dattu moochs omberen.
De rijchede ne can in gheenen kere

Den mensche verdoemen, wel verzint,
Dan die de rijcheit te zere mint.
Noch ooc mede een scoon cleet
Ne doemt den mensche niet, god weet,
Up dat hi anders te pointen doet
Ende zijn herte es te godewaert goet.
Want elc man, es hi rike of mate,
Mach hem draghen na zinen state,
Ende dat hi daer an niet mesdoe
Na sulc abijt, als hem hoort toe.
Want wille god in waerre dinc
Eenen stellen om te zijn coninc,
Hine wille niet dat hi hem dan
Zacken ./ of zulc cleit doe an.
Ende heift god oec gheformeert
Eenen man ende gheordineert,
Dat hi dorper zij al zijn daghen,
Die ne zal gheen zidin cleder draghen.
Nochtan trouwen hoorter toe,
Dat men gheene overdaet ne doe.
Elc draghe hem na zinen state
Ende houde in allen dinghen mate.
Altoos wij met rechte zouden
Mate in allen dinghen houden
Ende overdaet in allen steden
Scuwen / vlien met nernsticheden.
Elc mach dan draghen zonder mesdaet
Zijn abijt na zinen staet,
In welken state datten god
Ordineert na zijn ghebod.

Die werelt, die in dit leven
God den mensche heift ghegheven,
Die sullen wij poghen met allen zinnen,
Dat wijse tonder doen ende verwinnen
Met deelne vanden tidelike goede
Den evenmensche die heift aermoede.
Ende der wereld ghenouchte laten
Ende hantierense wel te maten.
Dese weder vechtinghe die ons doet
De werelt ende terdsche goet,
Zouden ons gheene pine gheven,
Hadde de mensche van eerst ghebleven
Int paradijs, daerne onse here
Inzette rijc ende weildich zere.
Daer hadde de mensche ghesijn in vreden
Ende zonder eniche moeylicheden,
Daer hier de mensche meest in kijft
Ende zelden ure in payse blijft.
Want aercheit vint hi alte hant
An zinen openbaren viant,
Ende zomtijt pijnt zijn lose vrient,
Hoe hi den mensche maect ontsient,
Ende hoe hine qualike mach bedraghen.
Ende leicht hem menighe valsche laghen
Ende es altoos met quade bedacht,
Daer hem een mensche niet jeghen wacht.
Elc mach wel merken of ic lieghe.
Ja, en es selfs zo cleene vlieghe,
Hoe teeder hoe cleene datse scijnt,
De mensche en esser of ghepijnt;
Ja vloon ende ander woormen mede
Doen den mensche moeylichede.
Ende met rechte es hi tallen uren
Dus ghepijnt vanden creaturen
Ende oec vanden elementen
Ende van diversen facelmenten,
Want hi hem jeghen gode in hoverden
Verhief. nu zo doet hem de erde
Pine. want zoe hem [met] distelen moeyt
Ende ander cruut dat in haer groeyt
De beesten quetsen ende wonden
Den mensche oec te menighen stonden.
Twater wille oec den mensche storen:
Het doetene verdrinken ende versmoren,

Ende doetene met zire cracht bederven,
Zo datter vele lieden in sterven
Ende vor dat water werden ghevee.
Het sijn ooc visschen inder zee;
Comen de lieden in hare repen,
Zo torneersi ieghen die scepen
Ende doen di sceipe zomtijt zinken
Ende de liede te mael verdrinken.
De lucht mesmaect den mensche mede
Met stanke ende met vulichede,
Ende die voghelen vander lucht
Neemen anden mensche haer leiftucht,
Want vindzij doden tenigher hueren,
Met becke, met nagle zijse scueren.
Tvier can vleesch ende beenre braden
Te claren pulvere ende te caden,
Ende vanden viere die rooc
Doet den oghen moeyenesse ooc,
Dat zire niet in gheduren moghen,
Hine zoude stappans verdonkeren doghen.
Int paradys, zij u becant,
Ne had hi ghehadt gheenen viant.
Men zoude hem daer niet hebben mesboden,
Want hi te hulpe hadde gode.
In dese werelt, hoort mijn bedieden,
Ne zoudemen onder vele lieden
Niet ghevinden warachtelijc
Eenen vrient. ende dien natuurlijc.
Maer men vint te menigher steden,
Als een man grote rijcheden
Besit in zire ghewelt ./ ende ere,
Men zalne obedieren zere
Ende hi zal vele vrienden vinden,
Wille hise te zoukene bewinden.
Maer als dan daventure zo doet,
Dat hem ontgaet zijn goet
Ende hem van goede staet nauwe,
Eenen vrient vint hi niet ghetrauwe,
Die als vrient staet tsinen ghebode,
Jof ionstelyc troost in enigher node,
Maer altoos es die vrienscap groot
Best te proevene inder noot.
Die zijn selves lijf tenigher tijt
Ende zijn goed niet taventuerne vermijt

Ghewillechlijc over zinen vrient,
Met desen vrient es men wel verzient.
Dese leift in caritaten
Ende es vrient in alre maten.
Maer onse sceppre onse here
Die hadde der caritaten mere,
Die hem [ende] zine mach huut lede
Om vrienden ende om vianden mede.
Zo goedertieren here als die
Werd nemmermeer no ne was nie;
Want wij waren gods viande
Verdreven uter gracien lande
Ende ter hellen wart ghestiert
Ende ten ewighen carker gheiugiert.
Maer bi zire gracien zo zijn wij
Daer of te male quit ende vri.
Adam ende zine kindren alle
Ende al zijn nacomst bi ghetalle
Moeten ter hellenwart springhen,
Daer ons niement of mocht verdinghen.
Enten laetsten gods moghenthede,
De vader der ontfarmichede,
Die here in wien es alle troost,
Heift ons allen weder verloost,
Ja bi hem selven properlike,
Ende staerf om ons bitterlike
Ende ansach der doemnesse staet
Ende heift ons mettier hogher daet
Van sviands macht al ghevrijt,
Dies moet hi zijn ghebenedijt.

Daer hi ons hier te voren af
Bi ere olive teekin gaf,
Dat wij der gracien moghen hopen.
Want als hi die diluvie dede lopen,
Zo was indie arke noee,
Zijn wijf ende zine kindre twee,
Die zenden om te doen bezouc,
Of yewers land, ware / enen rouc.
Ende als hi hadde vonden lant,
Eene croonge hi doe vant,
Daer hi bi bleef ende of at,
Ende boodscap te draghene vergat
Hem die in die arke waren ghevanghen.
Ende zij die hadden groot verlanghen,
Zenden ene duve, diet besochte
Ende eenre oliven taxkin brochte.
Dat was teekin openbare
Dattie diluvie leden ware.
Bider arke verstaen wij ghenouch
Van der hellen dat voorbouch,
Daer gods vrienden in laghen ghevanghen,
Die na der gracie wel mocht verlanghen.
Dese olive was teikin van vreden
Ende olye der ontfarmicheden,
De welke olye niet alleene
Belooft was hem die inden weene
Der hellen waren ./ maer den volke al
Dat daer quam of comen zal.
Ende dese gracie heift god verbaert
In vele figuren ende verclaert,
Alsoot hem wel cond sal wesen
Diet nernstelijc willen overlesen.
O zoete Ihesus, ic bidde di,
Dattu dine gracie does an mi
Ende wille mi zo instrueeren
Entie helighe scrifture leeren,
Dat icker nutscap an moet ontfaen
Ende dat ic daerbi moete verstaen
Die caritate entie doghet,
Die du an ons hebs ghetoghet
Minlike ./ ende dat ic daer of
Di moete gheven werden lof.
amen

III

Om dat gherne smenschen kennesse
Wiste van ziere behoudenesse
Die maniere ende hoe hi mede
Was ghebrocht ter zalichede,
Zo zal ic vertrecken in waerre woort
Die boodscap van marien gheboort.
Hoe die inghel zeide haren vader
Van haerre gheboort nu hoort algader.
Als ons heren gheboorte zoude
Toecomen, als hi selve woude,
Zo moest eerst comen, bem ic vroeder,
Die gheboorte van zire moeder.
Ende om dat men dit dan hier na
Vele te lichteliker versta,
Zo zullen wij dan een lettel voren
Eene corte parable horen
Of eene ghelikenesse, dat wij
Tnavolghen te bet verstaen daer bi.
Men leist van eenen man also
Dat hi eens quam in jherico
Huut jherusalem der stede.
Als hi dus wandelinghe dede,
Quam hi duer een woeste vilt,
Daert eenich was ende wilt,
Ende quam in corter ure te waren,
Daer hi vant vele moordenaren,
Zo dat zij sloughen hant daer an
Ende roveden den onnoselen man
Ende daer boven zij tien stonden
Den man gaven vele wonden,

Ende schieden van hem daer naer
Ende lietene half levende licghen daer.
Priesters ende dyaken mede,
Die daer quamen an die stede,
Zaghen dien man, die also zere
Was ghewont ./ zij haddens dere,
Maer zij ne pijnden, wats gheschiet,
Zine wonden te ghenesen niet,
Noch hem te helpen tsiere baten,
Zo dat zine daer hebben ghelaten.
Ten utersten zo quam ghegaen
Te diere stede een samaritaen,
Die den ghewonde quam zo naer,
Dat hine zach licghen daer
Gequest, mesmaect ende zere mesvoert,
Ende wart stappans zo zere beroert
Met caritaten ./ dat hi tien stonden
Vriendelijc ghenas smans wonden.
Ende ne hadde die samaritaen
Niet ghecomen, zonder waen
Die man en hadde niet moghen wesen
Van zinen zwaren wonden ghenesen.
Die dese parable wel over ziet,
Zo esser ons recht in bediet
De mensche of tmenschelike gheslacht
Die, als hi zinen here verwracht
Bi swijfs rade ende bi der spise,
Was ghestreken uten paradise,
Daer weilde was zonder ghetal
Ende daer hi was vul weilden al,
Ende was gherocht te zire pine
In deser aermer werelt woestine,
Ende vander gracie, die hem god gaf,
Was te male gherooft der af,
Ende was ooc te diere stont
Utermaten zere ghewont
Met menigher zwaerre wonden groot,
Dat es ghewijst ter ewigher doot,
Die menighe tijt ende menighen dach
Half dood half levende lach,
Want hine conste in gheenen zaken
Ter doot noch ten live gheraken.
Noch bi dyaken noch bi papen
Ne conste hi ghesonde gherapen,

Want hine mochte ter behoudenesse
Niet comen metter besnydenesse,
Noch met penitencien mede,
Hoe groot hoe staerc dat hise dede.
Ten achtersten zo quam ghegaen
Toten mensche die samaritaen,
Dewelke selve properlike
Ghenas zine wonden vriendelike.
Nu weet dat die samaritaen
Also vele es te verstaen
Als een wachtre ./ daer wij
Wel gode moghen verstaen bi.
Want wachte hi niet onse ziele,
Stappans zoe in zonden viele?
Goed was ons die wachter vonden,
Die ghenas onse zware wonden.
En hadde hi te onser vromen
Ons te hulpen niet ghecomen,
Wine zouden vandien bittren wee
Ghenesen worden nemmermee,
Ende gheen mensche, weet openbaer,
Hoe goed / hoe helich dat hi waer,
En mochte comen zekerlike
Nemmermeer in hemelrike.
Met groten rechte moghen wij loven
Jhesum christumme van hier boven,
Onse wachter, die ons heift in hoeden,
Quam ende loste ons met zinen bloede,
Ende quam in dese aerme werelt
Om ons te lossene die waren ghequelt.
Als dan die enighe gods zone,
Alre ontfarmicheit ghewone,
Wilde ons lossen ende comen
In dese werelt tonser vromen,
Zo ordineerde hi die gheboort
Van marien rechte voort,
Dat soe ter werelt zoude comen voren
Daer of dat hi woude zijn gheboren,
Ende zende tote joachim
Enen inghel die boodscapte him,
Dat hi winnen zoude een kint,
Dat van gode zoude zijn ghemint.
Voort zeide die inghel openbare
Dat dat kint ghehelicht ware

Van onse here te ziere vrame
Binnen ziere moeder lichame.
Voort zeide die inghel, dar ic lyen,
Den vader de name van marien.
Dit was marie, die talre tijt
Es van gode ghebenedijt,
Die tonser zalicheit es vonden,
Bi der welken den ghewonden
Quam, bi ons heren moghenthede,
Ontfarmicheit, also ic zeide.
Van welker maghet god te vele uren
Den propheeten in figuren
Ende met teikinen instrueerde
Dese gheboorte ende leerde.

Asterges die coninc zach
In een visioen, daer hi lach
Up zijn bedde, twelke visioen
Zere wonderde den coninc coen;
Hi zach, dat een scoon wijngerd groeyde
Huut zire dochter lichame ende bloeyde
Ende wies scone ende wel gheladen
Met sconen bloesemen ende bladen.
Ende voort desen coninc dochte
Dattie wijngaerd vrucht brochte,
Zo gheweldich zekerlike,
Dat hi bedecte al zijn rike.
Ende als hi dit dus heift ghesien,
Zeide hijt zinen meesters na dien,
Die hem zeiden, zonder lieghen yet,
Die waerheit wat die droom bediet.

Ende zeiden den coninc also houde,
Dat zijn dochter daer na zoude
Draghen enen groten here,
Daer hi zoude mede verstijt zijn zere.
Ende daer na drouch zoe bi waerheiden,
Alsoot die meesters te voren zeiden,
Den coninc syrum, de welke vorwaer
Met zire cracht verloste daer naer
Die kindre van israhel om daghen,
Die in vanghenessen laghen;
Ende dit es in waerre tale
Van desen drome altemale
Letterlijc ende vray bediet,
Zonder daer in te lieghen yet.
Maer anders zo es properlijc
Die figure gheestelijc,
Hoe dese droom zijt zeker des
Gheestelijc te verstaen es.
Den coninc asterges was gheseit vorwaer,
Dat sijn dochter zoude daer naer
Draghen ende baersen in waerre dinc
Syrum desen groten coninc;
Ende joachimme was vor waerheit
Vanden inghel gods gheseit,
Dat zijn dochter zoude overwaer
Ihesum den gods zuene draghen daer naer.
Cyrus die loste ende niement el
Al die kinder van Israhel,
De welke in vanghenessen zware
Te babilonien ghevanghen waren;
Ende als god was worden man,
Loste hi ons vriendelike dan
Vander macht vanden vianden
Ende van alden helschen banden.
Dus beteikende, zijt ghewes,
Den coninx dochter asterges
Onser vrauwen, in dit ghevouch,
Die den gods zuene maghet drouch
Ende voort brochte der werelt ghemene
Ihesumme van nazareene,
Die es wech / leven / zalichede
Ende ooc mede die opperste vrede.
O maria ghebenedijt
Moeti zijn in alre tijt,

Want ons god bi u ontbint;
Du bist des oppersten coninx kint,
Du hebs onse zalichede ghewect,
Du bist ene bloume die altoos blect,
Boven rosen ende lelien mede
Ende boven allen bloumen talre stede.
Ghebenedijt zo moete zijn
De boodschap der gheboorten dijn,
Want bi dier boodscap zo quam in
Onser behoudenesse beghin.
Ghebenedijt zij zonder hende
God, die di tonslieden zende,
Ende oec de zuene dat hi ghewerde
Dat hi teere moeder di begherde.
Ghebenedijt zo moet ooc zijn,
Die inden lichame der moeder dijn
Di helichde ende benedide,
Nochtan dattu laghes in hare zide.
Ghebenedijt moeten beide gader
Zijn ./ dijn moeder ende dijn vader,
Die di wonnen onder hen beeden
Zonder smette der onzuverheden.
Beteikent zo es ons albloot,
Dat marie van rechter noot
Was in de werelt ghesent onsleden
Vander godliker drievoudicheden,
Om ons te heffen huut pinen zwaer
Ende in teikine dat dit es waer,
Helichdese in der moeders lichame
Die helighe gheest thaerre vrame.

Van deser werder maghet van prise
Propheteerde salomon de wise
Menich hondert jaer te voren,
Eer onse vrauwe wart gheboren,
Daer hi hare mede sprac groten lof,
Want hi hietse een besloten hof,
Ende zeide aldus in cantyken,
Dat zoe den hove wel mocht gheliken,
Want zoe was zuver ende reyne;
Oec hiethise ene fonteyne,
Welke fonteyne, zijt zeker das,
Beteikent dat zoe ghezeghelt was,
Want als die moeder die vrucht bequame
Drouch in haren zuveren lechame,
Zo gaf dier vrucht vor al tempeest
Die benedixie die helighe gheest.
Hi teikenetse ende zeghelde mede
Metten zeghele der drievoudichede
Zo helichlike, verstaet de dinc,
Dat noyt ondiere smette ne ghinc
Int zuver werde hof marien.
Dus woudse de helighe gheest bevryen.
O marie, zoete weerde vrouwe,
In di es bliscap zonder rouwe,
Du bist der godheit beilde,
Int hof van di es alle weilde,
Ende du, weerde vrouwe reyne,
Bes altoos vloeyende fonteyne,
Daer de zielen ghedranct zijn mede,
Dien dorst na hare zalichede.
God, die woude ooc hier te voren
Doen weten dat zoe zoude zijn gheboren
Ter menscheliker zalichede,
Want hijt ons claer weten dede
Bider mont van balaam
Langhe eer marie ter werelt quam.
Balaam zeide dan zonder scop,
Dat een sterre van jacop
Zoude spruten ende risen.
Bi welker sterre god woude bewisen
Marien ./ de welke min no mee
Es rechte leidsterre vander zee,
Ende die celle, dats waerhede,
Daer in ruste die drievoudichede.

Nu zullen wij dan weten,
Dat balaam was een valsch prophete
Ende was daer over bekent wide,
Ende wien dat hi benedide,
Die voer wel in alre tijt
Ende was ter werelt ghebenedijt
Ende creech zeghe in zijn leven;
Ende wien dat hi woude gheven
De maledixie, zijt zeker das,
Ter werelt hi vermaledijt was.
Dit verhoorden altehanden
Der kindren van israhel vianden,
Die hem nernstelijc an cleven
Ende grote ghiften wouden gheven
Ende boden hem grote mieden,
Dat hi die israhelsche lieden
Zoude willen vermaledien.
Hi sprac: en mochte niet ghescien
Dat hise vermalendyen zoude,
Wat dat men hem oec gheven woude.
Maer zo zere zij hem an claven
Ende prosenteirden zo grote ghaven,
Dat hi zeide: hi zouder varen
Ende vulcomen haer begharen.
Zo dat gheviel up enen dach
Dat hi upzat ./ also hi plach
Up eene ezelinne te riden
Ende peinsde hi zoude darwart tiden.
Zo verre reet dus balaam,
Dat die ezelinne vernam

Den inghel gods te haerwart ghekeert,
Ende hadde in zijn hand een zweert.
Ende als zoe dus hadde verzien
Den inghel ./ vlo zoe mettien
Ende scoot vullic an een zide
Ende balaam die slouchse stide
Ende was toornich utermaten,
Dat zoe zo scoot beziden der straten.
Hi nopetse vaste metten sporen
Ende zoe scoot alse dede te voren
Ende sturte te male neder
Ende velde balaam ./ die weder
Upscoot ende enen staf verdrouch,
Daer hise zere mede slouch.
Die ezelinne wende haer hooft
Ende zeide: bistu verdooft,
Dattu mi slaes aldus zere?
Balaam sprac: ic sloughe di mere,
Haddic een zweert, zonder waen.
Mettien zach hi den inghel staen
Niet harde verre van dier steden,
Dien hi stappans ghinc anbeden.
Die inghel sprac hem an mettien
Waeromme wiltu vermaledien
Die goede lieden van israhel?
Daer an ne doestu niet wel
Ende ic hadde di ghesleghen doot,
Ne ware dattie ezelinne ontscoot,
Maer bi ghevalle hebstu te bet.
Ende aldus zo was belet
Die maledixie ende ghekeert
In benedixien; god sijs gheeert!
Balaam die meende wel,
Dat hi die kinder van israhel
Emmer zoude vermaledien,
Maer, trowen, god ne liets niet ghescien,
Dhelighe gheest die den inghel zende,
Diese ter benedixien wende.
Hier bi heift ons god gheleert,
Dat onse maledixie zoude zijn ghekeert
In benedixien noch om daghen,
Ende dat zoude zonder zaghen
Bi ere maghet zijn ghedaen,
Wiens gheboorte wij verstaen

Bi dat balaam zach die sterre,
Ende al was god up onse erre,
Die maecht die sterre zoude ons verdinghen
Ende ieghen hem te payse bringhen.
Marie dan no min no mee
Es dese leidsterre vander zee,
Die dese prophete balaam sach
Risen over menighen dach
Ende over menich jaer te voren,
Eer marie ye was gheboren
Of van haerre moeder ontfaen.
Bi der zee sullen wij verstaen
De werelt ./ nader scrifturen zinne,
Daer wi alle roeyen inne,
Ende nemmermeer ter havene quamen
Der zalicheit ./ of wij en namen
Marien te hulpen, dese sterre claer,
Die ons mochte bringhen daer.
Zonder hare moghen wij liden niet
Die broeyende zee der hellen verdriet,
Noch ter hemelscher havene raken.
Ende hier om in waren zaken
Was onse vrouwe beteikent te voren
Bider sterre, eer zoe wert gheboren.
Ons dwinct een redelijc bedwanc,
Dat wijs gode zecghen danc,
Dat hi ons in dit alende
Deser zee leidsterre zende,
Bider welker wij, aerme weesen,
Zijn ontvloon der groter vreesen
Vander diepheit van deser zee
Ende vri bliven emmermee.
Hoorstuut, keytijf, du zondare,
Ane zich dese sterre clare,
Ende al hebstu zonder ghetal
Mesdaen. hoeti vorden val
Vander quader zonden wanhopen
Ende tot deser sterre zo wilt lopen
Ende aneziese met inderschen oghen;
Zoe zal di troosten in dijn doghen,
In vreesen ende in twivelinghen
Ende in nootsakeliken dinghen,
Zo sultu altoos zonder vaer
Bepeinsen dese sterre claer.

Die zondare Theophilus
Ane sach dese sterre aldus,
Als hi inder zonden zee
Was ghezeilt in zinen wee,
Ende zoe, die was goedertieren,
Wildene minnentlike bestieren
Uter zonden zee in vreeden
Ter havene van zalicheden.
Zoe zal di ooc altoos bestieren
Ende beschermen ende regieren
Ende zoe zal dijns ghewouden
Ende voeren daer du werts behouden.
O zoete jhesus, dor onse beden
Gheweerd te verleenen onsleden,
Dat wij marien onser vrouwen,
Dese leidsterre zo moeten scouwen,
Dat wij moeten zijn ghevrijt
Van alre vreesen talre tijt
Ende wij bi diere heligher namen
Ghezuvert sijn van zonden. amen.

IV

In dit capitel hebwij ghehoort
Die boodscap van marien gheboort.
Int capittel, dat volcht hier naer,
Zo zullen wij verstaen al claer,
Wildi nernstelijc daer na horen,
Hoe onse vrouwe wart gheboren
Van annen / diese ter werelt brochte.
Nu weet dan dat marien gheslachte

Es vanden man yesse comen
Ende van david ./ als ic hebbe vernomen.
Nu weet ende zijt zeker das,
Dat die propheete yzayas
Van hare zeer scone propheteerde,
Also dhelighe gheest hem leerde,
Welke prophecie, also wi lesen,
Mochte in dustanen woorden wesen:
Eene roede zal zonder waen
Uter wortele van yesse voortgaen
Ende ene bloume zal in reynre wisen
Van hare. dats vander roede, risen,
Daer des helichs gheest gracie al
Zevenvoudich rusten zal.
De roede, dats marie onse vrouwe,
Vruchtbarich metten hemelschen douwe,
De welke roede, also ic noeme,
Ons voort brochte dese zoete bloeme.

Nu vinden wij dan no min no mee
In dese bloeme der roede van yesse
Zeven medicine herde goet,
Den mensche nuttelijc, bem ic vroet.
Bi desen zevenen versta ic meest
Die zeven ghiften des helichs gheest.
In dese bloeme vinden wij vast
Rueke ende vrucht ende tast,

Vaerwe ende smake mede,
Bladen ende zap, dats waerhede.
Dese zevene zijn der zielen goet,
Die ziek es, des bem ic vroet,
Ende ooc harde medicinael,
Als zoe leicht in groter quael
Ende es in onrusteghen levene,
Jeghen de hooftzonden zevene.
Dese bloeme es zo ghepast,
Zo wanneer dat mense tast,
Zo zal de mensche werden der bi
Vander hovaerdyen vri
Ende werd vanden fellen quaden
Der hovaerden ./ al ontladen,
Ende hem werd dan in sijn leven
Die ghifte van vresen ghegheven
Ende mids deser ghiften hi
Werd hem selven te kennen der bi.
Als een mensche in zinen moet
Hem bepeinst ende wel bevroet,
Hoe lucifer die inghel vel
Bider hoverdyen zwel,
Hi verneedert hem te bet
Ende ghewint ooc alte met
Ons heren minne ende ontsienesse
Ende ziere materien kennesse.
Gods, die niet ghehinghen woude,
Dat lucifer hem verheffen zoude,
Hine zoude zeker niet ghedogen
Hovaerde inden mensche moghen,
Ende also vele min, verstaet wel mi,
Als lucifer edelre was dan wij,
Lucifer, om dat hi inden throne
Was zo edel ende zo scone,
Dat hi in zire weilden tiden
Hem een lettel mocht verbliden.
Maer wat heift de mensche des hi
Hem tenighen tiden verheffende zij?
Metter rueke van deser bloumen
Zo werd die hartheit of ghenomen
Vander herten / of daer mede
Werd zocht ghemaect nydichede
Ende den mensche werd ghegheven
Goedertierhede in zijn leven

Ende compassie vanden evenkerstijn,
De welke es in enich caermijn.
Maer zo wat mensche die nydich zij,
Nemmermeer zo ne zal hi
In sanders doghen zijn beroert,
Al es zijn evenkerstijn mesvoert
Of ghequellet of ghepijnt,
Aleist ooc dat hi al verdwijnt.
Maer die goedertieren lijt
Metten ghepijnden talre tijt
Ende heift up zijn bitter caermen
Ende up zijn zuchten groot ontfaermen;
Die dan heift de rueke ontfaen,
Dats die exemplen te verstaen
Van onsen here jhesus kerste,
Heift dere up der aermer berste.
Want bi exemplen van onsen here
Zalmen hebben uptie aermen dere
Ende weenen in allen tiden
Metten weenenden ./ ende liden
Metten lidenden keytive,
Beede met ziele ende met live.
Der bloemen vrucht, dats waerhede,
Benemit die gramscap mede
Ende den mensche werd ghegheven
Die ghifte der wijsheit in dit leven,
Daer de mensche wel bi mach leeren,
Hoe hi ter werelt sal converseeren.
Een mensche, die in gramscap leift,
Gheene discrecien hi en heift
Ende hi en heift niet de gracie
Te hebbene discrete conversacie.
Daer of es die ghifte boete
Der wijsheit ./ ende zoe es zoete
Ende ooc harde goedertiere
Ende zoe leert hebben goede maniere.
Ende al waert, dat een mensche ware
Onder bezondigher lieder scare
Ende waer onder ene quade nacie,
Dese ghifte heift sulke gracie,
Dat zoe den mensche wel zoude leeren,
Hoe hi daer onder zoude converseren.
Die up dese vrucht dan wil merken
Dats die wil volghen christus werken.

V

...
...

VI

...

...
Nochtan zo hebben zij, god weet,
Onderlinghe groot ghesceet
Dat huwelijc es te prisen zere,
Maer dat weduscap noch mere,
Maer dat alre beste van desen
Moet de staet der maechden wesen.
Om dat hi best was verre te voren,
Zo wouder god of zijn gheboren.
Men gheift dartichvouden loon
Den ghehuweden inden throon,
Tsestichvout es der weduwen scout,
Maer der maechden hondertfout.
Precieus tdinc, daer men goud ute smelt,
Maer zelver dat es beter de helt,
Maer tgoud dat moet boven wesen
Ende es te prisene boven desen.
Lucifer die sterre, die nuchtens rijst,
Die es om hare claerheit gheprijst,
Die mane men meer prisen zal,
Maer die zonne boven al.
Zoete ende delectabel schijnt
Die erdsche bliscap, die men hier vint,
Maer vanden erdschen paradise
Es de bliscap van meerre prise,
Die hemelsche bliscap zonder ghetal
Es hier boven te prisen al.
Al eist nochtan, verstaet wel mi,
Dat dat maechdom edel zij,
Ene maecht ne waer niet goed, en ware
Dat zoe gheen onzuverheit begare,
Want waer zoe zuver, verstaet tbediet,
Na tvleesch ende metten herten niet,
Inden hemel zoe niet en zoude
Hebben der zuverhede rinc van goude;
Ende waert dat yement [haer] bi crachte
Te smetten van luxurien brachte,
Nochtan verloorsoe om die dinc
Niet haerre zuverheden rinc,
Maer zoe zoude, verstaet mijn meenen,
Behouden dien ./ ende hebben noch eenen:
Een om de zuverheit haerre herte,
Den andren voer der crachten smerte
Ende oec mede om den rouwe,
Die dor die cracht leed die joncvrouwe.

Ende eist dattie rinc werde verloren
Der zuverheden van te voren
Bi quader ghepeinse of quader ghedochte,
Also menne wel verliesen mochte,
Up dat die zuverheit bequame
Niet waer verloren vanden lechame,
Zo mocht menne wel weder crighen,
Wildemen nernstelijc daerom prighen,
Want hi werd wel ghegheven
Met berouwe in dit leven.
Ende zo wat mensche, zijt zeker des,
Vleesschelike ontsuvert es
Ende hem daer toe draecht sijn moet
Ende hijt bi zinen wille doet,
Nemmermeer ne werd zijn rinc
Met biechte no met gheenre dinc,
Met tranen, met berouwen mede,
Ghecreghen vander zuverhede.
Marie, die maghet zonder ghelike,
Al waest dat zoe in huwelike
Ende teenen man haer selven voughede,
Alsoot gode wel ghenoughede,
Nochtan es haer al hare leven
De rinc van zuverheden bleven,
Want men van lechame ende van ghedochte
Gheen zuvere wijf vinden mochte.

Ende marie mocht zecghen mede,
Als een wijf in dhoude wet dede,
Die raguels dochter was openbare
Ende bi namen gheheeten sare
Ic hebbe mine ziele behouden
Zuver van quader begherten scouden.
Zaren waren in haer leven
In huwelijc .vii. mans ghegheven
Ende nochtan bleef zoe in dit
Van alden mannen onbesmit.
Ende na dat dit aldus ghevel,
Zo mochte dan marie wel
Na gods wille zekerlike
Enen man hebben in huwelike.
Ende al had zoe desen man,
Zoe mochte van lechame nochtan
Ende van herten zuverheit draghen
Ewelike tallen daghen.
Of saren bewachtede aldus
Een man, gheheeten almogeus,
Beede in ghedochte ende in lechame,
Van deser zeven mannen blame,
Waer om ne zoude onse here dan,
Onser vrouwen [niet bewachten] van eenen man
Ende haer zulke zeghe gheven,
Dat herte ende lechame zuver bleven?
Joseph ne hadde te marien gheen quaet
Peinsen ./ van onreynre daet
Ende wanneer up welken dach
Dat hi marien ane zach,
Zo zach hi, dat es waerhede,
Eene utenemende claerhede,
Dat zinen oghen dochte wesen
Eene godlike claerheit in haer gheresen,
Ende dus ne dorsthi onser vrouwen
Ansichte nauwelike anschouwen,
Noch slaen daer up zijn oghen wel
Dan zomtijt, alst also ghevel.
Om dat hijt zach also verclaert,
Was hijt te ziene altoos vervaert.
Die goede Thobias / ende dese sare,
Daer of dat ic hier verclare,
Waren [drie] daghen dus te zamen
Ende hilden zuverheit des lichamen.

Maer joseph ende marie dese twee
Hilden zuverhede vele mee,
Want alden tijt van haren leven
Zijn zij beide zuver bleven.
Joseph, daer men hier of ghewaecht,
Was zuver ende reyne maghet,
Ende om zine zuverheit was hi vercoren
Met gode ./ ende hi was gheboren
Van davids gheslachte ./ maer alst woude
God onse here ./ ende wesen zoude,
Zo was hi met marien verselt
Ende als hare wachter bi haer ghestelt.
Marie, die ghebenedide dracht,
Ne hadde wat doen van zire wacht,
Maer daer om onse here woude,
Dat hi marien wachten zoude,
Dat tvolc peinsen mochte openbare,
Om dat zoe zonder wachter ware
Ende ghinghe allene tenigher stede,
Dat zoe daer enighe zonde dede.
Wij moghen alle wel ghemoeden,
Zoe ne hadde te doen ghere hoeden,
Want bi daghe ende bi nachte
Hadsoe twee hoeden diese wachte,
Want zoe hadde gode almachtich,
Die altoos was haers voorwachtich;
Dus ne had zoere te doen nemmee,
Ende zoe hadde joseph, dus hadser twee
Wachtere goed in allen ziden
Eenen hemelschen die tallen tiden
Hare wachte, ende talre stede
Eenen erdschen wachter mede.
Ende want zoe bi der wachters cracht
Zo uterlike was ghewacht,
Dat was van joseph ende onsen here,
Diese wachten voor alle dere,
Zo es dese zuver maghet weert
Met allen rechte ghecompareert
Bi eenen thorre, daer ic of las,
De welke baris gheheeten was.
...
...

VII

...
...

Zoe ne dede ooc niet, wats ghesciet,
Also een wijf die dyna hiet,
Die van lopene hadde twoort
Onder tvolc weder ende voort.
Van marien men niet ne can
Vinden, dat zoe met haren man
Vele liep te menigher stede,
Als ooc twijf thamar dede.
Marie die zuver maghet dan
Ne begherde gheenen man,
Ghelijc saren, daer ghi hier voren
Int ander capitel of mocht horen,
Ende was alleene, verstaet wel dit,
Als een goed wijf, hiet judith,
Ende hadde altoos bezichede
Met vastene ende met staerker bede.
Ende want marie, die maghet reene,
Was helich ende altoos alleene,
Zo was joseph zeer ontdaen
Ende wonderde hoe zoe had ontfaen
Een kint ./ want hi zach openbaer,
Dat zoe kint drouch / ende was zwaer.
Nochtan peinsdi in gheenen stonden,
Dat zoe kint draghen mochte in zonden,
Want haer leven was zo goet,
Dat hem dochte in zinen moet
Muegheliker te ghewaghen
Dat ene maghet kint zoude draghen,
Dan marie zonde doen mochte;
Dit hilt hi in zijn ghedochte.
Dus ne wist hijt stellen in wat weghen
Ende was recht vor thooft ghesleghen:
Hi verpeinsdet / hi ymagineerdet,
Hi wendet ende hi keerdet,
Ende sprac zuchtende bitterlijc
Themselven: hets onmoghelijc
Ende ic weet wel zonder waen,
Dat zoet in zonden niet heift ontfaen,
Want ic selve zo wel weet
Wat leven zoe heift gheleet;
Zoene dranc, no ne converseerde
Met niement, no ne bordeerde
Te danse, noch tandren spele,
Ne liep zoe lettel noch vele,

Ende alle openbare steden
Scuwede zoe bi waerheden,
Maer zoe hilt haer gherne allene,
Studerende, lesende met gode ghemene.
Alle bliscap der werelt quaet
Heift zoe ghescuwet ende versmaet
Ende allene in hemelschen dinghen
Hadzoe al hare vermakinghe.
Ja, zo jonc ende van kintsbeene
Bleef zoe in den tempel alleene
Liever dan zoe hadde gheleghen
Met andren kindren achter weghen.
Ende als zoe in den tempel bleef,
Gheene quade werc zoe bedreef,
Noch en hadde groot noch clene
Met enighen manne yet ghemene.
Ende als zoe cam ten huus haers vader
Ende haerre moeder bleef zoe algader
In hare camere talre tijt
Besloten ./ ende al haer jolijt
Was in gheesteliken dinghen,
In lesene ende ooc in bedinghen.
Ende als joseph hier of plenteit
Dit ende ander dinc hadde gheseit,
Up ghekeert ende ghewent onder,
Zo sprac hi echt: dustaen wonder
Ne was ghehoort te gheenen daghen;
Hoe zoe dus kint mocht draghen
De welke noyt te gheenen stonden
Wille gaf tot enighen zonden,
Dit moet tmeeste wonder wesen,
Daer nieman of hoorde lesen.
Die helighe propheete ysaye
Bescrijft ons ene prophecye
Ende dese moet zonder fijn
In marien vulcomen zijn
De welke es aldus ghedaen
Zich, ene maghet zal kint ontfaen
Ende maghet baerzen ./ ende hoe
Zoude dit wesen ./ ne waer zoe.
Ende die maghet es zeker dit
Van den gheslachte van davit,
Die ons dhelighe gheest figureerde

Bi balaam, die propheteerde
Hier te voren up eenen dach
Van eenre sterre, die hi zach,
Bi den welken alre meest
Bediedende was dhelighe gheest,
Dattie gods zone zoude na desen
Van eenre maghet gheboren wesen.
Dese reyne maghet marie,
Daer ic dit groter wonder anezie,
Die es comen van davids bloedt
Ende moet zeker zijn die roede,
Die scone groeyede ghefloreert,
Ende wilen was gheprophetеert,
Dat zoe quam no min no mee
Ute der wertele van jesse.
Bi deser wertele, als ic achte,
Verstaen wij davids gheslachte.
Zoe moet dit dan endelike wesen,
Die van davids gheslachte es gheresen,
Van wien dat christus zoude zijn gheboren,
Daer of dat langhe hier te voren
Voorseit es. ende gheprophetеert
Van menighen prophete wel gheleert.
Anders ne moghen wij vorwaer
No ne connen ghepeinsen van haer,
No alle, die noyt met tonghen spraken,
Ne conster anders niet of maken,
Ende daer om zo eist openbare
Ende moet endelike wesen ware,
Dat dese marie es zonder sij
De moeder van jhesu cristi.
Ende na datse cristumme draghet,
Zo ne bem ic met deser maghet
Te verkeerne niet weert
Achter huse ende over heert,
Want ic bi der maghet vorbare
Bem een overgroot zondare;
Ende daer om het mi best dochte,
Dat ict subtijllike toe brochte,
Dat van hare ende van mi
De brulocht niet vulcomen zij.
Ende dat men al achter late
Onser beeder brulocht state.
Ende daer om dinket mi goet,
Dat ment wel subtijlike doet,

Ende ooc mede bedectelike,
Voorzienlijc ende wiselike,
Ende bi redenen dinket mi goet,
Dat ment behendelike doet,
Om dat tvolc in zinen zin
Gheen quaet ghepeins crighe dier in.
Joseph, onser vrouwen man,
Bekende hem onwerdich dan,
Om dat hi zoude wonen daer mede
In een huus ende in ene stede,
Om dat hi haer zo helich wiste.
Also dede sint jhan baptiste,
Die niet was coene te bestane
Gode te dopene in de jordane.
Ende het dede ooc also
Een juede hiet centurio,
Die bad gode, als ic hebbe vernomen,
Dat hi niet onder zijn dac zoude comen;
Om dat hi was van zonden bezwaert,
Bekende hijs hem selven niet waert.
Sinte pieter bad gode zonder waen,
Dat hi huut zine sceipe woude gaen,
Om dat hi hem bekende das,
Dat hi zere bezondicht was.
Een wijf, die van sunamitis was,
Ontsach die wuenste helyas
Ende ne dorste, wats ghesciet,
Met helias wounen niet.
Dus ontsach marien behoeder
Te wuenen met ons heren moeder.
Als joseph dus zat ende dochte,
Dat hi niet werdich wesen mochte,
Dat hise te wive zoude nemen
Ende durst cume dat ghetemen,
Zo wart van gode omnipotent
Een inghel nederwaert ghesent,
Die hem zijn herte vaste maecte,
Dat in hem selven aldus slaecte,
Ende zeidem, dat hi in gheenre maten
Marien sculdich waer te laten,
Maer dat hi boudelike onser vrouwen
Te wive zoude nemen ende trouwen,
Want god hevet also beghaert,
Ende dat hi niet en zij vervaert.

Zoe heift maghet zijnde zonder waen
Biden helighen gheest ontfaen,
Ende bi gheenen man die leift
Ter werelt ./ zoe ontfanghen heift.

Dese concepcie, dese ontfanc
Was ghefigureert over lanc
Ende beteikent langhe te voren,
Eer dat maria was gheboren,
Ende was, zijt zeker des,
Hier voortijts ghetoocht moyses,
Want hi zach in eenen daghe
Op eenen berch ene bernende haghe,
Alomme bernende daer ende hiere
Ende scheen ontsteken metten viere,
Maer tvier hare gheen belet ne dede,
No benam ooc haer groenhede.
Ghelike dat marie ontfinc
Een kindekin in waerre dinc,
Nochtan no verloos zoe al no zom
Bi dien ontfanghen haer maghedom.
In desen doorne, daer ic af zeide,
Zoe was god, dat es waerheide;
Ende in marien reynen lechame,
Zuver ende gode wel bequame
Ende van duechden wel gheraect,
Hadde god zine wuenste ghemaect,
Als die van hare zonder toren
Namaels woude zijn gheboren.
God onse here quam te diere stede

In dien doorne dor moyses bede,
Om ute egypten te leden
Die kinder van israhel ende bevreden.
Nu weet ooc, dat dese selve god
Zende zinen zuene na zijn ghebod
In marien, omme dat hi
Ons vander hellen zoude maken vri.
Als god dan tot onsen behoude
Van hare gheboren wesen zoude,
Ende wilde vleesch ontfaen daer inne
Ende zijn gheboren dor onse minne,
Zo coos hi in nazareth der stede
Mids haerre groter omoedichede
Marien die maghet alleene
Ute andren magheden al ghemeene.
Ende zoe ghelievede hem bi waerheden
Vele bet dan al dander deden,
Want die ghelike van marie
Ne wart noyt no ne was nie.
Ende dat marie boven al
Der andre magheden ghetal
Gode ghelievede verre te voren,
Dat hi van hare woude zijn gheboren
Om te beterne smenschen zeer,
Dat was beteikent wileneer
Ende becondicht in vreimden doene
Biden vliese van gedeoene,
Twelke vlies, also ict las,
Wileneer vervullet was

Altemale met hemelschen dauwe.
Bi welken vliese dat onse vrauwe
Es bediet in waerre dinc,
Want alleene dat vlies ontfinc
Den hemelschen dou van groter werde,
Daer droghe bleef al dander erde,
Diere lach omtremt, verstaet tbediet,
Ende zoe ne hadde des douwes niet.
Dier ghelike was onse vrouwe
Vervult metten hemelschen douwe,
Daer nochtan te ghere tijt
Was vonden in wereld wijt
Maghet van zo groter werde,
Datse god tsiere moeder begherde.
Vele maechden in steden, in weghen,
Hadden goed of scat ghecreghen,
Maer wat zij hadden, hoe groot ghetal,
Marie die bleef boven al.
Gedeon, daer ic of zeide,
Bad gode dor zine moghentheide,
Dat hi dor zine bede ghewerde
Een teikin te zenden uptie erde,
Of hi van haren vianden fel
Zoude lossen die kinder van israhel.
God die zine bede heift verhoort,
Zende dou neder rechte voort,
Die vervullede dat vlies
Alte male, ghelooft mi dies,
Daer dander erde droghe bleef,
Als ic u hier voren screef.
Dat was een teikin, weet dat wel,
Dat de kindren van israhel
Verlost zouden werden bi den toedoene
Van desen voorseiden gedeoene.
Ende ghelijc, zijt zeker das,
Dat des verlossens teikin was
Des vlies vervulte vanden douwe,
Zo was donfang van onser vrouwe
Een teikin in waren dinghen
Der menscheliker verlossinghen.
Bi desen vliese dan zonder waen
Zullen wij onser vrouwen verstaen;
Van welken vliese wel gheraect
God heift enen roc ghemaect,

Daer hi manlic in over ons street,
Want hi wilde zijn ghecleet
Met enen roc, dat es waerhede,
Dat es met onser menschelijchede,
Om ons uter hellen te leeden,
Ende om dat hi ons zoude cleeden
Metten cleede der ewigher bliscepen,
Daer toe dat hi ons heift ghescepen.
Al wast ooc, verstaet de dinc,
Dat dit vlies den dou ontfinc,
Nochtan ne wasser de wulle mede
Niet ghearghet, dat es waerhede.
Dus al was marie de ghone,
De welke ontfinc den gods zone,
Nochtan zo ne was omme dit
Hare lechame niet besmet.
Gedeon in waerre tale
Perssede den dou altemale
Uten vliese ende uter wulle,
Daer hi een pitkin mede ghinc vullen.
Marie, daer wonder in was ghewrocht,
Heift haren zone ter werelt brocht,
Die metten douwe al dat leift
Van ziere gracie vervult heift,
Ende spreedde zine gracie zo altemet,
Dat wijs noch al moghen te bet.
Dese boodscepe ende annunciacie,
Daer ons of quam de gracie,
Was ghedaen, dat weetic wel,
Biden helighen inghel gabriel

Twelke ghefigureert was recht
Wileneer in abrahams cnecht
Ende in een wijf, hiet rebecca,
Bathuels dochter, als ic versta.
Abraham, die here wide bekent,
Hadde zinen knecht huut ghesent,
Dat hi zoude gaen bespien
Ende om ene maghet zien,
Zo edel ende van zulker name,
Als waerbi dat het betame
Datse yzaac mochte ghetemen.
Te wive. ende tere bruut te nemen.
Die cnape dan huut gaen zoude
Te doene dat zijn here woude
Ende als die dinghen waren gheleghen.
Dese vant dan onder weghen
Rebecca, daer hi quam gaende,
An ene fonteyne staende.
Met durste was die cnecht verladen
Ende bad haer dor hare ghenaden,
Dat zoe hem drinken gave wat,
Ende rebecca die dede dat.
Ende om dat zoe zonder waen
Den cnape die duecht hadde ghedaen,
Daer om nam die cnape die ghone,
Om bruut te wesen van abrahams zone.
Dus heift de vader omnipotent
Den inghel gabriel huut ghesent
Te dien hende dat hi woude,
Dat hi ene maghet zouken zoude,
Die nuttelijc waer ende orbare
Datse zijns zuens moeder ware.
Ende nu heift hi in corter stonde
Dese maghet ghenomen ende vonden
Diene drancte ./ dats die tsine woorde
Hare consent gaf met acoorde.
Rebecca ne gaf niet alleene
Den lieden drinken al ghemeene,
Maer ooc mede gafsoet den kemelen.
Ende die inglen der hemelen
Ende oec gaf den menschen marie
Den dranc des levens, gheloves mie.
Nu ghef ons, here, na ons begheren
Dat wij dine gheboorte zo eeren,

Dat wij moeten werden reyne
Ende verzaet met slevens fonteyne.

VIII

In dat hier voren staet ghescreven,
Heb ic u te kennen ghegheven
Van onser vrouwen boodscap zonderlanghe
En ooc van ons heren ontfanghe.
Ende int capitel hier voor oghen
Zal ik u ghewaerleke toghen
In waerre tale, in waerre woort,
Ons heren vleesschelike gheboort.
Welke gheboorte van onsen here
Niet begherden te ziene zere
Die inglen vanden hemel allene,
Maer die mensche met hen ghemeene.
Die helighe vaders, die inder hellen
Laghen in dat bitter quellen
In pinen ende in tormenten mede,
Na dese gheboorte was al haer bede.
Elc wachte na dese gheboorte lofsam
Ende riepen lude: zent huut dijn lam,
Want du best here boven al,
Die heersceip houden in terdsche dal.
Ooc riep zij: god der ewichede,
Zent huut dijn licht ende waerhede,
Toghe ons dijn glorieuse anschijn
Ende wij sullen behouden sijn.
Zent ons den zuene der waerheden,

Dien wij zouken ende na beiden.
Verghave god, dattie hemel te male
Scuerde ende hi neder dale
Ende ons loste vanden banden
Der hellen ende des viands handen.
Boghe den hemel ende dale
In de werelt huut dijnre zale.
Almachtich god, eweghe waerheit,
Reic huut dijn hand dijnre maiesteit
Ende los ons vander deimsterhede
Ende vander donker hellen stede.
Wilt ghedinken, hemelsch drochtijn,
Der ontfarmicheden dijn.
Here, wi bidden u, dat ghi
Ghewerdicht te comen, dat daer bi
Dine vriende, dine helighe propheten,
Warachtich moeten zijn gheheiten,
Ende die belooften, die zij
Beloveden vander comste van di,
Moeten comen te dien fine
Bi dijnre comst warachtich te zine.
Daelt, here, huut uwes vader scoot,
Spoet u, here, met haesten groot;
Ne wilt beiden nochte letten,
Lost ons van des viands netten.
Gheen inghel noch mensche mede
Ne hevets de moghenthede
Ons te lossen, dat es waerheit,
Van deser quader deimsterheit.
Nu los ons selve ende dale up deerde,
Die ons te sceppene gheweerde.
Met desen roupene, metteser bede
Was god met zire goedertierhede
Vermuerwet, dat hi neder quam
Ende de menscheit ane nam,
Om dat hi jeghen zinen vader
Over zine liede allegader
Zoude maken goede zoene,
Ende hi te niete zoude doene
Smenschen bandoen ende pine,
Daer hem langhe in stont te zine.
Hi die wileneer zeide en trouwen,
Dat hem nalix was berouwen,
Dat hi den mensche had ghescepen,

Heift de mensheit an ghegrepen,
Om dat hine verlossen woude,
Die langhe ghevaen bliven zoude.
Ende dit was, als men ons leert,
Wileneer ghefigureert
Langhe te voren in vreimden doene
Bi den scinkre van pharaoene,
Ende hoet ghevel, dat vindi claer
In de figuur die volcht hier naer.

Nu hoort van desen scinker voorseit:
Hi was in vanghenesse gheleit
Ende in enen carker diep.
Up een tijt lach hi ende sliep
Ende zach, in waren dinghen,
Enen droom zire verlossinghe.
Dese scinkre van pharaoene
Zach voor hem enen wijngaerd groene,
Die utermaten scone bloeyde
Ende uter eerden groeyde
Ende hadde na der waerhede
Drie scone thelghen, docht hem mede.
Dese wijngaerd, daer ghi of hoort,
Ne brocht gheen druven rechte voort,
Maer in zijn visioen hem dochte,
Dat hi altemet voort brochte
Eerst bloesemen ter selver stede
Ende daer na druven mede.
Ende doe docht hem voort an,

Dat in de hand die ghevanghen man
Hielt pharaons zijns heren nap
Ende duweder in der druven zap
Ende hi gaf drinken pharaoene,
Also hem dochte in visioene.
Daer na, als hi wakende zij,
Hoorde van zinen drome hi
Interpretacie ende vray bediet
Zonder daer in te lieghen yet:
Als dat in drien daghen na dien
Hem verlossinghe zoude ghescien.
Na der lettre was dat wel
Dat rechte bediet ende niet el.
Maer dese droom es gheestelike
Figure ons heren zekerlike,
Also hier na wel word ghehoort.
Want vor gods menschelike gheboort
So was dat menschelike gheslachte
Ghevanghen in des duvels wachte,
In welken carker zij laghen ghebonden
Om des eersten menschen zonden.
Maer dat dese grote wijngaerd
Ghegroeyt uter erden waert,
Daer drie spruten stonden ane,
Hier bi es cristus te verstane,
Bi desen wijngaerd hier voorseit.
Hi es die wijngaerd der waerheit,
Die uter erden up es comen,
Ende mensheit heift anghenomen
Van marien, zijt zeker das,
Die een mensche van der erden was.
Dese wijngaerd inder waerheit
Drie spruten [heift], alst es voorseit:
Want in hem was menschelichede,
Eene ziele ende die gotheit mede.
Dese telghen waren .iij. wondren groot,
Doch waest also, want hijt gheboot.
Tere ander maniere machmen den lieden
Dese drie telghen ooc bedieden
Drie telghen dat sijn drie persone,
Die een de vader, die ander de zone,
Die helighe gheest die darde zij,
Daer de mensche verlost es bi
Vander ewigher deimsternesse

Ende vandes duvels vanghenesse.
Nu verstaet wel mijn bediet:
Ghelike dat die wijngaerd niet
Ten eersten vrucht voort brochte,
Also desen scinkere dochte,
Zo ne was de mensche rechte voort
Niet verlost na gods gheboort,
Maer als die wijn huut zire barst,
Dat es zijn zoete bloet. wert gheparst,
Ende dat den vader van hemelrike
Wart gheoffert properlike;
Binden darden daghe daer na
Ontghinc de mensche, elc versta.
Dese diere wijn, dit helighe bloet,
Brochte den vader ter sulker omoet,
Dat hi zine gramscap altemale
Up die menscheit liete dalen
Ende vergaf hem te dien stonden
Altemale die erfzonden.
Noch heift ons god onse here
Ghedaen gracien vele mere
Bi zire godliker caritaten
Ende heift ons desen wijn ghelaten
Ende ghestelt int sacramente
Up ertrike te dien atente,
Dat menne gode offere alle daghe
Over smenschen zonden ende plaghe.
Ende dit es grotelike van node,
Want alle daghe verbelghen wij gode.
Zine goedertierhede talre tijt
Moete dan zijn ghebenedijt,
Want waer wij bi hare niet behouden
Ewelike wij ghevaen zijn zouden.
Ghebenedijt zo moet ooc zijn
Marie, die zuver maghet fijn,
Van wien bi haerre zuverhede
Ende bi haerre omoedichede,
Om te beterne smenschen toren
Dese wijngaerd, god, woude zijn gheboren.

Als god dan gheboren zij,
Bloeyde die wijngaerd engaddi,
Die gods gheboorte bi figuren
Wel bediede na der scrifturen.
Ghebenedijt zo moete zijn
Die gheboorte shemels drochtijn
Ewelike ./ want daer bi
Ons pays ende nutsceip comen zij
Ende ons enten inglen mede
Glorie brochte. dats waerhede.
Bi gods menscheliker gheboort
Es de mensche, als ghi hebt ghehoort,
Verlost uten zwaren banden
Der hellen ./ ende der duvelen handen,
Ende dattie inglen waren ghevallen,
Dats verwonnen hier met allen.
Nu hebwij ghehoort in waerhede
Van deser gheboorte nuttelichede,
Maer noch en hebwij niet ghehoort
Die maniere vander gheboort.
Daer om zo wille wij horen sciere
Van ons heren gheboort maniere,
Van welker manieren trechte doen
Beteikent die roede van aaroen.

Dese roede amandelin was,
Also ict in scrifturen las,
De welke vrucht drouch, zeit scrifture,
Maer dat was boven der nature.
Zoe drouch bladen ende vruchte mede
Bider cracht der godlijchede.
Ghelijc dat dese roede dan
Boven nature vrucht ghewan,
Zo drouch marie die helighe dracht
Boven der naturen cracht.
Deser amandeline scoten
Brocht hare vrucht zonder poten;
Ende marie hare vrucht ghewan
Zonder toedoen van enighen man.
Dese roede beteikende in dhoude wet
Eenen priester zonder smet;
Ende marie drouch zekerlike
Den priester der priesters ewelike.
In der scurtsen, des bem ic vroet,
Vander amandele es de keeste zoet;
Dit beteikent gode te rechte,
Die buten hadde van zinen knechte
Die ghedaente. maer van binnen
Was de gotheit, wilt verzinnen.
Wij vinden in dese roede voorseit
Van den bladren die groenheit,
Van den bloezemen die zoethede,
Die nuttelicheit der vruchten mede.

Dus hadde marie voer waer
Die groenheit vander zuverheit claer,
Van zoetheden had zoe de maniere,
Want zoe was zo goedertiere,
Ende vrucht had zoe, dat verstaet,
Want ewelijc was zoe verzaet
Mids dier precieuser dracht
Ende ooc met ons heren cracht.
God onse here van nazareene,
Hine toghede niet alleene
Den juedschen lieden hier te voren,
Dat hi woude zijn gheboren
Maer hi gaeft ooc te verstane
Den ongheloveghen pagane.
God ne quam ooc alleene niet
Ter werelt om dat juedsche diet,
Maer hi quam om dat hi zoude
Alt volc bringhen ten behoude.

Omtrent die tijt dat god gheboren
Woude zijn, als ghi moghet horen,
Zo hadde de werelt. Octiviaen
Meest in zine heerscepye bevaen,
Ende vanden roomsche properlike
Want hi was keyser vanden rike.
Entie romeynen waren zo zot,
Dat zine hilden over got.

Ende oeffendene in dier ghebare.
Recht of hi zelven god ware.
Ende doe was daer int lant
Tvroetste wijf diemen yewer vant,
Ende was sibilla die prophetesse;
Zoe verstont der scrifturen lesse
Ende was zo vroet in allen dade.
Die keyser ghinc daermede te rade
Ende vraghede haer, of zoe hadde vernomen,
Dat enich ander here zoude comen
Up die werelt verre of bi,
Die meerre mocht zijn dan hi.
Nu ghevielt omtrent dien pas,
Dat cristus gheboren was,
Ende recht up den selven dach
Sybilla bi der zonnen zach
Te Rome enen guldinen rinc,
De welke eene maghet bevinc,
Die een kint hadde up haren scoot.
Dit docht hare wonder wesen groot
Ende rechte voort deid soet verstaen
Desen keyser Octaviaen
Ende zoe zeide hem openbare,
Dat een meerre coninc ware
Ende machtigher verre te voren
Dan hi ./ ende stappans was gheboren.
O helich vader der waerhede,
Hoe groot es uwe moghenthede
Coninc der coninghen, here der heren,
Ghi bad upten mensche deren,
Dat zij waren in sviands handen
Ende ghi lostene uten banden
Als die keyser dit verstoet,
Liet hi zinken zinen moet
Ende duchte dese coninc groot.
Alom ende omme hi gheboot,
Dat menne niet meer heeten zoude
God. want hijs niet zijn ne woude.
Nu bidden wij gode rechte voort,
Dat wij zo eeren zine gheboort,
Dat wij moeten in ziere namen
Ontgaen des duvels banden. amen.

IX

In dit capitel, dat hier voren
Staet ghescreven, mochtmen horen
In gherechter vrayer woort
Ons heren jhesus kersts gheboort.
Int capitel, dat volghet hier naer,
Zuldi horen trechte, waer,
Hoe die coninghen ute vreimden lande
Gode brochten hare offerande.
Up dien dach, zijt zeker das,
Dat onse here gheboren was.
Zo was zine gheboorte verclaert
Drien coninghen ende gheopenbaert.
In deser manieren wordzijs gheware:
Zij zaghen eene sterre clare,
Daer zij waren in oriente,
Die nieuwe stont ant firmamente.
Een kint zij in die sterre zaghen
Ende zijn hooft een cruce draghen
Van finen goude, also hem dochte,
Dat niet scoonre wesen mochte,
Also bleckende van goude root.
Ooc hoorden zij ene stemme groot
In orienten tere steide,
Die tote hemlieden zeide
Nu haestu zere alte hand
Ende gaet inder jueden land.

Daer zuldi eenen nieuwen coninc vinden
Gheboren teenen sconen kinde.
Dese drie coninghen haesten hem zere
Ende trocken met groten ghere,

Zo dat zij in judeen quamen.
Een kindekin zij daer vernamen,
Dat was gheboren in bethleem.
Offerande zo daden zij hem
Van goude / wierooc / ende mirre,
Want zine zaghen in de sterre,
Als ghefigureirt staet bet voort.
Ooc hebben die lieden wel ghehoort,
Hoe zij tote herodes quamen,
Ende hoe zij bi der sterre vernamen
Haren wech /. hoe dat zij voeren,
Die maniere ende die atoeren.
Wat zij daden, wat zij zeiden,
Dit vintmen te menighen steiden.
Ooc wetent meest cleen ende groot,
Aldus zo en eist dan gheen noot,
Dat ic dat al te zecghen gheteme,
Anders dan icker tgros ute neme
Dats hoe zij offerden den coninc weert,
Twelke was ghefigureert

Hier te voren in dhoude wit.
Drie vrome lieden hadde david,
Wien die coninc david gheboot,
Dat zij ne lieten dor ghene noot,
Zij ne haelden water uter cysterne
Te bethleem, ende zij, diet gherne
Daden, haesten hem daerwaert
Ende brochtent den coninc onghespaert.
Dese cracht van desen drien heren
Was te prisene harde zere,
Dat zij [dor] die noot ne lieten niet,
Zijne daden, dat haer coninc riet
Ende braken dor der viande handen.
Dese drie coninghe hare offerande
Brochten onsen here ghedraghen,
De welke herodes niet ontsaghen,
Des coninx van jherusalem,
Maer boudelike quamen zij te hem
Ende vraechden hem openbare:
Waer dat kint gheboren ware?
Ende quamne te hem up zinen tor;
Jaspar, balthasar, melchior.
Dit waren der drie coninghen namen.
Ende die staerke, die daer quamen
Hieten aldus, ghelovets mi,
Barayas / abysay / sobothay.
Dese drie harde vrome man
Quamen om dat water dan

Vander cisterne na davids ghebode;
Om te offerne onsen here gode
Den ewighen coninc / met haren presenten
Quamen dese .iij. coninghen ute orienten.
Als dese drie staerke te bethleem liepen,
Water zij uter cisternen sciepen;
Die drie coninghen quamen te gods ghebode
Ende ontfinghen twater van gode
Der gracien, diet mildelike scinct
Elken mensche, die zijns ghedinct.
Dus dan in der cysternen ghelike
Waren onsen here van hemelrike
Gheoffert drie precieuse dinghen
Bi desen voorseit drie coninghen.
Ende het bediet, verstaet den fijn,
Dat god een scinkre zoude zijn
Van levende watre zonder arste
Hem allen die zijn bevaen met darste,
Ende ghevet gherne tallen stonden,
Die hem wachten willen van zonden.
Als davite na zinen ghebode
Water was brocht. offerdijt gode,
Ende hi verblijdde menigherhande,
Dat hi hadde bin zinen lande
Also staerke vrome baren,
Die tsinen dienste ghenendich waren;
Onse here god van groter werden,
Coninc des hemels enter erden,
Hi verblijde als hi ane zach,
Dat men hem offerde up dien dach.
Want dit teikin bedieden woude,
Dat tvolc te gode bekeren zoude.
Die staerke waren, verstaet dit,
Sciere weder comen tote davit;
Entie drie coninghen, heb ic vernomen,
Waren sciere te bethleem comen,
Ende eist dattie lieden vraghen,
Hoe zij quamen in zo corten daghen,
Dan zeghic te hem die dit vraecht:
God, die gheboren wart van ere maecht
Ende die dat properlike dede
Bi sijns selves moghenthede,
Dat hise daer dede comen alleene
Also sciere dat was hem cleene.

God die dat mirakel wrochte,
Dat hi abacucke brochte
Bi eenen inghel van zinen throne
Van judeen in babilone,
Het was hem harde cleene dinghen
Die drie coninghen te bringhen,
Al waert in eenen corten momente,
In judeen huut oriente.
Hoe dat dese coninghen quamen
Te bethleem, daer zij tkint vernamen,
Biden weghe van der leidsterre
Ende ghaven hem gout / wierooc / ende merre
Was wileneer in vreimden doene
Ghefigureirt bi salomoene,
De welke hadde eenen throon,
Die utermaten was zo scoon.

Saelmon die coninc wel ghemint,
Al waest dat hi was een kint,
Nochtan haddem god ghegheven
Vroescepe boven al die leven.
Al waest ooc, zijt zeker das,
Dat onse here een kindekin was
Daer bi ne was, verstaet tbediet,
Zine vroescepe te minder niet,
Want hi zelve was algader
Die wijsheit van zinen vader.

Wij vinden van desen saelmoene,
Dat hi plach in hoghen doene
Te zittene up eenen throon
Van zuveren yvore scoon.
Entie throon, alst ict weet,
Was met finen goude ghebleet,
Ja, metten besten dat men vant,
Waer dat was in enich lant.
Zo scoon was hi in waren dinghen,
Dat alder wereld coninghen
Quamen om dien throon te ziene,
Die ghemaect was bi zulker engiene.
Enten coninc saelmon zij versochten
Om dien throon ende ghiften brochten,
Scone ende dierbare juweele,
Harde vele met groten riveele.
Maer ten hende ghevel daer na,
Dat de coninghinne van saba
Offerde den coninc salemoene
Ghiften van zo hoghen doene,
Dat gheene ghiften dien gheleken.
Van zulken hoordemen niet spreken,
Ende zulken ghiften, ic zeker bem,
Quamen noyt in Iherusalem;
Cristus, onse sceppre weert,
Mach wel zijn ghecompareert.
Bi saelmoene, dats waerheit,
Om zine over grote wijsheit.
Den throon mach gheliken wel
Bet cristus moeder dan yet el,
In welken throon, verstaet wel dat,
Cristus, des vaders vroesceip, zat.
Dese throon van sinte marie
Es ghemaect gheloves mie,
Van yvore, alst wesen zoude,
Ende vanden alre fijnsten goude,
Want het marien wel behore.
Wij vinden recht in desen yvore,
Dat het wit ende ooc zuver zij,
Ende daer zo es beteikent bi,
Bi rechter warachtichede,
Der magheden reine zuverhede,
Die lovelijc es ende pure.
Noch heift yvore een ander nature,
...
...

X

...
...

Bi welker redenen, als ic maerke,
Es zoe beteikent bi der aerke
Van den houden testamente,
Na dat ict vinde in mijn atente.
In welke arke waren die ghebode,
Die moyses waren ghegheven van gode,
Die stonden ghescreven, dats waerheit fijn,
In die twee tafelen steenijn,
Die ic zal noemen teser steden.
Teerste was: du ne sult niet anebeden
Enich dinc over vreimde goden.
Dat ander vanden tien gheboden
Was: dune suls zijn name niet temen
In ydelheden in dinen mond te nemen,
Ende du ne suls ooc niet verzweren,
Dijns gods name ne blasphemeren.
Tdarde ghebod, dat god beval,
Was, dat men viere die mesdaghe al
Van handghewerke tallen stonden
Ende emmer van dootliken zonden.
Dat vierde es: eere beede gader
Dijnre moeder ende dinen vader
Ende bied hem werde eenpaerlike
Ende obedeyerse tamelike;
Gheift hem dies zij hebben noot,
Ghedinct der zielen na haer doot.
Dat vijfste es, na mijn verstaen,
Dat men niement ne zal verslaen

In peinsen / in rade of in ghedochte.
Al waert dat ment wel doen mochte,
Men ne zal daer toe, zij u bekent,
Niet gheven hulpe noch consent,
Noch exempel in gheere zake,
Noch yewer, of begheren wrake.
Dat zeste: dune suls met vreimden wive
Niet mesdoen met dinen live,
In werkene of in peinsene mede,
Of in te sprekene onreynichede,
Noch in dijn herte niet hebben ghevoucht
Van dinen vleesche die ghenoucht.
Dat zevenste, dat god woude bevelen,
Was, dat men niet ne zoude stelen,
Ende dune suls niet antrecken di
In ghere maniere dat dijn niet sij,
Ende dune sult hebben cort no lanc
Niements goed te zinen ondanc.
Dat achtste: dune sult in dijn leven
Gheene valsche orconde gheven
Jeghen dinen evenkerstin man;
Loghene sultu scuwen dan,
Loosheit ende daer toe baraet
Jeghen dinen evenmensche laet.
Dat neghende es: niet ne beghere
In ghere maniere, in gheenen kere
Yemens cateelen, wat zij zijn,
Peinsende: ic wilt waer mijn,
Wat goede het zij casteel, veste.
Dat tiende ghebod ende tleste
Was, dattu in gheenen keren
Eens anders wijf ne suls begheren,
Cnape, joncwijf, no ander goed.
Dit sijn zij alle, ic maex u vroet.
Nu mochten lieden vraghen ode
Van desen tween laetsten ghebode
Ende mochten aldus zecghen willen:
Dese laetste .ij. dinken mi niet scillen,
Want men in beiden verbiet
Yements goed te begheren yet.
Twifelt yement hier of zijn waen,
Zo zal hi dat neghende verstaen
Van goede, dat men niet mach roeren,
Noch verdraghen noch vervoeren;

Maer van dat men vervoeren mach
Doet dat tiende ghebod ghewach.
Dese ghebode hilt dach ende nacht
Onse vrauwe met alre cracht.
Des testaments voorseide aerke,
Daer was in, also ic maerke,
Die bouc van al moyses wet;
Dit merc ic bi marien bet,
Die harde gherne hadde bi huere
Die bouken der heligher scrifture.
In dese aerke, die wel verstoede,
Was van Aaron die roede,
Welke roede wileneer bloeyde
Swinters als gheene bomen groeyde;
Ende marie die bloeyde mede
Ende brochte gode, deweghe waerhede,
Doe zoe ons brochte in gods namen
Die heleghe vrucht haers lechamen.
In dese arke was ooc, elc versta,
Eene goudine cruke met manna,
Dat wij heeten hemels broot;
Maria, die maghet zonder ghenoot,
Brochte themelsche broot van leven,
Daer smenschen zonden bi waren vergheven.
Dat was tbroot, als scrifture bewijst,
Dat onse ziele daghelijx spijst.
Dese aerke was, ic zeker bin,
Ghemaect van houte van chetin
Ende dit hout dat es zo hart,
Nemmermere ne werdet vart;
Ende dese ark, sinte marie,
Die ne was, also ic lye,
Niet versmolten, des bem ic wijs,
Maer gheheel voer zoe int paradijs.
Dese arke hadde .iiij. gulden ringhen
Ten ziden hanghende, in waren dinghen;
Daer bi zijn .iiij. duechden bediet,
Cardinales ./ die men dus hiet:
Ghetempertheit ende vroesceip mede,
Staercheit ende gherechtichede,
Die alre duechden zijn beghin
Ende bringhen alle duechden in.
Dese ark, wilt ooc gheloven,
Hadde ten ziden .ij. goudine scoven,

Met welken scoven zijse plaghen,
Daer zijse hebben wouden, te draghen;
Dat bediet: in marien zinne
Was dobbel caritate ende minne.
Deene hadzoe te gode dan
Ende dandre tot haren evenman.
Dese aerke, wilt verzinnen,
Was beede buten ende binnen,
Alsoot die lieden hebben woude
Vergoud met goeden finen goude;
Ende marie was met virtuten
Verchiert binnen ende buten.
Dus ghelijct zoe den candelare,
Die staet in de figure hiernare,

Die van finen goude was
Ende lichtede, also ict las,
Met zeven lampen inden tempel
Te jherosolimis, wetic wel,
Die bedieden bi waerheden
De werken van ontfarmicheden,
De welke staen aldus ghescreven:
Den hongherighen teten te gheven;
Ende die gherne zouden drinken,
Dat ment hem minlic zoude scinken;
Ende die naecte ooc te cleden;
Den dolenden herberghe te reeden;
Ende die met ziecheden zijn bevaen,
Die zal men troosten zonder waen;

Die ghevanghene tallen tiden
Lossen ende met hem liden;
De dode zultu doen begraven
Ende ghelden de cost met dijnre haven.
Niemen ne twifele daer in niet,
Al waest dat se maria niet
Al ne dede in deser maniere,
Also zij staen ghescreven hiere,
Nochtan deed zoese in haren moet
Ende hadde altoos den wille goet,
Ende des mach elc wel zijn vroeder,
Want der ontfarmicheit es zoe moeder.
Ende es zoe na der waerhede
Moeder der ontfaermichede,
Hoe zoudsoet dan moghen laten,
Zoene moest hantieren in alre maten
Ende vulbringhen in alre ghise,
Dat hare rechte nature bewijse?
Hoe zoude dat wel moghen zijn,
Dattie candelare van goude fijn,
Ontsteken metten hemelschen viere,
Niet zoude bernen na zire maniere?
Die moeder gods marie twaren
Bediet desen candelare,
Want zoe candelaer ende licht zij,
Daer ons tlicht es ghegheven bi.
Zoe es ene lampte, na minen dichte,
Ontsteken metten hemelscen lichte.
Met alle es zoe van onsen here
Verlicht ende bleckende zere.
Ende om dat de dagheraet,
Als die nacht leden es, up gaet
Voor den daghe ende zoe daer bi
Des daechs ende des nachts middel zi,
Zo es marie, gods moeder weert,
Te rechte bi hare ghecompareert,
Want zoe es middel tallen stonden
Tusschen gode ende onsen zonden.
Dus om haer middel, wel verstaet,
Zo heetsoe eene dagheraet,
Daer alle zielen te rechte na ayen.
Ghelijc der zonne es zoe vol rayen
Ende spreid haer rayen der gracien verren,
Want zoe blect boven allen sterren,

Die anden hemel zijn ghestaen.
Die nacht zoude zonder waen
Al te zeere donker zijn
Ne ware der manen ende sterren schijn.
Ghelijc dat tlicht der manen cracht
Ende der sterren / verlicht de nacht,
Dus licht maria tallen stonden
Die zware burdine van onsen zonden;
De wolken of des mists venijn,
Nemen ons zomtijt der manen scijn.
Maer als die twee zijn verloren,
Schijnse claerre dan te voren.
Bi desen miste nes anders niet
Dan onse vule zonden bediet,
Die ons also diepe smoren,
Dat wij marien ne zien no horen.
Maer als wij ghezuvert sijn
Vander zonden quade venijn,
Dan heift haer hulpe in ons stede
Vele meer dan zoe te voren dede.
Desen candelare es sinte marie,
Die moeder es ende maghet vrye;
Ende haer kerse ./ dats onse here,
Zullen wij te rechte eeren zere.
Entie kersen ter lichtmesse
Offert men om beteikenesse
Der kersen cristus ./ dats waerhede,
Ende skandelaers marien mede.
Marie offerde zonderlanghe
Cristus haer kerse inden kercghanghe.
Ende dat cristus ene kerse was,
Sprac symeon, zijt zeker das,
Als hi zeide, niet als eem dom:
Lumen ad revelacionem gencium.
Dit is tselve licht bi waerheden,
Daer alle zaleghen na beeden,
Ende dat ons van den propheten
Was versproken ende beheten.
Cristus, onse sceppre weert,
Es bi der kersen ghecompareert
Om die substancien drievout,
Die de kerse binnen haer hout:
Dats was. vier. ende lenement.
Biden wasse es ons bekent,

Want ment mach pinen ende bouwen,
Gods lechame die was te blouwen
Ende ghepijnt in groter noot;
Ten laetsten zo leet hi den doot.
Vander kersen dat lenement,
Daer es ons bi de ziele bekent,
Want zoe es, diet wil bekennen,
Midden inden lechame binnen,
Als inde kerse es tleenement.
Ende ooc gheift zoe, es mi bekent,
Den mensche tleven, daer hi bi leift,
Also tleenement der kersen gheift.
Dat vier / daer es beteikent bi
Die godheit. want het doende zi
Altoos ./ ende nemmer stille staet
Ende het altoos upwart gaet.
Dese zalighe kerse jhesus
Es gheoffert dan over huus,
Ende van hare es ons ghesicht
Ghegheven / entie nacht verlicht,
Die vul waer der deimsterhede,
Ne ware deser kerse claerhede.
Deser heligher kersen offerande,
Die ontfaen was in symeons hande,
Was ons voormaels beteikent wel
In dat kindekin samuel.
In doude wet, elc wel versta,
Was ene oude vrouwe hiet anna,

De welke was elkanes wijf,
Ende hadde zo langhe gheleet haer lijf
Ende zo hout was van daghen,
Dat zoe gheen kint mochte draghen.
Ende zoe ne hadde noyt kint gehat,
Zo datse gode onsen here bat,
Dat hi haer woude .i. kint verleenen.
Zo zere drouch hier toe haer meenen,
Dat hare god gaf in corter ure
Boven der macht der nature.
Dies ghelijc, dar ic ooc lyen,
Verleende god een kint marien.
Niet datse houd was of ondrachtich,
Maer god wrocht in haer almachtich,
Dat zoe maecht was ende maecht bleef,
Daer menighe ziele blisceip om dreef.
Dese anna haer kint dede heeten
Samuel, als mi tlatijn doet weten,
Ende offerdet gode, verstaet tbediet;
Maria haer kint jhesum hiet
Ende offerdet den hemelschen drochtijn,
Twelke was de vader zijn.
Anna offerde inden tempel
Hare vorscreven kint samuel,
Twelke kint, alsoot god woude,
Jeghen de jueden vechten zoude;
Maria offerde haer lieve kint,
Dat al de werelt loste zint.
Samuel, dit kint vorscreven,
Was vanden jueden verdreven;
Ende god onse here voorghenoemt
Was vanden jueden ooc verdoemt
Ende staerf, dats waerheit bloot,
Ene bitter scandelike doot.
Dat was dat symeon de houde
Propheteerde, dat liden zoude
Een zweert dor onser vrouwen herte.
Bi dien zweerde meendi de smerte
Ende die passie, daer dat kint
Noch mede zoude zijn ghepijnt.
Ende dese voorseit prophecie
Vant de moeder gods marie
Van haren kinde vray ende waer,
Also ghi horen sult hier naer.

O zoete jhesu, ic bidde di,
Dattu wils verleenen mi,
Dat ic met zo goeder herte
Moete ghedinken dijnre smerte,
Dat ic ten hende van minen daghen
Ten hemelschen tempel zij ghedraghen.
Amen.

XI

Int naeste capitel hier voren
Mochti in waerre dinc horen
Die rechte claer waerheit das,
Hoe ons here gheoffert was
Inden tempel van onser vrouwen,
Twelke marie dede in trouwen,
Om te vervullen doude wet,
Also hier voren verclaert es bet.
Maer in dit capitel nu hier naer
Zuldi moghen horen claer,
Hoe hi ende zijn moeder de maecht
In egypten waren ghejaecht.
Als herodes die niemare
Van cristus hadde verstaen alware
Ende zijn zin was zeker das,
Dat cristus gheboren was,
Die coninc zijn zoude ende god,
Ende hem die coninghen hadden bespot,
Als dat zij te hem niet ne quamen,
Doe begonst hem herodes vergramen

Ende hi dede zouken gode,
Dat hine gherne zoude doden.
[Als] god, die al dit wiste wel,
Zende te joseph enen inghel,
Die hem riet, dat hi ter vaert
Zoude vlien ./ te egypten waert,
Vlo joseph /. des dar ic lyen,
Met jhesus ende met marien
Om bescuddenesse in dat lant.
Als zij daer quamen, altehant
Die afgoden met haren zaken,
Die de joden hadden doen maken
In weghen, in templen voort ende weder,
Die vielen altemale ter neder;
Ende dit scone teikin was,
Dat die prophete jheremias
Den jueden voormaels dede horen
Ende voorsproken hadde te voren,
Als hi ghevanghen was voorwaer
In egypten over menich jaer.
Ende als die lieden wisten claere,
Dat hi een groot prophete waere,
Zo began hem elc te vraghen,
Of noch in toecomenden daghen
In egypten zoude gheschien
Enighe wondren na dien,
Ende hi zeide up dit vraghen,
Dat ene maecht kint zoude draghen,
De welke zoude noch zijn vernomen
Met haren kinde tegypten comen,
Ende dan zouden groot ende smal
Hare afgoderyen vallen al,
Waer zoe quame of waer zoe rede
Of bi weghe dat zoe lede.
Als die egypciene hoorden
Vanden prophete dese woorden,
Waren zij zeker wel in desen,
Dat dat kint meerre zoude wesen
Van machten ende van gheboden
Dan die macht van haren afgoden;
Ende zij meenden onder hemleden
Dat kint als gode te anebeden
Ende ghinghen onderlinghe te rade
Wat eeren men best den kinde dade.

In haren rade zij doe vonden
Te doen maken te dien stonden
Eene beelde van eenre maecht,
Die inden scoot een kindekin draecht.
Dit daden zij maken scone ende reene
Huut ghehauwen van enen stene,
Ende anebedese vaste ende zere
Ende daden hare werdicheit ende ere.
Ende als zij daden dit aldus,
Was daer een man, hiet tholomeus,
Die hem vraechde hoe ende twi
Dat zij dit daden ende waerbi.
Ende zij zeiden omme die woort,
Die zij voormaels hadden ghehoort
Van jheremyas, dats waerhede,
Diet hem wileneer voorseide.
Ende wij meenen dat wij sullen
Dese prophecye zien vervullen.
Dus dan dese prophecye,
Ghepropheteerd van jheremye,
Mach bi marien ende bi desen
Ander wel vervullet wesen,
Want die afgoden talre stede
Vielen, also ic te voren zeide,
Over strate te mael ter neder,
Waer zoe leet, voert ende weder,
Ende bewijsden met haren vallen,
Dat die prophecye met allen,
Die wilen zeide iheremyas,
In dese maecht vulcomen was.

Dese voorghenoemde vlucht
Marien ./ dor herodes ducht,
Was bi moyses, den kinde weert,
Wilen wel ghefigureert
In dat te sticken brac moyses
Pharaons crone, zijt zeker des.
Wij lesen van desen pharaoene,
Dat hi hadde in hoghen doene
Eene coninclijke crone
Van goude utermate scone,
In welke crone, in waren zaken,
Hi met conste hadde doen maken
Die beelde van zinen afgod,
Die hi oeffende als een zot.
Nu waest hemlieden voorseit te voren,
Dat een kint zoude werden gheboren,
Die wesen zoude der jueden troost,
Want zij bi hem zouden zijn verloost,
Ende die egypciene, zonder waen,
Worden van hem te niete ghedaen.
Pharao, duchtende desen god,
Dede over de jueden een ghebod,
Dat elkerlijc zine kinder moet
Doen verdrinken in ene vloet
Ende also doden de vrucht,
Daer pharao voren hadde ducht.

Ende dus dese hi in haren live
Sceeden manne ende wive,
De welke liever sceeden wouden
Dan dat zij kinder winnen zouden,
Ende zij wel wisten te voren
Dat zij ter doot moesten behoren.
Aman ende jocabeth onder hen beeden,
Die van andren waren ghesceeden,
Omboot onse here dat hi woude,
Dat elc met andren vergaderen zoude,
Want zij winnen zouden een kint,
Dat degypciene duchten zint.
Ende als zij vergadert zijn,
Drouch jocabeth een kindekijn,
Van welken kinde zoe ghelach,
Als vulcomen was de dach,
Twelke van scoonheden blecte.
Ende drie maenden zoe tkint decte
Boven in haren hanebalken
Voor pharaoen, den fellen scalke.
Doe zoet niet langher mocht ontstelen,
Noch ghedecken noch ghehelen,
Zo besloot zoet in een vat
Ende werpt int water, verstaet dat.
Ende up desen selven dach,
Dat kint aldus int watre lach
Ende van niement en was behoet,
Zo ghinc wandelen neffens der vloet
Pharaoens dochter, die overscone,
Die in egypten drouch crone.
Ende als zoe dit kint versach,
Dat also int water lach,
Zo peinsde die scone vrouwe
Eenen raet utermaten nauwe:
Dat zoe zoude zecghen openbare,
Dat dat kindekin huere ware.
Ende als zoe peinsde dese dinghe,
Dede zoe dat kint tot haer bringhen
Ende dede die mare also horen,
Dat het van hare waer gheboren.
Ende zoe deed houden wel ende zochte
Van al dat hem behoeven mochte,
Ende deed heeten, des zijt ghewes,
Bi ziere rechter name moyses.

Daer na deed zoe dit kint bringhen
Voor pharaoene, in waren dinghen
Want hi dat kindekin voor dien
Niet met oghen hadde ghezien.
Als pharaon dit kint an zach,
Moochdi horen wes hi plach.
Hi speelde ieghen kint scone
Ende zetten hem up thooft zine crone.
Doe nam die crone dat kindekin
Ende tartse onder die voeten zijn
Ende brac die crone te mael ontwee.
Een quaet bisscop, god gheve hem wee,
Vanden afgoden van der wit,
Die ane zach algader dit,
Ende hi riep met stemmen groot:
Laet ons slaen dit kint ter doot!
Dits tkint, daer wij of hoorde spreken,
Dat onse wet noch zoude breken.
Ende altemet dat hi dit sprac,
Een zweerd hi uter sceden trac,
Daer hijt mede woude slaen doot.
Ander lieden spraken al bloot,
Dat het harde quaet waer ghedaen,
Dat men tkint doot zoude slaen,
Want dat het tkint dit dede,
Ne dede hem niet dan zottichede.
Ende om te wetene zonder waen,
Oft hem zotheit hadde ghedaen,
Zo was den cnechten daer bevolen,
Dat zij haelden viereghe colen.
Ende als tvier ter zalen quam
Moyses die heete colen nam,
Alst god woude ter selver stont
Ende warpse also in zinen mont,
Daer zij nochtan laghen in gloeden.
Dit zaghen zij die daer stoeden
Ende riepen: willet tkint niet slaen,
Zotheit hevet hem ghedaen.
Dus was moyses, alst god woude,
Behouden. alsoot wesen zoude.
Ende moyses bleef daer naer
Levende harde menich jaer,
Ende loste, als wij vinden wel
Ghescreven ./ die kinder van Israhel

Vander scalcheit ende prisoene
Vanden coninc pharaoene.
Al dat es gheseit hier voren
Van moyses ./ mach wel toe horen
Bi figuren alte gader
Marien kinde, den hemelschen vader.
Dese coninc dan pharao,
Die dwanc zine kindren zo,
Dat zij altoos moesten poghen
Die jueden onder hem te boghen.
Ooc wilde dese pharaoen
Dit kint moyses tonder doen.
In deser ghelike, des zijt ghewes,
Zo dede die coninc herodes
Doden die kinder van bethlehem,
Om dat hi waende doden hem,
Die gheseit was over menich jare
Meerre te zine /. dan herodes ware,
Dat was onse here van hemelrike.
Moyses in deser ghelike
Was behouden, alst god gheboot,
Van des coninx pharaons doot.
Dus was cristus ooc, zo hi woude,
Van herodes zweerde behouden.
Dese moyses, daer wij af horen,
Die was ter jueden bouf gheboren,
Vanden kindren van Israhel,
Dat hise van den prisoene fel
Zoude lossen ende vanden doene
Des quaden coninx pharaoene;
Ende god onse here van hemelrike
Om ons te lossene zekerlike
Vanden vreeseliken banden
Der hellen ./ ende sviants handen.
Dese moyses, hier voorsproken,
Heift pharaons heersceip tebroken
Met zijnre crone, die hi trac
Ter eerden ./ ende te sticken brac;
Ende cristus die dede met allen
Te nieuten ende te sticken vallen
De afgoden ende hare heerscepye
Ende alte male hare mamettrye.

Deser ydele afgoden val
Figureerde hier voormaels al
De beeste, die in slape zach
Nabugodonosor daer hi lach.
Hem dochte hi zach een beelde bloot,
Wiens hoofd was van goude root
Entie hals, dats waerhede,
Dochte hem zijn van goude mede,
Die aermen beide overwaer
Die waren van zelvere claer,
Entie borst docht hem zelverijn.
Sbeelden buuc entie dien zijn
Dese waren alte male
Also hem dochte van metale.
Van hoye docht hem de sceenen zijn
Ende de voete waren erdijn,
Een stic der voeten niet gheheel;
Vanden voeten tander deel
Was yserin, also hem dochte.
Up enen berch zat dit ghedrochte,
Van welke berghe wart .j. steen
Of ghesneeden, alsoot wel sceen,
Die vanden berghe quam gherant
Bi hem selven zonder yements hant
Of been of voet of ander leden,
Diene vanden berghe deden;
Onder de voeten, also ict weet,
Van desen beelde ./ die steen gleet.

Dese steen, daer ic af sprac,
Tvoorseide beelde te sticken brac
Ende duwede tbeelde zo vaste
Met ziere groter zwaerheit laste
Ende hevet tbeelde zo bedreven,
Dat hijt in pulvere heift ghewreven.
Dese steen wies over waer
Teenen groten berghe hier naer,
Ja teenen meerren dan men vant
Al yewers in enich lant.
Die gods zuene / merct wat ic meene,
Es wel te verstane bi desen steene,
Die om te lossene smenschen noot
Daelde uten berghe zijns vader scoot,
Ende bi sijn selves moghenthede,
Also die steen vanden berghe dede,
De welke steen of was ghesneden,
Datter niement hand toe dede.
Ende dier ghelike dat die steen
Viel van den berghe, alsoot scheen,
Zonder ancomen van enigher hant,
Also quam god, es mi bekant,
Ute marien helighe lechame
Zonder mannen scout of blame.
Dese steen cristus, wilt verstaen,
Heift de afgoden te niete ghedaen
Van goude / van zelver / altemale,
Van erden / van ysere / van metale.
Alle brachise ende dede te niet.
Ende dese afgode zijn bediet
Bi der materien, na minen zin,
Die dese voorseit beelde hadde in.
Ende als dese steen zonder waen
Tbeelde hadde te niete ghedaen,
Wart hi een berch, also hem dochte,
Die meeste, die men vinden mochte.
Ende dat bediet: als telker stede
Cristus dafgode te niete dede,
Wies gods ghelove talre tijt.
Over alle de werelt zo wijt
Ende tallen lande, also ict weet,
Wart gods ghelove ghespreet.
Of anders bediedet al bloot
Als gods viant was al doot

Herodes, keerde god te hant
Weder inder jueden lant
Ute egypten, ghelovet dies.
Daer hi also zere wies
In houde ende in wijshede
Voor gode ende vor de werelt mede.
Daer na wies hi, verstaet al bloot,
Teenen berghe zo over groot,
Dat men niet ne mochte weten
Zine grootheit noch ghemeten,
Ende hi vervulde zekerlike
Alde wereld ende hemelrike.
Spreict dan die prophete davit
In zinen zouter wel op dit:
Wie zal up clemmen ten berghe ons heren?
Andwoorde wilhi ons daer leren
Ende zeicht: wiens hand onnosel zi
Ende zuver van herten es daer bi.
Bi desen duegheden overwaer
Zal hi werden ziende claer
Den berch daer in es alle claerhede,
Svaders vroesceip / der gotheit waerhede.
God zal hem benedixie gheven
Ende ontfarmicheit in zijn leven.
Vergave god, dat wij hem mochten
Dienen met zo zuveren ghedochten,
Dat wij in shemels berch daerboven
Moeten clemmen ende gode loven!
Amen.

XII

Int capitel nu voorleden
Staet ghescreven bi waerheden,
Hoe cristus ende zijn moeder de maecht
In egypten waren ghejaecht
Van herodes, den fellen tyrant,
Ende dat hi weder quam int lant
Daer hi ute was verdreven.
Dit staet hier voren al bescreven.
Also diet las wel heift ghehoort.
Nu suldi horen in waerre woort,
Hoe dat onsen here sint jhan
Baptiste doopte, die helighe man,
In dat water vander jordane.
Als cristus <daer> was ghetorden ane
Des levens daghen over waer,
Dat hi began zijn .xxx.ste jaer
Achter erdrike te gane,
So quam hi toten jordane
Om de redene dat hi woude,
Dattene sint jhan daer dopen zoude.
Maer al waest, verstaet de dinc,
Dat god ter jordanen ghinc,
Als wij vinden bescreven bloot,
Hine hadde des doopsels gheen noot,
Want hem ne mochte te gheenen stonden
Raken enighe smette van zonden.
Hi was duecht / wech / waerheit / leven,
Also van hem staet ghescreven.

Maer cristus, die eweghe waerheit,
Wilde om smenschen zalicheit
Zijn ghedoopt ./ verstaet wel mi,
Om dat twater zoude daer bi
Ontfanghen cracht in zinen name
Metten tastene van zinen lechame,
Dat de lieden daer mede zouden
Ofdwaen der erfzonden scouden,
Ende zo wie up gode hoopt
Ende mettien watre zij ghedoopt
Ende ghezuvert, dat hi zij
Werdich inden hemel te comen daerbi.

Dit doopsel, daer wi hier of spreken,
Daer hadwij wileneer of een teken
In doude wet ende goed exempel,
Want te jherosolimis inden tempel
Stont een vat, verstaet mi wale,
Dat hiet men de zee van metale,
Ende alde papen, zonder waen,
Die inden tempel wouden gaen,
Moesten hem inde zee vorwaer
Dwaen ./ dat was custume daer.
Ghelijc dat zij hem moesten dwaen,
Die inden tempel wouden gaen,
Als dies ghelike, verstaet mi wel,
Die comen wille inden tempel,
Dats inden hemel te verstaen,
Moeten hem int doopsel dwaen;

Anders zo bleve hi verdomt
Ende nemmer hi te gode comt.
Nu suldi weten ende merken,
Dat ons bewisen goede clerken
Drie rechte manieren te wesen
Van desen doopsele / als wij lesen,
Zonder dit ./ des zijt ghewes,
Die eerste maniere van doopsel es.
Eist dat een man up enen dach
Int water verdrinken mach
Ende het met hem also zij ./ dat
Hi nooit doopsel heift ghehadt,
Ende hem god dan heift zo weert
Dat hine toten ghelove keert,
Eist lanc of cort vor zijn doot,
Of daer hi leicht in zulker noot,
Dat hi dan vrylic, ongheveinst,
Met goeden herten ghewillc peinst,
Dat hi ghedoopt wilde wesen,
Die es ghedoopt, also wij lesen,
Altemale vulcomelike
Ende zal behoren te hemelrike
Na ziere dood in corten stonden
Met berouwene van zonden
Als ./ waerlike openbare,
Of hi ter vonte ghedoopt ware.
Maer eist dat hem god gracie gheift,
Dat hi daer huut comt ende leift,
Ende come ten lande, behouden den live,
Ic rade hem, dat hi niet en blive,
Hine doe hem doopen in corter tijt,
Want anders doet hem gheen profijt;
Ende doet hijt niet, zo doet hi quaet.
God onse here kent alle staet,
Herte ende wille god aneziet,
Menne mach hem verscalken niet.
Hi weet al waert of gaet ende aen,
Zine moghen hem niet doen verstaen,
Hine kent wel die waerheit fijn,
Anders dan de dinghen zijn.
Hi weet al; wat zal men hem leren
Ten andren doopsel willic keren.
Waert dat een onghelovich man,
Wien god zulker gracien jan,

Dat hine woude ten behoude
Bringhen / recht oft wesen zoude,
Ende hi ten hende van zinen leven
Hem ten ghelove wilde gheven
Bi gods gracie tenighen daghe,
Bi enighen teikenen, die hi zaghe,
Ende hi in tghelove zo groot
Hadde den zin ./ dat hi de doot
Daer voor storve in gods wighe
Ende hi gheen doopsel mochte crighen,
Dese zoude zijn al openbare
Ghedoopt ./ ende ooc gods martelare.
Maer consti comen van dier stede
Ende levede / als ic te voren zeide,
Zo zie, dat hi hem dopen doe,
Als hi eerst mach, dat hoorter toe;
Ende dadijs niet, dats wel bekint,
Dat doopsel zoude hem baten twint,
Up dat hi mach ende niet ne wille
Ten doopsel comen lude of stille.
Na dat darde doopsel hoort.
Als een man comen es zo voort,
Dat hem ziecheit zo mesmaect,
Dat hi zijns levens hende naect
Ende dat hem binnen zinen leven
Noyt doopsel was ghegheven,
Ende dan ghelovede vastelike
In onsen here van hemelrike
Ende hijt niet ne conde spreken,
Noch gheven enighe teken,
Of dat hi niet ghecrighen mochte
Dat doopsel / el dan met ghedochte,
Desen man zoude de helighe gheest
Daer dopen na zijn vulleest.
Maer eist zo dat hi daerna leve
Ende hi dan te live bleve,
Zo doe hem dopen in corter tijt,
Of al der gracien es hi quijt.
Ende dit heet also wij lesen
Des helighen gheests doopsel wesen.
Dat eerste doopsel es van vloede,
Tander heet doopsel van bloede.
God onse here omnipotent
Alden staet der menschen kent

Ende hi, die dor ons staerf de doot,
Ne bezwijct in gheenre noot
Gheenen mensche tenighen stonden.
Al eist dat hi sneift in zonden,
Wacht hi hem voort van mesdaden
Ende hi up gode roupt ghenaden,
Eist met herten of inde woort.
Nu zo hebdi wel ghehoort
Hoe dat doopsel es van node
Hem die comen willen te gode.
Nu zullen wij alle weten wel,
Dat dit voorscreven doopsel
Behoort in watre ghedaen te zine
Niet in melc / in biere / of in wine,
Niet dan in watre maecht wesen.
Van deser metalinre zee wi lesen,
Datse was gegheven in vreimder wisen
Van also ghedaenre spisen,
Daer die meesters toe daden wale
Alle maniere van metale.
Ende ons es bediet daer bi,
Dat in wat talen dat het si,
Eist walsch / griex / vlaemsch of latijn,
Dat doopsel mach ghegheven zijn
Up dattie dopre / eist wijf of man,
Betamende woorde zecghen can,
Openbaer blijct dan hier bi,
Dat elc mensche, wie hi si,
Mach enighen mensche in zijn leven
Warachtelijc dat doopsel gheven,
Meent hi dat te doene ende el niet,
Dat de helighe kerk ghebiet.
Nu vinden wij in scrifturen mee
Van deser voorghenoemder zee
Twalef ossen der onder laghen
Metalin ./ die dese zee draghen.
Ende daer bi zo es ons bediet,
Dattie apostelen ne lieten niet,
Zijne predecten tdoopsel talre tijt
Al omme over alde werelt wijt.
Dese zee voorseid, zij u bekent,
Was vul speglen al omtrent
Ende daer in zaghen groot ende cleene,
Of zij yewers waren onreene,

Of hadden in tanschijn enighe lette
Of ontamelike smette.
Ende hier es ons beteikent bi,
Zo wie dat begherende zi
Dat kerstin doopsel te ontfane,
Es sculdich voren in te gane
Te ziere consciencie, also ict weet,
Ende laeten hem zine zonden leet
Ende hebbe van herte goed berouwen
Ende speghelen hem dus en trouwen.
Ende wij lesen van sinte janne,
Dat hi sprac te zomeghen mannen,
Die ghedoopt wouden zijn en trouwen
Zonder te hebben enich berouwen,
Ende zeide aldus zonder waen
Hoe suldi die gramsceip ontgaen
Van den toecomende vonnesse,
De welke zonder berouwenesse
Van uwen zonden dus gheteimt
Dat ghi dit helighe doopsel neimt?
Daer bi / die hem niet willen doemen
Hets met berouwen goed ghenomen,
Want diet neimt in goeden trouwen,
Up dat hem al zijn zonden rouwen,
Heift dan remedie ende verlaet
Van alre zondeliker daet.

Deser kerstine doopsel weert

Was wilen wel ghefigureert
In dhoude wet in eenen man,
Die was gheheeten naaman.
Dese naaman, also ic las,
Altemale lazers was,
Die ter jordane zuver ende claer
Wart ./ als ghi horen sult hier naer.
Dese lasers, daer ic af began,
Was een onghelovich man
Ende niet ne ghelovedi das,
Dat god altoos es ende was.
Nochtan zo quam hi aldus
Toten prophete helyzeeus
Ende na dat met hem staet
Vraghede hi den prophete raet,
Hoe dat hi beste zoude wesen
Van zinen laserscepe ghenesen.
Helyseus hem doe riet,
Dat hi ne zoude laten niet,
Hine ghinghe in die jordane
Zeven waerf / zine lede dwane.
Dese naaman dede aldus,
Als hem beval helyseus,
Ende daer na wart hi na desen
Van allen laserscepe ghenesen.
Ende bi dat hi hem te dien stonden
Zevenwaerf dwouch ./ zijn de hooftzonden
Zeven bediet ./ diet wel verstaet,
Die men int doopsel afdwaet.
Dus dan es een man vor dit
Metten .vii. hoofdzonden besmit,
Maer daer jeghen es die fonteyne
Vanden doopsel also reyne,
Die den mensche te male dwaet
Vander zondeliker daet.
Naamans vleesch wert zocht ende dinne
Al waert van enen kindekinne,
Ende wel es bediet hier bi,
Zo wat mensche dat ghedoopt zi,
Es ghezuvert te dien stonden,
Als een kint van allen zonden.
Ende waert dat zij de dood verworven
Ende eer zij anders mesdaden ./ storven
Zonder twivel zouden zij danne
Te gode behoren, wijf of manne,

Zonder belet of ooc dangier
Ende zonder enich vaghevier.
Als cristus vanden helighen man
Doopsel ontfinc / sinte jhan,
Doe was die hemel zonder waen
Boven cristus hoofde ontdaen.
Ende dat beteekent openbare
Waert dat yement ghedoopt ware,
Hi behoorde ter hemelscher stede,
Of ten ware dat hi anders mesdede,
Ende hemelrijc waer hem bereit,
Als ic voren hebbe gheseit.
Ende wie dan comen wil te gode
Hi moet hem dopen doen van node.
Eist dat hi ghedoopt en zij
Te gode ne mach niet comen hi,
Also hier voren staet ghescreven.

Hier of es ons figure ghegheven,
Also wij vinden ghescreven wel,
Dat die kindren israhel
Blidelike alte zamen
Int land van belove camen
Ende leeden, als ict hebbe verstaen,
Dor dat water vander jordaen.
Als dese kindre aldus te zamen
Int land van belove quamen,
Ne mochten zij daer gaen no riden,
Zijne moesten dor de jordane liden.

Ende daer bi es ons wel bediet,
Dat wij ne moghen comen niet
Tonsen lande van belove,
Dats ten zoeten hemelschen hove,
Wij ne moeten liden, verstaet dat,
Voren dor des doopsels bat.
Dor dese jordane, also ic maerke,
Droughen zij haerlieder aerke
Inde middelwaert vorwaer
Entie aerke bleef staende daer.
Aldie liede, minste ende meesten,
Leedden der over haer beesten,
Ende ghingher zelve over mede,
Want boven der aerken hoochede
Of ten uppersten, verstaet tbediet,
Zo ne quam dat water niet,
Maer het bleef staende, als wi lesen,
Al hadt een groot berch ghewesen.
Dat water drouch hem al int hoghe
Ende beneeden bleeft al droghe.
Voort vinden wij ghescreven wel,
Dat die kindren van israhel
Droughen .xii. steenen ende niet mee.
Ute den diepen vander zee.
Ende up den houver dat sijze bringhen
Ende eenen hoop zij maken ghinghen,
Om dat men daer tallen daghen
Dies zoude ghedinken ende ghewaghen.
Eenen raet zij daer na sloughen,
Dat zijse vanden hoever droughen
Ende droughense, wilt verstaen,
Daer die aerke hadde ghestaen
In dat diepe vander mere
Ende maecten daer met groter ghere
Van dien steenen eenen hoop.
Bin deser tijt had gheenen loop
In dat nedere / die jordane
Ende dat volc mocht al wel gane
Over die jordane diet wilden poghen,
Dat hare voeten bleven droghe,
Ende daer na liep die jordane
Weder also zij plach te gane.
Dese aerke, die hier stont aldus,
Daer es ons bi bediet cristus,

Dat hi int water, also wij lesen,
Daer na ghedoopt zoude wesen.
Dese aerke, die daer stoet in de vloede,
Daer was in aarons roede,
De welke roede wileneer groeyde
Ende boven der naturen bloeyde.
Bider bloeseme van deser roede
Zo es bediet cristus die goede,
Also ghi wel mochtet horen,
In ene figure verre hier voren.
In dese aerke, verstaet albloot,
Zo was manna, hemels broot.
Onse here cristus, als ic versta,
Es beteekent bi den manna,
Want van hem es ghegheven bloot,
Dat hi es dat hemelsche broot,
Twelke broot tot onser vromen
Es vanden hemel neder comen.
Wij vinden ooc ghescreven dus
Een bouc heet deutronomius,
Daer in ghescreven stont de wet,
Die was ooc in de aerke gheset.
Ende dit beteekent voort daeran,
Dat cristus es worden man
Die wilen eer den jueden gaf,
Daer zij haer wetten houden af.
In dese aerke / zo tlatijn orcont,
Waren gheleicht te diere stont
Van moyses die .x. ghebode
Ende die bedieden wel gode,
Want die almoghende god,
Die den jueden gaf ghebod,
Dit was hi die altoos leeft,
Ende dit doopsel ghemaect heift.
Dese aerke, ic wel zeker bin,
Was van houte van chetin,
Dat nemmermeerne verrot.
Ende dat bediet ./ al waest dat god,
Dat cristus doot was. ay, niet lanc,
Zijn vleesch ne aerchde no ne stanc.
Der aerken materie was van hout,
Binnen ende buten wel vergout,
Ende dat bewijst ons die waerhede,
Dat in cristus was die godlichede

Ende was god, dats waerheit bloot,
Beede int leven ende in de doot.
Ende biden voorseiden .xii. steenen
Wij die .xii. apostelen meenen,
De welke predicten talre tijt
Dat doopsel over al de werelt wijt
Ende hebben dit alomme ghepreect.
Elken es ghedaen beheet,
Die in dit doopsel es worden claer
Ende voort leven wille daer naer
Ende hem wachten tallen stonden
Voorden val van hooftzonden,
Desen mensche word ghegheven
Met gode tewelike leven.
Ende al heift een man mesdaen
Wilhijt betren ./ ende of staen
Van alre quader zonden ghemeent,
Cristus. hem gracie verleent
Ende zal hem hemelrijc gheven,
Al waert int hende van zinen leven.
Es jonne mi, jhesus, lieve here,
Dat ic dijn doopsel hier zo eere,
Dat ic metti moete verbliden
Inden hemel ten eweghen tiden.
Amen

XII

Die dit capitel heift ghelesen
Hier voren / die mach vroet wesen,
Hoe cristus vanden helighen man
Was ghedoopt, die heet sint jhan.
In dit capitel verstaet schiere
Hoe in drierhande maniere
Crisus, onse behoudre weert,
Vanden duvel was ghetempteert,
Na dat ons orcont dat latijn.
Als die hemelsche drochtijn
Was ghedoopt, also ict weet,
Was hi in die woestine gheleet
Vanden bosen gheesten quaet.
Ende hi bi des helichs gheests raet
Trac ter woustinen, om dat hi woude
Dattene die viant tempteren zoude.
Nu mochten enighe lieden vraghen
Of hem de viant daer hadde ghedraghen
Of bi der lucht ghevoert ooc mede,
Ghelike dat die inghel dede,
Die abbacuc up eenen dach
Te babylonien drouch. daer lach
Die helighe prophete daniel,
Die also scrifture orcont wel,
Leet van honghere pine groot;
Ende abbacuc die brocht hem broot
Ende ooc ander spise over waer,
Also ghi horen sult hier naer.
Maer cristus en was also ghevoert niet
Biden lucht, verstaet tbediet,
Maer ghelike dat moyses,
Daer voren of ghesproken es,
Ledde die kinder van israhel
Ute egypten, verstaet mi wel.
Nochtan ne drouch hise niet
Up zinen ricghe, verstaet tbediet.
Dies ghelike, es mi bekant,
Zo ne drouch ooc de viant
Onsen here ./ no bi der lucht,
Maer hi die altoos hadde ducht,
Dat cristus mochte zijn gheboren,
Die hem doen zoude zulken toren,
Dat hi zoude lossen zine ghevane,
Ghinc ihesus subtijllike ane,

Om dat hi duchte also wij lesen,
Dat hi die lossere zoude wesen
Bi zinen teikinen te menigher stede.
Ende om dat hi noyt zonde dede,
Peinsdi, hi zoudene proeven in dien
Ende scalkelijc an hem bezien,
Of hine mochte te dien stonden
Te valle bringhen van enighen zonden.
Ende quam in eens mans ghelike
Met smeekenden woorden scalkelike
Ende riet hem ende dede verstaen,
Dat hi met hem zoude gaen.
Ende cristus, onse behoudre weert,
Die wesen woude ghetempteert
Om onsen wille ende tonser leren,
Ghinc met hem na zijn begheren
Inde woestine /. ende also wel
Up berghen ./ ende upten tempel.
Ende dat hi dit woude tonser leren,
Dat zal ic u wel declareren.
Cristus, die meende allen lieden
Bi deser temptacien te bedieden,
Dat gheen mensche up gheenen dach
In dese werelt leven mach,
Hine moet wesen ghetempteert.
Of cristus, onse behoudre weert,
Die in hemelrijc spant crone
Ende es des levenden gods zone,
Ghetempteert woude wesen dan,
Hoe zoude dan wanen enich man
Leven in deser werelde dal,
Dat menne niet tempteren zal
God ne heift ooc niet gheordineert,
Dat wij zouden zijn ghetempteert,
Om dat wij daer bi tenighen stonden
Zouden vallen in de zonden,
Maer daer bi liet hijt ghescien al,
Om dat altoos de mensche sal
Die temptacien weder staen
Ende dus te meer loons ontfaen.
Als wij dan an gode begheren,
Dat hi ons als moghende here
Wille verlossen bi ziere gracien
Vander vianden temptacien,

Dat en es ghebeden niet te vullen.
Maer nernstelijc wij bidden sullen,
Dat hi ons wachten wil al bloot
Voor temptacien also groot
Vanden viant tenighen daghen,
Die wij niet moghen verdraghen,
Noch gheweren tenighen stonden,
Wij ne vallenre bi in zonden.
Anders ne zulle wij niet begheren.
Dus zulle wij ons pinen te weren
Der quader temptacien houken
Ende remedie daer ieghen zouken,
Ende wachten ons vor die ledichede,
Want als de duvel tenigher stede
Can ghemerken yewers bi,
Dat de mensche ledich zij,
Zone doet hi niet dan hi hem an
Temptacie stiert, eist wijf of man.
Ende es een mensche bi gods gracie
Nu verloost van ere temptacie,
Een ander werd dan bereet
Stappans vanden duvel wreet.
Nu ter materien ic weder kere.
De viand tempteerde onsen here
Niet met eenen, verstaet mien,
Maer hi tempteerdene met drien.
Ende daer bi es ons bediet,
Dat de viand ne laet niet
Enighen dach no wile gheduren,
Hine tempteert ons tallen uren.
Met hovaerden teenen stonden,
Ter ander tijt met andren zonden,
Die wij moeten weder staen
Of de zonden anegaen.
Ende hadde ons god niet ghegheven
Zine hoede in dit leven
Ende der inglen tallen uren,
Niement zoude moghen gheduren,
Noch die temptacien wederstaen,
Hine zouder mede zijn ghevaen
Inder quader vianden strec
Ende zijn gheleet int helsche pec.
Claerlike wij dit merken connen:
Inde rayen vander zonnen

Ne zijn niet zo vele stoven
Vanden erden / toten hemel boven;
Also men daer in ziet dat mul,
Dier ghelike es de werelt vul
Vanden gheesten quaet ende wreet,
Die ons te scadene zijn ghereet.
Ende es enich mensche die leift,
Die bi temptacien es ghesneift,
Alsoot hem de duvel riet,
Ende wij dit zien ./ wine sullen niet
Hem verdoemen, noch verclaren
Zijn zonden of openbaren,
Maer wij sullen tallen stonden
Na onser macht zine zonden
Helen ende te deckene poghen
Voor alde lieden, daer wij moghen,
Ende excuseren ende ontlecghen
Ende dat hi niet mesdaen heift zecghen;
Ende eist zo dat ment weten moet,
Zecghen ./ lichte hi deed om goet;
Of hi deed onwetendelike,
Onvorzien. of dies ghelike.
Met herten zullenwij te dien tiden
Met hem doghen ende medeliden,
Ende eist dat mesdaen heift hi
Entie dinc zo openbaer zij,
Dat alle weten wijf ende man,
Ende ment niet excuseren can,
Zo zullewij zijn also bedacht,
Dat wij sullen na onser macht
Zine meeninghe excusieren
Ende zecghen / in deser manieren:
Eist dat hi mesdaen hebben mach,
Hine meende niet datter an lach
Zo groot quaet, zo groot ongoet,
Alst an zulken sticken doet.
Of: hine was niet wel bedacht;
De viant heiften daertoe bracht
Die ons tempteert spade ende vro,
Of het dede hem noot of zo.
Ende eist ooc zo openbaer,
Dat elkerlijc weet voorwaer,
Dat dat altemael es niet,
Ende een mensche dit anziet,

Zo zal hi in hem selven zuchten
Ende vor zulke temptacie duchten
Ende peinsen in hem zelven dus:
Of mijn behoudre ihesus cristus
Mi bi daghe ende bi nachte
Niet en hadde bin ziere wachte
Bi ziere groter ontfarmicheden,
Hoe leede mochte mi noch heden
Bi temptacien ghevallen zijn,
Alsoot es minen evenkerstijn!
Ter materien ic weder kere,
Hoe de viand onsen here
Voren leide te dien stonden
Drie harde quade zonden,
De welke waren gulsichede,
Hoverde / ende ghierichede.
Metter gulsicheden dan
Ghinc hi onsen here eerst an.
Als onse here / veertich daghe
Ende veertich nachte zonder zaghe
Hadde ghevast. ende den viant
Cristus hongher was bekant,
Zo peinsdi wel, dat hi zoude
Hem tempteeren also houde
Met gulsicheden in enigher wise
Ende hem prosenteren spise;
Dus zoudi hem ontgaen cume.
Nu heift de viand ene costume,
Dat hi den mensche voren leicht
Ende gherne te tempteren pleicht
Met sulker zonde als hi waent,
Daer de mensche meest toe es vermaent.
Ende daer hi meest toe ghehelt si,
Daer mede tempteerten hi.
Ende dus docht hem openbare,
Dat cristus ten hongher ghehelt ware
Ende hine lichtelike daer mede
Zoude bringhen ter gulsichede.
Eene andre redene zo es,
Waer om de viant, zijt ghewes,
Den mensche als tempteerre quaet
Met gulsichede eerst an gaet
Om dat de mensche vervult met spise
Mesdoet in menigherhande wisen,

Lichteliker, es mi bekent,
Dan die hem houd abstinent.
Ende daer bi, also ons leert
Scrifture ./ heift hi ghetempteert
Adame ende yeven mede
Met deser zonde gulsichede
Ende hiet hem, contrarie gode,
Dat zij aten de vrucht verboden
Ende deden, also hi hem riet.
Een mensche vecht te male om niet
Up ander zonden, eist wijf of man,
Eist dat hi hem niet wachten can
Voor dese zonde gulsichede
Ende voor grote onghetemperthede.
Dus zach de duvel den hongher groot
Ende sprac ./ maec van desen steenen broot,
Bistu de gods zone ende niement el;
Die macht hebstu van gode wel.
Ende god, onse here van hemelrike,
Verwan den duvel omoedelike.
Ende dese andwoorde had hi van gode:
Niet alleene biden brode
Leift de mensch talre stont,
Maer biden woorde van gods mont.
Recht als of hi zecghen woude:
Alwa[r]et dat de lechame zoude
Biden brode zijn ghevoet,
Nochtan trouwen de ziele moet
Hare voetsel hebben properlike
Van gods woorden van hemelrike.
Daer na nam hi onsen here
Ende leedene met groten ghere
In de stede, verstaet mi wel,
Up een pineel vanden tempel.
Ende hi leide hem daer te voren
Hovaerde ./ zo ghi moocht horen.
Bistu de gods zone, sprac hi weder,
Zo laet di dalen hier ter neder.
Daer staet ghescreven, es mi bekent,
God heift zine inglen di ghesent,
Van hem zultu zo zijn bemoet.
Zij zullen di draghen dat dijn voet
Niet zij ghequest van enighen steenen.
God sprac omoedelijc al teenen

Ende heift hem andwoorde ghegheven:
Dinen god ende dinen here
Ne zultu tempteren in gheenen kere.
Die viand die leedde weder
Gode van dien tempel neder
Up eenen berch ende toghede hem
Al die stat van jherusalem
Ende sprac: ic ghevedi dese stede,
Wiltu vallen ende mi anebeden.
Andwoorde heeft hem god ghegheven:
Vlie, sathanas, het staet ghescreven:
Gode alleene zultu anebeden
Ende hem dienen met nernsticheden.
Dat was te zecghen, du ne bes gheen god;
Waentstu dat ic zij zo zot,
Dat ic di anebeden zoude?
Ende sathanas vloe also houde.
Dus verwan god zekerlike
Sviands temptacie subtijllike
Dit figureerde ons daniel
Wileneer in figuren wel
Ende bediede ons dit wel scone.

In dese stede van babilone
Was een afgod, verstaet tbediet,
De welke bel bi namen hiet,
Dien dat volc als lieden zot
Oeffenden over haren god,
Ende waenden de waerheit weten,

Dat hi te drinken plach ende te eten.
Ende die lieden vander steden,
Die hem offerande deden,
Offerde hem tweewaerf, zonder zaghe,
Twalef broden binden daghe,
Zesse kannen wijns ende vleesch ghesoden
Ende .xl. scapen gaven zij dien goden.
Ende als zij weder daer toe quamen,
Gheene spise zij daer vernamen.
Dus waenden zij die waerheit weten,
Dattie afgod dit plach teten.
Nu camen daer bi nacht de papen,
Dier al dese spise ghinghen rapen.
Die helighe prophete daniel
Wiste haerlieden valscheit wel
Ende ghinc toten coninc ende nam orlof
Om tonder vindene twaer daer of.
Ende hi vant die duere staen,
Daer zij in plaghen te gaen.
Ende voor die duere, dats waerheit,
Heift daniel asschen gheleit,
Daer hi bi in corten stonden
Hare voetstappen heift bevonden.
Ende als hi vant dus dese dinc,
Zo toghede hij den coninc,
Die hem doe orlof gaf ter stede,
Dat hi den afgod te nieten dede.
De papen, haer wiven ende haer kinder,
Die dese spise al aten ghinder,
Moesten alle de dood verwerven
Ende bitterlijc daer omme sterven.
Dus was hi ende zine volghers doot.
Hier bi lach ooc een drake groot
In een hol al daer bi staende
Ende dat volc ghemeen dat waende,
Dat een god hadde ghewesen,
Ende offerden als gode desen.
Eenen pape hadde dese drake,
Die hem spise van goeder smake
Plach te offeren alle daghe,
Die hi verzwalch met zine craghe
Blidelike ende also houde,
Also elke beeste doen zoude.
Van diere stede quam hi niet af

Om die spise, die men hem gaf.
Daniel zach ooc dese dinc
Ende toten coninc hi doe ghinc
Ende bad orlof den coninc coene,
Dat hine te niete moeste doene.
Die coninc gaf hem orlof des
Ende daniel, des zijt ghewes,
Meende te destrueeren den quaden
Drake ./ ende maecte .j. hoop van draden
Ende waerp den drake dat in de kele
Van pecke / ende ooc van mele,
Ende alst in was, verstaet tbediet,
Ne mochte hijt verteren niet,
Maer hi barste ende wart ghescuert
Ende also had hi tlijf verbuert.
Dus dede daniel met nauwen kere
Dese .ij. die waren ghulsich zere,
Te niete bi behendichede.
Zo god sviands temptacie dede,
Diene met gulsichede tempteerde
Eerst ./ also ons die littre leerde,
Ihesus cristus van groter werden
Verwan den duvel vander hoverden.

Hier voormaels figureerde dit
In zine jonchede wel davit,
Die den sterken gholyas
Doodde, die de meeste was
Ende de staercster een
Die de zonne doe bescheen.

Dese gholyas, zij u becant,
Was wileneer een groot gygant
Ende in staercheiden hem we[l dochte],
Dat hem niemen gheliken mochte
Vanden kindren van israhel,
Ende plach hem, zeit scrifture wel,
Te beroumene te menigher stede
Van ziere groter crachtichede.
Ende david, also wij lesen,
Vacht enewaerf ieghen desen.
Die der stercheit sceen hebben twint,
Want hi was een puur jonc cint
Ende was van staturen cleene,
Die werpene met eenen steene
Huut ere slinghere met ziere conste
Ende metter gracie, die hem god jonste,
Dat hi viel al was hi groot,
Ende slouchene metten zweerde doot.
Dese gholyas, verstaet mi,
Daer es lucifer beteikent bi
Om zine grote hoverdichede,
Want hi wilde ter hemelscher stede
Zinen scepper hebben gheleken,
Daerbi was hi daer ute ghesteken.
David, die een heirde was,
Verwan desen gholyas.
Bi desen heirde es bediet
Die gods zone ende anders niet,
Die sviands temptacie verwan.
Deser zonde hoverde dan
Ende haer quade ghewerke
Regneert in leeken ende in clerke.
Het heift menich helich man,
Die gheene zonde verwinnen can,
Noch besmetten zine memorie
Anders dan dese ydele glorie
Ende dat zij begheren te wesen
In dese werelt zere ghepresen.
Want onder eenen zac, god weet,
Of onder eens aerm mans cleet
Es dicken also grote hoverde
Als onder purper van groter werde,
Dat met goude behanghen blect
Ende dat eens keyser leden dect.

Ten darden was onse here weert
Met ghiericheden ghetempteert,
Dat god den viand in verwan.
Ende david, daer ic of began,
Bediede dit wel wilen eer,
Als hi den liebaerd enten beer
Verslouch ./ die te gader quamen
Ende hem zine scapen namen.
Met gherechtigher waerhede
Bedieden dese twee: ghierichede,
Want zij roveden zine scapen,
Waer dat zijse conden betrapen.
David eens der over quam,
Hem beeden hi zijn scaep ontnam
Ende slouch die beesten beede doot.
Ende dit beteikent ons al bloot,
Dat god des duvels ghierichede
Verwan ende tonder dede.
Nu keer ic weder onghespaert
Te miere eerster materien waert.
Als god den duvel dus verwan
Ende van dede vlien sathan,
Quamen die inglen tonsen here
En dienden hem met groten ghere
Als eenen verwinre, die verwonnen
Hadde den camp voren beghonnen.
Ende dat zij gode van hemelrike
Dus dienden bediet zekerlike,

Zo wat mensche in elc lant
Aldus vecht jeghen den viand
Ende verwint, dat, zonder waen,
Te zinen dienste zo zullen staen
Die inglen ./ ende hi zal verbliden
In haer gheselsceip tallen tiden.
O zoete jhesus, ghef ons cracht
Ende van di te zine ghewacht,
Dat ic moete zo wederstaen
Alle temptacie, die mi comt aen,
Ende ic moet hebben daer of victorie,
Dat ic in dine eweghe glorie
Met eenre victorien crone
Met di ewelike moete wonen.

XIV

In dit capitel heb di ghehoort
Recht hier voren in waerre woort,
Also ict bescreven vant,
Hoe cristus van den viant
Leet dor onsen wille temptacie;
Ende daer up die comparacie,
De welke gheschiede altemet
Hier voormaels in dhoude wet,
Staen hier voren ghescreven al.
In dit capitel ic zecghen zal,
Hoe god marien magdaleenen
Bi haren tranen, bi haren weenen,

Ghenas van haren zwaren zonden,
Daer zoe mede was ghebonden,
In die maeltijt daer god at.
Hier boven hebbic gheseit, dat
Onse here cristus van sinte janne
Was ghedoopt, den helighen manne,
In dat water vander jordane.
Ja, als hi in began te gane
Den tijt van zinen dartich jaren,
Ende in corter tijt daer nare
Woude onse helighe scepper weert
Vanden duvel zijn ghetempteert.
Ende daerna cristus, god ende man,
Den volke predeken began
Ende dooptese talre stede
Ende wijsde hem zine zalichede,
Ende heeft hem exempel ghegheven,
Hoe zij na hem zullen leven.
Hi zeid hem niet met woorden alleene,
Also de predecaers nu ghemeene
Tvolke willen wel doen leven,
Maer exempel zij lettel gheven.
Zij hebben twoort ende niet de daet,
Zij connen zecghen: dit doet, dit laet,
Ende zij toghen wel goed bediet,
Maer zij ne belevent zelve niet.
Ende waert zo dat zijt beleven,
Menighe, die in zonden sneven,
Zijn zij wijf ofte man,
Zouder exempel nemen an;
Maer daer zal niemen merken naer
Hare woorden, die zijn waer.
Men zal niet merken wie dat zij
Die predict ./ maer dat zeicht hi;
Daer up zullen wij zere merken
Ende achtervolghen met ghewerken.
Elc mach up zine boete mesdoen,
Wine zulre of gheven gheen zoen
Van haren mesdaden int jugement.
Maer god onse here, es mi bekent,
Zeide den volke zine zalichede
Ende beleefdet zelven mede.
Hine beval te gheenen stonden,
Ten was in zijn leven vonden.

Met rechte mochte zecghen hi:
Doet dit ende nemit exempel an mi.
In ziere predicacien beghin
Zo zeide hi aldus voren in:
Doet penitencie in allen zaken,
Dat hemelrike zal u naken.
Recht als of hi zecghen woude,
Dat hi comen ware die zoude
Open doen die hemelsche doren,
Die ghesloten waren te voren
Ende nu open zijn hem allen,
Die te penitencien willen vallen.
Merct of dit was een zoete luut
Zijns voys ende groot virtuut,
Dat hi om beteringhe heift belooft
Dat bi den viand was berooft.
Vor die comste van gods gheboort
Was dustaen sermoen noyt ghehoort.
Van zinen sermoene te dien tiden
Was altvolc sculdich te verbliden
Ende die woorden wel tontfaen:
Dat zo wie zonde heift ghedaen
Ende heift gheweist openbare
Of stille een groot zondare,
Dien word die hemelsche poort ondaen,
Wilhi hem beteren ende ofstaen
Van alre zondeliker daet
Ende laten hem rouwen zijn leven quaet.
Nu was een zondaer die hoorde
Van onsen here dese woorde.
Zoe hiet marie magdalene
Ende was besmet met zonden onrene
Ende ghebonden met zeven banden,
De welke waren zeven vianden,
Diese hadden ghebonden ende ghevaen.
Bi desen zevenen es te verstaen
Die zeven grote hooftzonden,
Die ter dood die ziele wonden.
Dese marie magdaleene
Cam met rouwen ende met weenen
Van haren zonden recht confuus
Ter maeltijt in symeons huus,
Daer onse here, dats waerhede,
Teenre tijt zine maeltijt dede.

Zoe, die hadde zwaer berouwen
Van haren zonden ende groot betrouwen
Up gods grote ontfarmicheden,
Viel onder die tafele beneden
Ende custe daer ons heren voete
Met groten betrouwene zoete
Ende weende zo zere, verstaet dat,
Dat zoese met tranen maecte nat
Ende droghedese doe daer nare
Vandien tranen met haren hare.
Bi desen berouwene van haren zonden
Heift zoe gods ghenaden vonden,
Diese vanden zwaren banden
Loste ./ als vanden zeven vianden,
Ende maectese van zonden claer.
Ende daer bi ne gheen zondaer,
Al es hi met zonden belopen,
Hine zal daer om niet wanhopen,
Want wilhijt betren ende eist hem leet,
Onse here god es altoos bereet,
Dat hi hem scelden wille quijt
Zine mesdaet in alre tijt
Ende lostene vander hellen wee.
Ende hier boven / dats nochmee,
Roupt hi de lieden zekerlike
Om te comen te hemelrike.
Dese roup ne was vor gods gheboort
Ter werelt van niemene ghehoort.

Dese helighe penitencie weert
Was wileneer ghefigureert
Bi eenen coninc, verstaet tbediet,
Die bi namen manasses hiet,
Dien god riep uter vanghenesse,
Zo wel zeicht die latijnsche lesse,
Als bi penitencien zekerlike
Weder te comen te zinen rike.
Dese coninc manasses dan,
Daer ic hier nu af began,
Hadde verbolghen te menighen stonden
Onsen here met groten zonden,
Want die propheten van gode
Dede hi pinen ende doden
Met zwaren tormenten, verstaet tbediet,
Ende achte up gode min dan niet;
Zine macht rekendi harde cleene.
Ende anders ne had hi redene gheene.
Dan zij hem lachterden zine mesdaet.
Manasses, dese coninc quaet,
Heift met overdaden groot
Zo vele propheten brocht ter doot,
Dat hi in die helighe stede
Van jherusalem, dats waerhede,
Die straten maecte al root,
Zo vele propheten slouchhi doot.
Die weerde helighe yzayas,
Die een groot prophete was,
Om dat hine teenen stonden
Eens begreep van zinen zonden,
Zo dede hine in eenen daghe
Cloven met ere houtinre zaghe
In de middewaerde recht ontwee.
Dit quaet ende vele mee
Dede manasses die coninc,
Ende als zijn tijt zo verre ghinc,
Dat god niet langher woude ghehinghen,
Zine vianden hem doe vinghen
Ende zettene met zwaren meswende
In eenen stoc in groter ellende
Ende in eenen karker diep,
Daer menich oncruut in liep.
Ende als hi was in dese pine,
Peinsde hi om die zonden zine

Ende hadde in goeden trouwen
Van al zinen zonden berouwen.
Zij waren hem met herten leet,
Die tranen vielen hem al heet
Huut zinen oghen, verstaet dat.
Gode hi zonderlinghe bat
Met menighen sconen orizoene,
Dat hi ghewerdichde te doene
An hem zine ontfarmichede.
Aldus sprac hi ende zeide:
Ic hebbe mesdaen vele mee
Dan zands leicht in de zee,
Ende in ben met gheenen engiene
Werdich den hemel an te zine
Om de menichte miere zonden,
Die ic dede te menighen stonden.
Ic ben mesleet ende zere mesvoert,
Te gramscepen heb ic di beroert
Ende die quade ghewerken mijn
Heb ic ghedaen vor dijn anschijn.
Ic hebbe te broken in mijn leven
Dine ghebode ende quaet bedreven.
Dit ende ander dies ghelike
Sprac hi weenende bitterlike,
Daer hi in den karker lach,
Ende god die dit wel an zach,
Dat hi liet zo menighen traen,
Heift zijn bede doe ontfaen
Ende heiftene wel vertroost
Ende uten karker daer verloost.
Ende god heeft weder gheroupen hem
Te zinen rike te jherusalem.
Nu es bediet, verstaet de dinc,
Elc zondare ./ bi desen coninc,
Die, alst an zine werken schijnt,
Te gode en hadde der minnen twint.
Dese coninc doden die propheten
Ende daer bi zo es te weten,
Als wi versmaden te horen daer nare,
Dat ons leert die predicare
Ende der leerres goede sermoen,
Dies ghelike wij dan mesdoen,
Also mesdede die coninc groot,
Die de propheten brocht ter doot.

Dese coninc was, als ghi moocht horen,
Ghevaen / ende als ic zeide te voren,
Ende dat bediet wel openbare
Also langhe als die zondare
Es in dodeliken zonden,
Es hi ghevanghen ende ghebonden
In die vanghenesse zwaer
Vanden viand, dats emmer waer,
Ende eist dat hi heeft goed berouwen
Ende up gode vast betrouwen,
God ne wil hem niet verdoemen,
Maer hi zal hem te hulpen comen
Ende bringhene ter zalichede,
Als hi desen coninc dede.
Dus vinden wij in gode bloot
Die ontfarmicheit zo groot,
Dat het ware abuus te callen,
Zoude yement in wanhopen vallen.

Dese grote ontfarmicheit
Bediet ons god wel, dats waerheit,
In eene parable also ic vinde,
Die hi sprac vanden guffen kinde.
Dese parable die ic las,
Bescrijft dewangeliste lucas.
Dit kint, daer ic af doe bediet,
Bi willen van zinen vader sciet
In verren lande ende heift verteert
Al zijn goed, also ons leert

Deser voorseider parable scrifture,
Ja, mids der zonde van luxure.
Ende dat hi ghecrighen mochte,
Altemale hijt over brochte,
Zo dat hi niet vele behelt
Ende cleene zo wart zijn ghelt,
Ende hi wart quijt van zinen goede
Ende began te hebben aermoede,
Ende aermoede dwankene mede,
Dat hi quam in ene stede,
Tot eenen poortre / ende woude met pinen
Om huere wachten zine zwinen.
Bi desen zuene, verstaet tbediet,
Es ons beteikent anders niet
Dan die zondaren altegader,
De welke vanden hemelschen vader
Sceiden altoos tallen stonden,
Als zij mesdoen in hooftzonden.
Es yement in hooftzonden dan,
Hi es ghegaen, eist wijf of man,
Verre wech in een vreimt lant,
Want david doet ons bekant
In zinen zouter, dats waerhede,
Varre zo es die zalichede,
Dat es cristus, over waer
Vanden dootliken zondaer.
En dese zondare dan onweert,
Qualike zine substancie verteert,
Als hi de zinnen van zinen leven,
De welke hem god heift ghegheven,
Daer hi duecht zoude doen mede,
Al bestelt tot ydelhede.
Dan comt dese zone, dats waerhede,
Tot enen poortre van der stede
Ende wacht zijn zwinen, verstaet tbediet,
Ende dit en beteikent ons el niet,
Dan die zondaer, es mi bekant,
Comt in die handen vanden viant.
Ende dat hi dan wacht de zwijne
Daer mach ons bi beteikent zine,
Dat hi de duvelen alle voet
Met zinen zonden die hi doet.
Dese zone, daer ic of began,

Zo groten hongher quam hem an,
Dat hi metten zwijnen at
Van haren slime, verstaet dat.
Ende als hem dustaen noot quam toe,
In hem selven ghinc hi doe
Ende began na zijn vermoghen
Met herten penitencie doghen,
Het dede hem aermoede ende noot,
Doe had hi eerst berouwen groot
Dat hi van zinen lieven vader
Also ghesceeden was algader.
Dies was hi in cranken spele,
Want minne / ende aermoede doen vele.
Hier moghen wij, dats waerhede,
Merken gods ontfaermichede,
Die zomtijt den zondaer dwinct,
Dat hine te penitencien brinct.
God, die staerf dor ons ant hout,
Mint zo zere onser alre behout,
Dat hi met alle den manieren
Die yement mochte ghevisieren,
Ons trect / ende gherne zien zoude
Dat wij quamen tonsen behoude,
Maer wij verliesen ons selven meest.
Zomeghe trect die helighe gheest
Met ziere heligher inspiracie
Ende ziere goedertierheit gracie,
Dat hi in hem zent al stille
Om wel te doene goeden wille.
Andre werden bi gods gracie
Bi goeder lieder predicacie
Bekeert ./ als zij hebben ghehoort
Van enen predicare een goed woort
Ende dat behouden ende vaten
Ende lever na in goeder maten,
Ende vaten daer na noch een woort
Twee drie / viere / ende also voort
Ende bleven daer na harde sterke
Ende dit comt al bi gods ghewerke.
Enighe zijn die in aermoede
Hebben gheleift / ende comen te gode
Bi aventuren, die hem god gheift.
Ende als een mensche beseven heift,
Dat hem god vele gracien doet,
Word hi peinsende in zinen moet:

God doet mi meer dan ic weert ben,
Met allen rechte zo dankics hem;
Ic wille mi wachten tallen stonden
Van quaetheden ./ ende van zonden
Willic mi zuveren alteenen.
God zal mi noch meer verleenen,
Up dat ic mi na miere machte
Zuvere ./ ende van zonden wachte.
Ende dit ghepeins hem god in stiert.
Andre werden ghepurgiert,
Die onse here omnipotent
Ziecheit of ander dinc toe zent,
Of van aermoede groot ghepijn,
Ende die daer in verduldich zijn
Ende peinsen ten selven stonden,
Dat hi dat heift om zine zonden
Ende wilhem voort zuveren ende wachten
Van quaet doene na ziere machten,
Ende wilhem ter duecht bestieren.
Ende in dustaenre manieren
Was dese zone behouden dan,
Daer ic hier boven of began,
De welke doghede in zijn herte
Penitencie ende smerte
Ende liet hem rouwen zijn zonden algader
Ende quam weder toten vader.
Ende als die vader dit an zach,
Ne zach hi noyt zo bliden dach
Ende liep zinen zone jeghen,
Daer hine zach comen inden weghen
Ende al hadde hi themwaerd fel
Ghesijn ./ hi ontfinckene wel
Ende custene daer ter stede
Ende helsdene vriendelike mede.
Aldus doet god ooc openbaer
Elken mensche die es zondaer,
Ende van zonden wil zijn ghedweghen.
Die gracie gods comt hem jeghen
Ende die zondare zonder waen
Word van gode vriendelic ontfaen.
Ende hi verleent hem voort gracie
Hem te wachtene vor temptacie;
Ende al dat hi heift bedreven
Van quaetheden in zijn leven,

Dat vergheift hem onse here
Ende wils ghedinken nemmermere.
Des moghen wij wel wesen coen
Ende gherne penitencie doen.

Dat penitencie de zondare
Doen zal ./ dat es openbare
Ghefigureirt, verstaet wel dit,
Biden goeden coninc davit,
De welke hadde mesdaen zo vele
In machslachten, in overspele.
Dat was te zecghen wonder groot,
Want hi hadde doen slaen doot
Uryen / zinen rudder weert,
Ende hadde zijn wijf ghevioleert,
Twelke waren zonden zwaer.
Een prophete quam daer naer
Tote david / die hiet nathan,
Diene te begripene beghan
Ende te castyene begonde,
Dat hi ghedaen hadde die zonde
Ende dat hi een quaet zondaer zij.
Doe zo sprac david ./ peccavi,
Dats te zecghene / ic heb mesdaen.
Ende god onse here also zaen
Was te verghevene bereet,
Als hi zach, dat hem was leet
Ende hi zelve openbare
Sprac dat hi mesdadich ware.

Als nathan dit zecghen hoorde
Den coninc david. hi andwoorde:
Verdrach gheift u / ende verlaet
Van alre zondeliker daet
God onse here omnipotent,
Want u leet es ./ ende ghijt kent.
O god, here van hemelrijc,
Hoe groot ende onsprekelijc
Es dine ontfaermicheit alteenen,
Die du den zondaer wils verleenen.
Gheenen zondaer vul malicien,
Wie hi zij. van wat condicien,
Ne wildi verspuwen no versmaden;
Du ne does hem dine ghenaden,
Wilhi tot u te ghenaden comen
Ende hem selven niet verdoemen.
Ende hier boven, here vry,
Roupstu den zondaer ooc to di
Ende belooft hem teweghe leven,
Wille hi hem ter dueghet gheven,
Ende verlaets hem alle mesdaden.
Sinte pieter daedstu ghenaden,
Die di driewaerf hadde vertijt;
Pauwels scolstu ooc al quijt
Dat hi di wilde persequeren
Ende dine wet ooc destrueren;
Thomaes. matheeus ende ooc david,
Achab. manasses, weet dit,
Ende ysmas den moordenare
Ende magdaleenen der zondare
Theophelum / ende andren man
Ende wijf. meer dan men noemen can.
Ende na dattuut verghaefs hem allen,
Twi zoude wij in wanhopen vallen,
Al eist dat wij zijn ghebonden
Met sterken banden van zwaren zonden.
Du best zo hoofsch ende goedertiere.
Ic wille up die in alre maniere
Hopen / ende up dine ghenaden.
Al bem ic met zonden beladen.
Ic hope van di te zijn vertroost,
Die al de werelt hebs verloost.
O lieve jhesus goedertiere,
Dine gracie ons toe stiere,

Zo dat wij van onsen zonden
Met penitencien werden ontbonden,
Ende met diere penitencie
Moeten comen te dijnre presencie.

XV

In dit capitel hier voorscreven
Hebbic kennesse ghegheven
Ende in waren woorden gheleert
Hoe maria was bekeert
Ende ghemaect van zonden reene,
Wies toename was magdalene.
Nu zal ic hier doen ghewach,
Hoe cristus up ten palmezondach
Te iherusalem quam inne
Ghereeden up eene ezelinne.
Ende hoe hi daer was ontfaen
Ende wat hi dede, zuldi verstaen.
Up dien zondach, verstaet tbediet,
Dat men de palmen te draghen pliet,
Zo ghevielen zekerlike
Drie dinghen principalike,
De welke waren daer te voren
Ghefigureert, als ghi moocht horen,
Dat ons wel orcond de scrifture
Bi drien openbaren figuren.
Deerste dinc, verstaet mi wel,
Die daer up dien dach ghevel,
Was: als onse here zach
Jherusalem up dien zondach,

Zo weendi, dat es waerhede,
Bitter tranen up die stede.
Dat ander / doe ic u verstaen:
Met love was hi daer ontfaen.
...
Ende die daer inden tempel brochten
Dinghen, die zij daer vercochten.
Int eerste zullen wi merken twij
Dat god weende / ende waerbi
Dat die stede van jherusalem
Also dede weenen hem.
Ende dat hi weende also houde.
Dat was. om dat noch zoude
Der stede ghenaken zulc verdriet,
Dat deen steen upden andren niet
Zoude licghen noch staende bliven,
Ende dat van honghere de wiven
Zouden eten haer selfs kinder,
Ende manslacht groot, die ghinder
Zoude ghescien/ in comenden daghen
Ende ooc menighe andre plaghen,
Als men dicken heift zecghen horen.
Om dat god dit wist te voren,
Zo moeste muerwen zijn meenen
Ende ghinc bitterlike weenen,
Om dat der heligher stede
Noch zoude ghevallen also lede.
Ende om dat hi dat wist te voren,
Zo weendi als ghi moocht horen

Dese weninghe van cristus weert
Was wilen wel ghefigureert,
Also ic inden latine las.
Biden propheet jheremyas,
Daer men of heift lesen horen,
Dat hi wilen weende te voren
Ende ooc propheteerde scone,
Dat dat volc van babylone
Zoude jherusalem de stede
Destrueren met groten lede.
Dus beweende god / ic zeker bem,
Die destruxie van jherusalem
Ende hi voorwiste in zijn voorzien,
Dat bi den romeynen zoude ghescien.
Die dit dan wel overziet,
Bi cristus weenen es ons bediet,
Dat wij sullen tallen tiden
Weenen ende hebben medeliden,
Als wi zien onsen evenkerstijn
Liden aermoede. ofte pijn
Van ziecheden of van zere,
Want hi gheift vele mere
Die medelijd in smenschen aermoede
Dan die hem deelt van zinen goede.
Redene wil ic hier toe toghen.
Es enich mensche in doghen,
In ziecheden of in pinen,
Ende ic hem dele van minen
Goede ./ in rechter caritaten,
Daer doe ic wel an utermaten,
Want icken emmer daer mede lave,
Ja, als ic hem mijns ghelds wat gave,
Want al es hi anders bedrouft,
Hi coopter mede dat hem hehouft,
Ende es vanden ghelde verblijt.
Maer eist dat yement medelijt
Met enighen aermen zieken man,
Zo schijnt hi hem te gheven dan
Emmer een deel van zinen live.
Want eist dat ic rouwe drive
Om eens anders zerichede
Ende ic mi bedrouve daermede,
Zijn liden ic mi selven gave;
Maer deeldic yemen van miere have,

Niet zo vele ne ghevic hem,
Want naerre ic mi selven bem,
Of mijn liden is naerre mi
Dan die erdsche have zij.
Maer caritate boven al
Es ./ als ic u zecghen zal,
Dat men hem deele tijdlijc goet
Ende met hem liden inden moet.
Ooc sullen wij, es mi bekant,
Medeliden met onsen viant
Alse wel als met onsen vrient,
Ende daer in es vele mee verdient.
Bi redene doe ict u verstaen:
Het es alte wel ghedaen,
Dat wi hebben liden ende minne
Met onsen goeden vriendekinne,
Want die minne dat inhout
Ende het bewijst der redenen scout.
Maer hebben wij dan caritate
Toten mensche die ons hate,
Ende wij dat doen om gods minne
Ende wij hem met al onsen zinne
Hebben om gods wille care,
Oft onsen vrient met herten ware,
Ende ons nochtan es bekant
Dat hi te vullen es viant
Ende hi zelve niet en woude
Dat ons duecht ghevallen zoude,
Ende wijt weten ende wine minnen,
Groten loon wij dan ghewinnen
Van gode ./ ende meerre verdient,
Dan of hi ware onse vulle vrient.
Dus elken, bi redenen bekant,
Minne wij dan, vrient ende viant,
Ende delen hem met lidende moede
In zine noot van onsen goede.
Ende es hi ooc also ghequelt,
Dat hem helpen mach gheen ghelt,
Laet ons daer in niet verbliden,
Maer met herten met hem liden
Ende mede doghen in zijn zere
Uten exemple van onsen here,
Die up dese voorseide stede
Hadde zo grote jamerhede.

Ende hi nochtan voorwiste wel,
Dat hem al tvolc was rebel
Ende lettel vriende hadde of gheen,
Also alst cortelike wel scheen
Up den vrydach eerst daer naer,
Want zine cruusten openbaer.
Een leerre zeicht ons openbare,
Dat het recht onmoghelijc ware,
Dat enich mensche zoude verbliden
In gods gracie ./ ende niet liden
Ne wilde. wanneer dat ghepijn
Doghede die evenmensche zijn.
Daer bi zullen wi te rechte poghen
Met den lidenden te doghen,
Want het es zere wel ghedaen
Ende loon zulle wijs vor gode ontfaen.
In tander point zullen wi verstaen,
Dat god met love was ontfaen
Ende hem tvolc quam te ghemoete.
Met love ende met zanghe zoete
Zo ontfinghen zij onsen here.
Ende wel was wilennere
Bediet in figuren dit
Biden helighen man davit,
Welke david dat verwan
Gholyase den sterken man,
Also ic zeide hier te voren.
Nu moochdi voort van hem horen,

Als hi desen man hadde doot
Ontfincken tvolc met love groot
Ende quam hem te ghemoete,
Eenen zanc ooc zinghende zoete
In die eere, dat wiet verstaen,
Dat hi die mandaet hadde ghedaen.
Ende loofdene vele meer dan saul
Ende riepen met voyse vul:
Saul duust loven, verstaet dit,
Ende tienduust den jonghen davit.
Bi desen david es ons bediet
Onse behoudre ende el niet,
De welke verwan golyas,
Dats die temptacie van sathanas.
Dese david. god. des ic ghewach,
Doe / was upden palmdach
Met groten love ontfaen twaren
Ende zere gheprijst vanden scaren
Ende quamen met groten hopen
Jeghen cristuse ute ghelopen.
Ende zomeghe riepen: osanna,
Dats te zecghene, als ic versta,
Recht als of zij zecghen wouden:
Wij bidden di, maec ons behouden;
Ende zij hietene zone van david.
Ander lieden riepen dit:
Dese es ghebenedijt,
Die hier comt te deser tijt
In den name vanden here!
Noch riepen andre zere
Ende zeiden verstandelike wel,
Dat hi was coninc van israhel.
Andre zeiden ooc openbare,
Dat hi een behoudre ware,
Daer de werelt mede zoude
Altemale zijn behouden.
Andre hem te moete comen
Ende stroyden voor hem bloemen,
Andre liepen hem noch jeghen
Ende worpen palmen in de weghen.
Enighe ghinghen hem ontcleeden
Ende stroyden ende spreeden
Hare clederen te dien tiden,
Daer onse here zoude riden.

Die stede jherusalem zekerlike
Die beteikent ons gheestelike
Ende es te verstane daer inne
Als van payse ene goddinne.
Ooc beteikent de voorseit stede
Alle zalighe ziele mede,
Tote welker zielen dat coemt
Onse behoudre voor ghenoemt.
Ende es daer in te comen bereet
Met groter eere, also ict weet,
Ende wij zijn hem met groten hopen
Sculdich ieghen te comen ghelopen,
Dats met berouwene te verstaen.
Met love zullen wine ontfaen,
Dats met biechten tallen stonden
Zullen wij belyen onse zonden.
Ende wij ne moghen gode niet
Zinghen enich liever liet
Dan wij van quaet doen vertyen
Ende wij hem onse zonden belyen.
Ende palmen tallen daghen
Wij in onsen handen draghen
Te gods eere ende lovinghen,
Als wij onsen lechaem dwinghen,
Castyen ende doen pine
Met penitencien discipline.
Onse cleet / wi in den wech stroyen
Als wij anzien der aermer vernoyen
Ende wij hem met lidende moede
Deelen van onsen erdschen goede.
Gode eeren wij met weenen,
Wanneer wij, verstaet mijn meenen,
Besighen met goedwillicheden
Die werken van ontfarmicheden,
Ende wij in duechdeliker manieren
Onsen lechaem ende onse ziel verchieren.
Wij zecghen: hi es ghebenedijt
Nu ende ooc in alre tijt,
Die hier in sheren name coemt,
Als wij gode voor ghenoemt
Danken ende loven om zijn goet
Dat hi ons alle daghen doet,
Ende hi ons gheweerd te gheven
Daer wij wel bi moghen leven.

Wij heeten hem, verstaet de dinc,
Onsen here ende onsen coninc,
Als wij in al onsen werken
Zine minne ende zine vreese merken
Ende nyement yet pijnt te bestane,
Daer hi hem in verbelghen wane,

Dat derde point, verstaet mi wel,
Dat up dien zondach ghevel,
Was, als ic int latijn vernam,
Als god inden tempel quam,
Zo maecti hi, verstaet den zin,
Daer ter stede een gheyselkin,
Daer hi dat volc indien daghen
Uten tempel ghinc mede iaghen.
Dese lieden, verstaet mi wel,
Zaten daer inden tempel
Ende waren stille, niet openbare
Quade valsche woukenare,
Die dinghen cochten ende vercochten
In die kerke die zij daer brochten.
Ende gheeselende hise henen stac.
Haerlieder tafele cristus brac,
Daer zij up vercochten bi hope
Al dinc dat zij hadden te cope.

Hoe zij stille niet openbare
Waren alle woukenare,
Dat zal ic u doen verstaen:
Wie dat offeren woude gaen,

Die nam hier, verstaet de dinc,
Eenighen offer penninc,
Ende daer over zij hem gaven
Gheen ghelt weder ./ maer ander haven,
Fyghen / nueten / appelen mede
Amandelen, dat es waerhede,
Ende namen licht zo goed of mee,
Als der penninghen waren twee,
Also zijze haer profijt an wisten.
Ende dit hieten colibisten,
Dat es te zecghen, na mijn bedieden,
Eenre maniere van enighen lieden,
Die copen ende vercopen diere
Alle dinc ende alle maniere.
Om dat dese lieden danne
Ontfinghen van wive ende manne
Alle dinc voor hare penninghen,
Hiet zij aldus in waren dinghen,
Ende zine dorsten, verstaet tbediet,
Openbare woukeren niet
Om die wet ./ maer onder haer cleet
Deidzijt al stillekine, godweet,
Dat niet zoude weten haer wet;
De phariseeusen hadse daer gheset.
Doe cristus dat an zach,
Niet wel hi ghedoghen mach.
Met ere gheyselen jaghede hise
Uten tempel in vreimder wise

Dese gheyselinghe, die onse here
Hem gaf ./ was wilennere
Bi eenen prince wel bediet,
De welke elyodorus hiet,
Daer ons die scrifture
Of bewijst ene figure.
Dese prinche, daer ic dus
Of zeide ./ gheheeten elyodorus,
Wart ghesent, verstaet tbediet,
Van enen coninc, die seleucus hiet
Ende was here boven hem,
Dat hi voer te jherusalem
Ende hem haesten harde zere
Te roven den tempel van onsen here.
Ende hi die boudelijc dit anghinc,
Dat hem beval zijn coninc
Haeste hem vullike metter vaert
Ende trac te jherusalem waert.
Inden empel ghinc hi stappant
Boudelijc met ghewapender hant.
Rechte voort es in zijn leet
De wrake gods up hem bereet.
Ende als hi inden tempel quam,
Een vreeselic paerd hi vernam
Onvorzien ./ ooc zaghent wel
Alle die waren in den tempel.
Ende die up tpaerd zat zekerlike,
Was ghewapent bitterlike.
Ende tpaerd zette harde onzoete
Den prince. zijn .ij. vorste voete
Up zijn lijf met groter druust
Ende gaf hem al sulken tsuust,
Dat hi ter erden neder vel.
Doe waren daer, verstaet mi wel,
Noch twee andre jonghelinghen,
Die welke toten prince ghinghen
Ende sloughene met gheyselen groot
Up zijn lijf al toter doot.
Als dese man, daer ic of las,
Te male dood ghesleghen was,
Voeren die lieden ende tpaert te zamen
Weder wech also zij quamen,
Ende lieten den ghegheyselden man
Dood inden tempel licghen dan.

Maer daernaer, verstaet wel dat,
Een helich paeus over hem bat,
Zo dat hem god heift ghegheven
Dat hi weder begonde leven,
Ende es weder omme ghewent
Ten here diene daer hadde ghesent,
Ende sprac te zinen here aldus:
O edel here seleucus,
Met leede es mi dese vaert bekant;
Hebdi nu dan enighe viant,
Wies doot, here, dat ghi begheert,
Dien zent met haesten darweert,
Recht als of hi secghen woude,
Datmen gheenen man ne zoude
Moghen doen zo groot torment
Als of hi darwart waer ghesent,
Ende ic ne bem u viant niet.
Mi wondert zere wat bediet,
Dat ghi mi daer trecken daet,
Daer ic bem al dus begaet.
Dese prince Elyodorus
Met gheyselen was te blouwen dus,
Om dat hi roven woude den tempel;
Ende dat gheift ons exempel
Ende wil ons wel bedieden,
Waer om onse here dese lieden
Uten tempel ghinc jaghen
Ende met gheeselen heift gheslaghen,
Om dat sij vanden tempel jhesus
Wilden maken een roofhuus,
Met dat zij daer sduvels werke
Daden in haerlieder kerke
Ende cochten ende vercochten mede,
Also ic hier te voren zeide,
Daer elc wouker of ontfinc
Niet ghelt maer alrehande dinc,
Daer zij haer profijt an wisten
Ende dese hieten colibisten
Dat zijn lieden, wilt verstaen,
Die met allen dinghen omgaen.
Dus aldinc zij daer brochten
Die offeren woude ./ zij dat vercochten
In dien tempel up ende neder
Ende namen aldinc daer of weder.

Wat het was. twas hem bequame
Des was colibista haer name,
Ende dus namen zij valschelike
Wouker ende bedectelike,
Want zij ontfinghen beter haven
Weder. dan zij eerst huut gaven.
Spreict up desen wouker wel
Die prophete Ezechiel
Ende zeicht: ghine sult niet ghetemen,
Dat ghi enighen wouker sult nemen
Of dat ghi beter dinc ontfaet,
Dan ghi te leenen eerst bestaet,
O lieve broeders, laet ons dit woort
Verpeinsen. dat wi hebben ghehoort,
Ende laet ons vorden wouker gruwen
Ende ewelike den wouker scuwen.
Maer, lacen, ic beducht mi zere,
Dat inden tempel van onsen here
Zijn vele kerstine zonder waen,
Die wouker grotelike ontfaen,
Daer hare ziele mede werd ghequelt,
Niet dat zij leenen ghelt om ghelt
Of goed om goed of dies ghelike,
Maer zij vercopen valschelike
Die beneficien bi hopen,
Die men zoude gheven ende niet copen.
Enighen gheif zijse dor minne;
Andre, zo ict ooc bekinne,
Zijn haer neven of haer nichten;
Vanden darden neimzij ghichten;
Die vierde es haer goede vrient
Ende dient hem of heift ghedient
Wel na zo vele, alst es weert.
Andre zijn ghepromoveert
Bi heren, bi vrienden, verstaet tbediet,
Dat ment hem darre ontsecghen niet
Ende consenteert hem hare beden.
Dit regneert te menigher steden
Onder personen vander kerken.
Up dat woort wil zij niet merken,
Dat onse behoudre cristus
Zelve spreict ende zeicht aldus:
Gheift beneficien ghemeene
Onderlinghe groot ende cleene,

Niet hopende daer af vroe of late
Te hebben enigherhande bate.
Dats te zecghene, es mi verclaert,
Ghevet hem, dies wel es waert,
Maer dor hulde / vreese / of miede,
Ne zaltuut gheven gheenen lieden,
Want hets wouker tallen daghen.
Alzulke zal onse here jaghen
Daer boven ute zinen helighen tempel
Ende hier of gaf hi ons exempel,
Als hi dese lieden onversaecht
Uten tempel heift ghejaecht.
Dese woukeraere, papen, clerken,
Die dus woukeren inder kerken,
Den scat, die hem was ghegheven
Daer boven int eweghe leven,
Dien zoude hem god daer laten node,
Maer den wertel zal hi ute roden.
Nu laet ons pinen bi desen exempel,
Dat wij eeren ons heren tempel
Ende zinen dienst met allen zinnen,
Dat wire doen gheene valscheit inne,
Ende niet ne werden gheslaghen
Met fellen gheeselen tallen daghen.
Scuwen wij dan wouker talre stede
Ende al zine maniere mede,
Dat wij vanden tempel daerboven,
Niet ne moeten zijn verscoven.
O goede jhesus, nu ghef ons macht,
Voor wouker te zijn also ghewacht,
Dat wij gaen in dijn hemelrike
Ende daer te bliven ewelike.

XVI

In dit capitel hier voorscreven,
Zo hebbic te kennenne ghegheven
In ghescriften, hoe onse here
Cam te jherusalem met ghere,
Ende hoe hi daer liet zinen traen,
Ende met love daer was ontfaen,
Ende hoe hi binden zelven daghe
Ute den tempel doe ghinc jaghen
Die woekeraere, die colibisten,
Die woeker hilden daer met listen.
In dit capitel zuldi nu verstaen,
Hoe god zine maeltijt heift ghedaen
Met zinen jongheren ./ ende hoe hi daer
Maecte dat sacrament voorwaer
Ende gaf den jongheren in zinen name
Te nuttene zinen helighen lechame.
Dat latijn mi des vroet maecte,
Als ons behouders tijt ghenaecte
Van ziere passie. dat hi tien tiden
Zine bittre passie woude liden,
Zo heift hi in een testament
Gheordineert dat sacrament
Zinen jongheren int aventmael
Om een ewelijc memoriael,
Om dat hi des menschen zinne
Zoude bewisen zine minne,
Die hi tot onswart had zo groot,
Als dat hi dor ons leet de doot.
Dese minne woudi ons bewisen
Ende hem gheliefde, dat hi in spisen
Ons hem zelven wilde gheven,
Also tlatijn wel heift bescreven,
Dat hi nam in zine handen bloot
Ende brac tghebenedide broot
Ende sprac: eit hier alte zamen,
Dit es ghewaerlijc mijn lechame.

Dit es ons wel, als ic versta,
Wileneer bediet bi manna,
Dat es te zecghen: hemels broot,
Also scrifture zeicht al bloot.
Daer wij of vinden lesende wel,
Dat den kindren van israhel
God verleende inde woestine,
Daer zij van hongher doghede pine.
Na dat merken miere zinne
Zo bewijsde god grote minne
Moyses ende den kindren mede
Van israhel, daer ic of zeide,
Dat hi in haren hongher groot
Hem verleende hemels broot.
Maer meerre minne ende meerre goet
Dinke mi dat hi ons doet,
Want al gaf hi broot hemleden,
Also ic hier te voren zeide,
Ende boven maten wel smaect,
Van substancien waest ghemaect
Ende ne gheduerde niet tallen uren;
Maer dat broot es boven naturen
Ende ewich eist beseven,
Dat ons cristus heift ghegheven.
Dat broot, daer ic of sprac, manna,
Dats hemels broot, als ic versta,

Also men dat bi namen heet,
Maer die waerheit ic wel weet,
Dat in den hemel noyt ne quam,
Maer god onse here lofsam
Heift ghescepen dit scone broot
In de lucht, verstaet al bloot,
Of in sluchts hemel zekerlike,
Die niet es hemel properlike,
Maer hets een hemel vander lucht.
Maer cristus, die helighe vrucht,
Es warachtich hemels broot
Ende bi ziere ghenaden groot
Vanden hemel neder es comen,
Ende dat es al tot onser vromen,
Want hi es worden in vreimder wise
Levende broot ende onse spise.
Dus gaf hem god hemels broot
Bi figuren ./ maer al bloot
Gheift hijt ons boven naturen
Zonder enich teikin van figuren.
Na dat ic merke ende ooc versta,
Zo waren in dit broot manna
Vele dinghen ghetoocht in figuren,
Als staet ghescreven in scrifturen,
De welke nu wel zijn bekent
In dat helighe sacrament.
Ende zijn daer in vervullet al,
Als ic hier na wel zecghen zal.
Dit manna na der scrifturen
Was van wonderliker naturen,
Want die broden bi der zonnen
Weec te werden begonnen;
Ende alst voor tvier gheleghet wart,
Zo werdet weder vast ende hart.
Ende daer bi zo es ons bekent,
Dat het helighe sacrament
In herten onzuver ende quaet
Al te malen te niete gaet.
Maer in de herten, die van binnen
Zijn gheviert metter gods minnen
Ende niet met zonden es belast,
Daer blivet altoos binnen vast
Ende in die herten zonder waen
Zalt nemmermeer te nieten gaen.

God onse here es goedertiere,
Hi ghedoocht dat alle maniere
Van lieden nemen tsacrament,
Ja, al zijn zij zondaers bekent.
Maer een ander es daer an,
Eist dat besondicht es een man
Ende mesdadich zijnde ./ gheteemt,
Dat hi tsacrament dan neemt
Ende hi hem besondicht weet,
Dat mach hem wel wesen leet,
Want hi nemet tziere onvromen
Ende hem selven daer mede doemen.
Maer die ghedaen heift penitencte
Ende zuver heift die consciencie,
Van menighen quade wort hi verloost
Ende ewelike daer over ghetroost
Ende behoud zine ziele te male.
Als themels brood quam te dale,
Quam de dau des hemels mede
Ende dat bediet ons, dats waerhede:
Zo wat mensche, dies es weert,
Ende dan tsacrament begheert
Ende ontfaet na gods ghebode,
Dat hi daer mede ontfaet van gode
Niet alleene dat sacrament,
Maer gods gracie es hem ghesent.
Dit manna, verstaet wel dit,
Was utermaten scoon ende wit
Ende was no min no mee
Bleckende ghelijc den snee;
Ende daer bi sullen wi verstaen,
Zo wat mensche dat wille gaen
Toten helighen sacramente,
Moet pinen met al ziere atente,
Dat hi dan also zuver zij
Dats werdich es tontfaen hi,
Ende hem gracie daer mede es ghegheven.
Voort staet van manna bescreven,
Dat het hadde in waerre zake
Vul ghenoechte van alre smake,
Also dat yement, die daer of at,
Niet ne mochte peinsen dat
Noch begheren yewer na,
Hine vant in dit broot manna,

Ja, van alre erdscher spisen.
Ende dat zo wille ons bewisen,
Dat in dat helighe sacrament
Es alle ghenoughelicheit bekent
Vander zoeter hemelscher spise,
De welke gaet boven erdschen prise.
Dese ghenoechte ne mach niet wesen
Wel ghevoelt, na dat wi lesen,
In kuwene noch in zulken dinghen,
Maer in helighen peinsinghen
Ende in contemplacien mede
Van gode en van ziere heligher stede.
Ende als een mensche daer in gheraect,
Alle zoetheit hi daer smaect,
Ende alle vruechde es hem bekent
In dit helighe sacrament.
Als men peinst met goeden ghere,
Dat ghewerdicht god onse here
Te comen in zo vreimder wise
Ende te wesen zijns knechts spise,
Ende dat hi hem nutten laet
Van elken mensche goed ende quaet,
Al nutten zine niet ghelijc.
Dus dinct me wel zekerlijc,
Dat het heift alle smaec albloot,
Ghelijc dat hadde themels broot,
Twelke hadde na mijn verclaren
Smake van alrehande begharen
Ende alre spisen zoetichede,
Also ic hier te voren zeide.
Maer die smake die tsacrament
Heift. es also excellent,
Dat ne gheen smake zekerlike
Deser smake mach gheliken.
Dese smake es also zoet,
Zo precieus ende ooc zo goet,
Waert datse yement zekerlike
Eens smaecte vulmaectelike,
Al die zoethede zekerlike,
Die men smaect in erdrike
Zoude hem recht al bitter dinken
Ende bi dier heligher smake stinken.
Sinte pieter was eens gheraect,
Daer hi hier of heift ghesmaect,

Up den berch, es mi bediet,
Die bi namen thabor hiet,
Ende sprac, also wij lesen:
Heer, het es hier goed wesen;
Laet ons hier, des biddic die,
Maken tabernaclen drie.
Recht als of hi woude thonen,
Ewelijc wilwij hier wonen,
Hier hebwij te wonen ghere.
Ter materien ic weder kere
Van moyses ende den kindren mede
Van israhel, daer ic of zeide.
Des andren daghes, des zijt ghewes,
Beval den kindren moyses,
Dat elc gaderde in eenen vate
Dat helt eene ghestaecte mate.
Ende elc pijnde hem te doen zere
Dat hem bevolen hadde zijn here.
Nu ghevel, hoord mijn bedieden;
Dat altemale die gulsighe lieden
Gaderdens meer dan hare mate
Van haerlieder ghestaecte vate.
Nu waest ene mate doe gheheel
Als ene pinte of een vierendeel,
Of des ghelike, also men plach
Te bezeghene up dien dach.
Dese lieden, die met gulsighen ghere
Gulsichlike gaderden mere,
Als zij quamen te haerre zate,
Ne hadzijs nemmeer dan haer mate
Ende wien dat ghebrac een deel,
Ende hare mate niet hadden gheheel,
Als zij thuus quamen te dien stonden
Hare mate zij vul vonden.
Ende dat beteikent, wel verstaet,
Zo wie dat tsacrament ontfaet,
Al naem hi hostien twee of drie,
El niet dan tsacrament naem hie.
Ende dies ghelike, das waerheit fijn,
Neimt een mensche een cleen stickelkijn,
Also wel heift hi onsen here
Als die een heel name of mere.

Dese maeltijt ons heren weert
Was wilen wel ghefigureert,
Also ict int latijn vernam,
In dat eiten vanden paeschlam,
Twelke lam die jueden plaghen
Te eitene upden donredaghe,
Als die paesschen daer na lach,
Die men heet witten donredach.
Dit lam onse here god beval
Te eitene den jueden al
Ten tiden al[s] hise hadde vertroost
Ende uter vanghenesse verloost,
Doese hadde ghevaen in zware dinc
Der egypcien wrede coninc.
Ende aldus, orcond dat dicht,
Heift god dat sacrament ghesticht
In der wilen ende in dien tiden
Dat hi ons ./ des wij moghen verbliden,
Wilde verlossen vanden banden
Ende den prisoene der vianden,
Als een heirder goedertiere.
Van desen lamme was ene maniere,
Die de kindren van israhel
Altemale doe hilden wel;
Dat was: als zij dit lam aten,
Zijne laghen noch ne zaten,
Zij stonden, zeid tlatijnsche woort
Met ere dwalen wel gheghoort,

Die elc up zine lendene bant,
Ende elc enen stoc in de hant,
Also ghinghe zij den brode ane
Ende daer bi zo es te verstane,
Zo wat mensche die wil gaen
Te gods lechame ende dien ontfaen,
Die es sculdich, also wij lesen,
Met zuverheden ghegort te wesen
Met vleesche met herten altemale;
Ende dat verstaen wij inde dwale,
Daer zij mede plaghen ghegort te zine,
Also wi lesen inden latine.
Voort zal hi, es mi bekant,
Eenen stoc houden in de hant;
Dats te wetene dat hi zal vast
Int rechte ghelove zijn ghepast
Ende houden dat vulcomelike
Met goeder herten sterkelike.

Voort zo plaghen die gods cnechte
Niet te zitten maer staen rechte;
Ende daer es ons beteikent bi,
Dat elc mensche, wie dat hi zij,
Zal een goed leven anegaen
Ende in goeden wul[le staen].
Want also scrifture wel zeicht,
Elc bezondicht mensche leicht
In die wase tallen stonden,
Als hi hem heift bevuult met zonden.

Dus zal hi merken up mijn zecghen
Ende niet in de wase lecghen
Der zonden. maer hi zal up staen
Ende niet ten zonden weder gaen.
Want wilhi weder der zonden pleghen,
Hi slacht der zueghe, die es ghedweghen
Van allen vulicheden claer
Ende wentelt rechte voort daer naer
Weder in de muedre toten oren
Ende maect haer vuulre dan te voren.
Voort was ten lamme een sause ghemaect
Van enen crude, dat bitter smaect,
Dat inden velde te wassen pliet,
Dat bi namen lactuca hiet.
Ende daer bi zo es ons bekent,
Zo wie dat nut dat sacrament,
Zal in bitterheden tien stonden
Hem laten rouwen al zijn zonden.
Ene ander point men noch plach
Wel te houdene up dien dach,
Dat es zij plaghen an te doene,
Als zij ghinghen, hare scoene,
Dattie voete niet smetten zouden.
Ende daer mede zij bedieden wouden
Dat hem elc mensche zal wachten
Beede bi daghe ende bi nachten,
Die ten lechame gaet ons heren,
Dat hi niet quaets ne zal begheren,
Also dat zine begherte hi
Niet besmetten moet daer bi.
Want bi den voeten es bediet
Die begherte ende anders niet,
Ende dat dit vray es ende waer,
Dat proevic bi redenen claer.
Ghelijc dat men met voeten gaet
In weghen beede goed ende quaet
Dies ghelike zo goet een mensche
Met quaden begherten, met quaden wensche,
Inder zonden quade ghenuecht,
Ende met goeden inde duecht.
Ende dus die gaet ten sacramente
Zal hebben te gode zine atente
Ende tot hem altemael keren
Zinen wille ende zijn begheren

Ende wachten wel voor vulichede
Zine begherte, also ic zeide.
Voort doe ic weten, als ic vernam
Int latijnsche. dat dit lam
Was niet ghesoden maer ghebraden
Voor een vier met goeder staden;
Ende dat bediet ons zonder waen:
Diet sacrament begheert tontfaen,
Zal ghebraden wesen binnen
Metten viere van gods minnen.
Cristus, onse behoudre weert,
Hevet tsacrament gheordineert,
Also ons daghelijx es anschine,
Onder die ghedaente van brode ende wijne.
Dit was ons wel bi waerheden
Ghefigureert in tiden verleden
Bi enen man, also ict las,
Die priester ende coninc was,
Ende hi was, also wij weten,
Bi namen melchisedech gheheten.
Nu zullen wij weten al temet,
Om dit te verstaen te bet,
Het waren wilen in abrahams lant
Viere coninghen, es mi bekant,
De welke waren gods vianden
Ende roveden ende branden
Ende voerden loth ghevaen van dan
Ende ooc menighen andren man.

Abraham hoorde die niemare
Ende volgheden dien vieren nare
Alghewapent met zinen lieden.
Dat latijn wil mi bedieden,
Dat zijt becochten alle viere
Want hi slouchse dood schiere
Ende vele van haren ghesinde.
Daer verloste hi met ghenende
Die ghevanghene altemale,
Loth ende dandre bi ghetale,
Ende es weder thuus ghekeert.
Die materie ons voort leert
Dat als thuus voer abraham,
Melchisedech hem jeghen quam
Ende offerde ten love zijn
Abrahamme broot ende wijn.
Bi deser figure zo es beteikent
Dat werdighe helighe sacrament.
Melchisedech die helighe man,
Daer ic te voren af began,
Was coninc ende priester mede
Gods almachtich, dats waerhede;
Ende daer bi es ons bediet
Dalmachtighe god ende anders niet.
Want god, onse here, scepper van al,
Die was / ende es / ende wesen zal,
Die meester es vander naturen
Ende coninc alre creaturen,
Ooc es hi priester, dats waerhede,
Want hi die eerste messe dede,
Orconde die prophete davit,
Die in den zouter spreict up dit
Ende zeicht tot gode zekerlijc:
Du bist een priester ewelijc;
Noch zeicht hi up den selven wech:
Na doordene van melchisedech.
Melchisedech, also ic zeide,
Abrahamme offerande dede
Van wijne van brode, zo ghi mocht horen,
Ende dus bediede hi te voren
Dat sacrament, alst est anschine,
Dat god onder de ghedaente van wine
Gheordineert heift ende van brode,
Dat men daghelijx offert gode,

Den hemelschen vader, om oflaet
Van onser zondeliker daet.
Melchisedech die helighe man,
Daer ic hier voren of began,
Was coninc ende priester mede,
Also ic ooc te voren zeide;
Ende daer es beteikent mede
Der priesters grote werdichede,
De welke wel met rechte zouden
Coninclike princen zijn ghescouden,
Want zij maken ende consacreren
Den coninc boven allen heren,
Ende hare grote werdicheit
Es verre boven gaende gheseit
Alden coninghen, die in der tijt
Leven in al de werelt wijt,
Want zij van priesters zonder waen
Hare sacramenten moeten ontfaen.
In hare moghentheit zonder waen
Moeten zij ooc boven gaen
Propheten ende patriarken
Ende ooc den inglen, diet wil marken.
Ende dit es elken wel bekent,
Dat zij maken tsacrament,
Twelke den ingheliken leven
Van gode niet en es ghegheven.
Noch en hebben ooc die macht
Patriarken met haerre cracht.
Dese ne mochten wilenere
Niet consacreren onsen here.
Wileneer, als ghi mocht horen,
Zo was van marien gheboren
Vleesschelike god onse here,
Ende alle daghe zien wij dat keren
Die priesters brood ende wijn
Inden helighen lechame zijn.
Ende hier moghen wi merken bi,
Hoe grote cracht den priesters zi
In hare wijhinghe ghegheven,
Ende des sal men vor alle die leven,
Alle die priesters telker stede
Eere doen ende werdichede
Om dat werdighe sacrament.
Al es ons nochtan wel bekent,

Dat zij zijn van levene quaet
Ende leven in menigher mesdaet,
Nochtan sullen wij in onsen zin
Hem eere bieden niet te min,
Want also groot es haer macht,
Van haren wyesele de cracht,
Ende also waerlike messe hi doet,
Als of zijn leven waer goed.
Maer es hi quaet, up hem salt comen
Van zinen zonden zijn verdoemen,
Ende hi becopet na dit leven,
Alsoot claerlike staet bescreven.
Zo wat menschen die gheteimt,
Dat hi onwerdich zij ende neimt
Dat sacrament, dat mach hem leet
Wesen ./ want hem es bereet
Een vonnesse dat hi scinct
Hem selven ./ ende daer mede eit ende drinct.
Nu vruchtich in therte mijn,
Datter heidensdaghes vele zijn,
Die tsacrament hebben ghenomen
Ende nochtan harde lettel gomen,
Dat sij in zonden zijn ghevort,
God betert al, eert aergher wort.
Nochtan sullen wi, es mi bekent,
Eeren omme dat sacrament
Aldeghone, die onse scepper weert
Daer toe heift gheordineert.
O zoete jhesu, ic bidde di,
Dattu wils verleenen mi,
Dat ic met al miere atente
Zo eeren moet dijn sacramente,
Dat ic nemmermeer ne zij
Gescheeden, lieve here, van di!
Amen

XVII

In dit capitel dat hier gaet
Voren ./ diet leest ende wel verstaet,
Mach wesen openbare bekent
Hoe god maecte tsacrament,
Ende hoe hi zinen jongheren gaf
Tetene altemale daer af.
Ende judas ooc, den fellen quaden,
Diene daer na heift verraden,
Dat sacrament onthilt hem niet
Cristus / ende daer es bi bediet,
Dat zijt allen nutten zillen
Wie dat emmer nutten willen,
Al eist dat zij in zonden sneven
Ende leeden een mesdadich leven.
Want goede ende quade zekerlike
Moghent nemen maer niet ghelike:
Den goeden zalt te gracien comen,
Die quade hem selven daer mede verdoemen.
Dit moghen wij merken, ghelovets mie,
Bider spinne / ender bider bye.
Die bye neimt vander virtuut
Der bloemen huenich; ende daer huut
Ende in dat selve bloemekijn
Zo haelt de coppe haer venijn,
Want zoe dat nut onaerdelic.
Ende dus. wie dat neimt onwaerdelic
Dat sacrament. hi neimt daer huut
Zijn vonnesse ./ maer groot virtuut

Neimt daer mede wijf ende man,
Diet werdelike nemen can.
Tspreken latic hier of staen.
In dit capitel zalmen verstaen,
Hoe god zonder slaghe of hurten
Zine viande dede sturten,
Daer hi hem quam in haer ghemoet,
Zo dat zij vielen voor zine voet.
Als judas, zo ic dede verstaen,
Metten andren heift ontfaen
Den werderliken gods lechame,
Ghinc hi wech ende dede tsamen,
Als hi eerst mocht, bi ghetalle
Gods vianden vergadren alle.
Hier moghen wij merken ende leren
Hoe groot was die goetheit ons heren,
Ende hoe groot was die archeit dan
Van judas, den quaden man.
God hadde hem in vreimder wise
Ghegheven teten die edel spise
Ende in dranke, als here goed,
Zijn helighe vleesch ende zijn bloet.
Ende judas peinsde in zijn ghedochte
Hoe hine best verraden mochte,
Daer hi dus nochtan zat ende at.
God die al dinc wist. ende dat,
Wilde hem zelven zere daernen
Ende woude hem tsacrament niet waernen,
Want hadhijt hem ghewaernt daer,
Hi hadde ghemaect zijn zonde maer,
Maer hine woudene vroeghen niet.
Den priesters heift hi dus bediet,
Dat ment niet wederzecghen zoude,
Diet nutten ende ontfanghen woude,
Enighen menschen tsacrament,
Al waer hi in zonden ooc bekent.
Want die priester zoude desen
Wroeghen ende een wroegher wesen
Ende gheven te kennen openbare,
Dattie mensche een zondare ware.
Judaes, dese valsche man,
Daer ic te voren af began,
Ghinc wech / ende dede als .j. verrader
Die vianden gods al te gader.
...
...

Als was hi van leden cranc.
Hi verslouch al haren danc
Tachtentich mannen in .j. punguust
Nemmer dan met eenre druust.
Cristus, onse behoudre weert,
Es bi david ghecompareert,
Want hi was in alre maniere
Up die werelt zo goedertiere,
Dat hem niement in goedertierheden
Gheleec ./ noch in ontfarmicheden.
Maer ten vonnesse, ten laetsten
Zal hi zo gherechtich zijn
Jeghen die quade ende also nauwe
Die jugieren tharen rauwe,
Dat elken mensche die quaet doen woude,
Met rechte daer af gruwen zoude.
Zine goedertierheit hi ons leerde,
Alomme daer hi converseerde.
Onghewapent onder die joden,
Quam hi, diene woude doden,
Zonder hemlieden te doen storem
Ende liet hem handelen als .j. worem,
Om te vervullen dat up dit
In zinen zouter zeicht davit,
Van gode claghende in enen ween:
"Ic bem een woren / ende mensche gheen."
Hem scrijft men een houtworemkijn,
Want die juden den lechame zijn
An een hout zonder verdraghen
Als enen worem hebben gheslaghen.
Met rechte es hi, es mi bekant,
Harde teeder ooc ghenant,
Want gheenen lechame also zochte,
Noch zo edel men vinden mochte
Als hi was, want scoonre man
Nye van moeder lijf ghewan,
Also ict inden zouter las.
Ende zo zijn vleesch edelre was
Ende teedere ooc mede,
Also was hem die pijnlichede,
Die hem die felle jueden daden,
Te meer pinen ende scaden.
Ende dit mach elc ghemoeden wel,
Wants eens kindekins zochte vel,

Zal ment met ere roeden slaen,
Men zal zien dat daer an staen
Zullen die weevelen van bloede root;
Een hart vel eens menschen groot
Wij zien dat men daer up slaet,
Ende dat hem niet of lettel scaet.
Dies ghelike een teeder man,
Die gheen pine doen ne can.
Gaet hi vele of pine doet.
Die bleynen staen an hant an voet;
Een aerbeider, die dach na dach
Pijnt wa<n>t dat hi pinen mach,
Die aerbeit ne doet hem niet zo wee
Noch ne scaedt hem niet een slee.
Dit weet elc in zijn gedochte.
Dus dan om dat was zo zochte
Ons heren vleesch, zo dedem wee
Zine passie vele te mee
Ende leed te meerre pine,
Alst wel bi redene es anschine.
Daer bi spreict, also ict las,
Die prophete jheremyas
Inden persone van onsen here
Ende zeicht aldus claghende zere:
O ghi alle wie dat ghi zijt,
Die hier biden weghe lijt,
Ombeid. staet. merct. beziet,
Of enich rouwe es of verdriet,
De welke droefheit ende pijn
Mach ghelijc der mijnre zijn.
Recht als of hi zecghen woude,
Dat gheen rouwe gheliken zoude
Ziere rouwe ende ziere noot,
De welke was zo over groot.
O zoete god, hemels drochtijn,
Verleene mi, dat ic dine pijn
Zo moet beweenen. anzien ende loven,
Dat ic in dijn rike daer boven
Verblide na dit leven cranc
Inden zoeten inglenzanc.
Amen

XVIII

Int capitel dat staet voor desen,
Daer machmen waerlijc in lesen
Hoe cristus van groter werde
Zine vianden waerp te erde.
Int capittel hier vooroghen,
Wilt god. menic nu te toghen,
Hoe judas gode van hemelrike
Gaf een groten valschelike.
Die valsche verrader judas,
Also als ic int tlatijn las,
Gaf den jueden een teykijn,
Dat aergher was dan venijn
Of al die valscheit, die men mochte
Ghepeinsen in enich ghedochte,
Ende sprac toten jueden al:
Merct wien dat ic cussen zal;
Ende dien ic cusse dat es hi,
Dien ghi wilt hebben, houten ghi.
Hoort hier enen valschen raet
Ende ene valscheit al te quaet.
Bi cussen plach men te bekinnen
Altoos teiken van goeder minnen.
Nu heift hi ghedestrueert
Die kennesse ende al onteert
Ende heift, zeit die latijnsche lesse
Teiken ghemaect der verranesse.
Dat teiken tsijn plach van lieve
Dat maect hi teiken van valschen grieve.

Ende om die redene, verstaet de dinc,
Gheviel, als judas hem verhinc,
Dat hi den edelen boom ontkeerde
Ende zine smake destrueerde;
Die te voren drouch goeden wijn
Draedcht nu refuus, alst es anschijn.
Ende dat bediet, zijt zeker das,
Dat een teiken van payse was,
Dat heift hi met losen treeken
Ghemaect der verranesse teeken,
Want hi custe in vriends ghelike
Ende verriet zinen meester iamerlike.

Dese valsche groetenesse
Vander valscher verranesse,
Die zo quaet was ende zo fel,
Was wileneer beteikent wel
Bi tween lieden, daer ic af vernam,
Gheheeten joab ende amasam,
Die andren quamen te ghemoete.
Joab amasamme groete
Ende hietene broeder ende nam
Inden aerme amasam.
Als diene helsden vriendelike,
Die ander helsdene blidelike
Met goeder jonsten zonder baraet.
Joab, die moordenaer quaet,
Hadde in deen hand .j. zweerd bloot
Ende stac amasamme doot.
...
...

Hadstu hem om ghenade ghebeden,
Hi was zo vul ontfaermicheden,
Hi hadde di ghesijn ghereet.
Als hi dan dus vor di steet
Ende dune groets valschelike,
Gaf hi di teekin zoetelike,
Als die wel wiste al dine daet,
Dattu daer comen waers om quaet.
Hadtstu dat teekin wel vernomen,
Als hi sprac: "vrient. waeromme bestu comen,"
Dat was te zecghen als of hi wiste
Van diere verranesse liste.
Nochtan bleef up ene stede
Dijn herte altoos in quaethede.
Noch toochdi dat hi was dijn vrient,
Al hadstuut qualic an hem verdient,
Als hi van diere verranesse
Niet ne wilde gheven kennesse
Den appostelen, daer zij zaten
In dat aventmael ende aten,
Want hi wiste wel die waerheit.
Hadde hijt hemlieden doe gheseit,
Zij zouden di met haesten groot
Stappans hebben ghesleghen doot.
Ende daer wilde god die goede
Also wesen in dine hoede,
Dattu niet waers ghesleghen doot.
Hier merke noch dijn quaetheit groot,
Dat ghi hem die valscheit doet
Ende hem met quader loont dit goet.
Ghescreven staet in doude wet:
"Oghe om oghe ende let om let,"
Maer niewer ne staet ghescreven,
Dat men om goet quaet zoude gheven.
Maer, valsche judas, ghi dat daet
Ende over goet zo ghaefdi quaet
Gode onsen here, ende nochtan hi
Zo menighe dueghet dede di.
Ende al die juede met haren scaren,
Die daer met di comen waren,
Gaven aercheit zekerlike
Om grote duecht warachtelike,
Ende vinghen gode, die om hare scout,
Nochtan staerf die doot ant hout.

Ende cristus, in wien dat was omoet,
Gaf hem ./ over hare quaetheit goet
Ende wilde liden die bitter doot
Om der ghuenre zware noot,
Diene vinghen ende niet verdroughen,
Maer met gheyselen zere sloughen
Ende bespottene ooc onscone
Ende croondene met ere doornine crone.

Saul die coninc, also ict las,
Figureerde u doen judas
Ende ooc alder jueden mede.
Dewelke saul ./ gaf quaethede
Om goede duechdelike dinc
David zinen zwazelinc.
David hadde in zinen live
Wettelijc ghenomen te wive
Sauls dochter in waerre dinc
Ende dus was hi zijn zwaselinc.
Nu heift saul zo groot despijt
Up david ende zo groten nijt.
Die redene was, also wij lesen,
Om dat david meer was ghepresen
Dan saul zelve. vanden lieden.
Dat latijn wil mi bedieden,
Als david hadde ghesleghen doot
Gholyase den ruese groot,
Die sauls grote viand was,
Te groten lof zo haddi das,
Dat hem tvolc gaf .m. loven vul
Ende mer hondert den coninc saul.

Achter straten zonghen zij dit:
"Hondert saul. ende dusent davit!"
Dat was te zecghen, als ic las,
Dattie jonghe david was
Vele meer dan saul ghepresen,
Als boven .c. dusent mach wesen.
Ende hier ute hadde groten nijt
Die coninc saul / ende despijt,
Dat hi pijnde nacht ende dach,
Hoe hine ter doot bringhen mach.
David dan, verstaet de dinc,
Die was sauls zwaselinc
Ende hadde ziere dochter, nochtan
Pijnde saul, die quade man,
Hoe hi hem best grief ghedede,
Als ic u te voren zeide.
Ende dat bediet, dat cristus quam
Van zinen rike ende an nam
Onse cranke menschelichede,
Daer hi wart onse broeder mede.
Des zoude wine te rechte minnen,
Maer die juede met allen zinnen
Quamen up gode als dine gheerden
Te vane ./ met wapine met zweerden.
David, die edel jonghe man,
Den sterken gholyas verwan,
Wies ghelike men niet ne vant,
Ende hi was sauls vulle viant;
Ende als david dit dede doe
Saul wists hem ondanc toe,
Alsoot sceen, want tallen daghen
Leide hi om hem te doden laghen.
Ende aldus in deser ghelike
Verwan god van hemelrike
Den viand ende zine temptacie
Ende behoed ons bi ziere gracie
Van hem ende van zinen scaren.
Jeghen gode die jueden ghebaren,
Spreken ende doen hem contrare,
Recht of hi hare viand ware.
David, dese goede jonghe man,
Daer ic te voren of began,
Plach hem dickent ende vele
Met ziere harpen zoete spele

Die vianden te verdriven.
Nu willic vander harpe scriven
Ende es ooc zekerlike ware,
Waert dat een man bezeten ware
Ende dat hi spelen hoorde
Up der harpen zoete coorden,
Die viant ne mochtene niet tempteren
Up die tijt noch persequeren.
David dan, die jonghe man,
Daer ic te voren of began,
Jaechdem menichwaerf huut
Met ziere harpen zoete luut,
Den viant, also ict las,
Daer saul of bezeten was.
Niet dat hi al van hem sciet,
Maer up die tijt ne pijndine niet,
Dat hi dus speelde voor saul.
Ende saul nochtan, des nijts vul,
Pijndi altoos om davids dood
Ende met ere glavie na hem scoot.
Maer david an een zide zeech,
Doe vlooch die glavie in de weech.
Ende dit dedi te menigher tijt.
Hoort hier valschen quaden nijt,
Hoe hi david aercheit doet,
Die hem nochtan dede goet.
Dus heift u cristus, dar ic lyen,
Dicken van afgoderyen
Gheroupen harde zoetelike
Met goeder herten jonstelike,
Zecghende: keer weder te mi,
Ic zal gherne ontfanghen di.
Ende ooc zeicht hi in zine ghebode:
Minne ende oeffene eenen gode.
Daer meendi mede, dat wij vertyen
Zullen alle afgoderyen.
Onreyne jueden, dit dedi u,
Ende u valsche herte comt nu
Ende bereed hem wapine bloot,
Om hem te bringhen ter doot.
Dese david, daer ghi of hoort,
Trac te conincscepe voort,
Also dat hi properlike
Na saul oyr was vanden rike.

Die felle saul nochtan zochte
Hoe hine ter doot bringhen mochte,
Ende leide ooc tallen daghen
Om davids lijf te nemen laghen.
Ende god bewandelde rike ende steden
Der jueden. in weghen der waerheden.
Ende dien wech heift hi <hem> gheleert
Den jueden ende gheinstrueert.
Ende zij zouken in allen dinghen,
Hoe zij ter doot zouden bringhen
Cristuse. die hem heift ghebaet
In allen sticken ende niet ghescaet.
David, dese jonghe man ghetrouwe,
Beterde dicken sauls rouwe
Met harpen ende heefse verdreven,
Also hier voren staet ghescreven;
Ende saul, die coninc loos,
Peinse in zinen moet altoos
Hoe hi hem best rouwe dade,
Ja, van zinen live scade.
Aldus heift god, also wi lesen,
Die quellende zieken dicke ghenesen
Ende heift, also scrifturen bewijsen,
Die doden ooc doen verrisen.
Nu comen die jueden die van dien
Alle dese teikine hebben ghezien
Ende doen haerlieder wapine an,
Om hem te doden, die god ende man
Warachtich was, dat dar ic lyen,
Gheboren vander maghet marien

Ghi jueden, die dus valschelijc
Gode vinghet, zijt wel ghelijc
Ende ghecompareert mocht wesen
Den valschen caym, daer wi of lesen,
Die up abelle in alre tijt
Zinen broeder hadde nijt
Ende heiftene toter doot ghehaet
Zonder redene of mesdaet.
Van desen .ij. broeders es bescreven,
Dat zij gode zouden gheven
Hare offerande / ende abel
Zine offerande gaf zo wel
Met goeder herten, als ic vernam,
Dat zoe gode wel bequam,
Ende cayms offerande niet,
Die hi gaf, es mi bediet.
Ende dit mochte de zake wesen,
Waest enighe zake / zo wi lesen,
Of enighe redene, daer huut
Nijt mocht zijn ghespruut.
Ende aldus, also ict las,
Om dat jhesus ghenoughelijc was
Den volke, daer hi wandelinghe dede,
Ende bequame voor gode mede,
Des hadden die jueden groten nijt
Ende riepen zere te diere tijt,
Datten pylatus hadde ghevaen,
Ende zeiden: "laten wine gaen,
Alle die liede groot ende cleene
Zullen gheloven an hem ghemeene."
Ay lasen, jueden van redenen blent,
Hoe zere zidi ombekent,
Dat ghi spreict alsulke woort!
Ende, oft comen waer zo voort,
Dat zij in hem gheloveden alle
Te mael die iueden bi ghetalle,
Zoudu dat emmer dinken scade?
Hoe qualike zidi des te rade!
Eist niet al goed ende zalicheit
Dat hi predict ende heift gheseit?
Weder vindi yewers openbare,
Dat zine dinghen niet zijn waer.
Of was ye in enighen stonden
In zinen woorden faute vonden

Van al dat hi ghepredict heift?
Ende hine hevet ooc wel beleift,
Ic weet wel, ja hi, zonder waen.
Ter materien zo willic gaen,
Daer ic te voren af began.
Caym leedde abelle dan
Met smekenden woorden huutwaert,
Dat latijn mi wel verclaert.
Als zij buten waren comen,
Een cakebeen heift hi ghenomen
Ende heift met slaghen groot
Zinen broeder ghesleghen doot.
Dies ghelike met losen kere
Quam judas tot onsen here
Ende heeft smekende / niet om goet,
Onsen here valschelijc ghegroet,
Alsoot daer wel sceen te handen,
Want hi leverdene zinen vianden.
Caym slouch dood zinen broeder
Van vader ende ooc van moeder;
Ende die jueden beede gader
Haren broeder ende haren vader;
Dat was god, zijt zeker das,
De welke wel haer vader was,
Want hise zelve ghemaect heift
Ende al dat ye levede of nu leift
Of ooc zal leven emmermeere;
Hare broeder was ooc onse here,
Want hi dat menschelike abijt
Heift an ghedaen om haer profijt.
O zoete jhesus, helighe behoeder,
Die gheweerde te zine onse broeder,
Ontfaremt onser allegader
Ende hoet ons al, machtich vader,
Amen

XIX

Int capitel dat hier voorgaet
Ende nu laetst voorscreven staet,
Hebbic vertelt, also ict las
Int latijn, hoe cristus was
Zinen vianden ghegheven
Ende ooc, alst es bescreven,
Hoe hi dan van judas den quaden
Was ghecust ende verraden.
Int capitel hier voor oghen,
Wilt god, zo meenic te toghen,
Hoe cristus vanden fellen honden
Zine oghen waren verbonden.
Als der fellen jueden scaren
Daer aldus vergadert waren
Ende zij gode hadden ghevaen,
Doe namen zine harde zaen
Ende bonden met sterken banden
Zine ghebenedide handen.
Sinte pieter was daer mede
Ende trac een zweert, dats waerhede,
Ende trart mede int gheloop
Ende smeet eenen uten hoop
Enen slach, die also wouch,
Dat hi hem een oor of slouch.
Ende jhesus toghede, dats waerhede,
Up den knecht ontfarmichede
Ende heift des knechts oor ghetast
Ende weder an gheset vast.
...
...

Al die propheten, die waren te voren,
Eer god op eerden was gheboren.
Die jueden pijnden met ghenende,
Dat zij den ghonen zouden blenden
Met enen cleede, dat zij bonden
Voor zijn oghen. die te meneghen stonden
Die jueden hadde verlicht zere
Menich waerven wileneere
In vreimder wonderliker maniere
Bi ere columme vul van viere.
Zijne scamen hem noch en gruwen
Zine helighe ansicht te bespuwen,
Ende elc metten speecsel zijn
Verdecte dat glorieus anschijn
Van hem, die wileneer hem zomen
Heift ghedect te haerre vromen,
Een deel van der jueden volke,
Wonderlike met ere wolke.

Dese jueden, verstaet den sijn,
Die aldus ons heren anschijn
Hebben besmet ende bespoghen,
Dat hi minlike wilde doghen
Ende hem ne wilde wreken niet,
Es ons wileneer wel bediet
Bi enen afgod harde wel
Dien de kindren van israhel
Teenen stonden maken deden
Ende als gode wouden anebeden.

Als die kindren van israhel wouden
Dien afgod maken ./ omdat zi zouden
Anebeden, verstaet tbediet.
Aaron, die dit doe an ziet,
Ende een ander, die was gheheeten
Hur ./ als mi scrifture doet weten,
Ne wilden niet ghedoghen dat
Ende wederstoedent hemlieden plat.
Die ander begonden hem vergramen,
Up hurre zi ghelopen quamen
Ende namen hur met groter onwerden
Ende wierpene neder ter erden
Ende bespuwedene in waerre woort
Ende hebbene met speecsele versmoort.
Dese kindren van israhel,
Daer ic of zeide, verstaet mi wel,
Waren gram ende ongemoet
Op hur, dat hi weder stoet
Hare afgoderye, alsoot sceen;
Der phariseeusen menich een
Vergraemde, dat hare quaethede
God begreep. dats waerhede.
Dese iueden, die onsen here
Aldus bespotten zo over zere,
Bespuwen ende sloughen mede,
Also ic hier te voren zeide,
Zijn wel bediet, als ic vernam,
Bi enen zuene die hiet cham.
Noee was die vader zijn,
Ons bediet dus dat latijn.

Also ict in de bible over las
Dat noee eens dronken was
Van dat hi an den wijngaert
At / daer hi of dronken waert
Ende wart zijn zins gherooft.
Hi leide neder doe zijn hooft
Ende sliep, als sulke lieden pleghen.
Ende als hi neder es gheleghen,
Zo lach hi bloot, dats waerhede,
Al met ziere manlichede.
Zijn voorzeide zuene cham
Met zinen broeders daer toe quam,
Ende als hi dat heift verzien,
Zo spotte hi daer mettien.
Entie ander kindre algader
Deckeden daer haren vader.
Dese cham, die zine here,
Zinen vader zoude eeren zere,
Die dede hem onwerdichede
Ende bespottene, als ic zeide.
Entie iueden, die met rechte
Zoude gode eeren / als zine knechte,
Die hebben, lasen, haren god
Bespuwen / ghesleghen ende bespod.
Ende al was noe van zinen zone
Zere bespot, als ic tone,
Ende onscamelijc bespot,
Vele oneerliker zo was god
Bespot ende vuliker twaren
Vanden iueden ende haren scaren,
Want dese noe, daer hi lach,
Was bespot, daert niement zach;
Maer gods bespotten over waer
Was hem ghedaen al openbaer
In dat huus van cayphas
Daer de menichte daer mede was.
Noe / , verstaet ooc tbediet,
Ne wiste vanden spottene niet,
Want hi sliep ende ooc daer bi
Zo ne wiste twint daer of hi;
Ende ihesus, onse lieve here god,
Was vanden iueden zere bespod
Wakende, als men merken mach,
Die aldinc hoorde / wist ende zach.

Dese noe was mer van eenen
Kinde bespot, verstaet mijn meenen,
Want die andre beede gader
Decten de leden van haren vader;
Ende god, verstaet mijn bedieden,
Was bespot van vele lieden,
Niet van enen iuede alleene
Maer van haren rade ghemeene,
Ende daer ne was niemen zonder waen
Die eens hadde gheseit: laet staen.
Die .ij. kindren hadden up noe dere,
Maer onsen ghebenediden here
Ne stont niet een iuede omtrent
Die hem was compacient.

Dese iueden nu voorseit,
Die gode daden al dat leit,
Waren wilen in vreimden doene
Biden vianden van sampsoene,
De welke philistinen waren,
Ghefigureert na mijn verclaren.
Van sampsoene wi lesende vinden,
Dat hi hem zomtijt liet binden
Al willens van zinen vianden
Beede voeten ende handen,
Ende met ziere groter cracht vertuut,
Als hi wilde, brac hi wel huut.
Ten laetsten dor eens wijfs minne
Gaf hi hare voorwaer te kinnen:
Scoere men hem of van zinen hare,
Dat al zine cracht verloren ware.

Dit wijf dede met nauwen keren
Sampson doe zijn haer of sceren
Tere tijt daer hi lach ende sliep.
Ende om zine vianden zi doe liep,
Die daer quamen te dien stonden,
Diene vinghen ende bonden,
Ende deden hem groot ghepijn
Ende staken hem ute die oghen zijn.
Als hi dus ghevanghen was,
Dedemenne comen int palas,
Daer die philistinen zaten,
In solace dronken ende aten.
Die materie wil mi orconde,
Dat zij daer ten selven stonden
Alle doe vergadert waren,
Die hem hadden gheweest contrare
Ende hem brochten int vernoyen.
Nu was zijn hare beghonnen groeyen.
Ende zij deden sampsoene halen,
Dat hi voor hem in der zalen
Zoude lopen al omtrent
Als een mensche die es blent,
Daer hi hem hurte of zere dede
Ende daer hadsij haer feeste mede.
Sampsoen die bad onsen here
Stillekine met herten zere,
Dat hi over die valsche zake
Hem wilde verleenen ene wrake.
Ende god heift zine bede ghehoort.
Sampsoen die nam rechte voort
Twee pylaren ./ daer die zale
Up ghefundeert was altemale.
Die pylaren trac hi te zamen,
Die maetselryen ghevallen quamen
Vander zalen zwaer ende groot.
Daer bleven zij altemale doot,
Hi selve ende zine vianden mede
Ende twijf ooc, dat es waerhede,
Wies minne hem daertoe hadde brocht,
Zinen vianden hadzoene vercocht.
Sampsoen om zine grote staerchede
Beteikent gode. dat es waerhede,
Want willens hi hem binden liet,
Also hier voren es bediet,

Daer na wrac hi hem vreeselike
Van zinen vianden zekerlike;
Dus liet hem cristus zonder waen
Willens vanden iueden vaen
Ende woude, also wij lesen,
Vanden iueden bespot wesen.
Maer daer na, alst onsen here
Ghelieven zal ./ zal hi hem zere
Wreken ende vreselike
Met zinen vonnesse zekerlike
Up al die ghone, also wij lesen,
Die zine viande hebben ghewesen,
Als hi in zine maiesteit
Ende in zine moghentheit
Zal verdoemen zonder hende
Zine viande te haerre scende.
Wat groter wraken hi dan zal
Doen up zine vianden al,
Ne mach men scriven no ghespellen,
Noch gheen tonghe ne macht vertellen.
Dan zouden zij liever hebben te zine
In die ewelike grote pine,
Dan an te ziene dat anschijn
Van gode die zo gram zal zijn.
Want also ghenoeghelike
Ende daertoe ooc zo lievelike
Als gods anschijn werd te ziene
Den goeden, die de duecht verdienen,
Also vreeselike zalt ooc wesen
Den verdoemden; zo wi lesen,
Den berghen zullen zij bidden alle,
Dat zij up hem willen vallen
Ende deckense wel ghedichte
Van ons heren grammen ansichte.
Dan zal hi zecghen alte handen
Aldus tote zinen vianden:
"Gaet ghi lieden vermaledijt
Int vier, dat bernt talre tijt."
Den ghebenediden zal hi loon
Gheven in zijns vaders throon.
O zoete jhesus, lieve vrient,
Ghef ons, dattu van ons ghedient
Also moets wesen. als waerbi
Dat ten utersten daghe wij
Moeten metten lieden vercoren
Dinen ghebenediden roup dan horen.
Amen

XX

Int capitel, dat hier voren steit,
Zo hebbic na minen zin gheseit,
Also ict in den latine vant,
Hoe cristus van al zinen viant
Scop ende sceren woude doghen,
Ende hoe dat zij hem zine oghen
Ooc verbonden met enen cleede,
Ende hoene sloughen die jueden wreede,
Also ghescreven staet hier voren.
In dit capitel zalmen horen
Die rechte waerheit, also ict las,
Hoe onse here ghebonden was
An ene columme vanden joden,
Diene gherne zouden doden.
Ende als zij onsen here god
Alden nacht hadden bespod,
Zo leede zine smorghens vroe
Tote pylatus huse toe
Ende wilden in alre maniere,
Dat hine stappans ter dood jugiere.
Pylatus vraghede om zine mesdaet;
Zij zeiden: het was .j. mensche quaet
Ende een verledre die al den dach
Vele volx te verleedene plach.
Niet alleene, riepzij te hant,
Verleed hise in der jueden lant,

Maer in zijn landsceip ooc mede,
In galyleen, dats waerhede.
Als pylatus heift ghehoort
Vanden iueden al dese woort,
Dat hi van galyleen was,
Ne dorst hi niet ghemeten das,
Dat hine iugierde lude of stille,
Ende dat om herodes wille.
Hi zendene hem als diene ontsach,
Ende daer mede upten selven dach,
Zo worden zij ghevrienden dus,
Die herodes ende pylatus,
Dewelke een tijt voor desen
Grote vianden hadden ghewesen.
Herodes ne hadde noyt vor dien
Gode onsen here noch ghezien,
Hi hoorder of spreken in zulken tiden,
Des was hi van ziere comste blide,
Want hi waende, dat waer .j. man
Die bider sterren wijsdom can
Van toecomende dinghen kallen,
De welke namaels zouden ghevallen;
Of hi waende wel, dat hie
Hadde gheconnen nygromancie
Of toverie of zulken aert
Ende daer om hi van gode beghaert,
Dat hi voor herodes oghen
Enich teekin wilde toghen.
Ende vraechdem menigherhande dinc.
Cristus, al der werelt coninc,
Daer up niet andwoorden wille,
Maer als een kint zweech hi stille.
Ende als herodes dat heift verzien,
Waendi zeker zijn in dien
Dat hi zijn sins niet meester ware.
Een wit cleet nam hi daer nare
Ende dede dat an den hoghen god,
Als die met hem helt zijn spod,
Ende hi zendene weder dus
Ghecleet tote pylatus.
Ende zeide: hine mocht niet vinden
In hem. meer dan in enen kinde
Enighe zake cleen of groot,
Daer hi mede hadde verdient der doot.

Dese herodes, als ic zeide,
Gode een wit cleet an dede,
Nochtan zo ne wist hi niet
Wat hi daer mede had bediet.
Die helighe gheest riet hem stille,
Als die daer bi bedieden wille,
Dat cristus onnosel was.
Also hi ga in gaf cayphas
Te zecghen ./ dat wel was noot
Enen over tvolc te liden de doot;
Also gaf hi in, als ict weet,
Herodes ./ dat hi heift ghecleet
Cristuse met enen clede wit:
Zine onnoselheit bediet dit.
Als dus ghebrocht was onse here,
Zo vraghede pylatus zere
Alden iueden bi waerheden,
Of zij wisten enighe reden
Te hemwart van mesdaden groot,
Dat hi hadde verdient der doot,
Of enighe zake in enigher manieren
Daer menne ter dood om mochte iugieren.
Doe quamen zij hem exponeren
Drie redenen in valscher leren
Ende zeiden dus dese woorden,
Daert al tvolc doe an hoorden.
Eerst dat hi zeide, wilt verstaen:
Hi mocht doen te nieten gaen
Den tempel ons heren weert,
Die met handen was gheformeert,
Ende dan an den darden dach
Hi enen andren stichten mach,
Die niet van handen ghemaect zij;
Dit zeide openbaerlike hi.
Ende dus heift hi verdient de doot.
Noch es daer ene redene groot,
Die hi ooc zeide al openbare,
Dat men niet sculdich ne ware
Den keyser enighen cheins te gheven.
Voort heift hi hem selven verheven
Ende zeide in waerre dinc,
Dat hi ware der jueden coninc.
Als pylatus aldus hoorde
Vanden iueden dese woorde,

Die zij contrarie gode spraken,
Die eerste .ij. voorseide zaken
Dat slouch hi male vor daeshede
Ende peinsde: het waer al wint,
Daer up ne gloofdi niet een twint.
Maer trouwen vander darder dinc:
Of hi ware der jueden coninc,
Dat vervraechde hi onsen here
Dickent nerenstelijc ende zere.
Die roomsche keyser zekerlike
Was overhere vanden rike
Der jueden ./ ende vanden lande mede,
Dus gaf men den keyser huut elker stede
Tribuut, also ic zeide te voren,
Dus ne mocht pylatus niet horen,
Dat yement zecghen zoude openbare,
Dat hi der jueden coninc ware.
Zo dat hi daer up heift ghelet
Ende onsen here verv[r]aghet bet
Ende wilde weten in waerre dinc,
Of hi ware der joden coninc,
Also hi zelve wel had gheseit.
Oec was pylatus, dats waerheit,
Ghegheven te male zine baelgye
Over de iueden ende voghedye
Van des keysers moghenthede.
Ende daer bi duchte hi mede,
Dat hi den keyser verwerken mochte.
Nerenstelike hi onderzochte
Ende vraechdem selven, ofte hi
Der iueden rechte coninc zij.
Onse here sprac, es mi bediet:
Zijn rike ne was van deser werelt niet.
Als pylatus hoort dese sprake,
Docht hem hi ne vant gheen zake
Des hi de dood verdienen mochte.
Pylatus peinsde in zijn ghedochte
Hoe hi die gramschap up dien dach
Vanden iueden best zochten mach,
Dat hise mochte payen zaen
Dat zine wilden laten gaen.
Dit peinsde hi in zinen moet
Pylatus ./ ende hem dochte goet,

Dat hine doen gheyselen woude,
Up dat der iueden gramscap zoude
Daer mede slinken harde zaen,
Dat zijne zouden laten gaen.
Die rudders namen te dien stonden
God onsen here ende bonden
Hem an ene columme zonder verdraghe
Ende hebbene met gheyselen gheslaghen
Nu gaven hem, hoort mijn bedieden,
Die phariseeusen grote mieden
Om die redene dat zij wouden,
Dat pylatus rudders zouden
Onsen here meer hebben gheslaghen
Dan zij andre te slane plaghen.
Ende om die mieden sloughen zij te mere
Gode onsen lieven here,
Die de slaghen groot ende wreet
Om ons te verlossene leet.

Dese gheyselinghe ons heren weert
Was wilen wel ghefigureert
Bi eenen prinche ende wel bediet,
Die bi namen achior hiet,
Wien die cnechten, verstaet de dinc,
Van olifernuse. den coninc
Hadden ghevanghen teenen stonden
Ende an enen boom dat zine bonden.
Die redene waer bi ende hoe
Dat dit aldus was comen toe,
Die quam huut des coninx quaethede,
Om dat achior sprac de waerhede

Ende lachterde hem dat hem messat;
Ende hine conste niet zecghen dat,
Noch ghespreken smekende woorde,
Die de coninc gherne hoorde.
Dese achior, dat es waerheit,
Was ghebonden, alst es voorseit,
Vandes coninx cnechten dus;
Ende vanden rudders pylatus
Was ghesleghen onse here
Met gheyselen utermaten zere.
Achior die was ghebonden
Om dat hi te gheenen stonden,
Metten coninc wilde loveeren;
Ende cristus onse lieve here
Was ghegheyselt, om dat hi
Der iueden quaetheit begripende zi.
Achior, als ic int latijn vernam,
Die maecte den coninc gram
Om dat hi glorifierde gode,
Twelc die coninc hoorde node,
Ende daerbi hi ghebonden was;
Ende cristus, also ict las,
Leet der gheyselinghe pine,
Om dat hi den vader zine
Ende zinen helighen name waert
Altoos heift gheopenbaert.

Nu sullen wi merken dat onse here
Met gheyselen utermaten zere
Sloughen .ij. manieren van lieden,
Also mi tlatijn wil bedieden:

Donghelovighe ./ entie vander synagoghen
Dit waer zij ./ ende hier of wij moghen
Van wileneer vinden ene figure
Van enen man, zo spreict scrifture,
Die lamech bi namen hiet.
Vandesen doet scrifture bediet,
Dat hi hadde wiven twee,
Die hem dickent daden wee
Met quaden woorden tallen daghen
Ende zomtijt ooc met groten slaghen.
Dat een wijf, als ic versta,
Hiet sella ./ ende die ander ada.
Bi der eenre zo es bediet
Die synagoghe ende anders niet;
Bider andre zo willic bedieden
Die onghelovighe juedsche lieden.
Die eene van den wiven twee
Dede hem dickent met slaghen wee,
Die andre, die ne niet en slaet.
Persequeerdene met woorden quaet.
Die onghelovighe sloughen zere
Met scaerpen gheyselen onsen here,
Ende die vander synagoghen
Deden hem met woorden doghen.

Dese gheyselinghe wreet,
Die onse here dor ons leet,
Dat deden tweerhande lieden,
Die machmen ons wel bedieden
Bi jobpe, die ghegheyselt was
In twee manieren, als ic las.

Hoe ende in wat manieren hi
In tween manieren ghegheyselt si
Ende hoe dat hi daer quam aen,
Dat sal ic u doen verstaen.
Sathan slouchen bi gods orloven
Vanden voeten toten boven,
Also hem onse here beval,
Met quaden zweren over al;
Ende zijn wijf tempteerdene zere
Met haren woorden. ja vele mere.
Dat hem die viand also slouch
Minlike hi dat verdrouch
Ende was daer in pacient,
Maer vanden woorden, den torment
Van zinen wive, des haddi smerte
Ende wanhaghen in zijn herte.
Haer dochte hen was niet ghenouch
Dattene die viand also slouch
Metter gheyselen up zijn lijf,
Zijn selves over quade wijf
Zijne dede hem met woorden pine,
Ende hi hadde liever te zine
Vanden viand also gheslaghen,
Dan die woorde te verdraghen.
Dus waest den iueden niet ghenouch,
Dat men gode met gheyselen slouch.
Zine gheyseldene ooc mede
Met quaden woorden, dats waerhede,
Die zij hem gaven, quaet ende onzoete.
Vanden hoofde al toten voeten
Ne was in job niet een stede,
Daerin was ghesondichede,
Sathan gheyseldene zo zere;
Ende inden lechame van onsen here
Ne was een stede niet gheleghen,
Zijne was met gheyselen dorsleghen
In dat vleesch, dat was zo zochte,
Dat niet zochter zijn ne mochte,
Also ict inden latine las.
Ende zo ons heren lechame was
Teedere / ende zochter mede,
Zo vele te zeerre dat hem deden
Die slaghen; sloughen zij bedichte
Zijn lijf was te dorslaen lichte

Ende vele lichter, dats openbare,
Dan een vleesch dat harder ware.
O mensche, van gods bloede drinke,
Peins, anezich ende weder dinke,
Wat slaghen ende wat zericheden
Dat god om dinen wille heift leden;
Zine bitter passie ende zine pine
Om di te bringhene ter glorie zine
Ende te helpene uter hellen kiele.
Ne ghef niet weder dine ziele
Te verliese, die god ghewrocht
Heift / ende also diere ghecocht.
Merc of du te gheenen tiden
Eenen mensche hebs weten liden
Enighe pine / of enighe noot,
Dewelke mocht zijn zo groot,
Dat zij gode van hemelrike
Ziere pinen mochte gheliken,
Of dien zo vele was ghegheven,
Als hem, te lidene in dit leven.
Merc ende zich in dinen zinne,
Of hi te di waert hadde minne
Ende grote jonste in hem sij,
Die zine herte draecht te di,
Dat hi in deser aermer eerde
Om di te comene gheweerde
In een knechtelijc abijt
Ende dese passie voor di lijt,
Ende ghedoghet dat menne slaet
Niet om hem maer om dine mesdaet.
Merc in dinen zin ooc mede,
Of du enighe pijnlijchede
Of enich torment lude of stille
Hebs gheleden dor zinen wille.
Merc of du enighe dankelichede
Of enighen dienst ooc mede
Over die passie gheifs, die hi
Wilde liden dus dor di.
Al die duecht ende al dat goet,
Dattie mensche in zijn leven doet,
Dat ne mach al gheliken niet
Der minster dropel die god liet.
Ansich danne ons heren pijn
Ende ne wil niet ondankelijc zijn!

Al ghevielt in enighen tiden
Dat di een lettel quame te liden
Of dat ghi ghedoghen moet,
Danne aneziet ons heren bloet,
Metten oghen van dinen ghedochte,
Dat hi sturte om di onsochte.
Hebstu enighe contrarie dinghen,
Die bitter zijn die sultu minghen
In ons heren helighe bloet
Ende het zal di dinken zoet.
Al dat bitter ende dat zure,
Dat di doet liden daventure.
Om hier of bet te hebben kennesse
Zo scrivic hier ene ghelikenesse,
Dat wel acordeert in desen.
Van enen muenic wi dus lesen,
Die in enen clooster was ghegaen.
Die materie doet mi verstaen,
Hi was ter werelt in weelden groot
Ende nu at men daer gherstenbroot,
Die materie doet mi woort weten,
Twelke hi niet ne mochte eten,
Dat hi in hem selven woude
Ende peinsde dat hi ute gaen zoude,
Om dat hi dat broot niet en mochte.
Eens nachts hem in drome dochte,
Dat god onse here tot hem quam
Ende vanden brode een stic hi nam
Ende stact in ziere ziden wonde
Ende ghaeft hem tetene tier stonde.
Ende alst ghesteken was met bloet,
Zo docht hem smaken harde zoet.
Cort daer na wart hi ontwake
Ende wart peinsede om de zake,
Wat hi in drome hadde ghehoort,
Ende hi at metten andren voort.
Ende bleef in den clooster daer.
Dus zal een mensche over waer
In zine droufheit tallen tiden
Peinsen om ons heren liden.
Als hi dat zo groot anziet,
Tsine ne zal hem dinken niet.
Wij moeten emmer doghen pijn
Ende hier of elder ghegheyselt zijn.

Nu laet ons dan, met herten poghen
In dit leven also te doghen
Onse gheyselinghe, dat wij nadien
Der ewegher pinen moghen ontvlien.
Heesschen wij gode dan in desen
Leven ./ also ghepijnt te wesen,
Dat [wij] vlien die pine groot
Ende dat wij na de doot
Moeten in gaen in gods rike,
Dat gheduren sal ewelike.
O zoete jhesus, wilt mi gheven
Zulke gheyselinghe in dit leven,
Dat ic na desen leven moete
Smaken shemels honich zoete.

XXI

Int capitel laetst voor desen,
Daer hebbic ghestelt te lesen
Die rechte waerheit, als ic las,
Hoe cristus ghegheyselt was.
In dit capitel dat hier na
Volcht, scrivic, elc wel versta,
Hoe die jueden met scaerpen doornen
Gode croonden te zinen toorne.
Pylatus die rechter dat beval,
Also ic zeide, den rudders al,
Dat zij gode zouden slaen
Met gheyselen ./ nu doet mi verstaen
Tlatijn, dattie juedsche lieden
Desen rudders ghaven mieden,

Dat zine te meer hebben gheslaghen
Dan zij iement te slane plaghen,
Updat vervult zoude zijn in desen
Die prophecye, die wij lesen:
"O ghi, die biden weghe lijt,
Merct een lettel ende ontbijt,
Of ghi nu enighe rouwe ziet,
Die minen rouwe gheliket yet."
Nu en was gheen pine zijns ghelijc,
Want cristus also bitterlijc
Ghedogheden menighen slach
Meer dan men iement te slaen plach.
Die hystorie mi ghewouch,
Dat menne niet met gheyselen slouch
Niet boven elleven slaghen,
Dese costume de iueden plaghen.
Nu comen de iueden /. zeicht ghescrift
Met haren mieden, met haren ghiften,
Ende procureerden onsen here
Met gheyselen te slaen zo zere,
Zo grote slaghe ende zo onzoete,
Dat van den hoofde toten voeten
Niet en was een inkel deel,
Dat van slaghen was gheheel.
Noch en waest hem niet ghenouch,
Dat menne boven costumen slouch
Meer dant sculdich was te zine,
Maer zij visierden ene niewe pine
Ende zettene up thooft onscone
Ene scaerpe doornine crone,
Ende deden onsen here dan
Een cleet al van purpur an.
Doe ghaven hem die quade tyrant
Enen sceptre in zijn hant,
Als quansijs wi willen desen
Wisen. hoe hi coninc zal wesen;
Dit daden zij hem te verwite.
Doe groeten zine in despite
Ende zeiden in valscher dinc:
Wes ghegroet der iueden coninc.
Costumen ende ghewuenten waren,
Dat men dickent toveraren
Plach met gheyselen te slane
Maer wet / ne dede niet te verstane,

Noch ooc niet ghebieden woude,
Dat mense met dornen cronen zoude.
O jueden, quaet ende ombekent.
Waer vondi dit nieuwe torment?
Hoe nieuwe tormente ende hoe groot
Zuldi noch liden na dese doot,
Want die niewe pinen visieren
Hets recht dat men ze met niewer manieren
Ende met niewen visierden pinen
Zal tormenten ende trahinen.
Metter maten daer zi mede meten,
Also ons scrifture doet weten,
Die wij in den latine lesen,
Zo zullen zij ghemeten wesen.
Ende hets recht, dat men hem doe
Meerre pine. ende hebben toe
Ooc mede alzulken torment,
Die hem zal bliven zonder hent.
Als die iuede dus over zere
Hebben ghegheeselt onsen here,
Zine cleeddene niet, es mi bekent,
Maer zij sloughen hem omtrent
Eenen mantel, als ict las,
Die purperin of zidin was.
Dit purper in waerre woor[de]
Was een laken, dat toebehoorde
Eenen coninc zelve te draghen
Ende grote heren te draghen plaghen,
Ende daer om ment gode andede,
Om hem te bespottene mede.
Ene dyademe of ene crone
Was ooc eens coninx teikin scone,
Dat zij droughen, ende in die stede
Vander crone men hem dede
Ene dornine crone up thooft wringhen
In sceerne ende in spottinghen.
Een darde teikin, dat ooc plaghen
Grote coninghen te draghen,
Dat was een septer van goude,
Ende doe gaven zij hem also houde
In zijn hand, es mi bediet,
Over den septre een riet
Ende dat in zine rechter hant.
Ende enen coninc in elk lant

Behoort wel, dat men voor dien
Kniele up deerde metten knien,
Ende in sceren ende in spot
Knielden zij vor onsen here god
Ende hebbene in sceerne ghegroet.
Ene costume men pleghen moet
Voor enen coninc, dat men dien
Gheift grote ghifte. die quade partien
Spuwen over die hoghe ghichte
Gode met spuwen in zijn ansichte
Ende gaven hem onder die cake.
Mi orcond die latijnsche sprake,
Dat zij sloughen ende blouwen
Zijn hoofd met riede ende douwen
Die scaerpe doornen in zijn hooft
Van dier [crone,] des ghelooft.
Datter tbloet [huut woet] ghereet.
O quade iueden ende wreet,
Bi wat redenen of waer bi
Hantiert dus uwen coninc ghi
Zo wredelike ende zo onzochte,
Ende niet ne peinst in u ghedochte
Die beneficien, die u ghegheven
Van hem zijn in dit erdsche leven.
Hi heift dickent, es u bekant,
Verwonnen al uwe viant,
Ghewapende coninghen ende haer volc mede,
Ende nu comdi met uwer quaethede
Ende gaet zijn helighe hooft dorboren
Met ere crone van scaerpen doren.
Ende hi gaf grote goedertierheit
Uwen voetstappen, dats waerheit,
Ende ghi gheift pine ende aercheit mede
Zinen hoofde, dat es waerhede.
Hi behoedde ooc over waer
Uwe cleedren veertich jaer
Wileneer bi ziere gracie weert,
Dat zij niet ne woorden ghecorrumpeert,
Ende ghi heden hebtene naect
Van al zinen cleedren ghemaect,
Dewelke u here es ende u zot
Ja, in u sceren ende in u spot.
Die scrifture zeicht also,
Dat hi den coninc pharao

Ende die van egypten mede
Dor u lieden sterven dede
Ende gheyseldese zere,
Ende ghi gheyselt onsen here
Met scaerpen gheyselen ende slaet
Zonder redene of mesdaet,
Ende hi dede, alst voorseid es,
Breken bi den kinde moyses
Des coninx van egypten crone
Om uwen wille, dit was u scone,
Ende ghi comt te zinen toorne
Met ere crone van scaerpen doorne
Ende zette hem in groter pine
Die crone up dat hovet zine.
God vernederde in allen dinghen
Jeghen u vele groter coninghen
Also dat zij u al zonder waen
Algader waren onderdaen.
Nu merkic uwe ondankelichede
Ende uwe grote onwetenthede,
Dat ghine anebeed als coninc
Ja in spotte. in waerre dinc.
Hi heift u bi ziere gracien
Gheeert boven alle den nacien
Ende boven al den lieden mede,
Die wonen in der wereld stede.
Ende ghi hebt hem wel zere
Bespot ende ghedaen onnere,
Ende onnere zo menigherhande,
Meer dan yemen in enighen lande.
Hi heift u dickent, wilt verzinnen,
Bi eenen man doen verwinnen
Dusent lieden in een punguust
Ende bi tween lieden tienduust,
Ende ghi comt jeghen hem alleene
Met menichten van volke ghemeene.
Ghi brocht daer .ij. manieren van lieden,
Dat waren die onghelovighe dieden
Ende die vander synagoghen.
Hoe zoude dat wel wesen moghen,
Dat een man in een punguust
Zoude verwinnen lieden duust
Ende zij .ij. tienduust verwinnen zouden,
Ne ware allene dat god woude?

Ende hoe zouden der jueden scaren,
Al waert datter zo vele waren,
Als in de werelt mochten gaen,
Den almoghende god ghevaen,
Ne ware alleene, dat hi woude
Ghedoghen, dat menne vanghen zoude
Ende dat hi hem selven dede
Al inder jueden moghenthede?
Dit weet elc, die wel es bedacht,
Want aldie stercheit entie macht,
Die yement heift in dit leven,
Die es hem van gode ghegheven.
Dus moet hi emmer sterker wesen
Die de stercheit ghevet desen,
Wien zulke stercheit clevet aen,
Dan hi diet van hem heift ontfaen;
Want sterker es hi diese gheift,
Dan diet van hem ontfanghen heift.

Dese folinghe ende dit spot,
Twelke ghedaen was onsen here god
Int up setten der doorniner crone,
Was wilen wel beteikent scone
In een wijf ende wel bediet
Die yponiem bi name hiet,
Dewelke was skoninx shertse vrouwe,
Also ic in scrifturen scouwe.
Die coninc hadde, ic zeker bem,
Also lief dese Yponiem,

Dat altemale dat zij hem doet,
Wat het was, het dochtem goet,
Om dat hi minde zo die scone.
Aponiem nam des coninx crone,
Die up zijn hooft was ghestaen,
Ende zetteze up zijn hooft weder zaen,
Daer die coninc zelve zat
Present ende anezach dat.
Ende daer bi es ons bediet,
Dat dat quade juedsche diet
Onsen here heift gherooft
Der crone, die stont up zijn hooft;
Dat es dat men hem niet ne dede
Eere ende daer toe werdichede,
Ghelike dat wel zoude betamen
Ziere coincliker namen,
Maer onnere heeft men hem ghetoont
Ende met scaerpen doornen ghecroont
In manieren van ere crone
Te ziere onwerdicheit onscone.
Aponiem, daer ic of zeide,
Gaf den coninc smeten mede
Onder zine cake in waerre tale,
Ende hi verdrouch dit altemale
Van hare gherne ende vriendelike
Ende ne sprac selfs onwerdelike.
Ende in deser gheliken aldus
Ghedoghede onse behoudre ihesus
Quade woorden ende slaghen,
Dat hi minlijc heift verdraghen,
Ende van hem ne was niet ghehoort
Spreken selfs een onwert woort.
Dese coninc, als ghi moocht horen,
Minde, also ic zeide te voren,
Zo overzere zine amye,
Zo wat dinghe hem dede zye,
In folen / spotten ende smeten,
Also mi tlatijn doet weten,
Verdrouch hi vriendelike wel
Ende rekendet al over spel.
Ende god die minde harde zere
Die synagoghe ende vele mere,
Want altemale wat zij hem dede,
Spotten / folen / onwerdichede,

Ja, dat zoene stac ende slouch,
Dat hi minlijc van hare verdrouch.
Met rechte waest wel zine vriendinne,
Te wien hi drouch zo grote minne,
Dat hi al die tormenten zware
Zo wel verdrouch ./ ende ooc daer nare
Hem liet hanghen ende doden mede
Over hem, diene sterven dede.

Dusghedane ghedoochsamicheit,
Die god leet, alst es voorseit,
Van zulker pinen, van zulker onweerde,
David ons wel figureerde,
Daer wi of lesen, dat hi
Van den quaden semei
Ghedoghede also vele aercheden
Met groter ghedoochsamicheden.
Dese semei, verstaet wel dit,
Waerp up den goeden coninc davit
Grote steenen, dats waerhede,
Hout ende vule wase mede;
Maer die jueden worpen zere
Cristuse onsen lieven here.
Met handen, met speecsele menne waerp
Ende croondene met doornen scaerp.
Semei, daer ic of began,
Hiet david enen quaden man
Ende belial dat hine hiet;
Die synagoge niet ne liet
Gode te slane ende te bespreken.
David die coninc zout wel wreken

Met enen manne stont daer bi
Ende was gheheeten abisay,
Die hadde semei gherne versleghen
Maer coninc david wasser jeghen.
Abisaye dat hi gheboot,
Dat hine niet ne sloughe doot.
Ende aldus, in deser ghelike,
Die inglen van hemelrike
Hadden wel ghesleghen dood
Gods bespotters cleen ende groot,
Die hem scande daden ende verdriet,
Maer god ne wouds ghehinghen niet.
Die scrifture wille ons toghen,
God quam ter werelt om te doghen
Die dood /. ende ontfanghen wonden
Ende al dat leet om smenschen zonden,
Om dat hi den pays zoude maken
Vanden zondeliken zaken
Ende vander mesdaet algader
Tusschen ons ende zinen vader.
Hine quam hier niet omdat hi woude
Yement te dodene ./ de[s] zo zoude
Hi harde node die mesdaet wreken
Den jueden. diene slaen ende steken.
Ende hi, die hier quam om die zaken,
Also ic zeide, den pays te maken,
Was zere qualeke, zonder waen,
In de werelt van ons ontfaen,
Denwelken ghelijc eenen zotte
Met sulke scerne, met zulken spotte,
In zo onwerdigher manieren
Die jueden ontfanghen ende hantieren.

Dat onse lieve behoudre weert
Hier aldus was ghetracteert,
Figureerden ons wel dit
Die boden vanden coninc davit,
De welke amon die coninc
Harde zere arghelijc ontfinc,
Ende heift den boden met groter ghere
Zelven ghedaen grote onneere.
David die coninc, es mi bekent,
Hadde dese boden ute ghesent
Tot amon om duechdelike zaken
Ende was om goeden pays te maken.
Ende amon die dede hem leet,
Hare cleedren hi te sticken sneet
Alte male in groter onwaerde
Ende thare ooc mede ute haren baerde.
Om dese redene dan algader
Zo zende god de hemelsche vader,
Die in den hemel spannet crone,
In de werelt zinen enighen zone,
Om pays te makene, dat verstaet,
Jegen hem van onser mesdaet.
Nu comen die jueden ongheraect
Ende maken dien edelen bode naect,
Ende met spuwe zinen helighen baert
Hebben besmet die iueden onwaert.
Onse lieve behoudre jhesus
Es in de werelt comen dus,
Also ic hier te boven zeide,
Om te maken pays ende vrede
Tusschen gode ende smenschen zonden
Dat in zo langhen stonden,
Als twee ende vichtich hondert jaren,
Dat niemen tot smenschen orbaren
Den pays mochte maken ons te vromen.
Ende nu was dese paysemaker comen,
Die beterde dat wij hadden verburt,
Die mede hebben zijn bloet ghesturt,
Int weder maken vanden vrede.
Tlatijn zeicht voor waerhede
Dat de jueden te sturten plaghen
Water altoos up die daghen,
Wanneer dat paysen ghemaect waren;
Ende cristus sturte openbare /
Zelve up den vrydach goet
Beede water ende bloet,
Ende daer bi zullen wij poghen
Te bet te houden, daer wij moghen,
Den pays ende vele te meere,
Daer zijn bloet om sturte de here.
Die onghelovighe, als ic verstoet,
Te sturten plaghen ere beesten bloet
Ende die iueden, dats waerhede,
Water, also ic te voren zeide;
Maer water ende daer toe bloet
Gode ute ziere proper ziden woet.

O goede jhesus, lieve here,
Doe ons bi diere heligher lere
Desen pays zo vaste houden
Ende niet verbueren bi onser scouden,
Dat wij verdienen na dit leven,
Dat ons werde vandi ghegheven
Metti in dat zoete solaes
Te wonen inden eweghen paes.

XXII

Int capitel laetst voorsproken
Zo hebbic claerlike ontloken
Die rechte waerheit onghehoont,
Hoe onse here was ghecroont.
In dit capitel al sonder waen,
Wilt god, zal ik u doen verstaen,
Also mi dat latijn ghewouch,
Hoe onse here zijn cruce drouch.

Als onse here ghegheiselt was
Ende ghecroont, zijt zeker das,
Ende vanden iueden bespot aldus
Leedde onsen here pylatus
Ende toghedene den volke al,
Dat daer was groot ende smal,
Onsen here al openbare
Ende hoe dat hi berecht ware.
Dit dede pylatus, also wi lesen,
Om dat tvolc ghepayt zoude wesen,
Als zijne zaghen also beghaet,
Ende zij hem zouden doen verlaet
Met diere pinen also groot,
Dat zij niet gheren zouden zijn doot
Ende latene daermede gaen tien stonden
Ende zij lieden als verwoedde honden,
Die ne waren niet te stremmen
Maer up gode zij vaste gremmen,
Als of zij waren al verwoet,
Ende riepen lude metter spoet:
Cruusten cruusten, dits de cry.
Ende pylatus, die here vry,
Die gherne zoude lossen onsen here,
Sprac ten iueden met groter ghere
Ende zeide, hi zoude hem gheven dan
Te haren wille enen ghevanghen man.
Nu was daer een man ghevaen,
Die vele moorden hadde ghedaen,
Die barrabas bi namen hiet.
Doe riep weder tjuedsche diet,
Dat men barrabas liete gaen
Ende men jhesus hilde ghevaen,
Ende begheerden in waren dinghen,
Dat menne an een cruce hinghe,
Die zo onnosel was, dats waerhede,
Dat hi niemen quaet ne dede.
O felle iueden in alre maniere,
Dewelke zijt zo quadertiere
Dat ghi voor hem niet en baet,
Dat menne vry ghanghen laet,
Die u te uwer behoudenesse
Verlossede uter vanghenesse,
Doe u die egypsche coninc
Alle tonder hadde ende vinc.

Valschelike ghi dit doet,
Want ghi hem quaet gheift over goet;
Die u loste ute uwen bandoene,
Pijndi te vanghen in allen doene.
Als pylatus dit al anzach,
Dat niet beter zijn ne mach
Wat hi zeicht of spreict vor desen,
Maer meer beroert begonnen wesen,
Dwouch hi met watre zijn hant,
Als die woude doen bekant
Alden volke openbare,
Dat hi zijns bloets onnosel ware,
Ende dat meent hi hier mede meest.
Dit wrocht in hem de helighe gheest
Ende ooc zonder redene niet,
Want daer mede es wel bediet,
Also hi daer beteikenen woude,
Dat jhesus daer sterven zoude
Rechte onnosel ende zonder quaet
Ende onsculdich alre mesdaet
Ende also laten zoude tlijf.
Mettien quam pylatus wijf
Ende sprac, dat zoe van dien
Man ./ vele wonders heift ghesien
In haren drome, ende dat hi
Onnosel ende gherechtich zi,
Ende met onrechte men hem mesdade,
Want hi onsculdich waer van quade,
Ende bad dat menne liete gaen.
Dit hadde die duvel al ghedaen,
Om dat hi peinsde in zijn ghedochte,
Of hi die gods zone wesen mochte;
Want hijt niet ne wiste albloot,
Zo peinsde hi: worde hi ghedoot,
Dat hi zoude lossen ende doen ontgaen,
Die hi in de helle hadde ghevaen
Ende dat hi zo zine heerscepye
Ende alte male zine voghedye,
Die hi hadde up ons te voren,
Met alle zoude zijn verloren.
Ende hier bi dede hi pine groot,
Om te belettene ons heren doot.
Ende dat ooc mede pylatus
Voor onsen here sprac aldus,

Zo draecht der scrifturen waen,
Dattie duvel dit heift ghedaen.
Dus had hi gherne onse verlossenesse
Belet ./ ende ghehouden in doemenesse,
Daer hi ons in brocht met zinen grieven,
Doe hi adame ende yeven
Met quade rade de zonden in stac,
Daer hi gods ghebod mede brac.
Ooc mede zach hi, dat algadre
Abraham. yzaac. ende alle die vadre,
Die in de helle langhe tiden
Waren ghevanghen ./ zere verbliden.
Doe peinsdi ofse god lossen woude
Bi ziere passien also houde.
Ende om die redene, verstaet bloot,
Zo had hi gheerne ons heren doot
Belet, also ic zeide te voren,
Want hi daer an zoude hebben verloren.
Ende pylatus wive stac hi inne
Ende dede verstaen haren zinne,
Dat die man onnosel ware,
Aldus quam hi stille te hare,
Om dat hi wiste wel den fijn,
Dat wiven goed te bedrieghen zijn,
Ende dat had hi gheprouft te voren
Bi yeven / also ic u dede horen.
O god, die alle dinc gheboot,
Hoe quaet ende hoe over groot
Es die preckel vanden viant,
Daer smekende wijf mede es bekant!
Wat luxurien, wat quaetheden
Stierse in / den mannen heden,
Die nu ter tijt ter werelt leven,
Ende dor die wiven zere sneven
Als dit was ghesciet aldus,
Doe quamen die rudders pylatus
Ende daden hem vanden live zijn
Den mantel, die was purpurijn.
Met zinen cleedren zijn zi comen,
Die zij te voren hadden ghenomen,
Ende daden onsen here dan
Die zelve cleedren weder an.
Een cruce namen zij zonder beiden,
Dat zij up zine scoudren leiden.

Dat daed zij draghen onsen here,
Om hem te bespottene mere,
Ende daden hem scande menichfout.
Nu zo was des crucen hout
Vanden iueden uptie tijt
Gheheeten al vermaledijt.
Ende hier bi, es mi bediet,
Ne wildent die rudders draghen niet,
Zo ne wilden ooc die iueden mede
Om des cruus onwerdichede.
Dat cruus dan, zijt zeker das,
Dat vanden iueden gherekent was
Over zo onwaert ende quaet,
Es bi gods passie, wel verstaet,
Ghebenedijt ende virtueus
Ghemaect / ende daer toe glorieus.
Ende dat ene galghe plach te zine,
Daer men an dede lieden pine
Om haerlieder grote mesdaet,
Moordenaers ende dieven quaet,
Heift van gode nu zulke gracie,
Dat voor des viands temptacie
Princhen. keysers, coninghen mede
Maken hem voor tvoorhooft stede.
Dat cruce daer zij in dien daghen,
Toveraers an te hanghen plaghen,
Die des duvels kindren waren,
Daer of zij hem nu vervaren
Ende vlien daer voor altehande
Altemale die helsche viande.

Dat god aldus zijn cruce drouch,
Daer ic hier vooren of ghewouch
Ende in waerre woort of sprac,
Was wileneer bi ysaac,
Abrahams zuene, ghefigureert.
Scrifture daer of declareert,
Dat yzaac up enen dach
Hout drouch ./ als doet ghewach
Die vraye byble int latijn,
Up die propre scoudren zijn.
In welc hout die vader zoude
Den zone offeren also houde
Gode den here van hemelrike.
Recht aldus in deser ghelike
Als ysaac, daer ic of ghewouch,
Thout up zijn selfs scoudren drouch,
Also drouch cristus over huus
Up zine helighe scoudren zijn cruus,
In welken cruce also houde
Dat juedsche volc hem offeren woude.
Ende ysaac, als ic vernam,
Gods inghel hem te hulpe quam,
Diene also, alst god gheboot,
Daer verloste vander doot
Ende wijsde metten vingher neder
Inde haghe hanghende enen weder,
Die ghedood ende gheoffert was
Over ysaac, also ic las,
Also dat hi daer was vertroost
Ende vander dood verloost.
Maer over gode onsen lieven here
Ne was gheoffert in gheenen kere
Noch weder noch ander creature,
Noch yet, dat leeft in der nature,
Inghel no mensche no el gheene,
Dan hi zelven al moeder eene
Doghedet al alleene ant cruus
Ende was gheoffert over huus.
Scrifture ons te weten doet,
Als ysaac hoorde ende verstoet,
Dat zijn vader hadde ghere
Hem te offeren onsen here,
Zo was hi rechte voort bereet
Na den wille zijns vaders, zo ict weet,

Ende sprac, dat hi zoude node
Weder zecghen zijns vaders ghebode;
Ende aldus in deser ghelike
Des vaders zone van hemelrike
Was zinen vader, es mi bekent,
Toter dood toe obedient
Ende gaf hem selven groot ende smal,
Bereet ende goedwillich al,
Om te vulcommen algader
Die ghebode van zinen vader.
Als die godlike moghenthede
Anezach die grote jamerhede,
Dat dat menschelike gheslachte,
Dat hi na ziere voorme wrachte,
Verloren was om ene mesdaet,
Doe hadden zij onderlinghe raet,
Als dient jamerde ende of dochte
Hoe menne best verlossen mochte.
Mettien zeide met ghenenden
De vader ./ wien zal icker zenden
Ende wie van ons zalre gaen?
Die zoone die andwoorde zaen
Ic, lieve vader, zenter mi,
Want al bereet ic daer toe zij.
Die vader inden hemelscen trone
Andwoorde weder toten zone
Ganc in de werelt met snellen kere
Ende metten volke daer conversere.
Wat zij di doen, zultu verdraghen
Ghedoochsamelike tallen daghen.
Die gods zone es neder ghesent
Vanden vader omnipotent
Ende heift gheconverseert te hant
Metten iueden in haer land.
Ende zijlieden haddene onwaert
Ende ne hebben hem niet ghespaert,
Die felle quade valsche joden
Maer ondierlijc dat zine doden.

Dat cristus leet dus grote noot
Ende vanden iueden was ghedoot,
Heift hi zelve gheexponeert
In ere parable, die hi hem leert,
Ende die hi zeide in waere dinc
Den iueden, als hi up erden ghinc,
Ende nuttelike verclaerde,
Dewelke spreict van den wijngaerde.
Dese parable zeit ons dan
Wileneer zo was een man,
Dewelke man had in zijn land
Enen wijngaerd wel gheplant
Ende met tunen alomtrent
Wel betuunt, es mi bekent,
Ende hi heift daer zonder waen
Binnen enen thor doen staen,
Ende hi zochte, hoort mijn bedieden,
Te zinen wijngaerde hoflieden,
Die hi daer in doen wonen woude,
Dat zij den wijngaerd verwaren zouden.
Ende als die vruchten rijp waren,
Knechten zende hi daer te waren,
Die de vruchten zouden bringhen.
Die hoflieden in waren dinghen
Sloughen alle die knechten doot,
Die hi daer zende, cleen ende groot.
Als dat heift verhoort die here,
Zende hi daer knechten veel mere

Ja, vele meer, dats waerheit fijn,
Danre te voren hadden ghesijn.
Die hoflieden weder quamen
Ende dien knechten zij tlijf namen
Ende sloughense dood al bi ghetalle,
Also zij deerste daden alle.
Als die meester heift verhoort
Ende vernomen al dese moort,
Zendi ten laetsten, dat es waer,
Zinen eneghen zuene al daer
Ende sprac: zij sullen hem licht ontsien
Ende scamen te dodene dien.
Als daer quam aldus de ghuene,
Die hoflieden namen ooc den zuene
Ende worpene met groter onwerde
Vanden wijngaerde uptie erde
Ende quamen te hem wredelike
Ende namen hem tlijf jamerlike,
Ja jamerliker, wilt verstaen,
Dan zij den andren hadden ghedaen.
Bi desen wijngaerd es bekant
Der iueden volc of haer lant;
Biden tune ic verstaende bem
Die mueren van jherusalem
Ende die inglen, die wachten
Den mensche bi daghe bi nachten;
Biden thorre van hoghen doene
Merkic den tempel van saelmoene;
Ende bider parsen over waer
Zo mach ic merken den outaer,
Daer die iueden in dien daghen
Offerande up te gheven plaghen;
Ende die knechten alle te waren,
Die vanden meester ghesent waren,
Daer bi mach ic verstaen ende weten
Gods knechten, die helighe propheten,
De welke die hofmans ./ dat zijn de ioden,
Namen ./ ende ondierlike doden
Ende ghinghense zere trahinen
Met diversen manieren van pinen.
Want wij lesen, dat jeremias
Vanden iueden ghezaghet was;
Jeremias leet ooc pine groot
Ende was met steenen gheworpen doot.

Ezechiel ne was niet verdreghen
Maer van hemlieden was hi versleghen,
Amos was in waerre woort
Met enen naghel doorboort.
Al dese ende menich ander man,
Die ic niet ghenoemen can,
Die daer van gode waren ghesent,
Deden zij liden groot torment.
In wonderliker pinen groot
Brochten zijse alle ter doot,
Om dat sij predicten ende zeiden
De rechte weghen der waerheiden.
Als god zach, dat zij niet verdroughen
Ende dat zijse alle versloughen,
Ten laetsten heift hire ghesent
De vader zijn enighe kint,
Ende met pinen zwaer ende groot
Hebsij desen ghebrocht ter doot,
Ende met meerre pinen mede
Dan men enighen andren dede.
Zij leiden tcruus van ziere pine
Te draghen uptie scoudren zine
Ende worpene, ic zeker bem,
Vanden wijngaerd jherusalem,
Ende dedene gaen buten der stat
Ende daer doodzine na dat.

Van twee manieren van lieden
Was god ghedood, hoort mijn bedieden,
Teen dat waren die iueden dan,
Dander die ongheloveghe man.
Die iueden ne dooddene niet, maer stille
Ende lude dode zine metten wille;
Die ongheloveghe, verstaet albloot,
Hebbene metter hand ghedoot,
Dewelke die iueden ne daden niet.
Dit was ons wilen wel bediet
Bi tween lieden, verstaet mijn meenen,
De welke wileneer beweenen
Ende droufder met groter pine,
Dat zij droughen in die woestine
Die bloezeme van den wijngaerde,
De welke was van groter waerde,
Ute dat goede beloofde lant.
Bi deser bloeseme es bekant
Die gods zone properlike.
Bi dien tween lieden zekerlike
Zo es bediet, ic zeker bem,
Dat volc van jherusalem,
Die gode waren al contrarie
Ende leeddene ten berghe van calvarie,
Dat was / zecghen latijnsche brieven.
Een stede, daer men plach thanghen dieven.
Bi deser bloeseme proufden wel
Die kindren van Israhel
Ende waren zeker mede das,
Dat tland van belove zoete was,
Ende dat wisten zij bider zake,
Dat zoe hadde zo zoete smake.
Ende dus bi der heligher lere
Van gode onsen lieven here
Moghen wi merken die zoethede
Vander zoeter hemelscher stede.
O jhesus, helpt ons, dat wij moeten
Zo wel merken up trike zoete,
Dat wij moeten in dijn rike
Met di wuenen ewelike.
Amen.

XXIII

Iynt capitel, dat hier nu
Staet voorscreven, hebbic u
Gheseit, als mi tlatijn ghewouch,
Hoe onse here zijn cruce drouch
Up die propre scoudren zijn.
Nu zullen wij horen den rechten fijn,
Also mi tlatijn doet bekant,
Hoe cristus bat over zinen viant
Zinen vader om ghenaden,
Die hem alle de pine daden.
Ons zeit der scrifture lere,
Dattie iueden onsen here
Al dien nacht zo zere trahinen
Ende bespotten ende pinen
Ende met gheiselen hebben ghesleghen
Zo zere ./ dat hi niet ghedraghen
Ne mochte tcruce, weet voor waer,
Zo cranc was hi ende tcruus zo zwaer
Vander pinen, die zij hem doen.
Doe creghen die iueden enen symoen
Gheheiten ./ also ict las,
Die een tyrenensis was
Ende gheboren van tyrenen,
Uten enen lande, staet daer henen,
Ende die moest onsen here jhesus
Helpen draghen zijn zwaer cruus,
Daer hi zo was verladen mede,
Twelke symoen gherne deden.

Ende als hi was ten berghe comen
Ende hem die iueden hadden vernomen,
Zo minghede zij te ziere pine
Mirre ende galle met ayzine.
Dit was een harde bitter dranc,
Die de iueden al ghemanc,
Vul aercheden ende quaetheden,
Deen onder tander minghen deden.
Also david die prophete
In zinen woorden wel doet weten,
Dat hi voor gods gheborte weert
Wilen heift gheprophe teert.
Die rudders namen tcruce zwaer
Ende leident uptie erde daer,
Ende hebben onsen here ghemaect
Van zinen cledren al naect,
Ende recten zine tedre lede
Up dat cruus, dat es waerhede.
Eerst zo hebben zij over waer
Zijn een hand ghenaghelt daer
Met enen naghel harde vaste,
Die ander hand met enen baste
Trecten zij zere utermaten
Ende rectense toten andren gate
Ende nagheletse ooc daer aen,
Also zij dander hadden ghedaen.
Ende als dit al ghewac [dus]
Ghinghen zij ten voeten van jhesus
Ende recten die met sterken banden
Ten gate ./ also zij daden de handen,
Ende naghelden als lieden wrede
Met enen naghel die voeten bede
Up des helighen crucen hout;
Dit was pine menichfout.
Dattie iueden aldus zere
Pijnden die leeden van onsen here,
Des vermaent god. ende zeit up dit
Inden zouter bi davit,
Daer staen ghescreven dese woort
Mijn voeten hebzij dorboort
Ende hebben alle die beene mine
Ghetelt ende dorsocht met pinen.
Als jhesus al dese pine zoude
Liden ./ ende gherne liden woude

Ende al die wrede bitterhede,
Die hem tvolc der iueden dede,
Ende hijt zo minlike ghedoocht,
Zo heift hi hemlieden ghetoocht
Zine grote minne ende caritate
Vriendelijc boven alre mate.
Want hi bad den vader zine
Over die hem zulke pine
Daden ./ ende zulke noot
Ende diene brochten daer na ter doot.
Ende hi zeide: lieve vader,
Vergheift hemlieden algader,
Die mi doen al dit verdriet,
Wa<n>t zij doen / ne weetsij niet.
Hier heift hi ons allen wel
Ghegheven een goed exempel,
Dat wij zouden in allen zinnen
Onsen viand dor hem minnen.
Ende voor hem bidden met allen zinnen,
Dan zijn wij, des bem ic vroeder,
Die kinder gods ende ooc zijn broeder.
Cristus onse lieve here
Heift ons ghegheven dese lere,
Dat wij dor hem, es mi bekant,
Minnen zouden onsen viant
Met herten ende met zinne al.
Ende bi redenen hi dit beval
Ende gheboot ooc, dat hi woude
Dat elc zinen viand minnen zoude,
Om dat wij zouden allegader
Wesen kindren vanden vader
Vanden helighen gods zone,
Die inden hemel spannet crone.
Elc dit bi redenen merken can,
Hen es gheen wonder dat een man
Met herten mint zinen vrient,
Die duecht an hem heift verdient
Met goeden woorden, met goeden daden.
Met rechte gheleec hi den quaden,
Die desen vriend niet minnen zoude,
Maer die zinen viant woude
Met goeder herten minnen zere,
Ja, diene mesdoet ./ ende persequere

Ende hem ooc wel zij bekant
Dat hi zij zijn vulle viant,
Mint hi om gode met herten desen,
Ene grote dueghet wi dit lesen.
Ter materien ic weder kere.
Als die rudders onsen here
Hadden zijn ghebenedide lijf
Up dat cruce ghenaghelt stijf
Met drien naghelen onzoete,
Dor elc hand een ./ ende een dor die voete,
Also ic hier te voren zeide,
Hieven zij up zine helighe lede
Ende zinen lechame levende hoghe
Al in de lucht te zwaren ghedoghe,
Ghelijc dat men noch heden ziet,
Dat men raden te rechten pliet.
Men wille zecghen in waerre dinc
Dat onse here zo hoghe hinc,
Dat maria vander erde
Niet conde reiken zine voete werde.
Ende dat was hem te merre scame,
Dat zijn ghebenedide lechame
Hinc ant cruce also te blouwen
Elken die wilde, an te scouwen;
Dus waest hem te meerre scoffieringhe.

Dese helighe bedinghe,
Die god bad den vader zijn
Over die hem daden pijn
Ende aldus hebben ghepersequeert,
Was wilen wel ghefigureert

In tubalkayms broeder al,
Die bi namen hiet jubal.
Tubalkaym ende jubal mede
Dese broeders, daer ic of zeide,
Waren zijn kindre, es mi bediet,
Die bi namen lamech hiet.
Ende zij lieden zekerlike
Vonden die conste der musike
Ende waren deerste die vonden zanc
Ende van instrumenten den clanc.
Tubalkaym maecte hamers luut
Up enen aenbilt ./ ende daer huut
Vant zijn broeder, zeit men mie,
Zoete acoort ende melodye.
Van deser melodyen dan
Men te rechte merken can
Die melodye in waren dinghen
Van ons heren zoete bedinghe.
Als men hem, als ic ghewouch,
Met hameren ant cruce slouch,
Onsen here over hemlieden zanc
Der melodyen zoete gheclanc,
Als hi zinen vader bat
Over die hem daden dat,
Ende zeide: vader verghevet hem,
Van wien ic dus ghepassijt bem;
Wat zij doen, zi ne wetens twint,
Zijne weten niet, dat ic u kint
Bem / ende u zone, vader, here,
Wien zij tormenten aldus zere.
Hadden die ongheloveghe lieden
Ende die iueden, hoort mijn bedieden,
Wel zeker ghesijn van desen,
Dat jhesus gods zone hadde ghewesen,
Zijne hadde om gheene dinc
Also der glorien coninc
Ghepersequeert al bloot,
Noch ant cruce ghebrocht ter doot
Zo was danne, verstaet wel mie,
Der bedinghe zoete melodye,
Die daer dese onse here weert,
Dat in die ure zijn bekeert,
Also tlatijn mi wille bedieden,
Te godewaert drie dusent lieden.

Dus machmen de iueden bedieden
Ende compareren bi desen lieden,
Die eerst vonden die musike,
Want die iueden zekerlike
Alre eerst vonden ende visieren
Van crucene dese niewe manieren.
Want de wet ne dede niet verstaen,
Dat men yement zoude slaen
Ant cruus met naglen dor handen
Ende dor de voeten ./ maer met banden
Zoude mer an binden enen man,
Ende tot hi storve, hanghen daer an.
Nu sloughen zij onsen here onzoete
Met naglen dor hande ende voete,
Ende maectem vast zo daer aen,
Also ic te voren dede verstaen.
Ende bi dien lieden zo zijn zij
Te rechte ghecompareert daer bi,
Ende cristus onse here weert
Es te rechte ghecompareert
Bi die de melodye vant,
Want hi die eerste was bekant,
Dewelke oyt te enighen stonden
Zulke melodye heift vonden.
God onse here, verstaet wel dat,
In ziere passie niet ne bat
Over die hem cruusten allene,
Maer om die zalicheit ghemene
Vander werelt altegader
Bad hi zinen hemelschen vader.
Ende al waest, dat wileneere
Zomeghe baden onsen here
Om remedie ende verlaet
Vander menscheliker mesdaet,
Nochtan ne waer zij in dien dinghen
Bi sacrificien noch bedinghen,
Noch bi enigherhande woort
Van gode uptie tijt niet ghehoort.
Maer jhesus cristus, onse lieve here,
Bad zinen dader roupende zere
In een bitterlijc vermanen
Ende liet vallen heete tranen,
Daer hi ons allen zalichede
Voor gode impetreerde mede,

Ende impetreerde, zijt zeker das,
Dat hi an gode begherende was.

Dat god aldus om onse scout
Die doot leet ander crucen hout,
Daer hi dus an ghenaghelt was.
Prefigureerde yzayas,
Wien die iueden wreedelike
Ende zere onmenschelike
Namen wileneer zijn leven.
In scrifturen staet bescreven,
Dat hem die iueden van quaden aerde
Cloofden bider middelwaerde
Met ere zaghe, also ict las,
Die van houte ghemaect was.
Ende daer bi es ons albloot
Wel bediet ons heren doot,
Want ghelijc dat dese man
Yzayas, daer ic of began,
Was gheclooft bi der middelwaert,
Also ic voren hebbe verclaert,
Ende dat met ere houtinre zaghe,
Also was god in goeden vrydaghe
Vanden fellen iueden ombequame
Zijn ziele ende zijn lechame
Deen vanden andren, also ict weet,
Mids des cruces hout ghesceet.
Maer al waest dat die joden,
Als zij onsen here god doden,

Ende zine ziele scieden vanden lechame,
Die te voren waren te zamen,
Nochtanne mochtsij ghesceeden niet
Die godlichede, es mi bediet,
Noch vander ziele / no ooc mede
Vanden lechame, dats waerhede.
Want al waest, verstaet al bloot,
Dattie lechame was al doot,
Nochtan was die godlichede
Vanden vleessche niet versceeden,
Noch vander ziele die gotheit
Te gheenen tiden dede versceit.
God ne woude achterlaten twint
In die bitter doot zijn kint,
Al waest dat hine om smenschen sneven
Ter doot des crucen wilde gheven,
Om ons te lossene daer mede
Ende te bringhen ter zalichede.
O zoete god, die ons ghebood,
Hoe bernende ende hoe groot
Was die minne, daer ghi mede
Beseten hadt die menschelichede,
Dat ghi uwen zone gheminde
In dese aerme werelt zende,
Ende ghine aldus doden laet
Om die menschelike mesdaet,
Om ons te lossene daer mede
Ende te bringhen ter zalichede.
O minne, die men up gheenen dach
Ghespreken of ghepeinsen mach,
Die zo groot es boven maten
Vander godliker caritaten,
Dat ghi uwe zone wildet gheven
Up dese werelt te laten tleven
Ende al tot onser zalicheden,
Wij die kinder zijn der quaetheden!
Wie heift ghezien of ooc ghehoort
Van rechter minnen zulke woort,
Of van jonsten horen lesen
Die yet mach gheliken desen?
Wie mach met al zinen zinnen
Te vullen vertellen dese minne,
De welke god de hemelsche vader
Toten menschen hadde algader?

Dat god de vader, die grote here,
Den mensche minde aldus zere,
Was wilen ghetoocht ende wel bediet
Bi enen man, die moab hiet,
De welke moab was een coninc.
Scrifture zeicht in waerre dinc,
Dat hi ende ooc al zijn stede
Beleghen was ende zijn volc mede.
Ende die poorters cleen ende groot
Dogheden van hongher zulke noot
Ende van durste / dat daer storven
Vele poorters ende bedorven.
Moab dese coninc dan,
Daer ic te voren of began,
Hadde die poorters met allen zinnen
Bezeten in zo groter minnen
Ende met jonste zo over zere,
Dat hi hadde zo grote dere
Up zijn volc, dat also staerf
Van hongher ende van dorste bedaerf,
Dat hi offerde om dat
Up die mueren vander stat
Zinen propren zone, dats waerhede,
Over die poorters van ziere stede.
Dies coninx stede, zeide men mi,
Daer es de werelt beteikent bi,
De welke toebehoord zekerlike
Den hoghen coninc van hemelrike.

Dese poorters vander stede,
Daer es wel beteikent mede
Aldat menschelike gheslachte,
Dat god na ziere vorme wrachte.
Die stede, als ic u dede weten,
Was al omme zere bezeten;
Ende de werelt was te voren,
Eer dat cristus was gheboren,
Zere bezeten van duvelye,
Die up den mensche hadde zulke voochdye,
Dat zij alle, die storven, grepen
Ende met hem ter hellen slepen,
Ende dit gheduerde over waer
Meer dan vijfdusent jaer
Vor die toecomst van onsen here.
Nu waren zij vermoyt zo zere,
Dese poorters vander stede,
Daer ic den mensche versta mede,
Dat zij bi hem selven niet
Mochten lossen, es mi bediet,
Die bezittenesse entie banden
Vanden vreselike vianden.
Ten laetsten anzach god die here,
Dat zij waren verpijnt zo zere
Ende bi hem selven niet worden verloost.
Dit an zach die god des troost
Ende vader der ontfermichede.
Met alsulker goedertierhede
Hadde hi zo over zere verzint
Zine poorters ende ghemint,
Dat hi zinen enighen zone
Zende vanden hoghen throne
Hier beneden om onse noot
Ende leverdene in de doot.
Ende dit hi aldus doen woude,
Om dat hi ons verlossen zoude
Vanden vianden, doet men mi weten,
Die ons zo iamerlijc hadden beseten.
Dese moab offerde, als ic zeide,
Om zine poorters vander stede,
Die hi lief hadde ende care
Ende die ooc zine vriende waren;
Maer god onse lieve here
Dese dede noch vele mere,

Want hi offerde, es mi bekant,
Zijn kint over zinen viant.
Het waren zine vianden groot,
Die [zinen] zuene brochten ter doot.
Ende wat moghen wij, die leven,
Hem vor dese minne weder gheven,
Danne wine weder met allen zinnen
Ende met alre herten minnen
Ende studeren ende poghen,
Dat wine minnen na onse vermoghen.
Laet ons dan onsen lieven here
Met goeder herten minnen zere,
Want hi ons eerst heift verzint,
Eist recht dat menne weder mint.
Minne moet hem toe behoren,
Die ons dus heift ghemint voren
Ende anzach met ontfermichede
Die grote vreese van onser steden,
Die vanden duveliken scaren
Beleghen ende bezeten waren.
O jhesu goedertieren ende zoete,
Gheif mi, dat ic di zo moete
Minnen ./ dat ic na desen live
Ewelike met di blive.: Amen.

XXIV

Iynt capitel, hier laest vorgaende,
Daer vint men in ghescreven staende,
Hoe onse here over zine viant
Also mi tlatijn dede bekant,

Zinen hemelschen vader bat.
Maer hier zulwi vinden dat,
Also ict vinde in scrifturen,
Bi wat teikinen ende figuren
God onse here wel al bloot
Vormaels heift bediet zijn doot.

Scrifture die doet mi bekant,
Dat een coninc die was ghenant
Nabugodonosor ./ ende die zach
In enen slape daer hi lach,
Also hem docht in zinen droom
Enen groten hoghen boom,
Ja, zo hoghe, verstaet de dinc,
Dat hi toten hemel ghinc;
Ende zine telghen, groot ende breet,
Heift hi dor die werelt ghespreet.
Dese droom, also men ons leert,
Daer bi was hi ghecompareert,
Maer hi beteikent zekerlike
Den gods zone van hemelrike,
De welke tote smenschen vromen
Daer na in de werelt zoude comen,
Wiens heerscepye ende moghenthede,
Ghebod ende gheweldichede
Was ende es. als wij gheloven,
Altemale den hemel boven

Ende voort, des zeker zijt,
Over al de werelt wijt,
In allen houken lanc ende breit,
Zo es ghespreet zine moghentheit,
Also die telghen vanden bome,
Daer hem of dochte in zinen drome.
Alle de beesten cleen ende groot,
Laghen onder, verstaet albloot,
Ende altemale die voghelkine
Daer in wuende, docht hem anschine,
Cleen ende groot van alder lucht,
Ende alle waer zij vander vrucht
Vanden bome, die daer stoet,
Te haerre behoeften wel ghevoet.
Aldus hijt in drome ziet
Ende daer es ons wel bediet
Ende gheift ons goede figure,
Dat alrehande creature
Bider gracien ons heren weert
Ghevoet es ende ghesustineert,
Also dese diere bi desen bome.
Nu docht hem voort in zinen drome,
Also ic in scrifturen vernam,
Dat een inghel daer toe quam
Ende gheboot ten selven tiden,
Dat men den boom al zoude sciden
Ende ter erden neder vellen.
Ende dit wil ons wel spellen,
Dat god ghedood zoude zijn
Metter crucen bitter ghepijn.
Ooc sprac die inghel zonder waen,
Dat men die telghen of zoude slaen;
Ende daer bi gaf hi ons leere,
Dat sceeden zouden van onsen here
Der appostelen conroot
In zine alre meeste noot.
Voort sprac die inghel met staden,
Dat men altemale die bladen
Vanden bome of zoude slaen;
Ende daer bi moghen wi verstaen
Dat altemale die helighe leere,
De welke predicte onse here,
Vanden iueden zoude zijn versmaet
Ende gherekent over quaet.

Voort sprac die inghel also houde.
Dat men al die vruchten zoude
Stroyen ende menze sculdich ware
Alte striewene hier ende dare;
Ende daer mede die inghel vroet
Ons allen wel verstaen doet,
Dat ons heren ghewerken al,
Die hi dede groot ende smal,
Zouden noch te male van desen
Jueden al veronwaert wesen.
Voort zeide die inghel <dat> vanden bome,
Also hem dochte in zinen drome,
Dat beesten ende voglen van dien
Bome zouden lopen ende vlien;
Ende dat beteikent, dats waerhede,
Dat inglen noch menschen mede
Zouden gode soccours gheven
Noch hulpe ./ te behouden tleven.
Die inghel voort aldus vertelt:
Al waer die boom also ghevelt,
Dat hi nochtan emmer woude,
Dat men die wertelen laten zoude
In deerde ./ die noch zoude doen bloeyen
Dien boom ende weder groeyen;
Ende daer bi hi bedieden woude,
Al waest dat god sterven zoude
Ende zijn gherooft van den live,
Dat hi daer bi niet ne blive
Dood ./ maer dat hi zoude verrisen,
Dit wilde dinghel dan bewisen,
Ende dat bi der godlichede,
Also die boom bi den wertelen dede.
Al was hi dood. nochtan ne sciet
Die godlichede van hem niet,
Also ic hier te voren screef,
Maer altoos zoe bi hem bleef,
Diene met haerre moghenthede,
Alst haer gheliefde, verrisen dede.
Doe sprac die inghel echt na desen,
Dat die boom noch zoude wesen
Met yserine ketenen ghebonden
Ende met metalinen teenen stonden.
Ende hier es ons beteikent bi,
Dat cristus, die ghelovet sij

Tallen stonden ./ zoude na dien
Up de werelt also gheschien,
Dat zinen lechame die ioden domme
Zoude binden an ene colomme,
Ende dat hi ooc na desen
Met yserine naglen zoude wesen
Van den iueden ongheraect
An ene cruce vast ghemaect.
Die inghel zeide voort na dat,
Dat noch zoude werden nat
Nabugodonosor die coninc
Van shemels dauwe in waerre dinc.
Dat was als hi zecghen woude,
Dat nabugodonosor zoude
Naect wonen buten allen lieden.
Te godewaert machmen dit bedieden,
Daer wel es beteekent mede,
Dat buten jherusalem der stede
Onse here zoude zijn gheleet
Ende daer ghecruust ende eerst ontcleet;
Ende dat zijn lijf na dat
Van shemels dauwe zoude wesen nat,
Was datten nat maecte zijn bloet,
Dat ute zinen wonden woet.
Voort zeide de inghel dese dinc,
Dat nabugodonosor die coninc
Zoude noch in den foreeste
Zijn ghespijst als een beeste.
Tbediet merkic wel hier af:
Dat was, als men onsen here gaf
Enen onmenscheliken dranc,
Ende was aysijn met gallen ghemanc.
Voort sprac dinghel, verstaet den sijn,
Dat des coninx herte noch zoude zijn
Van menscheliken herte ghemuteert
Ende vander menscheit of ghekeert,
Ende dat hem zoude zijn ghegheven
Een beestelijc herte bin zinen leven.
Ende daer bi es wel bediet,
Dat die iueden onsen here niet
Als enen mensche wilden antieren,
Maer als een beeste in alre manieren
Ghinghen zine handelen ende verduwen
Ende in zijn helighe ansicht spuwen.

Voort zeide die inghel, dats waerheit,
Dat up desen coninc voorseit
Zeven tiden zouden muteren;
Ende dat bediet, dattie pine ons heren
Zoude namaels ghedoocht wesen
Bi zeven ghetiden ./ ente verlesen,
Die men in taenziene hout
Ende houden zal van rechter scout.
Voort zo zeide die inghel weert,
Dat dat zoude zijn begheert
Vanden beesten, dats waerhede,
Ende ooc vanden voglen mede.
Dit was die eesch ende die tale
Van den helighen altemale,
Ende daer zo es beteekent bi,
Dat gods dood nootsakelijc zij
Altemale der menschelichede
Ende den inghelen ooc mede.
Dat seicht scrifture in waren dinghen,
Want dinglen daer bi ontfinghen
Dat verlies, dat zij te voren
Bi lucifere hadden verloren.
Ende die goede helighe vadre,
Die in de helle waren algadre,
Waren bi ziere dood vertroost
Ende uter hellen ooc verloost.
Ende hier ute zo blijct albloot,
Dat cristus ons behouders doot
Nootsakelijc was der menschelichede
Ende den inglen ooc mede,
Alsoe die redene doet horen,
Die ghescreven staet hier voren.
Voort sprac die inghel dese dinc,
Dat noch bi den zelven coninc
Die boom zoude wassen moghen
Boven allen berghen hoghe,
Ende dats te zecghene, zeidmen mie,
Dat cristus heift heerscepie
Boven hem allen, die inder tijt
Heerscip houden ter werelt wijt.
Ende dat bediet, dat bi onsen here
Ende bi ziere discipelen lere
God warachtich, omnipotent
Noch zoude zijn wel bekent,

Ende dat in toecomender tijt
Van alte male der werelt wijt;
Ende dat hi heift in ziere ghewout
Aldat de werelt binnen hout.
Voort sprac die inghel zekerlike,
Dat god mochte gheven trike,
Zo wat menschen dat hi woude.
Voort hi zeide, dat god zoude
Gheven den omoedighen man,
Die men up erden vinden can.
Ende daer bi versta ic das,
Dat cristus die omoedichste was
Ende goedertierste in alre dinc,
Die noyt ter werelt lijf ontfinc.
Ende god zoude hem om dese zaken
Van al here ende coninc maken.
Aldus dan blijct bi desen bome,
Den welken zach in zinen drome
Nabugodonosor teenen stonde,
Daer ic te voren of begonde,
Hoe men in die latijnsche lere
Biden bome merct onsen here.
Ende die dit leist, hi wel anziet
Hoe cristus daer bi es bediet,
Die uter ordinanche zijns vader
Om ons lieden allegader,
Ja, om onser zonden scout,
Die dood leet ander crucen hout.
Ende al waest, dats waerheit fijn,
Dat gods passie ende zine pijn
Van zinen helighen vader weert
Te voren was gheordineert,
Ende dat menne ant cruce dode,
Hine ontfinct nochtan niet node,
Maer willende hi ons weder cochte,
Die ons na zinen beelde wrochte,
Ende al dat hi dor ons leet
Ghedoochde hi minlike, godweet!

Ende dat god dese pine groot
Leet ende staerf dor onse noot
Es bi den coninc wel bediet,
Die codrus bi namen hiet,
De welke, dat es waerhede,
Om die poorters van ziere stede
Te verlossene uter noot,
Liet hem slaen al willens doot.
Waer of dit aldus quam toe,
Zal ic u zecghen waer ende hoe.
Ene stede, daer ic of las,
Die Athenen gheheten was,
Die was met ghewapender hant
Eens beleghen van haren viant.
Ende wat rade zij daer toe sochten,
Die stede zij niet lossen mochten,
Bin langhen tiden, bin langhen daghen,
Noch hare vianden verjaghen.
Dese coninc ghinc te rade
Met zinen afgod wat hi best dade.
Nu ghelovede die coninc
An apolius in waerre dinc,
Ende al was hi een paghaen
Ende onghelovich ./ hi heift ontfaen,
Alsoot god wille ./ andwoorde vorwaer
Van zinen afgod die stont daer,
Welc afgod up menighen dach
Ware andwoorde te gheven plach
Ende dat was al bi toveryen.
Doe sprac dese mametterye,

Dat men die stede niet lossen mochte
Bi alden rade die mer toe zochte,
Voor dat zelve ghedoot zij
Van zinen vianden daer buten hi;
Anders ne mochtmen vizieren
Die stede te lossen in ghere manieren.
Codrus dese grote coninc dan,
Daer ic te voren af began,
Hadde die poorters vander stede
In zo groter werdichede,
Dat hi zelve codrus dese coninc
Stappans buter stede ghinc,
Daer hi willens sterven woude,
Om dat hi daer mede lossen zoude
Zine poorters ./ van haren viant.
Nu was dit ooc wel bekant
Van haren afgod, dats waerhede,
Hem die laghen vor die stede,
Want hi hem zeide in waerre dinc:
Waert dat storve die coninc,
Gheene victorie mocht hem ghescien,
Maer zij moesten van danen vlien.
Dit wisten zij wel al te voren.
Met desen zij aldaer verhoren
Den coninc ende hebben vernomen,
Die daer tot hem also was comen,
Entie vianden wisten wel waer bi
Die coninc al daer zo comen sij,
Ende ne wilden den coninc niet slaen doot,
Ende ne ghaven hem slach noch stoot,
Ende hadden liever die stat ghecreghen
Dan zij den coninc hadden ghesleghen.
Ende als die coninc dit anzach,
Dat men hem gaf stoot no slach,
Ter stede waert es hi ghekeert.
Die materie mi voort leert,
Dat hi hem ontcleedde dan
Ende dede eens cnapen cleder an
Om die redene dat hi woude,
Dat menne also niet kennen zoude.
Als hi dese cledre dus heift aen
Es hi weder ute ghegaen
Ende als die vianden hebben verzien
Uter stede also comen dien
...
...

XXV

...
...

Die hem meer scoffieringhen zeide,
Dan men noyt enighen scudde dede.
Hoe mochten zine meer scandeleren
Ende bieden ooc meer onneren
Dan zij begheerden openbare
Barrabam den moordenare,
Dat men dien zoude laten gaen
Ende onsen here ant cruce slaen,
Ende hanghen ooc daer naer
Tusschen twee dieven openbaer.
Met rechte die dit wel anziet,
Zo heift david gode bediet
Bi ziere harpen in waren woorden,
Want ghelijc dat men die coorden
Ende die snaren stide ute trect
Vander harpen / zo was god gherect
Ant cruce met al zinen leden
In over groter pijnlicheden.
Also der harpe luut es zoet
Ende gheift melodye goet,
Daer bi bediet men gode mie.
O wat zoeter melodye
Gaf cristus te dien stonden ./ dat
Hi zinen vader over ons bat
In dat bitterlijc vermanen
Ende roupende met heeten tranen.
Noch gaf hi luut met zoeter snare,
Als hi den eenen moordenare,
Die hem omme ghenaden bat,
Belovede tparadijs na dat
Ende dede hem zo grote ghenade,
Al berieuwen hem zijn zonden spade.
Ende voort als hi van ziere moeder
Sinte jhanne maecte behoeder
Ende hem in zinen laetsten fijn
Beval ziere liever moeder zijn.
Voort dat hem dorste, also hi zeide,
Twelk was om onse zalichede;
Ende als hi zeide daer na zaen:
Het es altemale vuldaen
Ende vulbrocht ./ dat es te weten,
Al dat zeiden die propheten,
Dat hi dor ons zoude liden
Was al vulcommen te dien tiden.

Ende daer na als hi sprac: hely,
Hely lamazabthani;
Dat also vele te zecghen zij:
Mijn god, mijn got, twi laetstu mi?
In dit spel van deser harpe
Die iueden gode met woorden scarpe
Hebben bespot, dat es waerhede,
Bescimpt ende bescerent mede.
Hens niet ghenouch, dat hi alnaect
Vor hem hinc also mesmaect
Van ziere passien onsochte,
Daer hem die iueden toe brochten,
Zine moestene ooc na zijn doot
Besceerne met spottinghe groot.

Dit was wilen bi absaloene
Wel bediet in vreimden doene,
Daer wij of lesen in waerre dinc,
Dat nye van moeder lijf ontfinc
Van scoonhede zijne ghelike,
Ute ghedaen jhesus van hemelrike.
Die scrifture mi over screef,
Dat hi enewaerf hanghende bleef
An eenen boom bi zinen haren,
Daer hi quam up eenen muul ghevaren.
Ende dit zach een zijn weder man.
Tote joab hi ghelopen quam
Ende zeide hem aldus dese dinc,
Dat absalon also daer hinc

Met zinen hare verwerret zere.
Nu was princhе van davids here
Ende daer toe beleeder mede.
Dese joab, daer ic of zeide.
Toten ghonen sprac hi mettien,
Diene daer hanghende had ghezien:
Of dit uwe oghen zaghen,
Twine had dine zelve verslaghen?
Ende die ander sprac, es mi bediet:
Dor davids wille ne dorstic niet,
Dewelke es sijn selves vader
Ende die ons verboot algader,
Dat men hem niet ne mesdoet.
Joab haestem metter spoet
Ende es tot absaloene comen,
Daer hine hanghende heift vernomen
An den boom ter zelver stede,
Also hem de man te voren zeide.
Mettien nam joab, zeidmen mie,
Harde scaerpe glavien drie
Ende dede hem zo grote smerte
Ende stacse hem alle drie int herte.
Tvolc van wapine stont daer bi,
Zach dat hem noch verroerde hi,
Ende waren niet ghepayt daer mede,
Dat hi hadde al die pijnlijchede,
Maer zij dodene in vreimder voeren
Met sweerden, omdat zine zaghen roeren.
Bi absaloene zo merkic dus
Onsen lieven behoudre jhesus,
Om dat absalon, zo ict las,
Die alre scoonste man was
Ende van maecsele zo amoreus,
Ende cristus was ooc precieus
Van ziere ghedaente in waren dinghen,
Voor alle die noyt lijf ontfinghen.
Ende dus es hi ghefigureert
Bi absalon ende ghecompareert.
De welke cristus om onse scout
Ghehanghen was ander crucen hout
Ende met drien glavien dorboort.
Dat zijn drie rauwen in waerre woort,
Dewelke ic in gode bescouwe:
Deerste droufheit ende rouwe

Hadde hi van selves noot
Ende van ziere passien groot,
Die hem zo grote smerte dede.
Die ander rouwe ende droufhede,
Die hi hadde, also ic verzinne,
Dedem ziere moeder grote minne,
Die om de dood van onsen here
Was bedrouft zo over zere.
Ende dat onse behoudre cristus
Ziere moeder zach bedrouft aldus,
Dat dedem also grote pine
Of meerre dan die passie zine.
Die darde rouwe, daer ic te voren
Of begonde, moochdi horen,
Die leet onse here voorghenoemt
Over die zondaren verdoemt,
De welke zondaars zekerlike
Verdoemt bliven ewelike,
Wien zine passie niet zoude vromen
Noch ooc mede te baten comen.
Wattan, al waest, verstaet de dinc,
Dat onse here ter hellen ghinc,
Hine loster niet dan zine vrient,
Die hemelrijc hadden verdient,
Ende die ter hellen laghen ghebonden
Om adaems ons vaders zonden,
Daer die poorte van hemelrike
Om was ghesloten zekerlike,
De welke poorte zonder waen
Niet eer weder was ontdaen,
Eer die zide van onsen here
Was ontloken metten spere.
Nu wiste onse heer ooc wel,
Dat zine passie niet el
Lossen mochte, dat verstaet,
Dan van adame die mesdaet,
Ende dit quam hem meest te rouwen,
Want al was hi zere te blouwen,
Zo dat hi staerf vander pine,
Ende al zach hi die moeder zine,
Bedrouft also bitterlike
Om zine pine zekerlike,
Dit stont niet langhe te gheduren,
Maer ewelike tallen uren
...
...

Die buerse gods ende tghelt mede
Looft hi, also iudas dede,
Die vanden dinghen hem bevolen,
Yet vermindert of heift ghestolen
Of enichsins ontfimelt hi
Tghuend dat hem niet toehorende zij.
Met scaerpen naglen dor slaet
Ons heren voeten die kersten quaet,
De welke pleicht te gaen gherne
Ende liever in de taverne
Of in quaden steden mede
Dan in de kerke om zalichede.
Eenen mensche diemen dwingt daertoe,
Dat hi enighe dueghet doe,
Die hi bedwonghen emmer doen moet
Ende die hi willens niet en doet,
Draghet tcruus, dat es waerhede,
Met simeon, daer ic of zeide,
Die ons heren cruce drouch,
Dat zwaer was ende zere wouch,
Ende ooc zo was onse lieve here
Ghepijnt zo utermaten zere,
Dat hijt niet mochte ghedraghen.
Desen symeon die iueden zaghen
Ende dwonghen hem dat hi tcruce drouch,
Also ic hier tevoren ghewouch.
Een mensche smeed die naglen ons heren,
Daer hi mede was dornaghelt zere,
Die onder de liede in enighen zaken
Strijt of gramscap pleicht te maken.
Een mensche bespot gode openbare,
Also als dede die een moordenare
Die ander luchter ziden hinc,
Die ghone die zecghen enighe dinc
In hare biechte, die zij lieghen,
Daer zij hem selven mede bedrieghen.
Een mensche verhangt hem als iudaes,
Die van hem selven es zo daes,
Dat hi niet roupen wille ghenaden
Ende doen ghenouch van zinen mesdaden.
Een mensche bind met sterken banden
Ons heren ghebenedide handen,
Die niet ghelooft, dat hem zal gheven
God zijn nootdurst bi te leven.

Een mensch wont ooc over zere
Die handen van onsen lieven here
Ende metten naghelen dorslaet,
Die van hem selven es zo quaet,
Dat hi gheene aalmoesene gheift
Vanden goede, dat hi heift
Van onsen lieven here ontfaen,
Want dat es harde quaet ghedaen.
Een man vercoopt tonnosel bloet
Van onsen here om tidelijc goed,
Also die valsche iudaes dede,
Die zijn ghelt ende zijn goed mede,
Dat hem cristus verleent heift,
Om corte ydel glorie gheift.
Een mensche gheift gode ghemanc
Edic ende myrre in enen dranc,
Die heresyen leert tenigher stede
Den lieden over die waerhede
Ende leift ende ooc mede zeit
Heresye of onghelovicheit.
Hi gheift te drinken den maker zijn
Galle gheminghet met ayzijn,
Die offerande te gheven pleghen
Van goede, dat qualic es ghecreghen.
Zij cussen gode van hemelrike,
Also iudas dede valschelike,
Die ghone die hem selven niet scamen
Dat sacrament ons heren lechamen
Te nuttene ende zij te dien stonden
Besmet zijn met hooftsonden.
O zoete jhesu, ic bidde di,
Dattu wils verleenen mi,
Dat ic mi in zo goeden wise
Met dinen helighen lechame spise,
Dat ic blive in dijn gheleede
Ende nemmermeer vandi ne sceede.
Amen

XXVI

Int capitel dat hier voren
Staet ghescreven, machmen horen
Ons heren pine bitter ende wreet,
Die hi om onsen wille leet.
In dit capitel al zonder waen
Willic die waerheit doen verstaen
Van der compassie ende rouwe,
Die leet gods moeder onse vrouwe.
Als cristus onse werde here
Was ghepassijt aldus zere
Om onsen wille, als ic ghewouch,
Dat hi minnentlike verdrouch,
Zo was zijn lieve moeder daer,
Dewelke alle die pine zwaer,
Die men hem dede in dien daghen,
Met hem in compassien woude draghen,
Om dat vervullet zoude wesen
Dat scarpe woort, daer wi of lesen,
Dat die oude sijmeon ghewouch,
Als zoe haer kint ten tempel drouch,
Ende zeide aldus, es mi verclaert
"Dijn ziele zal dor snyden een zwaert."
Och, dat zwaert, daer hi af sprac,
Marien nu int herte stac,
Want die pine, die cristus leet,
Als een zwaert haer herte dorsneet.

Ende wat pinen men onsen here dede,
Die dedemen onser vrouwen mede,
Daer in leet zoe zo grote pine,
Dat zoe zelve die passie zine
Liever over hem hadde ghehat,
Dan haer kint, verstaet wel dat.

Dese droufheit ende rouwe,
Die gods moeder onse vrouwe
Ghedoghede aldus over zere
Dor die passie van onsen here,
Heift ons jacob, als men ons leert,
Wilen wel ghefigureert
Ten tiden, dat beweende de ghone
Joseph zinen gheminden zone.
Deze jacob, daer ic of zeide,
Hadde in meerre werdichede
Desen joseph, dat es waerheit fijn,
Dan enich vanden kindren zijn.
Ende hi hadde joseph doen maken
Eenen roc van vreimden laken,
De welke roc, also ict las,
Verchiert met menigher vaerwen was,
Ende was, als die materie wijst,
Harde constelijc ghepollijst.
Te enen tiden, verstaet den fijn,
Zo zendene die vader zijn
Te zinen broeders ./ die scapen wachten.
De welke namen joseph met crachten
...
...

Om zine absencie moeten weenen
Ende nemmermeer zoudzoe cesseren
Van weenen ende van doleren.
Ter materien ic weder kere.
Als joseph dan onsen here
Aldoot vanden cruce dede,
Also mesmaect zijn helighe lede,
Onse lieve vrouwe die was daer,
Bevaen met groten rouwe zwaer,
Om dat zoe zoude gods lechame
Draghen met haren aermen bequame,
Dat deedsoe minlijc te diere stont.
Doe waren wel die scrifturen cont,
Die in cantyken ghescreven zijn,
Dat van myrren tbondelkijn
Wuende tusschen den borsten van hare,
Gods moeder, der zuvere care.
Ach, hoe bitter was te diere stont
Van myrren ghemaect tghebont,
Dat wuende tusschen den borsten haer!
Welc waest dan die pine zware
Ende alte male die zeericheden,
Die zoe bin dien daghe heift leden.
Mach niet wel dit bitter pijn
Een bondelkin van myrren zijn,
Daer of dat zeid de scrifture,
Dat zoe smaect al te zure?
Entie grote rouwe van huer
Was ghelijc der myrren zuer.
Ghelijc men ooc te gader hoopt
Een bondelkin, als ment cnoopt,
Zo mach hare pine te gader zijn
Ghecompareert een bondelkijn.
Wij zien, zo een wijn zoeter zij
Ende coelre mach wesen hi,
Zo vele de staerker zal hi zijn,
Als men daer of maect ayzijn.
Ende dies ghelike, zo ict bekinne,
Zoe meerre ende zoeter was die minne.
Die onse vrouwe tot onsen here
Drouch met goeder herten zere,
Zo vele te meerre was dat leet
Tusschen hem beeden dat ghesceet.

Om dese redene, verstaet mie,
Was die reyne maghet marie
Ghefigureert ende wel bediet
Bi eenen wive, die noemi hiet,
Wiens kinderen doot waren, als ic las,
Daer zoe zo drouvich omme was
Ende weende zo zere mede
Ende doghede grote bitterhede.
Een dinc sprac zoe, also ict weet.
"Ic wille niet dat ghi mi mee heet
Bi deser name noemi,
Twelke scone / te zecghen zij,
Maer ic wille dat ghi mie
Noemt te rechte ende heet marie,
Daer bitter bi es te verstaen,
Want ic met bitterheden bem bevaen.
God die almoghende here
Heift mijn lijf vervullet zere
Met rouwen ende met bitterheden."
Ende dit zeidsoe met waerheden,
Als zoe beweende met rouwen groot
Haerre liever kinder doot.
Te rechte es gods moeder weert
Bediet ende ghefigureert
Bi desen wive noemi,
Want zoe niet alleen ne zij
Van enen kinde aldus gheweist,
Also men in scrifturen leist,
Maer zoe es gherooft van tween
Haer natuerlike kint was teen

Bi vleescheliker generacie
Ende maghet blivende bi gods gracie;
Ende dat ander kint, wilt gomen,
Hadzoe bi cueren an ghenomen,
Want zoe es na rechter waerhede
Moeder der ontfarmichede.
Die ghewareghe zone, dar ic lyen,
Van onser vrouwen sinte marien,
Dats cristus onse behoudre weert;
Dat ander kint, marien begheert,
Was dat menscelike gheslachte,
Dat zoe nam in hare wachte.
Marien zone / gheestelike,
Dats jhesus, god van hemelrike,
Was ghestorven in pinen groot
Metter lechameliker doot.
Maer dat kint, dat zoe heeft begheert,
Dats tmenscelijc gheslacht ghecompareert,
Dat was ghestorven iamerlijc
Metter doot der hellen slijc.
Voort zo waest doot zonder waen,
Gheestelike te verstaen,
Want die lieden al ghemeene
Van der werelt groot ende cleene
Hadden ghelaten ./ altmeeste deel,
Dat rechte ghelove gheheel,
Ende daer bi waer sij zekerlijc
Alle ghestorven gheestelijc.
Dus was marie in groten leede,
Om dat dese kindren beede
Aldus iamerlijc zijn ghestorven.
Des heeftze groten rouwe verworven
Ende leed bitterlike smerte,
Want zoe met al haerre herte
Gode minde, dats waerhede,
Zo deedsoe ooc den mensche mede.
Ende al waest, dat zoe dus mint
Jhesumme, haer wellieve kint,
Met goeder herten harde zere,
Ghelijc haer selven ende mere,
Nochtan marie dat wel woude,
Dat onse here sterven zoude
Ende dat hi met ziere doot
Ons zoude lossen uter noot.

Gods moeder, die ghelovet sij,
Die hadde vele liever, dat hi
Onsculdich zoude wesen over huus
Ghedood ende ghehanghen ant cruus,
Dan dat wij in groter noot
Met der eweliker doot
In der hellen bitter pijn
Ewelijc verdoemt te zijn.
Des moet zoe te rechte wesen
Van ons ghelooft ende ghepresen
Hier ute moghen onse zinnen
Wel merken ende bekinnen,
Hoe zere dat ons marie mint,
Die haer wellieve, gheminde kint
Begheerden te pinen ende te doden,
Om ons te lossene uter noden,
Ende zelve dien rouwe liden mede
Ende dat om ons zalichede.
Elc merct wel, die vroesceip heift,
Als men een dinc om tander gheift,
Dat men liever heift dan tgoet,
Dat men daerover gheven moet,
Of die men daerover neimt,
Dan die men te gheven teimt.
Dus scijnt, dat onse vrouwe ons minde
In ere maniere boven haren kinde,
Die liever hadde dat haer kint
Also zoude zijn ghepijnt
Om onsen wille ende sterven,
Ja, ant cruus de dood verwerven,
Dan wij inder hellen pijn
Ewelijc verdoemt zouden zijn.
Ooc moghen wi merken allegader,
Hoe zere ons minde die hemelsche vader,
Die ute zinen helighen scoot
Zende neder om onse noot
Zinen ghebenediden zone
Van boven uten hoghen throne,
Ende lietene passien ende quellen,
Om ons te lossen uter hellen.
Marie entie hemelsche vader
Minden ons zere beede gader,
Also ic hier te voren zeide.
Zo dede ooc die gods zone mede,

Die dor ons daelde ende wort man
Ende dede eens cnapen cleedren an
Ende heift dit al dor ons gheleden
Ende dat tot onser zalicheden.
Om dat zij dus zijn onse vrient,
Hebben zij alte wel verdient,
Dat wijse met al onsen zinnen,
Zo wij meest moghen, weder minnen
O zoete jhesu, ic bidde di,
Dattu wils verleenen mi,
Dat ic dine minne zoete
Altoos zo verpeinsen moete,
Ende in mi zo zijn gheprent,
Dat ic na mijns levens hent
Moete wonen in dijn rike
Met di, here, ewelike / Amen

XXVII

Int capitel nu voorscreven
Hebbic te kennenne ghegheven
Ende die waerheit doen verstaen,
Hoe vanden cruce was ghedaen
Onsen here ./ ende hoe zinen lechame
Marie ontfinc wel bequame
In haren ghebenediden aermen,
Ende hoe zoe dreef dat bitter caermen,
Die weeninghe ende den rouwe groot
Van ons heren bitter doot.

In dit vooroghen capitel
Zal ic u doen weten wel
Die vraye waerhede daer af,
Hoe cristus wart gheleit int graf.
Joseph ende nicodemus
Namen den lechame cristus
Ende wondene, als ict weet,
Werdeliken in een cleet
Ende balsemde den lechaem precieus
Met zalven zere virtueus,
Ende hebbene, dats waerheit,
Also in een graf gheleit.
Alsmen dit aldus doende zi,
Onse vrouwe was al daer bi,
Die zulken rouwe began driven,
Men zout ghespreken no ghescriven.
Met weninghen groot, godweet,
Sturte zoe menighen traen heet.
Gheen tonghe zoude zecghen moghen
Die bitter droufheit ende doghen,
Dat bitter weenen entie rouwe,
Die doe leet onse lieve vrouwe.
Ten es zo vroet gheen ghedochte,
Die dat wel ghepeinsen mochte.
Die edel lievelike creature
Was dien nacht enten dach alduere
Van weenen also zere tonder,
Alsoot ne was gheen wonder,
Dat zoe nauwe, dats waerhede,
Mochte gaen van grave mede.
Met helsene met cussene bequame
Begreep zoe den werden lechame
Van haren kinde, onsen here,
Also vele ende also zere,
Dat alle, die dat an zaghen,
Hadden dere ende zeiden met claghen:
Och, wat groter wreetheden
Hebben zij gheantiert heden
Die valsche iueden, tfelle venijn,
Die aergher ne mochten zijn
An dese over scone vrouwe,
Die hier drijft dus groten rouwe;
Ende haer wesen es zoe lievelijc
Dat men noyt zach haers ghelijc.

Zoe weende zoe utermaten zere
Ende verzuchte zo lanc zo mere,
Ooc claghede zo zere zoe,
Dat zoe brochte tvolc daertoe,
Dat zij ooc weenen ende claghen,
Die hare zo zere weenen zaghen.
Wie es also over wreet
Van zinne . die temael dat leet
Zaghe zo sconen goeden wive
Om haers zoons sterven driven,
Hine zoude niet al zinen moede
Liden metter moeder goede?
Wie zoude wesen also wreet,
Die zo vele tranen heet
Zaghe sturten der heligher vrouwe,
Hine zoude om haren rouwe,
Die zoe zo bitter dreef alteenen,
Hebben medeliden ende weenen?
Och wat bitterliker rouwe
Dreef gods moeder onse vrouwe!
Nu custe zoe zine hande zoete,
Nu custe zoe zine helighe voete,
Zine hals helsde zoe onblide
Ende onder wilen zine zide.
Zomtijt slouchzoe, es mi bekant,
Vor hare borste met haerre hant,
Zomtijt wranc soe haer hande te hope
Met overvloeyenden tranenlope.
Zoe anzach te menighen stonden
Bitterlike zine grote wonden;
Zine scone oghen zoe anzach
Also mesmaect ./ ende riep: owach!
Up zine borst zoe dickent vel
Ende up zinen mont, weetic wel.
Dus waer zijn herte zekerlike
Alte utermaten beestelike,
Die dit aldus hoorde vermanen
Van desen weenen, van desen tranen,
Ende die met deser ellendichede
Met alre herten niet ne lede!
Wij zien alle daghe anschijn,
Dat een vuul beestelijc zwijn
Werd beroert al rechte voort,
Alst een ander zwijn roupen hoort.

Ende wie heift zo hart ghedochte,
Hen zoude een lettel werden zochte
Ende der moeder doch ontfaermen
In haren liden ende caermen;
Beestich ende aergher moest hi wesen.
Wij vinden van onse here lesen,
Dat hi compasselijc ghinc weenen
Met marien magdaleenen,
Ende wat menschen zout ooc zijn,
Die in dit bitterlijc ghepijn
Ende doghen ./ deser maghet zoet
Niet zoude liden in zinen moet!
Wie zien noch heden in vele uren,
Dat liden hebben die gheburen
Up hare gheburen, als zij sterven,
Ende helpense graven menichwerven,
Ende hoe mach enich mensche dan
Horen spreken of lesen van
Den rouwen ./ die leet sinte marie
Ende niet daer in verdroeven hie?
Te rechte es hi hart als steen,
Die hoort desen bitteren ween
Van onser vrouwen ende niet
Daer of int herte heift verdriet!

Dese droufheit ende rouwe,
Die dus leet onse zoete vrouwe,
Als haer zone was gheleit
Int graf, alsoot es gheseit,

Die heift, also scrifture liet,
David wilen wel bediet,
Ende dat in die huutvaert
Van Abner, den princhе waert.
Dese abner, also ict las,
Princhе vanden here was
Binnen sauls tiden, dat verstaet,
Ende joab, die verrader quaet,
Was princhе vanden here al
Binnen davids tiden groot ende smal.
Nu waren dese twee in ghewer,
Joab ende ooc abner,
Om enen bloot, verstaet al bloot,
Die van abner was ghedoot.
Ten laetsten joab slouch desen
Verraderlike, also wij lesen,
In zijn liesche enewaerf,
Zo dat abner daer of staerf.
Van desen joab, daer wij of horen,
Hebbic ghescreven hier te voren,
Hoe hi al cussende verslouch
Amasam ./ also ic ghewouch.
Ende hi waest ooc, die absaloene
Ter doot brochte davids zone.
Nu heift hi met verranesse groot
Desen abner brocht ter doot.
Om dat hi dus was doot gheslaghen,
Dreef david droefheit ende claghen
Ende volghede over waer
Weenende zinen fierter naer.
Ende david ne dreef niet alleene
Claghen ende bitter weene
Om de doot van desen man,
Daer ic te voren of began,
Maer dat volc hi te male dede
Weenen ende drouven mede,
Ende sprac met droufheden lede,
Snijt, zeid hi, alle uwe cleede
Ende weent ende doocht verdriet,
Want twivelt daer of niet,
Dat heden es ghebleven doot
In israel een princhе groot.
Hine es ooc niet ghedood, verstaet,
Als toveraers of lieden quaet,

De welke zijn also rebel,
Dat zij den dood verdienen wel,
Maer als een vul gherechticheden
Van den kindren der quaetheden.
Dat was te zecghene, dat hi
Zonder redene versleghen zij.
Gods werde moeder van hemelrike
Sprac met rouwen dies ghelike
Bitterlike up den selven dach,
Dat zoe hare kint sterven zach,
Ende volghede zinen lechame naer
Ende sprac aldus openbaer
Ende riep in luder tale
Snijt uwe cleeder altemale,
Recht als of zoe zecghen woude,
Dat men tinderste cleet snyden zoude,
Bi welken cleede na minen waen
Zo zijn die crachten te verstaen.
Dese cleeder, zeidzoe, wilt snyden
Ende drouft in ons heren liden,
Ende weet, dat heiden een prince groot
In Israhel es bleven doot.
Ach, wat princhen was daer verslaghen
In Israhel ten zelven daghen!
Dats god, die ant cruce hinc,
Wien alle creaturen ende alle dinc
Gaf compassie ghemeene,
Als diere liden in hebben sceenen.
Die zonne liet haer scinen staen
Om die redene na mijn verstaen,
Dat zijn lechaem niet werde verbrant.
Die lucht verdonkerde te hant,
Om dat men ons heren lede
Niet zoude zien ende zijn naecthede.
Die erde bevede harde zere,
Om dat zij, die onsen here
Also zere pinende waren,
Hem daer of zouden vervaren.
Die tempel scuerde entie cortine,
Als die in ons heren pine,
Die hem die felle iueden deden,
Droeveden ende medeleeden.
Om dat die appostelen zweghen,
Riepen de steenen in allen weghen

Ende een groot luut zij ute ghaven.
Ooc ontdaden vele graven
Ende vele doden, also wij lesen,
Uten graven doe verresen,
Om dat zij zouden maken cont
Alder werelt ter selven stont
Die macht van desen prince groot,
Die daer was brocht ter doot.
Vele lieden, also wij lesen,
Die ute graven waren verresen,
Hebben hem, es mi verclaert
Vele lieden gheopenbaert,
Ende hebben hem zonder waen
In waren woorden doen verstaen
Die macht ende die moghenthede
Van desen prince, dats waerhede.
Die helsche viand, verstaet dat,
An die luchter zide doe zat
Van onsen here onder cruus.
Het dochte hem alte groot abuus
Ende groot wonder het hem dochte,
Wie die mensche wesen mochte,
Dien alsulke werdicheden
Alle creature deden
Ende <zij> waren verstoort zo zere
Om die dood van desen here.
Ende tvolc van der stede, die is
Gheheeten atheniensis,
Zaghen die sonne haer scinen laten
Ende verdonkeren utermaten,
Ende zeiden, dat god almachtich,
Die recht god es ende warachtich,
Ware in doghene ende in liden,
Ende zij ghinghen ten selven tiden
Ende maekede doe al daer
Eenen over sconen outaer.
Nochtan ne was god .j. twint
Met hemlieden doe bekent,
Als zij den outaer deden maken,
Als wel orcond latijnsche spraken,
Dat in dander werelt daer naer
Die god zoude wesen openbaer.
Laet ons met herten alteenen
Dese bitter dood beweenen

En[de] dese jamerlike huutvaert
Van desen helighen here waert.
Ende laet ons ooc tallen hueren
Met rouwen tcleet ons herten scueren,
Ende laet ons liden ende doghen
Hier up hebben na onse vermoghen.

Dat god onse here, alst es voorseit,
Aldus int graf was gheleit,
Dat es ons inder scrifturen
Wel beteekent bi figuren,
Bi jacobs kindren, bem ic vroeder,
De welke joseph haren broeder,
Ende was jacob liefste kint,
In die cisterne hebben ghesint.
Dese jacob kindren haten
Desen joseph utermaten,
Haren broeder, als nyders quaet,
Zonder redene of mesdaet,
Ende benydene toter doot.
Entie iueden, verstaet albloot,
Benyden cristum haren broeder,
Zonder redene, bem ic vroeder,
Ende was haer broeder, want hi andede
Hare broosche menschelijchede.
Dese kindren waren zo bedocht,
Dat zij valschelijc hebben vercocht
Haren broeder in waren dinghen
Den ysmaeliken om .xxx. penninghen;
Ende die valsche iueden eylaes
Hebben ghecocht jeghen judaes

Om .xxx. penninghen met lozen kere
Haren sceppre, haren here.
Jacobs kindren, zeicht scrifture,
Ghinghen josephs roc scueren;
Ende die iueden ombequame
Hebben ghescuert ons heren lechame,
Met naglen ende met dornen ghewont,
Ende maectene met gheeselen onghesont.
Maer al waest dat josephs cleit
Was ghescuert, alst es gheseit,
Het ne doghede min no mee
Van haren scuerne gheen wee;
Maer gods vleesch grote pine leet
Als dor die bitter pine wreet,
Die hem die felle iueden deden
Ja, in alle zine helighe leden.
Dese roc, verstaet de dinc,
Joseph vanden scoudren ghinc
Tote beneeden up zijn voet;
Ende in jhesus lechaem zoet
Ne was gheene ghezonthede
Vanden scoudren tote beneden.
Dese kindren, daer wij of horen,
Bespersden, als ic zeide te voren,
Desen roc, als ict verstoet,
Alover met eens weders bloet;
Die jueden bespersden ons heren leden,
Zo deedzij zine cleedren mede,
Al over ende over met zwaerre pine,
Metten propren bloede zine.
Dese kindren, zo ic zeide te voren,
Haren vader zere verstoren
Ende deden rouwe ende bitter leet,
Doe zij hem lieten zien dat cleet
Josephs / dat also was bebloet;
Ende marien der moeder goet
Hadde grote bitter pijnlijchede
Met haers zuens passie mede
Dese joseph, daer ic of began,
Die was also goed [een man]
Dat hi v...
Dat ...
N...

Vriendelike zinen hemelschen vader
Over zine vianden allegader,
Diene zo jamerlike begaden
Ende hem die bitter pine daden.
Dese joseph, also ict las,
Achter den tiden dat hi was
Vercocht van ziere broeders hant,
Wart hi here van egypten land;
Ende cristus, die om onse noot
Vanden iueden was ghedoot,
Die wart here moghentlike
Van hemel ende van ertrike,
Ende es ende was ende wesen zal
Almachtich god ende here van al.
Dese jacobs kindren, bem ic vroeder,
Moesten daer na haren broeder
Altoos te zinen dienste staen
Ende hem wesen onderdaen;
Ende na dat god was verresen
Vele iueden, also wij lesen,
Die worden daer na zere vast
In zijn helighe ghelove ghepast.
Jacob hoorde daer na zint,
Dat noch levede zijn kint,
Des hi zere blide was;
Ende als ooc verhoorde das
Marie ./ ende wiste openbare
Dat haer kint verresen ware,
Zo hadsoe bliscap also groot,
Als zoe rouwe hadde vander doot.
Dit woort joseph heift virtuut,
Dat het also vele luut,
Als "wassende", diet wel anziet,
Ende daer bi zo es bediet,
Dat tghelove van onsen here
Voort an wies zo lanc zo mere
Na der verrisenesse tijt
...
...

Dat onse here jhesus cristus
Was int graf gheleit aldus,
Ene figure ic daer of las
Vanden prophete gods jonas,
Dewelke, also ict verstoet,
Gheworpen was inder zee vloet.
Ende een walvisch quam tien stonden
Ende heift jonas daer verslonden.
Jonas was .iij. nacht ende .iij. daghe
Inden walvisch zonder zaghe;
Ende dies ghelike was onse here
In deerde, na scrifturen lere,
Begraven toten darden dach
In die erde daer hi lach.
Hoe dat bi jonas beteekenesse
Van ons heren verrisenesse
Ende ooc mede van zinen grave
Es ghegheven wel ./ daer ave
Wert u vertellet openbare
In [tcapitel dat v]olcht hier nare.
...
...

XXVIII

Int capitel dat hier voren
Staet ghescreven machmen horen
Die rechte vraye waerheit das,
Hoe onse here begraven was
Van enen ridder, es mi bediet,
Die joseph van aromathyen hiet.
In dit capitel, dat hier nu
Na volghet ./ zal ic toghen u,
Hoe onse here god na dit
Daelde in der hellen pit.
Nu hoort die waerheit dan daer af.
Te noene, als onse here gaf
Zinen gheest ander crucen hout
Ende staerf daer om onse scout,
Die ziele ons heren bi waerheden
Verzament metter godlijcheden
Daelde, zeid die latijnsche woort,
In de helle rechte voort
Om te troosten de vrienden zijn
... wien hi al dit ghepijn
... ict las
...tich was
...
...

Scillet theete vier van dien
Biden viere, dat wij hier zien,
Zo heet es dat vier boven desen.
Boven deser steden, zo wij lesen,
Zo staet, na der scrifturen verclaren,
Die helle, daer die helighen in waren
Voor ons heren comste gheleghen,
Die wij anders te heetene pleghen
In ons dietsch of vlaemsch albloot
Ende noemen dese: abrahams scoot.
Ende zomeghe heetent den voorbouch.
Scrifture mi hier of ghewouch,
Also ic hier te voren zeide,
Dat in dit voorbouch, in dese stede,
Die helighe vaders te zijn plaghen
Als zij storven / voor dien daghen,
Dat onse here om onse noot
An dat cruce wart ghedoot.
Daer brac die almoghende god
Aldie voochdye ende ooc dat slot
Ende heift ons allen zonder waen
Die poorte vanden hemel ontdaen.
In dese helle, als ic vernam,
Onse here god almoghende quam
Ende verloste zine vrienden alle
Die daer laghen bi ghetalle.
In deser voorseider hellen kiele
Zo was ons heren cristus ziele
Vander tijt, also ict las,
Dat hi ant cruus ghestorven was,
Toter ure dat hi na desen
God ende mensche was verresen.
Mi zeghet die latijnsche sprake
Voor waerhede, al was dat zake
Dattie ziele ons heren bequame
Ghesceeden was vanden lechame,
Nochtan was die godlijchede
Int vleesch ende in die ziele mede
Ende zoe ne was niet ghesceeden
In gheenre tijt van enich van beeden.
Die ziele was inden voorbouch
Metter godheit, als ic ghewouch,
Teen ende tander ghevoucht te zamen.
Vanden vleesche ons heren lechamen,

Daer sciet de gotheit gheen tijt af.
Al waest dat doot lach int graf,
Daer was altoos die godlijchede
Metten doden vleessche mede.
In die jeeste ic dus vernam,
Als onse here ter hellen quam
Entie helighe vaders, die lange,
Die godlijchede an gange,
Ende als die gotheit hem was bi
Ende zijse anzaghen ./ hadden zij
Al die bliscap ende vruechde claer
Van alte male den hemel daer,
Gheene pine zij besieven niet.
Ghelijc dat men te zecghen pliet
Int ghemeene, dat zo waer
Die paeus es . dat rome es daer,
Ende also in deser ghelike,
Waer onse here van hemelrike
Es in zijnre godlijchede,
Daer es die hemelsce glorie mede.
Ende om dat, alsoot es gheseit,
Daer was die vulle godlijcheit,
Zo wasser ooc, dat weet vorwaer,
Al die hemelsche bliscap daer.
Onse here jhesus dede ooc ghewach
Den moordenare upten selven dach,
Dat hi noch ant cruce hinc,
Ende zeide aldus dese dinc:
"Over waer zo zeghic di,
Dattu int paradijs met mi
Zuls verhueghen ende verbliden zaen."
Maer dat en es niet te verstaen
Vanden erdschen paradise,
Maer vander godheit ict bewise,
De welke alle vruechde gheift,
Die de hemel binnen heift,
Des diefs ziele dan zonder waen
Die es met onsen here ghegaen
Inder hellen voorbouch algadre,
Daer doe in laghen die helighe vadre
Ende zach die glorie der godlijcheden,
Ghelijc dat dander helighen deden,
Ende als die helighen zaghen onsen here,
Verblijden zij utermaten zere

Ende riepen ooc altemale
Met groter bliscap dese tale:
Du bes nu comen, here weert,
Wien wij langhe hebben begheert
Ende na wien dat wij met hopen
Hebben menichwaerf gheroepen.
Edele here, ghebenedijt
Moetti zijn in alre tijt,
Dat ghi ons aldus vertroost
Ende huut desen pine verloost!

Dat onse here na mijn tellen
Aldus es ghedaelt ter hellen
Metter godlijcheden weert,
Was wilen wel ghefigureert
Bi drien kindren, wilt gheloven,
Die gheset waren in enen oven
Met heeten viere, dats waerhede,
Binnen babylonien der stede,
Daer onse here omnipotent
Enen inghel heift ghesent,
Diese daer vertroosten zoude.
Die inghel ne quam niet also houde,
Des viers hitte na wart verkeert
In zoeten dauwe, als men ons leert.
Ende of dus mocht vertroosten hie
In den oven . dese kinder drie,
Hi die was een inghel maer,
Dien god hadde ghesent aldaer,
Zo mocht dan zelve vele mere
Verbliden god onse lieve here

Zijn helighen ende verhoghen,
Die laghen inder hellen doghen.
Dat god onse here, ghelovets mie,
Te trooste deser kindren drie
Zinen inghel heift ghesent,
Daer dede hi ons wel bi bekent,
Dat hi ter hellen zoude dalen daernaer
Ende zine vriende vertroosten daer.
Die dan waren in desen oven
Waren kindren, als wij gheloven,
Also ic hier te voren zeide,
Entie vaders in svoorbouchts stede
Die waren ooc onnosel ende goet
Ende zuver als kinder, bem ic vroet;
Ende alle die storven up ertrike
Voor ons heren comste zekerlike
Ende niet ne hadden bin haren leven
Van der zonden, die zij hadden bedreven,
Vulle penitencie ghedaen,
Moesten eerst ten vaghevier gaen.
Ende als zij ghezuvert waren,
Quamen zij int voorbouch daer nare,
Ende daer beidden zij met ghere
Na die comste van onsen here
Ende waren claer ende zuver vonden,
Zonder alleene vander erfzonden,
Diese daer ghevanghen helt
In den voorbouch also ghequelt,
Daerse niement lossen zoude
Dan god onse here, als hi woude.

Dit was wilen bediet wel
Bi den propheete daniel
Inden pit, hoort dit verclaren,
Daer hongherighe lyebaerden in waren.
Ende god onse here, mi bekent,
Heift hem bi abacuc teten ghesent.
Daniel, verstaet wel dit,
Was in eenen diepen pit
In tormente groot ghegheven
Hongherighen lyebaerden zeven,
Om dat zine in corten stonden
Zouden scueren ende verslonden.
God halp hem met ziere cracht
Ende heiftene onghequetst ghewacht.
Daniel ne hadde .j. twint niet teten,
Die materie doet mi weten,
Daer abacuc, dies ic ghewouch,
Den mayers tacker teten drouch,
Een inghel tot Abacuc quam,
Dine bi zinen hare nam
Ende voordene in waerre woort
Tot daniel rechte voort,
Ende heift hem also ghebrocht teten.
Ende hier bi zo es te weeten,
Dattie hemelsche drochtijn
Heift behoet die vrienden zijn
Inden voorbouch vor die vianden,
Dat zij de helighen niet en scanden,
Ende ten laetsten over waer
Zo es hi zelven comen daer
Ende heiftse met ziere duecht goet
Vertroost ende wel ghevoet
Ende ghevoert te zinen rike,
Daer zij in bliven ewelike.
Daniels pit, verstaet wel mi,
Daer es de helle beteekent bi,
Biden lyebaerden zonder waen
Zijn die vianden te verstaen,
Ende der lyebaerden waren zeven
Ende daer bi zo es wel bescreven,
Dat vianden in allen hueren
Ons tempteren ende becueren
Met anlicghene tallen stonden
Met zeven dootliken zonden,

Dewelke zijn hovaerdichede,
Nijt / gramscap / ende ghierichede,
Gulsicheit ende traecheit dan
Ende luxurie volghet daer an.
Dese zonden zijns sviants wapen
Ende schichten/ daer zij mede betrapen
Ons, die zij brochten gherne int net.
Met deser wapine es ooc beset
Die helle altoos /. ic zeker weet,
Ende staen ter scoten altoos bereet.
Al was dese helle met groter cracht
Ende met wapinen zere ghewacht,
Nochtane bracse ons heren bloet
Lichtelike al metter spoet,
Ende hi bracse, alst es anschine,
Lichtelike met cleenre pine.

Dit was wel beteekent dus
Wileneer in salmoens struus.
Saelmoen, die coninc van prise,
Hadde in costeliker wise
Eens struus jonc, na mijn verstaen,
In een glasin vat ghedaen,
Daert niet ute mocht in gheenen kere.
Ende die struus die had ghere
Zijn jonc te lossen, dat int glas
Daer also besloten was;
Die ne beidde doe niet lanc,
Maer zoe dede haestelike ganc,
Zo zij eerst mocht in die woestine /

Ende brocht van daer een woremkijn.
Den woremkine deedzoe zo wee
Ende beet up dat glas ontwee,
Also dat des worems bloet
Up dat glasin vaetkin woet.
Ende als dit bloet ghevallen was
Up dat constelike glas
Vanden worme, dien de struus beet,
Dat glas stappans in sticken spleet.
Aldus ghelike ooc onse here,
Die te lossene hadde ghere
Die in de helle waren ghevaen,
Heift zijn bloet ghesturt zaen
Vriendelike in der crucen pine
Ende dus loste hi de vrienden zine,
Want met dien ghebenediden bloede,
Dat voor ons sturte die here goede,
Die helle te male te broken was
Ende brac lichtelike als glas.
Ende den helighen eer yet lanc
Was ghemaect een goet huutganc.
O zoete jhesu, ic bidde di,
Dattu wils gheweerden mi
Te wachten vander hellen kiele,
Ende dat ghi mijn aerme ziele
Wilt doen comen tot uwen rike
Met cleenre pine lichtelike.
Amen

XXIX

Int capitel nu voorscreven
Hebbic te kennen ghegheven,
Also ict in tlatijn vernam,
Hoe onse here ter hellen quam
Ende hoe hi daer die helighe vader
Verblijd heift allegader.
In dit capitel zal ic vertellen
Hoe hi den prinche vander hellen,
Lucifer ende zijn gheselscap al,
Verwonnen heift groot ende smal.
Nu zo hoort ende verstaet dan
Daer bi es god worden man,
Om dat hi woude, es mi becant,
Verwinnen den helschen viant,
Dien hi verwan inder menschelijchede
Ende moghentlike tonder dede
Ten tiden, dat die here goed
Zijn temptacien weder stoet,
Also ghi claerlike mocht horen
In een capitel hier te voren.
Nu heift zijn gheest, es mi bekant,
Metter godheit te gader den viant
Verwonnen in der hellen pit.
Harde wel heift beteikent dit
Onse here jhesus, dats waerhede,
In eene parable, die hi zeide,
Dewelke sprekende was van
Eenen sterken ghewapenden man,
Die zijn hof ende zijn rike wacht
Sterkelike met groter cracht.
Ende al dat zine macht heift bevaen,
Es in payse / dats te verstaen,
Altemale die helighe vadre,
Die daer ghevaen waren algadre.
Ende ghevielt zo daer naer,
Dat een sterker quame daer,
Die zal hem, dats ware tale,
Zine wapine nemen alte male.
Ende zal hem dies gheninden,
Dat hi den sterken zelve zal binden.
Bi desen sterken verstaet de leere,
Zo zullen wij verstaen lucifere,
Die zijn hof wachte, als ic ghewouch,
Dat es vander hellen tvoorbouch.

Dese helsche viant lucifere
Was ghewapent also zere
Ende zo staerc was hi te voren,
Eer dat onse here was gheboren,
Dat niement was sulker cracht,
Die zijn hof te breken had macht.
Ten laetsten zo quam onse here,
Die der stercheit hadde mere,
Ende niet was mensche / of god alleene,
Maer god ende mensche ghemeene.
Die ghinc in sviants hof te hant
Ende verwan daer den viant
Ende dedene tonder al confuus
Metter cracht zijns helichs cruus.

Dit heift bediet wel, als ic las,
Bi figuren bananyas,
Die toten lyebaert in waerre dinc
Binnen in zinen hole ghinc,
Dien bananyas, die sterke man,
Met eenre roede daer verwan.
Aldus ghinc god, es mi bekant,
In die helle toten viant,
Daer hi met ziere heligher roede,
Ende met zinen cruce goede,
Den viant heift zonder waen
Altemale tonder ghedaen.
Ende dat eist, dat spreict up dit
In zinen zouter coninc davit:

"Die roede ende die stoc van die
Dese hebben vertroost mi."
Nu zullen wij bi desen roeden
Te rechte enen stoc ghevroeden,
Die in de hant te draghen pleghen
Peilgrimen, die gaen achterweghen,
Daer zij hem an houden te menigher stede
Ende daer zij die honden verjaghen mede.
Welke stoc ons es van node
Ende bi dien stocke versta ic gode,
Dewelke onse stoc es dan,
Daer wij ons lieden houden an,
Dat wij niet vallen ute gracien state.
Voort doet hi ons dese bate,
Dat wij daer mede tallen stonden
Van ons weren die helsche honden.
Bi desen helighen stocke waert
Daer es dat cruce ooc bi verclaert,
Also ic hier te voren zeide,
Daer god den duvel mede tonder dede.
Ende dien stoc heift hi ghegheven
Ons lieden in dit aerme leven,
Dat wij ons vaste daer an houden
Ende den viant wederstaen zouden.
O lieve broeders, hoort na mien,
Laet ons merken ende bezien
Hoe grote eere ende werdicheit
Den cruce te rechte toe es gheseit,
Bi welken cruce, alsoet es bekant,
Wij moghen verwinnen onsen viant,
Dat zij die duvelen vander hellen,
Als zij ons tempteren ende quellen.
Biden houte, dies bem ic wijs,
Twelke wies int paradijs,
De duvel tmenscelike gheslachte
Al in vanghenessen brachte
Om eenre inkelre beete scout.
Ende bi des helighen crucen hout
Ghecreech die coninc der glorie
Goede zeghe ende victorie.
Dit teekin vanden helighen cruus
Heift zere wel verdient anhuus,
Dat hem altemale de lieden
Eere ende werdichede bieden,

Daer wij mede zijn ontgaen
Van daer wij alle waren ghevaen
Ende dat [god] selve heift ghewyet
Ende met zinen bloede ghebenedyet.
Ant cruce nu van groter eere,
Zo plachmen te hanghen wileneere
Quade lieden ende toveraren,
Die des duvels ghesellen waren.
Nu hevet zulke werdichede
Ende zulke privilegie mede,
Dat voor dat teekin van dien
Zij beroert zijn ende vlien,
Die vianden ende hem versaghen,
Wies kindren daer an thanghen plaghen.
Biden cruce plaghen wileneer
Die ghedoemde te liden meer,
Ja, die ghedoemt waren ter doot,
Ende nu meerset ende maect groot
Alle toecomst van helighen dinghen
Bi des helighen crucen teekeninghen.
Wileneer, alst men zach,
Metten cruce men doe plach
Die lieden te doden, bem ic vroet,
Alsoot nu metter ghalghen doet.
Ende nu werden wij ghenesen,
Die ziec zijn van zonden, bi desen,
Ende die in dootsonden zijn
Ghestorven ./ risen bi desen teekijn.
Of na der lettren zonder waen
Mach men dit ooc wel verstaen,
Als dat zieken hier bi ghenesen
Ende doden werden verresen,
Want waer die helighen tenigher steden
Enighe miraclen deden,
Als dat zij doden deden upstaen,
Of zieken of crepelen deden gaen,
Altoos eerst zo zeinde zij die.
Dus moghen wij merken, nu bezie,
Dat biden cruce in vreimder wisen
Zieken ghenesen ende doden verrisen.
Bi den cruce waren verblijt
Die helsche vianden voortijt,
Ende nu daer bi verbliden
Die inglen in allen tiden,

Want zij ghecreghen hebben die te voren
In der hellen waren verloren.
Ter doot vanden cruce lieden quaet
Waren ghedoemt om hare mesdaet;
Ende biden cruce nu ten stonden
Verlaet god des menschen zonden.
Dit cruce, daer ic nu of zeide,
Was om zine onwerdichede
Gheset verre buten der stat
Te calvarien, verstaet dat,
Also men stelt de galghen heden;
Ende nu om zine werdicheden
Stelment al omme openbare
Int hoochste der kerken upten outare.
Wilen was des crucen name
Zo versmaet, dat hem elc scame
Met handen ant cruus te comen,
Ende nu ten tiden, hebbic vernomen,
Anebeden ende doen werdichede
Keysers coninghen / princhen mede.
Die helsche viant na mijn merc,
Die zo fel was ende zoo sterc,
Dattene al die werelt wijt
Niet mocht verwinnen doe ter tijt,
Noch ieghen hem hadde macht gheen;
Ende nu en is gheen kint zo cleen,
Dat nu leift in desen daghen,
Ten zoudene metten cruce verjaghen.
Dese macht ende moghenthede
Gaf hem god, dat es waerhede,
Die vechtre van sterker cracht,
De welke metten cruce vacht
Jeghen den helschen viant dan,
Die hi metten cruce verwan,
Ende heift die poorten vander doot
Ghedestrueert cleen ende groot.

Dese moghende victorie
Die de coninc hadde der glorie,
Was wileneer in vreimden doene
Wel beteekent bi sampsoene,
De welke scuerde, es mi verclaert,
Engaddijs viand, den lyebaert.
Van desen sampsoen ic las,
Dat hi de stercste man was,
Dewelke oyt tenigher tijt
Gheboren was ter werelt wijt;
Ende zo sterken noyt ne gheen
Zonne noch mane nye besceen.
Ende om zijn stercheit groot zo zij
Onse here god verstaen daer bi,
Wiens moghenthede ende macht
Boven gaet alder werelt cracht,
Vanden welken die lybaert fel
Verwonnen es . die helsche duvel,
Ende es van gode gherovet mede
Van al ziere moghenthede.
Dese sampsoen, verstaet de dinc,
Wileneer teenen tiden ghinc,
Om dat hi een wijf trouwen zoude,
Ende in den wech was also houde
Een groot lyebaerd, dien hi ghereit
Scuerde met ziere moghentheit,
Die hem ieghen ghelopen quam.
Dus onse behoudre als ic vernam
Es ghedaelt als hier benee[den]
Van des hemels ho[ocheden],

Om dat hi zoude vriendelijc
Hier hem maken een huwelijc
Ende hem ter menschelijcheden dan
Voughen ./ ende werden man,
Twelke hi wel heift vulcomen.
Sampsoen heift een wijf ghenomen,
Van chananeen was zoe gheboren,
Ende cristus, als ghi moocht horen,
Wart gheboren es mi bekant,
Ter werelt in der iueden lant
Ende wilde daer gheboren wesen
Voor alle landen, zo wij lesen.
Sampsoens wijf heift lozelike
Hem verscalct ende boeslike;
Entie iueden, als ghi moocht horen,
Daer god onder was gheboren,
Hebben haren ghebure weert
Jamerliken ghetracteert.
Sampsoen plach, es mi bekant,
Die wijngaerden van zinen viant
Te verbernen ende dat coren.
Al zinen vianden dedi toren,
Jeghen hem allen hi zere vacht
Sterkelike met groter macht
Ende verweerde hem ieghen hem allen
Voor dootbliven ende mesvallen
Ende up zine vianden hi hem wrac,
Dat mens daer na van hem sprac.
Ende aldus in deser ghelike
Onse lieve here van hemelrike
Heift hem up die ioden ghewroken.
In scrifturen staet ghesproken
Dat der iueden lant versochten
Die romeynen ende daer up vochten
Ende asselgierde tland also,
Dats al die iueden worden onvro,
Ende sloughen zo menighen mensche doot
Ende hongher hadden zij zo groot,
Die daer woonden binder zaten,
Dattie moedren haer kindren aten.
Ende het was daer al verbrant,
Zo mesmaect was al dat lant
[Ende inder] steden, alsoot sceen,
[Niet deen op da]ndren bleef een steen.

Dat waest dat god te zecghen meende,
Als hi up jherusalem weende
Up den goeden palmzondach,
Daer ic wel of dede ghewach,
Also ic in een capitel dede horen,
Dat ghescreven staet hier voren,
Als te jherusalem quam onse here.
Te miere materie ic weder kere.
Dese sampsoen dan voorseit
Om zine over grote stercheit
Beteekent gode te rechte wel,
Die staerker es dan yement el,
Die den helschen liebaerd dan,
Onsen groten viand, verwan
Ende met ziere moghenthede
Al zine macht te nieten dede.

Ooc was wilen beteekent god
Bi enen man, die hiet ayoth,
Die egloene in waerre woort
Met zinen zweerde heift doorboort,
De welke was / es mi bekant,
Der kinder van jsrahel viant.
Egloen, dese voorseide man,
Dese was een coninc dan.
In die jeeste staet gheset,
Dat hi was harde zere vet
Want zo vet men gheen ne vant
Binnen zinen tiden in enich lant
Dese vette coninc ...
Alden dach met ...

Jeghen die kinder van jsrahel
Ende was hemlieden zere fel,
Ende ne spaerde cleen no groot;
Wat hi mochte slouch hi doot.
Ayoth peinsde in zijn ghedochte,
Hoe hi desen best doden mochte
Ende hi die kindre loste daer mede
Van jsrahel van ziere quaethede.
Nu heift ayoth wel bespiet,
Dat hi desen alleene ziet
In zijn hof, daer hi in zat.
Eglon quam te hem na dat
Ende stackene, als ict ghescreven vant,
Een zweerd metter aefscher hant
In zinen buuc zo over zere,
Dat tbloet daer ute liep metten smere
Ende sturte ter erden altemet,
Ende mids dat hi was zo vet,
Ne mocht hi dor gheene noot
Ende van dier steke bleef hi doot.
Ende ayoth, es mi bediet,
Tzweerd in zinen buuc steken liet.
Eglon was zijns lijfs onvro
Ende ayoth ziere vaerden vlo,
Ende loste die kinder van jsrahel
Also van haren viand fel.
Dese eglon, daer ic of las,
Om dat hi zo over vet was,
Machmen te rechte daerbi tellen
Den quaden viant vander hellen,
Want zijn buuc es also breet
Ende also wijt als ict weet,
Want hi daer in langhe stonden
menschelijc gheslacht had verslonden,
Ende moest al gaen int bitter quellen
Vander vreeseliker hellen.
Ten lesten heift onse here god
Den buuc doorboort, als ayoth
Den buuc van den coninc dede
Eglon, daer ic te voren of zeide;
Dus doorboorde in deser ghelike
Onse here god van hemelrike
[Den viant met]ten scaerpen zweerde
[Als hi bi ziere] passien weerde

Die helle heift te broken scier
Ende zijn vriende verloost van hier.
Die quade helsche viant dan
Den eersten mensche dan verwan
Bider beete in valscher zake
Des appels vander zoeter smake;
Ende cristus die daelde ter erden neder,
Ende hi heift verwonnen weder
Den duvel van machten groot
Met ziere bitterliker doot.
Ende hier in heift hi ons wel
Ghegheven een goed exempel
Ende ons wel bedieden woude,
Hoe de menschen vechten zoude
Altoos ieghen den helschen quaden
Al met duechdeliken daden.
Wij zien dat een meester vroet,
Also men in medicynen doet,
Dat hi contrarie dinghen gheneist
Met contrarien ./ Want eist
Dat een mensche te heet zij,
Coude dinghen gheift hem hi;
Ende es te cout die zieke man,
Heete dinghen gheift hi hem dan;
Ende also in andren medicinen.
Ende aldus zo eist anschine
Men zal verwinnen der wonden venijn
Met duechden die hem contrarie zijn.
Niemene god die crone gheift
Dan die wel ghevochten heift,
Ende niement mach vechten dan,
Hine heift eenen weder man.
God wille, also scrifture toocht,
Dat de mensche vechtinghe ghedoocht
Vanden viant ./ ende die wedersta,
Ende dat hi daer bi ontfa
Van gode also te meerre loon
Daer boven in des hemels woon.
Want zo hi hier meer wederstaet,
Zo hi daer meer loons ontfaet.
Onse here ghedoocht ooc wel,
Dat den goeden die viant fel
In zinen droom dickent tempteert
Ende in slape tribuleert,

Om dat zijt zouden weder staen
Ende also den loon ontfaen,
Ende also doen duechdelichede
In slape ende wakende mede.
Dus zo men meer wederstaet
Temptacien ./ zo men meer loons ontfaet.
Here, doe mi striden tallen stonden
Jeghen den viant ende ieghen de zonden,
Dat ic hebben moet te lone
Daer boven eenre victorien crone,
Daer ic mede in dijn rijc na desen
Levene /. ghecroont moet wesen.
Amen

XXX

Int capitel dat voor desen
Staet ghescreven ./ machmen lesen,
Hoe dat god van hemelrike
Heit verwonnen moghentlike
Onsen tempteerre, den helschen viant,
Ende roofde hem, also ict vant,
Van alte male der moghenthede,
Die hadde up de menschelijchede.
Daer te voren god als man
Den helschen duvel ooc verwan,
Daer ic hier te voren of zeide,
Zo dat hi gheene moghentheide
Hadde ./ den lechame ons heren
Met enigher zonde te tempteren.
Ende nu rooft hine van al zire machte,
Die hi hadde up onse gheslachte,

Ende hier of zo moochdi horen
In een capitel hier te voren.
In dit capitel zal ic dan
Scriven up, dats mi god jan,
Hoe onse vrouwe verwan ooc desen
Bi compassien, also wij lesen.
Altoos hadde marie int herte
Grote compassien / vander smerte
Ons heren ./ ende onthilt voorwaer
Al dese dinghen, die volghen hier naer.
Die scaerpe naglen entie onzoete,
Die dor staken ons heren voete,
Die dorboorden ooc onse vrouwe
Haer helighe herte met groten rouwe.
Die glavie, die ons heren zide
Wonde ende ontdede wide,
Dede marien zulke smerte,
Dat zoe haer steken dochte in therte.
Die utermaten scaerpe doren
Daer ic of sprac hier te voren,
Die in thooft van onsen here
Staken ende deden zere
Ende preckelden zo onzochte,
Staken gods moeder, als haer dochte,
In hare herte in waerre woort,
Zo dat hare dochte al doorboort
Ende dorsteken ende ghewont
Van dien doorne talre stont.
Dat scaerpe zweerd, die scaerpe woorde,
Die onse here vanden iueden hoorde,
Ende onverdient van hem spraken quaet,
Dit dorsnijt ende dor gaet
Onser vrouwen ziel ende lijf,
Als oft waer zweerd of knijf.
Ghelijc dat, na der latijnsche lere,
Den viant verwan onse here
Bi ziere passien ende pine,
Zo heift ooc die moeder zine
Verwonnen den helschen viant
Bi compassien, es mi bekant,
Ende moghentlike tonder ghedaen
Ende heift haer selven ghedaen aen
Die wapine ons heren passien mede,
Daer zoe mede wapende haer lede.

Dat was een edel wapen cleet
Daer zoe haer mede heift bereet,
Om sterkelijc te striden mede
Jeghen sviants moghenthede,
Dien zoe verwan, na mijn verstaen,
Ende heiftene zelve tonder ghedaen.
Dese weerde moeder, als ict weet,
Dies dus jeghen den viant street
Ende heift zine macht ghedestrueert,
Was wilen wel ghefigureert
Bi enen wive, die hiet judith,
Van welker staet ghescreven dit
Dat olyfernus die coninc
Beleghen hadde in waerre dinc
Ene stede, also ict las,
Daer judith in wonende was,
Van wies minne wart bevaen
Dese olyfernus harde zaen
Ende sprac: hi zoude laten bliven
Die stede ./ mocht hi van dien wive,
Die judith hiet, lude of stille
Van haer ghecrighen zinen wille.
Als dit judith heift verhoort,
Ghinc zoe met haesten rechte voort
Ende pareerde haer over scone
Ende zette up haer hooft een crone.
Hare voete ende al hare lede
Hadzoe wel verchiert mede.
...
...

Ende die over bitter dranc
Yzope / wijn . ende myrre ghemanc;
Die bedinghe gods es mi bekant,
Doe hi bat voor zinen viant;
Dat roupen gods, also ict weet,
Dat sturten zijnre tranen heet,
Ende dat hi in vreimder dinc
Den moordenaer te ghenaden ontfinc
Doe hi hem om ghenaden bat,
Ende al dat hi sprac na dat;
Hoe hi van ziere liever moeder
Sinte jhanne maecte behoeder
Ende als ziere moeder wachten hiet;
Ende dat die zonne haer scinen liet,
Dat zinen gheest gaf onse here,
Ende longius, diene stac met ghere
Die wart ziende, es mi bekent,
Die te voren hadde ghesijn blent;
Die erde beefde ende wart beroert,
Des tempels cortine es ghescoort,
Zo deden ooc te male die steene;
Zijns bloeds sturten met water ghemene,
Ende centurio zeide properlike:
"Dits de gods zone warachtelike";
Ende hoe vele graven zijn ondaen,
Die berch van calvarien zonder waen,
Die .xxx. penninghe, dats waerhede,
Daer onse here vercocht was mede,
Die wanhope van judas,
De welke niet verlost ne was
Metter passien ende pijn
Vanden hemelschen drochtijn,
Met andren pinen ende met desen,
Die god leet also wij lesen,
Heift hare ghewapent onse vrouwe
Met haren bitterliken rouwe,
Ende als onse voorvechtighe machtich
Met gods gracien zere crachtich,
Heift zoe verwonnen, es mi bekant.
Ende tonder ghedaen onsen viant.
In dese vrouwe mach dan wel wesen
Scrifture vervullet, die wi lesen,
Die aldus luut na mijn verstaen:
O maria, "du zuls noch gaen

Up aspis, dats up een serpent,
Ende basiliscus", daer bi bekent
Es de viant ./ in goeder trouwe,
Daer up zal gaen onse vrouwe.
"Die drake ende die liebaert
Wort onder dine voete ghetart,"
Daer wi den duvel ooc bi verstaen,
Daer zal maria met voeten up gaen,
Ende du, sathanas, zuls benyden
Hare voetstappen tallen tiden,
Ende zoe zal nochtan, dies ghelooft,
Onder voeten tarden dijn hooft.

Dit was ons wilen bediet wel
Bi enen wive die hiet jael,
De welke was, zo zeide men mi,
Eens mans wijf abels cynei,
Die enen man, als ic versta,
Die gheheeten was sisara,
Met enen naghel in waerre woort
Zijn hooft boven heift dorboort.
Dese man, nader historien lere,
Die was princhе vanden here
Eens coninx, die jabin hiet.
Dese sysara ne liet niet
Te vechtene ende te wesen fel
Up die kindren van jsrahel
Ende dede hem dach na dach
Uploop ende quaet, daer hi mach.
Ten laetsten es hi in waerre woort
Met enen naghele doorboort

Dor den timpel van zinen hoofde
Van jael, die hem zijns lijfs roofde.
Ende aldus in deser ghelike
Gods moeder van hemelrike
Heift ooc aldus, es mi bekant,
Den helschen duvel onsen viant
Metten naglen, also ict las,
Doorboort ./ daer mede ghenaghelt was
Onse lieve behoudre cristus.
Als sysara was dood aldus,
Was van ziere moeyenesse fel
Verlost dat volc van jsrahel.
Ende als die viant verwonnen zij
Van onser vrouwen, zo es hi
Altonder / ende es, des ghelooft,
Gheheelike ende al gherooft
Van altemale der moghenthede,
Die hi hadde up de menschelichede.
Maria ooc wel beteekent sij
Bider coninghinne thamari,
Die tyerum den coninc wreet
Met enen zweerde zijn hooft of smeet,
Die menighen had brocht ter doot
Ende had die begherte zo groot
Om der lieden bloetsturtinghe,
Dat hine mochte met gheenen dinghen
Van lieden te doden zijn verzaet,
Ende up elkerlike sprac hi quaet
Ende hi vacht ooc wredelike
Met ziere machte up elc rike.
Jeghen elken hi strijt beghaert
Ende hi gheenen mensche ne spaert,
Wat dat hi ghecrighen mochte,
Zijn bloet sturte hi onzochte.
Ten laetsten was ghevanghen hi
Vander coninghinne thamari,
Die hem ghereet zijn hooft ofslouch
Ende waerpt, als mi tlatijn ghewouch,
In een vat ./ vul, dats waerhede,
Menschenbloeds, ende dus zoe zeide:
Maec di van menschenbloede zat,
Want ic weet voorwaer wel, dat
Dune mochts in dijn leven quaet
Van menschenbloede niet zijn verzaet.

Ende aldus die helsche viant
Begheerde ooc, es mi bekant,
Der lieder doomenesse zo zere,
Hine mochts zat werden nemmermere.
Ten laetsten, also ict bekinne,
Vinckene die hemels coninghinne,
Die bi cristus pijnlijchede
Ende met hare compassie tonderdede,
Ende heift onsen viant quaet
Met ewegher doemenesse verzaet,
De welke doemenesse, zo ict weet,
Hi ons lieden hadde bereet.
O zoete jhesu, hemels drochtijn,
Ghef ons metter hulpen dijn,
Dat also moeten verwinnen wij
Den viant ./ dat wij daer bi
Moeten verdienen in dijn rike
Met di te wuenen ewelike.

XXXI

Int capitel hier voorgaende
In waren woorden ic vermaende,
Also mi tlatijn dede bekant,
Hoe verwonnen es de viant
Eerst van gode met ziere pine
Ende daer na vander moeder zine
Bider compassie ende rouwe,
De welke doghede onse vrouwe.
In dit capitel, dat hier nu
Na volcht /. zal ic toghen u,

Hoe de mensche es verlost na dit
Ute der hellen caerker pit.
In dien dach, also ict las,
Dat onse here ghehanghen was
An dat cruce om onse scout
Ende staerf an der crucen hout,
Zo daelde zijn gheest in waerre woort
Int voorbouch der hellen rechtevoort,
Also ic u wel dede horen
In een capitel hier te voren.
Enighe waren ende zijn zo zot,
Dat beidde onse here god
Tote paeschdaghe daer naer,
Eer hi daer quam ./ maer dats niet waer.
Rechte voort in waerre dinc
Onse here ter hellenwaert ghinc,
Als hi doot was goedevrydaghe,
Tote hem, daer zil ghevanghen laghen,
Daer zij doghede bitter quellen
Inden caerker vander hellen.
Ende daer toe spoedde hem onse here
Met groter haesten harde zere.
Bi redene men dit merken can:
Want heift enen vrient een man,
Die ghepijnt es ./ ende <niet ne> mach
Hem troosten up den eersten dach,
Hi dade onhoofscheit ende quaet,
Dat hine daerin bliven laet
Ende hem niet vertrooste hi,
Eer dattie darde dach comen zij.
Ende cristus, also ic scouwe,
Was onse vrient, zo ghetrouwe
Als hi mochte, dats waerheit,
Ende dus ne heift hi niet ghebeit
Ons te troostene / maer hi quam zaen,
Als zine passie was vuldaen,
Zonder letten, als men ons leert,
Ter hellen, daer hi visenteert
Zine vrienden in des caerkers cas,
Daer hi omme ghestorven was.
Ende daer in heift hi ons wel
Ghegheven goed exempel.
Wilden [wij] betren haer ghepijn
Die in purgatorien zijn, /

Wij ne sullen vervuersten niet
Die weldaet, die mer over pliet,
Maer wat dat men daer over doet,
Dat zalmen spoeden / zo eist goet,
Want zo men langher beid daer mede,
Zo langher es haer pijnlichede.
Want merct zelve, die int ghepijn
Vander purgatorien zijn,
Licghen ghetorment int quellen
Met pinen groot zonder vertellen.
Hets goed te wetene dat hi
Bitterlike ombeidende zij.
Zomich, die vor zine vrienden weert
Weldaden te doen begheert,
Doet lesen messen zonder zaghe
Ende dat ghedurende .xxx. daghe.
Trouwen, dat es harde goet
Ende baet hem, daer ment over doet,
Maer het waer beter up enen dach
Ghedaen ./ als elc ghevroeden mach,
Want die inder pinen zijn daer,
Tverbeiden es hem harde zwaer.
Ende dit zo zulle wij zonder waen
Van alle bedinghen ooc verstaen.
Wilmen met bedinghen trooste[n desen]
Ende orizoene over [hem lesen]
Dat zal men doen al [onghelet],
Want also comet hem te bet,
Dan of mer langhe mede beide,
Also ic hier te voren zeide.
Laet ons dan haesten om die pijn
Te zochtene / van die daer zijn
In purgatorien / ende daer doghen,
Want wij bi redenen merken moghen,
Dat die haest hem vrome doet,
Want hem god zo zere spoet.
Ter materien ic weder kere.
Aldus was comen onse here
Inder hellen vorbouch als ic zeide,
Te zinen vrienden, dats waerhede,
Ende hine heifse in waerre woort
Niet verlost rechte voort,
Also mi tlatijn over screef,
Maer cristus bi hemlieden bleef

Ende heiftse daer in een tijt
Met ziere presencien verblijt.
Want als daer was onse here,
Waren zij verblijt zo zere,
Dat ict niet zoude zecghen moghen,
Noch peinsen, al wildics mi poghen,
Want waer hi es zekerlike,
Daer es de glorie van hemelrike.
Ter middernacht, makic u cont,
Als hi vander doot up stont,
Doe voerde hise alghemeene
Vanden dieper caerker steene,
Vanden vulen helschen slike
In die glorie van hemelrike.

Dat die lieden aldus ghevaen
Laghen ./ als ic dede verstaen,
Ende datse god heift vertroost
Ende uter vanghenesse verloost,
Was ons wilen beteekent wel
Biden kindren van jsrahel,
Die in egypten laghen onvro
Ghevaen vanden coninc pharao,
Daer zij zwaerlike waren ghepijnt.
Hier of men ghescreven vint,
Dat zij, die laghen in diere node,
Riepen harde zere up gode,
Omoedelike al ghemeene,
Met droufheden ende met weene,
Dat hise loste in corten daghen
Uten prisoene, daer zij in laghen.

God zach up hare ellendichede
Ende toochdem zine ontfermichede
Ende openbaerdem, zijt ghewes,
Up enen berch den goeden moyses
In enen doren ./ als men mi screef,
Die bernede ende nochtan groene bleef
Ende gheheel ende onghescant,
Dor al dat daer in was de brant.
Nu heiften god es mi bekent,
Toten coninc pharao ghesent,
Ende bi moyses dedi wel
Verlossen die kinder van jsrahel,
Diese leedde ute haren wee
Met drogher voeten dor de zee.
Ende pharao dede na hem ganc,
Die in die rode zee verdranc
Met altemale ziere scaren
Ende met al die met hem waren.
Ende aldus in deser ghelike
Zij die laghen in den slike,
Ghevanghen inder hellen pit,
Riepen up gode, verstaet dit,
Alghemeenlic, also wi lesen
God wilt in onse hulpe wesen,
Score dijn hemele ende dale.
Dit riepen zij in waerre tale
Verlos ons, here, des bidde wi di,
Want ghemate ende arem zijn wij,
Ende wi ne hebben ooc niet
Ons mede te lossen, wats ghesciet.
Zend ons, here, bidde wij, stappant
In onse hulpe dijn helighe hant,
Daer ons mede gheholpen zij;
Dijn godlijc lam, des bidde wi di,
Dat ons moete in hoghen doene
Maken ene vaste zoene
Jeghen di in corten stonden,
Ende daer wij mede werden ontbonden
Van onser bitterliker noot
Ende van onser pinen groot.
Aldus riepsij te gode weder:
Here, wil dijn licht zenden neder
Dat ons lichte in deser steden
Ende van ons drive dese deimsterheden,

Zent ons neder in corten stonden
Dine waerheit ./ zo dat vonden
Moete werden ./ god almachtich,
Dine propheten alle warachtich.
In andren manieren ende in desen
Riepen die lieden, also wij lesen,
Die in der hellen waren ghevaen,
Gode onsen lieven here aen.
Ten laetsten god hemlieden dede
Ende toghede zine ontfermichede,
Ende hi es tot onser vromen
Vanden hemel neder comen
In enen doren, die bernde claer
Ende groene bleef, dat is waer,
Ende dat bediet, als ghi moocht horen,
Dat hi ter werelt wart gheboren
Van marien, alst es gheseit,
Die niet verloos haer zuverheit,
Nichtemeer, das es waerhede,
Dan die doren zijn groenheit dede.
God heift gheplaecht ende ghescant
Der kindren van Israhel viant,
Ende heiftse van daer, also ict weet,
In een lant te male gheleet,
Daer alle weelde in groeyt
Ende daer melc ende honich vloeyt.
Ende aldus in deser ghelike
Plaechde god van hemelrike
Den helschen viant, dar ic lyen,
Met al ziere compaengyen,
Ende leedde zine vriende met solaes
Daer boven inden eweliken paes,
Daer bliscap es ende alle vruecht
Ende alle ghenoechlicheit ter duecht,
Ende daer el niet en es dan goet.
Dus zijn die zalighe ghevoet
Met zoeter melc altoos / in dien
Dat zij daer met oghen zien
Vulmaectelike ende scouwen an
Gode, die es worden warachtich man.
Met honinghe zijn zij ooc verzaet
Ende daer bi men wel verstaet,

Dat zij an scouwen ende contempleren
Die rechte godlijcheit ons heren,
Die gheenen mensche in dit leven
Noyt te kennene was ghegheven.
Als onse here dus lossen zoude
Dese kinder van jsrahel, hi woude
Dat zij na ons heren ghebode
Een lam zouden offeren gode.
Ende als hi die vrienden zine
Lossen woude uter hellen pine,
Zo heift hi ander crucen hout
Hem zelven gheoffert dor onse scout.

Dat god uter hellen brachte
Ende loste tmenschelike gheslachte,
Dat heift ons die here weert
Wilen wel ghefigureert,
Also ict int latijn vernam,
Biden patriark abraham,
Dien hi loste vanden viere
Svolx van caldeen onghehiere.
Nu zal ic u scriven hoe
Dit aldus es comen toe.
Van caldeen die lieden dan,
Daer ic te voren of beghan,
Anebeedden ieghen gods ghebod
Tvier ende hildent over god.
Abraham die patriarke weert
Hevet hemlieden gheblameert

Ende ne wilde, wats ghesciet,
Tvier over god anebeden niet.
Die onghelovighe, als ic vernam,
Namen den goeden abraham
Ende worpene in dat viere,
Ende god, onse here goedertiere,
Dien abraham oeffent ende anebeid,
Toochdem zine ontfaermicheit
Ende lostene alte hande
Van der onghelovigher brande.
Ghelijc dat god met ziere macht
Den goeden abraham heift ghewacht,
Dat hi daer niet wart verbrant,
Also behoede hi onghescant,
Zonder quetsure alle gadre,
Vanden viant die helighe vadre.
Maer god verloste abraham,
Die daer na wart, als ic vernam,
Een upper vader van vele lieden.
Ende god loste, hoord mijn bedieden,
Die helighe vaders, zo ic ghewouch,
Van uter hellen voorbouch
Ende doe zo vouchde hi die
Inder inglen compangye.

Dese verlossinghe voorseit
Van alte male der menschelicheit
Heift god, als ic zecghen zel,
Wileneer beteekent wel,
Ten tiden dat onse here god
Loste ./ den gherechtighen loth.

In der steden, elc wel versta,
Die gheheeten was sodoma,
Die te niete ghinc ende verdranc,
Daer god om der zonden stanc
Van ener telghe van luxuren,
Die de zonde heet ieghen naturen,
Dat mans te gader / of wiven
Oncuusheit van luxurien driven,
Bernende sulfer ende vier
Dede <god> reynen onghehier.
In al die stede, hoort mijn bedieden,
Ne waren gheene gherechtighe lieden,
Also wij vinden in latine,
Meer dan loth / ende ooc de zine.
God die dede te weten dien,
Dat zij van danen zouden vlien.
Zij dadent / ende diere in bleven,
Lieten jamerlijc haer leven,
Want god dede, also ic zeide,
Reynen in die voorseide stede
Sulfer ende vier, es mi bekant,
Ende heiftse altemale verbrant.
Ende daer na in waerre tale
Verdranc die stede altemale
Ende noch daer toe steden twee,
Ende dat heet noch de dode zee,
Want daer visch no voghel ne mach
Daer in leven noch up desen dach,
Noch gheen dier, datter werelt leift.
Dus ghelijc dat verlost heift
Onse here god, als ic began,
Alle die goede lieden dan
Uter steden ./ ende die lieden quaet
Hi daer in bederven laet,
Also loste god ooc alleene
Die goede uten helschen weene,
De welke laghen, als ic ghewouch,
Ghevanghen inder hellen vorbouch,
Maer die in de helle waren verdoomt,
Van gode hem gheen troost ne comt.
Niemen ne zij dan zo zot,
Dat hi wane of zecghe, dat god
De helle zo brac lude of stille,
Hine machse maken als hi wille.

Die helle der verdoemder lieden
Daer quam god niet na mijn bedieden,
Ende die comen zijn te desen,
Nemmermeer zulsij verlost wesen,
Maer zij bliven in dien torment
Ewelike al zonder hent.
Ic bidde di, here goedertiere,
Dat ic in alsulker maniere
Mi moete met al miere machten
Also van deser hellen wachten,
Ende ic mi moete al zonder blijf
Also zuveren hier in dit lijf,
Ende mijn vleesch ooc zo castye
Bider hulpe here van die,
Dat ic vlie dat zwaer torment
Der hellen / twelc es zonder hent.
Voort wilt mi sulke gheesele gheven,
Plaghe ende pine in dit leven,
Dat ic verdiene verlost te zine
Vander eweliker pine.
Dien ghi mint, ghi wilt dat hi
In dit leven ghecastijt zij,
Ende daer bi, ewelike here,
Biddic di zonderlinghe zere,
Dat ghi ons also wilt minnen,
Dat wij hier gheeselinghe winnen,
Zulke correctie ende doghen,
Dat wij te di comen moghen,
Want, here, beter tot onser vromen,
Dat wij met pinen te di comen,
Dan wij bi tideliker weelden
Ewelijc zonder hende queelden.
Ende eist dat wij in dat ghepijn
Onverdraghelijc ooc zijn,
Laeti dies niet rouken, here,
Maer correngiere ons altoos zere
Na onse profijt, an onsen danc,
Here, wij zijn broosch ende cranc
Ende zonder cnotren wi niet moghen
Vernoy ende tribulacie ghedoghen.
Lieve here, wi bidden di,
Alne zijn niet ghedoochsaem wi
Ende wi altoos niet dankelijc leven,
Dat ghi ons dat wilt vergheven.

Ter materien ic weder keere.
Als lotte dus beval onse heere,
Dat hi sceeden zoude van dan
Ende trecken teenen berghe an,
Doe beval hi hem ende hiet,
Dat hi emmer niet omme ne ziet,
Noch gheen van alden zinen mede.
[Na sodoma, die voorseide stede.]
Dus als god yement tenighen stonden
Bi penitencien lost van zonden,
Die mensche, ghelovets mien,
Nes niet sculdich om te zien
Weder toter zonderliker daet
Met ghenouchten die hi daer laet,
Maer upten berch rijst, wat ghi muecht.
Ende daer bi versta ic de duecht,
Daer elc te rechte in clemmen zoude,
Die in gracien bliven woude.
Ende altoos met alre intencie
Zal hi hem gheven ter penitencie
Ende ghenouch doen inder weldaet
Over zine zondelike mesdaet.
Als god desen beval ende hiet,
Datter nyement omme ne ziet,
Dat wijf loths, des zijt ghewes,
Const haer niet ghewachten des,
Zoe ne moeste ter stede waert zien.
Teene steene wart zoe mettien,
Ende die beesten al ghemeen
Lecten twijf, die was worden steen.
Ende dus de mensche die tenighen stonden
In ghenoechten anziet zijn zonden,
Zijn herte verhart den steen ghelijc.
Der hellen beesten ghemeenlijc
Tempteren desen ende lecken,
Zo dat zijne te zonden trecken.
O broeders, clemt wat ghi muecht
Upden berch der edelre duecht,
Als dat ghi werd behouden daer bi
Ende ooc ne ziet omme ghi
In wederpeinsene de zonden quaet
In ghenouchten, die ghi daer laet,
Zo dat gods gramscap niet en come
Up u, die u te male verdoeme.
O zoete jhesus, edel here,

Ons tot di te comen lere
Ende doe ons met al onsen zinnen
Die hemelsche dinghen also minnen,
Dat wij moeten werdich zijn
In den helighen berch dijn
Met payse te comen alte zamen
Ende met u te bliven ewelijc. amen.

XXXII

Int capitel dat voor desen
Staet ghescreven, machmen lesen,
Hoe alte male die menscheit
Ghelost was uter deimsterheit
Der hellen ./ daerse adam in brochte.
Maer cristus dese weder cochte,
Die hi dierbaer heift betaelt,
Ende uten duustren pit ghehaelt,
Ende leedese vriendelike
In zijns vader zoete rike.
In dit capitel, dat hier naer
Volcht ./ zul di horen claer,
Hoe onse here van hemelrike,
God ende mensche warachtelike,
Also wij voor waerheit lesen,
Vander dood up es verresen.
Ende ic wille hier doen weten u
Van den maecsel des graefs nu:
Dat graf, verstaet wel wat ic meene,
Es ghehoolt al in steene,
Ende als men comt in desen
Scijntet .j. dobbel camer wesen.

Als in dese camer dan
Comen es wijf of man,
De welke camer, zijt zeker des,
In den steen ghegraven es.
Welke steen, als ic verzinne
Niet ne leicht der erden binnen,
Maer uptie erde es hi gheleit,
Ende hi es beede lanc ende breit
Omtrent zeven voete of acht,
Ende dat een mensche heift macht
Dat hi zijn hand recken moghe,
Daer omtrent macht zijn hoghe.
Ute deser camere, dats waerheit fine,
Zo gaet men bi enen duerkine
In enen ander, in waren dinghen,
Dat zo groot es in de linghe,
Streckende vander ere ter ander zide,
Vander andre cameren wide.
Also dat dat camerkijn
Ooc .vij. voet lang mach zijn
Of achte of daer omtrent,
Ende es zo breet, es mi bekent,
Welnaer alst mach zijn lanc.
Ende die hoocheit heift ganc
Also hoghe, dats waerheit fijn,
Omtrent alst lanc of breet mach zijn.
Dit duerkin des graves was
Vast ghesloten, als ic las,
Ende als een mensche dan comt
In dat duerkin voorghenoemt,
Zo verneimt hi daer stappant
Die stede an die rechter hant,
Daer begraven was bequame
Ons heren weerde lechame,
Ende es een steen, also ict weet,
Die es omtrent .iij. voet breet,
Ende es als ic ghemerken moghe,
Omtrent anderhalven voet hoghe.
Dese steen, die men daer ziet,
Ne es hol ghegraven niet.
Dus lach die lechaem niet daer in
Maer daer up, verstaet den zin,
Want daer in mocht hi niet lecghen.
Enighe peilgrime die zecghen,

Dat dese steen tgraf gods heet,
Ende die iueden heeten ghereet
Altemale tgraf / den steen,
Daer ic of zeide, met cameren tween.
Dit was bezeghelt, dats waerhede,
Vanden iueden ende gheteekent mede
Met zeghelen, also ic dat las.
Als onse here begraven was,
Quamen die iueden prenten an
Den steenen hare zeghelen dan;
Om dat men niet en name
Noch en stole den lechame.
Zo teekenden zij ons heren graf,
Als mi tlatijn te kennen gaf.
Hier boven hebsij met mieden verleet
Die heydene rudders, als ic weet,
Dat zij drie daghe ende drie nachten
Tgraf ons heren zouden wachten,
Dattene dapostelen niet droeghen van dare
Ende zeiden, dat hi verresen ware.
God met ziere godliker virtuut
Die verrees ende voer daer huut.
Die dueren nochtan besloten bleven,
Die zeghele gheheel, also wi lesen,
Ende die helighe lechame
Van onsen lieven here bequame
Leet bi ziere cracht, alsoot wel sceen,
Dor dien voorghenoemden steen
Ende, als dit aldus es ghesciet,
Een inghel gods, es mi bediet,
Quam vanden hemel neder dan
In die ghelike van enen man,
Ende hi heift ghedaen ave
Den steen der dueren vanden grave.
Dit zaghen die rudders mede,
Die daer wachten die helighe stede,
Des inghels anschijn over waer
Dat was als ene [blixem claer]
Ende zine cleedren, [vers]taet dit.
Waren al scone ende wit,
Ende waren van witheden min no mee
Bleckende ghelijc den snee.
Die erde bevede over waer,
Die rudders hadden sulken vaer,

Dat zij ter erden vielen met desen,
Recht of zij dood hadden ghewesen
Ende laghen plats in onmacht.
Daer na als zij hare cracht
In hare ghewelde hadden ontfaen,
Zijn zij weder up ghestaen
Ende toten iueden dat zij ghinghen
Ende zeiden hem al die dinghen,
Die ghevallen zijn van dien,
Ende dat zij hoorden ende hebben ghezien.
Als dit hoorden die iueden quaet,
Hadden zij onderlinghen raet,
Wat men best daer mede dade.
Doe vonden zij in haren rade,
Dat zij gaven ghiften groot
Den rudders/ zelver ende goud root,
Dat zij den lieden altemale
Zouden doen horen dese tale
Ende vor waerheit doen verstaen,
Dat zij met slape waren bevaen,
Ende dattie lechame was mettesen
Ghestolen / ende niet verresen.
Dit zeiden die rudders vor waerhede
Ende zo deden ooc die iueden mede,
Ende deden dit verstaen ghemeene
Alden volke groot ende cleene.
Ende de iueden zijn zo vast
In dese loghene ghepast,
Dat zij die dinc voor waerheden
Ghemeenlijc houden al noch heden.

Van deser heligher verrisenesse
Heift ons god ghegheven kennesse
Ende bediet, als ict vinden can,
Bi sampsoen, den sterken man,
Die zo sterc was zekerlike,
Dat niement ne was zijns ghelike,
Ende noyt zident noch te voren
Niement ter werelt es gheboren,
Die also staerc heift ghewesen,
Zonder god, also wij lesen.
Van desen sampsoen lesen wi dan,
Daer ic hier voren of began,
Dat hi eens in waerre dinc
Die stad ziere vianden in ghinc,
Betrouwende hem selven up zijn cracht.
Ende hi bleef daer al den nacht
In ziere vianden vaste stede
Ende bleef daer slapende mede.
Zine vianden vernamen dat
Ende sloten die poorten vander stat
Ende meenen, dat zine ten andren daghe
Ter dood zouden hebben gheslaghen
Ende waren van desen dus bedacht.
Sampsoen stont up ter middernacht
Van zinen slapen daer hi lach,
Die poorte nam hi, hoordic ghewach,
Met posten ende met pylaren
Ende metten dueren, diere an waren,
Ende drouchse met ziere sterchede
Moghentlike buten der stede.
Ende aldus in deser ghelike
Onse here van hemelrike
Ghinc in de stede, es mi bekant,
Der hellen ./ onder die viant
Ende dat met godliker [moghenthede]
Ende hi bleef daer bind[er stede]
Tot smiddernachts sondaechts [daer]
Ende ter middernacht es voor waer
Die ziele toten lechame ghekeert
Ende heeft de helle gedestrueert
Ende hi, die dood hadde ghewesen,
Es daer vander dood verresen,
Beede god ende mensche openbare.
Vele lechamen, verstaet al clare,

Na dat zeicht die latijnsche lere,
Die verresen met onsen here
Ende ghinghen ooc na dat
Binnen jherusalem der stat,
Daer zij hem, es mi verclaert,
Vele lieden hebben gheopenbaert.
In dien tijt, verstaet bediet,
Dat onse here zijn leven liet,
Zone zijn, also wij lesen,
Gheene lechamen verresen,
Maer in dien dach, wilt verstaen,
Zo zijn vele graven ontdaen.
Onse werde behouder cristus,
Die men heet primogenitus,
Dats te zecghen: eerst ghewonnen,
Also wijt exponeren connen,
Want hem de hemelsche vader wan,
Eer dat noyt dinc began,
Dese was deerste, merkic bloot,
Dewelke verrees vander doot,
Ende doe, des ic zeker bem,
Verresen vele lechamen met hem.
Ende als god weder dan
Ten hemele voer, god ende man,
Voeren zij met hem, na mijn verclaren,
Die met hem verresen waren.
Men ne zal ooc gheloven niet
Hem, die dat te zecghen pliet,
Dat dese lechame weder storven
Ende anderwaerf de dood verworven,
Maer met gode zijn zij twaren
Ooc te hemele up ghevaren
In zinen eweliken vrede
Also ic hier te voren zeide.

Dese verrisenesse weert
Heift god wel ghefigureert
Biden goeden prophete jonas,
Also ic latine daer of las,
Dien god onse here levende helt,
Onghescaedt ende onghequelt,
Bi enen valvisch teenen stonden,
Diene .iij. daghe hadde verslonden.
Jonas die was, bem ic vroet,
Wilenere in der zee vloet.
Ende het rees zo groot tempeest,
Dat zij alle waren gheweest
Om te verdrinkene in de baren,
Dewelke inden scepe waren.
Jonas tot hemlieden zeide,
Die daer waren, dats waerheide,
Dat zij hem worpen onghelet
In de zee om te hebbene bet,
Ende dat vander zee die vreesen,
Die daer also waren gheresen,
Zouden altemale cesseren.
Zij die hoorden zijn begheren,
Al waest hemlieden te doen wee,
Worpen jonas doe in de zee.
Een walvisch quam in corter stont,
Die verzwolghene, es mi cont,
Ende heiftene in de zee ghevoert.
Doe cesseerde der zee beroert,
Die verstoremt te zijn plach,
Ende doe up den darden dach
Waerp hi den prophete weerde
Weder onghescaedt up deerde.
Bi deser zee, daer ic of las,
Die aldus verstoremt was
Daer es de werelt beteikent bi,
Mids dat zoe ooc vreeselijc zij.
In welker werelt, zo wij lesen,
Aldie lieden waren in vresen
Vander bitterliker noot
Der hellen ende der ewegher doot.
Ten laetsten god van hemelrike
Bi zinen wille properlike
Heift hem selven daer toe ghehoocht,
Dat hi die doot des crucen doocht.

Maer die godheit hem con[serveert]
Ende wacht onghecorrumpeert,
Ende heiften ten darden daghe bloot
Verwect vander bitter dood
Ende heift voorwaer ghegheven
Zinen lechame weder tleven.

Bi deser heligher verrisenesse
Es ons wilen beteekenesse
Wel ghegheven openbaer
Bi eenen steene over waer,
Den welken wilen de maetsenaren
Versmaedden ende niet ne gharen.
In des coninx saelmoens tijt,
Als men zoude, des zeker zijt,
Stichten ende ooc funderen
Den helighen tempel ons heren,
Doe ghevielt ten selven stonden,
Dattie maetsenaers vonden
Eenen wonderliken steen,
Also ghescepen, dat het sceen,
Zo wat die maetsenaers zochten,
Gheene stede zij vinden mochten,
Daer die steen profitelijc
Zijn mochte ./ of orbaerlijc,
Ende sceen niet doghende anschine.
Die meesters dickent met groter pine
Proufdene tsouken ende visieren,
Maer ten baten in ghere manieren.

Of hi was te groot of te lanc,
Of te breet ooc zonder wanc,
Of hine was niet wel ghemicke,
Om dat hi was al te dicke,
Of hi was te cort over al,
Of hi was ooc alte smal;
Dus den steen, es mi bediet,
Ghebrac emmer altoos yet.
Die maetsenaers met onwaerden
Worpen den steen ziere vaerden,
Recht als of hi niewer an
Profijt no bate doen ne can.
Ende al dat volc ghemeen
Ghaf enen name desen steen
Ende hietene, als ict las,
Den steen, die ghelachtert was.
Als dese tempel over waer
Al vulmaect was daer naer,
Daer of dat ic te voren sprac,
Een houc steen daer an ghebrac,
Ende daer an ne ghebrac nietmee,
Die zoude besluten mueren twee,
Ende zoude mede vervullen al
Te male tweerc groot ende smal.
Dese meesters zochten al in een,
Maer zij ne vonden gheenen steen,
Also menne gherne name
Ende die daer toe waer bequame
Of nuttelijc in enighen kere.
Dit wonderde den meesters zere.
Ten laetsten zij doe quamen
Teenen steen, dien zij vernamen,
Dien zij te voren over zo onweert
Wech hadden gheworpen, gheblameert.
Ende zij vonden, zijt zeker das,
Dattie steen bequamelijcst was,
Dien zij daer toe vinden mochten,
Al waert dat zij er meer om zochten.
Dit docht hemlieden wonder groot.
Enighe zeiden ooc al bloot
Over waerheit, dat daer bi
Een groot dinc beteikent zij.
Cristus onse behoudre weert
Es hier bi ghefigureert,

Want hi es, merct wat ic meen,
Te rechte wel een onwerd steen,
De welke zo veronwerd was
In ziere passie, zo ic las,
Maer nu es hi, dat machmen merken,
Ghemaect inder heligher kerken
Een houcsteen, ende dat in desen
Dat hi waerlijc es verresen.
Dewelke steen es mi bekent
Es der kerken fondament,
Ende die moghentlijc onthout
Der kerken pylaren menichfout,
Die up hem ghefundeert staen,
Zo datsij niet te nieuten gaen,
Want ne waer hi, de kerke met allen
Ende die pylaren zouden vallen.
Vervult zo es wel hier bi
Vanden prophete david zonder sij,
De welke zeicht aldus te waren
Die steen die de maetsenaren
Hebben als onnutte ende onweert
Verstoten ende gheblameert,
Die es nu zo wel gheraect
Ende es in thooft des houcs ghemaect
Ende daer in es hi ghestaen;
Van gode zo es dit ghedaen,
Ende dit es zere wonderlijc
In onsen oghen zekerlijc!
Ende daer bi also ic merke
Zingt men in de helighe kerke
Upten paeschdag, dats waerheit,
Dese prophecye voorseit.
Dese precieuse steen
Voucht in de kerke .ij. weeghe in een,
Ende daer bi machmen bedieden,
Dat vanden onghelovighen lieden
Ende vanden iueden, als men ons leert,
God zine kerke heift gheordineert.
Dit zijn twee weeghen, dinke mie.
In dese helighe metselrie
Was gheen moorter, bem ic vroet,
Anders dan dat helighe bloet,
Dat onse here up den vrydach
Sturte ant cruus, daert menich zach.

Welc waren in desen werke reene
De teglen of ooc de steene,
Anders dan die helighe lechame
Van onsen lieven here bequame.
O zoete, werde jhesus, wij
Bidden met goeder herten di,
Dat wij met zo goeden werken
Moeten leven in diere kerken,
Ende also an nemen die exempel
Dat wij in dinen helighen tempel
Moeten wonen na dit lijf
Ewelike al zonder blijf. Amen.

XXXIII

Int capitel hier voorgaende
Ic in waerre dinc vermaende,
Also wijt int latijn lesen,
Hoe onse here es verresen.
In dit capitel na minen waen
Meen ic nu doen te verstaen
Hoe dat onse here van hemelrike
Clam te hemele wonderlike.
Als onse here, also ict las,
Vander dood verresen was,
Ten eersten dedi niet upvaert
Noch en clam te hemelwaert,
Maer hi bleef hier zonder zaghe
Up de werelt veertich daghe
Ende heift hem, wil men ons bedieden,
Ghetoocht harde vele lieden.

Ten .xl.sten daghen, es mi verclaert,
Heift hi hem gheopenbaert
Tweewaerven, dats waerheit fijn,
Den helighen appostelen zijn,
Ende onsen lieven here dan
Zaghen zij met oghen an
Ende zaghen daer toe mede
Biden wolken, dats waerhede,
Gode den ghebenediden
Dor den hoghen hemel liden
Ende dat up ascencioens daghe.
Dappostelen stonden ende zaghen
Met haren oghen te hemelwaert
Achter hem die daer up vaert,
Ende doe zaghen zi na dit
Twee inglen met cleedren wit
Stonden bi hem daer ter steden,
Tot hemlieden datsij zeiden
"[Van galyl]een o ghi manne,
[Hoe staet ghi] ende ziet dus anne
Den hemel / ne twivelt niet,
Ghelijc dat ghine clemmen ziet,
In deser ghelike zal hi comen
Die levende entie doden doemen."
Dus spraken die inglen dese woorde,
Daert die disciplen hoorde.

Dat onse here, als ic vernam,
Aldus te hemel voer ende clam,
Daer of hebwij wel figure
Bider leedre, daer scrifture

Of zeicht, datse jacob zach,
Daer hi in zinen slape lach,
Ende was den goeden patriarke
Also ghetoocht, als ic marke.
Van welker leedre teen ent
Den hemel taste, es mi bekent,
Ende tander hende dat ghinc
Toter erden in waerre dinc.
De inglen ende dat gheselscip
Ende al dat hemelsce rudderscip
Daelde ende clam ten hemel weder
Bider leedre up ende neder.
Aldus onse here ooc clam
Ende daelde neder, als ic vernam,
Als hi woude, die here vercoren,
Eerdsche ende hemelsce dinghen horen.
Het moeste wesen, dats openbaer,
Dattie helighe middelaer
Die onse middel wes[en can],
Moeste wesen god ende [man],
Want anders mochti in [gheenen zaken]
Den pays weder sterk ghemaken
Tusschen zinen hemelschen vader
Ende der menscheit algader.
God, die was dan bi waerheden
Die hoochste bi ziere moghentheden,
Want hi was machtich zonder ghelijc
In hemel ende in erdrijc,
Ende es die nederste gheseit
Mids ziere groter omoedicheit.
Ende ene leedre zo maecte hi
Tusschen hemel ende erde daer bi.
Bi deser leedre, in waerre talen,
Die inglen ondertiden dalen
Ende bringhen ons gracien neder,
Ende ondertiden rijsen zij weder
Ende onse ziele, als wij versceeden,
Verdienetwij / zij met hem leeden.
Zo doen zij dicken onse ghebede
Ende onse weldaden ooc mede
Ende presenterent onsen here.
Zulce leedre was wilenere
Noyt in deser maniere ghemaect
Tusschen hemel ende erde ghestaect,

Daer zo vele duechden bi
Den mensche ghemeen comen zi.
Ende mids dat dustaen leder dan
Noyt ne was, als ic began,
Zo ne mocht gheen ziele zekerlike
Daer boven comen int zoete rike
Ende moesten alle zonder blijf
In de helle na dit lijf.
Dese leedre moet ghebenedijt
Altoos zijn in alre tijt,
Bi welker ledre es die ganc
Ende die wech, die es zo lanc,
Zo hart te gane ende ooc zo wreet,
Onslieden altemale bereedt.

Dat onse here, also ic zeide,
Dus clam ter hemelscer stede,
Heift hi ons zelve ghenoteert
Ende in ene parable gheleert,
Als hi den iueden dede horen
Vanden scape . dat was verloren.
Aldus hi den jueden zeide
Het was een man, dats waerhede,
Dewelke hadde in ziere ghewelde
Hondert scapen up ten velde,
Daer hi zulke scade of kiest,
Dat hi daer of een verliest.
Doe liet hi, wilmen ons scriven,
Die neghen ende tneghentich achter bliven.
...
...

Ende aldus in deser ghelike
God onse here van hemelrike
Den iueden predicte ende zeide
Den rechter wech der waerheide,
Ende heift hem dat minlike gheleert,
Daer bi was hi ghepersequeert
Vanden iueden bi waerheiden
Ende heift die bitter dood leden.
Maer god heift hem, alst es bescreven.
Boven allen hemelen verheven
Ende heift zinen zone bequame
Ghegheven al zulke name,
Dewelke name, dat verstaet,
Allen namen boven gaet,
Ende dat, na der scrifturen leren,
Om dat in die name ons heren
Tallen tiden moeten vor dien
Boghen ende nyghen alle knien
In hemel ende in erden mede
Ende ooc in die helsche stede,
Ende alle tonghen, ghelovets mien,
Moeten altoos belyen dien
Wesende in die bliscap groot
Van zinen vader zonder ghenoot.
O mensche, beschouwe ende anzie,
Wat onse lieve here dor die
Tribulacien ende pijnlijcheden
Heift in dese werelt gheleden,
Also wij wel hebben vernomen,
Eer hi ter hogher wuenst es comen
Daer boven indes hemels throne,
Daer hi moghentlijc spant crone.
Claerliker dan wi merken moghen,
Dat cristus moest ter werelt doghen
Ende in de werelt liden pijn
Ende also comen ter glorien zijn.
Zo eist wel recht dan zekerlike,
Dat wij om dat zoete rike,
Daer wij alle in gheren te zine,
Ter werelt doghen ende liden pine.
Jhesus cristus, daer ic of zeide,
Ghedoochde grote pijnlijcheide,
Die nochtan te gheenen stonden
Was bevlect met enighen zonden.

Ende wij die alle zondaers zijn
Ne willen liden gheen ghepijn
Noch yewer of zijn ghetribuleert
Om dat rike ons heren weert.
Ende zekerlike al dat verdriet,
Dat men hier ter werelt ziet,
Of dat men hier in der tijt
Ter werelt doocht ofte lijt,
Ne es recht niet, verstaet wel mien,
Als wij die grote bliscap anzien
Ende den over groten loon,
Die men gheift inden hoghen throon.
Ghelijc dat der dropelen een
Jeghen twater der zee es cleen,
Also es alle moeyelijcheit
Der werelt ende al haer aerbeit
Jeghen den loon, die men gheven
Daer over zal ./ int eweghe leven.
Al die bliscap, des zeker zijt,
Die mach wesen in der tijt,
Alwaert dat zij, groot ende smal,
Mochten zij vergadert al,
Die zoude ons bitter alsene dinken,
Ende ooc mede te male stinken,
Jeghen ene glorie, zijt ghewes,
Die minste die inden hemel es.
Alwaer al dat firmament,
Dat der werelt loopt omtrent,
Parkement, des es waerhede,
Ende die wijtheit der werelt mede,
Die groothede, wilt gheloven,
Der minster bliscap van daer boven
Ne zoude men, es mi bediet,
Daer in moghen scriven niet.
Alwaret al dat water int,
Dat men inder werelt vint
Of ye vant of vinden zal,
Dat zoude men verscriven al,
Eer men, weetic zekerlike,
Der minster glorie van hemelrike
Grootheit zoude scriven moghen,
Al woude haer al die werelt poghen.
Al ware altemale dat gras
Dat ter werelt es of was

Pennen / ende ooc dat hout,
Dat yewer wast in enich wout,
Nochtan ne waert, es mi bediet,
In hare macht te scriven niet
Die minste bliscap zekerlike,
Die men heift in hemelrike.
Alwaert dat alle wijf ende man,
Die ye ter werelt lijf ghewan,
Ende alle creaturen waren
Goede wel sprekende predekaren,
Nochtan ne mochtsij die scoonheit
Vanden hemele voorseit
Ghesecghen noch vertellen,
Noch in hare ghepeins stellen.
Alwaer ooc mede, es mi bekant,
Alte male der werelde zant,
Ja elc zant dusentwaerf zo claer
Als die zonne es over waer,
Nochtan zoudsij, zo wi lesen,
Donker als scade gherekent wesen
Jeghen die over grote claerheit
Vander hogher godlijcheit.
O zoete jhesus, ic bidde di
Dattu ghewerdichs te leerne mi
Dat na dine glorie zoete
Mijn herte also gheren moete,
Dat ic met di, met dinen vader
Ende metten helighen gheest te gader
Daer boven in zijn zoete rike
Moete wonen ewelike. Amen

XXXIV

Int capitel dat hier voorgheit,
Hebbic u voorwaer gheseit,
Also ict int latijn vernam,
Hoe onse here te hemele clam.
In dit capitel zo zal ic u
Die rechte waerheit zecghen nu,
Hoe onse here omnipotent
Zinen helighen gheest heift ghesent,
Als mi scrifture doet ghewach,
Up den helighen sinxen dach.
Onse behoudre, dats waerheit,
Cristus, alsoot wel es voorseit,
Als zine tijt zere naecte
Van ziere passie, die hi smaecte,
Ende van ziere bittere pine,
Heift hi die disciplen zine
Met goeden trooste, als men ons leert,
Menichsins gheconforteert
Ende heift hem lieden al voorseit
Ziere bittre passien aerbeit,
Zijn sterven na ziere menschelijchede,
Ende zine verrisenesse mede.
Ooc voorseidi hem algader,
Dat hi zoude trecken tsinen vader
Ende hi hem daer na met ghenenden
Zinen helighen gheest zoude zenden,
Ende zeide aldus . ic bem met u
Een corte tijt ghedurende nu,
Ende ic zal ooc zonder waen
Te minen hemelscen vader gaen.
Ende dus uwerlieder herte daer bi
Niet een twint verzwaert ne zi,
Want al ga ic van hier nu,
Ic zal weder comen tot u
Ende keren tot u lieden hier na.
Ende nu ic in den hemel ga
U te bereiden in minen vrede
Der eweliker wuensten stede,
Ende daer na zo zal ic weder
Tot u lieden comen neder
Ende ic zal dan zonder sij
Ulieden neme tote mi.
Ghi zijt de ghone, die in dit leven
Altoos met mi zijt ghebleven,

In pinen ende in temptacien
Ende ooc mede in tribulacien,
Ende ghi hebt ghesijn mine vrient
Ende daer bi hebdi wel verdient
Te etene ende te drinkene mede
In mijn rike ter hemelscher stede.
Blijft vort an in mine minne
Ende ic zal in allen zinne
Tallen stonden met u wesen
Ende bliven ewelijc na desen.
Al eist dat ic van u leden
Sceede na der menschelijcheden,
Met u lieden blivic nochtan
In der godlijcheit voort an.
Also die ranke, zij u verclaert,
Dewelke staet an den wijngaert,
Gheene vrucht ne bringt groot no cleen
Dan anden wijngaerd blivende alleen,
Also ne moochdi in dit leven
Gheenrehande vruchte gheven,
Noch orbare, ne zij dat ghi
Altoos blivende zijt in mi.
Ic bem selven een wijngaert
Ende ghi mijn ranken, zij u verclaert,
Ende eist dan also dat ghi
Altoos blivende zijt in mi,
Ende daer om pijnt met allen zinnen,
Zo moochdi grote vrucht ghewinnen.
Wijngaerd ranken zidi dan
Ende ic den wijngaerd, daer ghi staet an,
Ende ghi blijft groeyende bi mi.
Een ackerman mijn vader zi.
Al die ranken, verstaet die dinghen,
Dewelke gheene vrucht ne bringhen
Ende niet ne zijn profitelijc,
Di zal hi of slaen zekerlijc
Ende die zal hi werpen scier
In dat ewelike vier,
Daer zij in zwaren torment
Zullen bernen alzonder ent.
Maer die ranke, dat verstaet,
De welke goede vrucht ontfaet
Ende orbaerlijc ende nutte zi,
Die zal zelve zuveren hi,

Die helighe vader mijn voorseit,
Die here es in der godlijcheit.
Ende als hi danne, zijt ghewes,
Aldus wel ghezuvert es
Vanden vader den hemelscen here,
Zal hi vruchten draghen mere,
Dan hi te gheenen daghen
Noyt te voren hadde ghedraghen.
De werelt alte male zal
Zere verbliden over al,
Maer verdrouft, dats waerheit fijn,
Zo zuldi harde zere zijn.
Maer weet / u droufheit al
In bliscepen verkeren zal,
Welker bliscepen, des ghelooft,
Ghi ne nemmermeer werd berooft.
Als een wijf es, dats waerhede,
Van haren kinde in aerbeide,
Met rechte es zoe dan zonder waen
Met droufheden zere bevaen,
Maer als verledicht es die vrouwe,
Zo vergheit zoe alden rouwe,
Ende dus zuldi, alst es voorscreven,
Vele droufheiden hebben in dit leven,
Welke pinen ende droufheit al
In bliscepen verkeren zal.
In welke bliscepe ghi comen zult,
Als die tiden zijn vervult,
Ende om dat ic u hebbe verclaert
Ende ghesproken van miere upvaert.
Maer weet, dats tuwer baten al,
Dat ic ten hemel varen zal,
Want ic zal u met ghenenden
Enen andren trooster zenden.
Ende eist, dat ic niet wech ga nu,
Die trooster zal niet comen tot u;
Maer vaer ic wech, zij u bekent,
Zo werd hi u van mi ghesent.
Ende als hi comen wesen zal,
Zal hi u leeren die waerheit al
Ende leeren u kennen die waerheit
Van al dat ic u hebbe gheseit.
Ende vandien troost zal tien tiden
Van hem ./ u herte zere verbliden.

Hi zal u met hogher leren
Van allen dinghen informeren,
Ja, dinghen zuldi weten van dien
Die toecomende zullen ghescien.
Met desen ende andre goede woort
Gaf onse here groot confort
Zinen disciplen altemale
Ende belovede hem alse wale,
Als diese vertroosten woude,
Dat hi hemlieden zenden zoude
Den helighen trooster zonder waen.
Als onse here, wilt verstaen,
Trecken zoude te hemelwaert,
Liet hi hemlieden, es mi verclaert,
Trecken tot jherusalem,
Tote dat hi zoude zenden hem,
Den helighen gheest, in tiden onlanghe,
Ende blivere tote zine ontfanghen.
Als god dan, zijt zeker das,
Te hemel ghevaren was,
Ghinghen zij, doet scrifture weten,
Vanden berghe van oliveten
Binnen jherusalem der stede,
Also hem onse here zede.
Te gader zo zijn zij daer bleven
In bedinghe, dus eist bescreven,
Al die appostelen voorwaer.
Up den sinxen dach daer naer
Omtrent ter recht tierche tijt
Hoorden zij, des zeker zijt,
Den wind wayen over zere.
Ons zeit die latijnsche lere,
Dat zo zere wayede daer
Dats al die stede wert ghewaer,
Ende tvolc, es mi verclaert,
Liep met haesten daerwaert
Ende vergaderde met gheninde
Om twonder vanden groten winde.
Ende zaghen openbaerlijc dan,
Dat beede up wijf ende up man
Stont .j. tonghe, merct wat ic meen,
Die altemale al vierich sceen.
Dat was een vier, also ict las,
Dat als .j. tonghe ghescepen, was.

Die iueden, also ict bekande,
Waren ghestroyt in menighen lande
Ende nu, alsoot onse here weert
Na zinen wille heift gheordineert,
Zo waren vanden iueden gheheel
Emmer van elken lande een deel,
Ende dese hoordense spreken wale
Met alre manieren tale,
Also als hem te sprekene gaf
Die helighe gheest, daer ic sprac af.
Als die iueden, hebbic vernomen,
Huut allen landen, die daer zijn comen,
Den disciplen spreken horen
Die tale /. van daer zij waren gheboren,
Dies hadsij wonder alte groot
Ende spraken tot elc andren bloot
Ende zeiden in deser manier:
Alle die dus spreken hier
Al dese talen, die wij horen,
Zijn dese alle niet gheboren
Uten lande van galyleen?
Hoe mach dit zijn over een
Dat zij alrehande tale
Aldus spreken altemale?
Enighen hadden wonder groot
Van der miracle, verstaet bloot,
Andre zeiden ooc openbare,
Dat zij van wijne dronken waren.
Ende daer toe zo gaf andwoort
Sinte pieter rechte voort
Ende zeide hemlieden in waerre tale,
Dat zij noch vasten altemale
Ende ooc zo dedi hem weten,
Dat noch te tilike waer teten
Te tierchen ./ of te drinken mede.
Ooc zo zeidi, dats waerhede,
Dat vervullet ware wel
Die prophecye van johel,
Die luud aldus na mijn verstaen,
Dat gods knechten zouden ontfaen
Den helighen gheest, dats waerheit fijn,
Ende zo zullen ooc die joncwiven zijn
Ende als propheten zouden zij wale
Spreken alrehande tale.
...
...

XXXV

...
...

Te hemel ghevaren, als ic zeide,
Wuende maria binder stede,
Die jherusalem was ghenant.
Dat latijn doet ons bekant,
Dat zoe altoos dach na dach,
Daer cristus onse here te gaen plach,
Daer zoe toe mocht comen wale,
Wandelde in die stede altemale
Ende van groter minnen mede
Custe zoe minlijc elke stede
Ende dede den steden grote eere
Ende ooc reverencie zere,
Want zoe dicwile in dien
Knielde over hare knien
Ende hare bedinghe zoe daer las.
Die materie orcont mi das,
Dat zoe met haren heeten tranen
In een minnentlijc vermanen
Met compassien, verstaet dat,
Menichwaerven maecte nat
En beweende die steden onsochte
Als zoe verpeinsde ende ghed[ochte]
Der pinen, die ten selven [steden]
Hare gheminde zone h[eift gheleden].
Int latijn zo staet gheset,
Dat zoe dickent te nazareth
Placht te gane, verstaet de dinc,
Daer zoe haer kint maecht ontfinc.
Ende onderwilen, ic zeker bem,
Ghinc zoe ooc te bethlehem
Ende visiteerde die stede daer,
Daer god gheboren wert van haer,
Also scrifture mi over screef,
Dat nochtan staende in haer bleef
Haer maechdom vast als een thor.
Upten berch, die heet thabor,
Onse vrouwe ooc converseerde,
Daer hem cristus transfigureerde.
Ooc zo frequenteerde zoe mede
Jherusalem, die helighe stede,
Daer hi <die> zine helighe pine leet,
Die zo bitter was ende zo wreet,
Ende daer hi, als ghi hebt ghehoort,
Hoorde menich versmaet woort,

Des hi hadde omoedich verdrach,
Zo dedi ooc menighen slach.
Den wech liet zoe te gane niet
Vanden berghe die syon hiet,
Daer god, also ic u ghewouch.
Ziere disciplen voeten dwouch
Ende ooc, zo es u wel bekent
Hier voren ./ dat hi tsacrament
Te diere zelver maeltijt weert
Eerstwaerf heift gheordineert.
Dit verpeinsde al haer ghedochte.
Menichwaerf zoe ooc versochte
Die stede / bescrijft mi tlatijn,
Daer onse here in thovekijn
Van groten anxte, die hi leet,
Zweete water ende bloedich zweet,
Ende daer ne iudas, dat valsce diet,
Also iamerlike verriet,
Ende der iuden valsche scare
Vinckene / met wapinen dare,
Dat hi minlike ghedoghede,
Als ic te voren wel toghede.
Voort ghincsoe dickent, als ic las,
Toten huse daer wuende annas,
Daer cristus, onse behoudre weert,
Ten vonnesse was ghepresenteert,
Ende daer hi vanden knecht verdrouch,
Dat hine onder die cake slouch.
Voort in thuus, daer wuenende was
Der iueden busscop Cayphas,
Daer onsen here ten selven stonden
Zine oghen waren verbonden,
Ende was daer ghelijc enen zot
Gheoorslaghet ende bespot,
Ende zij ghaven hem te raden,
Wie zij waren diet hem daden,
Also ic hier te voren seide.
Hier plach marie te gaen mede
Ende dies ghelijc, zijt ghewes,
Toten huse sconinx herodes,
Daer hem, als ic u dede verstaen,
Een wit cleet an was ghedaen
Van herodesze den coninc,
Daer ic of zeide in waerre dinc,

Ende moeste van zinen volke ghedoghen
Dat zine bespotten ende bespoghen.
Hier ghinc zoe dickent, dats waerhede,
Ende tot pylatus huse mede,
Daer zine valschelike wroughen
Ende valsche orconde up hem droughen;
Ende was met gheeselen gheslaghen,
Dat hi minlijc heift verdraghen;
Ende daer hi was ghecroont onscone
Met ere scaerper dornine crone.
Hier ghinc zoe / ende ter stede daerna,
Die hiet bi namen golgatha
Ende plach te voren te heeten dus,
Zeghet tlatijn, lycostratus,
Daer pylatus, verstaet dat,
Plach te zitten . ende als juge zat,
Ende daer hi onsen here weert
Zelve heift gedampneert.
Dien wech ghinc zoe alteenen
Met groter claghen, met bittren weenen,
Daer die hemelsche drochtijn
Tcruus draghende uptie scoudre
Was gheleet, als ic vernam,
Ter doot onnoselijc als een lam.
Den berch calvarie, es mi bediet,
Ne liet zoe ooc achter niet,
Daer onse lieve here overhuus
Was ghehanghen an een cruus,
Ende was in groter pine
Ghedranct met gallen ende met ayzine.
Zoe ghinc ooc mede, dar ic lyen,
In thof josephs van aromathyen,
Daer begraven was bequame
Ons heren helighe lechame.
Oec ghincsoe dickent, wildijt weten,
Toten berghe van oliveten,
Daer hi, als ic te voren las,
Te hemele up gheclommen was.
Daer ghinc maria, weetic wel.
Zoe dede zoe ooc inden tempel
Menichwaerven, dats waerhede,
Ende te menigher andre stede,
Daer cristus, onse behoudre weert,
Hadde ghepredict ende gheleert.

Dese steden altemale
Ende vele andre, weetic wale,
Versocht die moeder gods alteenen
Met heeten, met bittren weenen,
Ende zoe weende bitterlike
Ende verzuchte menichfuldelike
Om die absencie van haren kinde,
Dat zoe met herten zere minde.
Dese helighe, werde vrouwe
Dreef groten bittren rouwe
Ende weende ende droufde zere,
Ende zoe ne gheerde niet mere
Dan van weenen te liden pine
Ende altoos bedrouft te zine,
Ende daer toe gaf zoe haer intencie
Evenlanc dat zoe der presencie
Van haren kinde moeste derven.
Daer zoe om peinsde menichwerven
Ende droucht altoos in haer ghedochte,
Also dat zoe niet ne mochte
[In] ghere bliscap verhughen zij,
[Zo lan]ghe als zoe hem niet was bi.

Dese grote droufheit ende rouwe
Van marien onser vrouwe
Was wilen bediet, als ic versta,
In Thobyas wive Anna,
Die altoos weende om haren zone,
Na dat och was ghegaen de gone,
Ende altoos zoe drouve bleef,
Also mi tlatijn over screef.

Ende zoe ne woude, zo wi lesen,
In ghere maniere vertroost wesen
Vor die tijt, dat zoe heift vernomen,
Dat haer kint es weder comen.
Ende altemale die weghen
Zo waer dat zij waren gheleghen,
Daer hare enighe hope an lach,
Dat hi weder comen mach,
Over zach zoe voort ende weder
Ende ghinc die weghen up ende neder
Ende up menighen berch zoe clam,
Also ict int latijn vernam,
Om dat zoe anscouwen woude
Die weghen, daer hi comen zoude.
Dus es maria al haer leven
In bitterliken weene bleven,
Ende al die weghen, die zoe mochte,
Beghinc zoe ende bezochte.
Haer kint zoe zere minde
Ende die presencie van haren kinde
Bekendese beter dats waerheit
Dan alder werelt [rij]clijcheit
Ende al waer zoe in aermoede
Of ghemate ooc van goede,
Waer zoe bi hem, weet zekerlike,
Zo waer zoe alles dincs rike
Ende hare ne ghebrake gheen goet,
Dat docht hare in haren moet.

Desen rouwe, also ict weet,
Die de hemelsce coninghinne leet,

Daer of hebben wij exempel
In dewangelie harde wel,
Also dewangelisten scriven,
Daer wij lesen van enen wive,
Die eenen precieusen steen
Zoukende was, zo ic meen,
Die bi namen een dragme hiet.
Zoe hadder .x., es mi bediet,
Ende van dien precieusen steenen
Zo verloos dat wijf den eenen.
Ende als hi dus verloren was,
Dede zoe bernen, zijt zeker das,
Ene lanterne, zo zij eerst mochte,
Daer zoene nernstelijc mede zochte,
Ende zochtene zo langhe stonden,
Dat zoene ten lesten heift vonden.
Ende als die steen vonden was,
Was zoe blide, als ict las,
Ende verhuechde haer daer inne
Beede met herten ende met zinne.
Ende altemale hare gheburen
Hiet zoe verbliden ter zelver uren
Ende bad hem, dat zij tien tiden
Met hare wouden doe verbliden.
Bi desen wive en es el niet
Dan die moeder gods bediet,
Die inde werelt ./ merct wat ic meene,
Hadde tiene / precieuse steene,
Dat sijn, als ons scrifture doet horen,
Vanden inglen die .ix. choren
Ende cristus die / tiende zij.
Deen steen, daer god bediet es bi,
Het schijnt die nu verloren es,
Maer die .ix., des zijt ghewes,
Die bleven altoos als mesnieden
Bi haer ./ ende niet van haer scieden.
Dese .ix. steenen, daer ic of zede,
Daer wel beteekent es mede
Die presencie, na mijn gheloven,
Der zaligher gheesten daer boven,
Die altoos vanden .ix. choren
Tot haer quamen, als ic zede voren.
Die tiende dragme, daer es hi,
Onse behoudre, beteekent bi.

Ende die presencie, dats waerheit,
Van ons heren menschelijcheit,
Welke presencie, ghelovets mie,
Hadde verloren sinte marie
In ere manieren, als ic vernam,
Als onse here te hemel clam.
Al waest dat die godheit sij
Altoos onser vrouwen bi,
Diese hoedde voor messchien.
Nochtan mocht haer niet ghescien
Tanscouwen ziere menschelijcheit,
Alsoot hier voren es gheseit.
Ende dus hadde marie verloren
Desen steen / als [ic] zeide te voren,
Dien zoe nerenstelike zochte
Om weder te hebbene, of zoe mochte.
Want also ic te voren zeide,
Zo ommeghincsoe elke stede
Daer onse here, also wij lesen,
Lechamelike hadde ghewesen,
Met weenen ende met tribulacien.
Dit waren alle hare conversacien,
Daer zoe wandelde met bittren rouwe.
Ten laetsten heift onse vrouwe
Desen steen vonden, es mi verclaert,
In hare helighe upvaert,
Daer hare in dat ewighe leven
Van onsen here es ghegheven,
Tanschijn van onsen lieven here
An te ziene emmermere;
Ende dat gheduren zal zonder bent.
Marie die heift ./ es mi bekent,
Eene lanterne clare ontsteken,
Als zoene sochte zekerleken,
Ende claerlike bernen ghedaen,
Ende daer bi zullen wij verstaen
Die goede exemplen entie doghet,
Die marie elken toghet,
Want hare helighe wandelinghe
Was zo helich, verstaet de dinghe,
Dat zoe als ene lanterne claer
Lichtende was, weetic voorwaer,
Ende zoe gaf elken mensche wel
Alre dueghet goed exempel,

Ende toghede hem, dat es waerhede,
Slevens wech der zalichede.
Dese voorseide steden dan,
Daer ic te voren of began,
Die sullen wi, verstaet wel mien,
Ute exemple van marien
Over wandelen zekerlike
Met goeder herten devotelike,
Ende wi sullen ooc alteenen
Ons heren passie bewenen
Ende oeffenen met allen zinnen
Tallen tiden met heeter minnen
Ende overzien / zijn bitter doghen.
Ende eist ooc, dat wi niet ne moghen
Lechamelike elke stede
Overwandelen, zo ic zeide,
Nochtan sulwise zekerlike
Overwandelen gheestelike
En[de over]peinsen in onse herte
Gods [bitter] passie ende smerte
Ende d[e rouwe] die hi tien steden
Om ons [met min]nen heift leden.
Dese b[ittre] droufheit ende rouwe,
Die gods moeder onse vrouwe
Om ons heren absencie al
Ghedoocht heift groot ende smal,
Die was bediet wel zonder blijf
In mychol, coninc davids wijf,
Daer ic u of zecghen wille.
Ten tiden dat waren in ghescille

Die coninc saul, verstaet dit,
Ende ooc mede die goede davit.
David, die jonghe coninc dan,
Was mychols wettelike man,
Die skoninx sauls dochter was.
Saul, die altoos ghedochte das
Ende peinsde in zijn ghedochte,
Hoe hi david vergrammen mochte,
Ende nam zijn dochter vorwaer
Ende enen andren man gaf hi haer,
Dewelke man, verstaet tbediet,
Palathiel bi namen hiet.
Dese palathiel dan
Was een gherechtich goed man
Ende woude niet hebben met haren live
Gheselscap / als man met wive.
Want hi was wel zeker das,
Dat davids rechte wijf was,
Hoe dat zoe in valscher dinc
Hem was ghegheven vanden coninc.
Ende mychol bleef ooc alteenen
In zwaren rouwe, in bittren weenen,
Ende ne mochte in ghenen tiden
Van gherehande vruechde verbliden,
Maer altoos weende zoe ghereet,
Tote dat zoe weder was gheleet
Tote david, daer ic of began,
Die wettelike was haer man.
Ende dit mach zijn gheexponeert
Up marien der maghet weert.
Enen brudegom hadde de ghone
Ende dat was selve die gods zone,
Van wies absencie, na miere lere,
Maria droevede also zere,
Dat zoe bleef in weenen altoos
Ende in rouwen vruechdeloos,
Ende zoe ne mochte in ghere tijt
Van ghere bliscap zijn verblijt.
Met sulker hitte van sulker minnen
Was marie ontsteken binnen
Ende zoe minde also zere
Gode onsen lieven here,
Dat zoe al ziec was van binnen
Van haren brudegom te minnen,
Alsoot, elken wel mach bliken,

Ghescreven staet in cantyken,
Daer men lesen mach up ditte
Van haerre bernender minnen hitte:
Gaet ghi dochtren van jherusalem,
Tot minen gheminden ./ ende zegt hem,
Dat icken met herten minne vele
Ende ic van groter minnen quele,
Die ic draghe te hem waert,
Die scrifture aldus verclaert.
Bi redenen merken wij en trouwen,
Die moeder mach wel zijn vul rouwen,
Als haer kint haer es absent,
Dits elker moeder wel bekent.
Nochtan bem ic wel in desen
Dat die rouwe moet meerre wesen
Vander bruud ende zere onzoet,
Die haers brudegoms derven moet.
Hier bi dar ic der waerheit lyen,
Dat dien rouwe van marien,
Alsoot bi vrayer redene blijct,
Gheerehande rouwe yet ghelijct.
Want marie, ic maex u vroet,
Ons heren absencie derven moet.
Die hare kint was, dats waerhede,
Ende ooc haer brudegome mede.
O jhesu, gef ons die rouwen
Zo te verpeinsen van onser vrouwen,
Dat ic met hare ende di te zamen
Ewelijc moete wuenen . amen.

XXXVI

Int capitel, dat hier voren gaet,
In waren woorden ghescreven staet
Die conversacie van onser vrouwen,
Hoe zoe plach met groter rouwen
Alle die steden te verzouken,
Waer zoe laghen, in wat houken,
Daer onse here god ./ na minen waen,
Plach te verkeerne ende te gaen,
Ende daer hi ooc in heift leden
Zware ende bitter pijnlijcheden.
In dit capitel zo zal ic u
In waren woorden bescriven nu,
Also mi tlatijn wel verclaert,
Van marien helighe upvaert,
Hoe zoe hier de werelt liet
Ende zalichlike ooc versciet.
Hoe langhe dat onse vrouwe heift
Na ons heren up vaert gheleift
Lechamelike int erdsche dal,
Des en hebwij gheen vray ghetal.
Enighe zecghen, dat zoe daer naer
Niet langher levede dan .xij. jaer;
Ander zecghen, also ict las,
Dat zoe vele langher levende was.
Maer vandien ghetale dus
Scrijft sinte Ephyphanius:
Levede zoe .xxviij. jaer,
Ende dat houde wi best vorwaer
Ende ghelovent vor waerheit,
Al en hebwij des gheen zekerheit.
Ende al hadt also ghewesen,
Dat zoe niet hadde in desen
Leven gheweest ./ meer dan .j. ure,
Nochtan zoud haer, zeit scrifture,
Ghedocht hebben over waer
Wesende harde menich jaer.
Jacob was wilen, daer ic lyen,
Veertiene jare in scalkernyen,
Nochtan docht hem .j. corte tijt,
Ende dat dor minne / des zeker zijt,
Ende aldus, na dat ic versinde,
Marie haer kint zo zere minde,
Moestet een ure van haer zijn,
Het docht haer wesen langhe termijn.

Een ziele, die leift in minnen stranc,
Een ure dinct haer wesen lanc,
Ende, al eist dat zoe zo mint,
Al hare pine ne acht zoe twint.
Ende maria zo zere begheert
Die presencie haers kints weert,
Dat al die moeyelijcheden wreet,
Die zoe in de werelt leet,
Ende die rouwe, die haer ghesciet,
Ne rekende zoe een twint niet.
Ende dat onse here ./ wel verstaet,
Marien dus ter werelt laet,
Dat dede hi / orcont tlatijn,
Om den troost der disciplen zijn.
Ende bi redenen dede dit ooc hi,
Om dat de mensche merc daerbi,
Dat men met groter pijnlijchede
Comen moet ter hemelscer stede.
Anziet gods moeder onser vrouwe
Ende haren bitterliken rouwe,
Die zoe leet hier up der erden;
Anziet haer kint van groter werden,
Merct gods passie ende zijn rouwe
Ende die droufheit van onser vrouwe;
Merct die smadelike woorde,
Die onse here ter wereld hoorde,
Die smeeten entie pine mede,
Die men hem ter werelt dede;
Anzich ende merc wat groter leede
Dese ghedogheden alle beede!
Deen was ghepassijt ende ghedoot,
Die ander die leet stille noot,
Dat hare beter ware verwerven
Die dood ende jamerlijc te sterven,
Dan die rouwe, die zoe leet
Om haer suens passie wreet.
Zich jan baptisten, de welke was
Die helichste man, zijt zeker das,
Die ye van moeder was gheboren,
Nochtan moest hi liden toren
In de werelt ende grote noot
Ende wesen onverdient ghedoot
Ende also comen te hemelrike.
Nu merc dit ende deser ghelike

Ende als ghi al wel verzint,
Al zidi dan ter werelt ghepijnt,
Eest dat ghijt vulmaect anziet,
U / pine zal u dinken niet.
Waenstu in den hoghen throne
Ontfanghen ere victorien crone,
Du ne moets in dijns levens tiden
In dese werelt der over liden.
Ende dus anzie ende wes vroeder,
Dat god ziere liever moeder,
Die noyt een cleen zonde ne dede,
Zo langhe hilt uter heligher stede,
Eer hise uter werelde slike
Wilde doen comen tsinen Rike.
Aldus ghelievedet onsen here.
Ter materien ic weder kere.
Als onse vrouwe / wilt verstaen,
In dese werelt hadde vuldaen
Dat zwaer torment / ende de pine,
Die hier es in de werelt te zine
Mids der werelde grote beroert,
Zo es zoe te hemele ghevoert
Van haren kinde, also ict weet,
Om wien zoe al die droufheit leet.
Dese ghebenedide upvaert
Marien ./ daer ic of hebbe verclaert,
Was wilen bi figuren weert
Harde wel ghefigureert,

Also scrifture zeicht up dit,
Bider aerken van davit,
Daer ic in waren woorden of las,
Dat zoe tsinen huus ghedraghen [was].
Die coninc david, dhelighe man,
Daer ic te voren of began,
Met ziere haerpe te speelne plach
Voor die aerke up elken dach,
Ende met feesten, dats waerhede,
In zijn huus hise draghen dede.
In dese arke, verstaet albloot,
Daer in zo was hemels broot,
Ende met allen rechte des
Maria daer bi beteekent es,
Bi wien de werelt, na mijn verstaen,
Wel heift hemels broot ontfaen,
Daer jhesus cristus bi es bekent,
Want hi dat helighe sacrament
Ordineerde / als ons bewijst,
Scrifture ./ ende ons daer mede spijst.
Die aerke was, ic zeker bin,
Van houte ghemaect, heet cethin,
Dat nemmermeer up gheenen dach
Aerghen noch verrotten mach.
Ende dat bediet, verstaet wel mie,
Dat die moeder gods marie
Up de werelt te gheenen stonden
Niet was besmet met enighen zonden.
Nu zullen wi weten voor waerheit,
Hoe dat scrifture niet ne zeit,
Dat onse vrouwe <was> te zamen
Met ziele ende met lechamen
Ten hoghen hemel ghevoert zi
Van onsen here, verstaet wel mi.
Ooc ne zal men peinsen niet,
Zoe ne staerf ende versciet,
Maer achter dien, verstaet mi,
Dat marie ghestorven zij,
Hare vleesch ne aerchde no ne stanc,
Maer als zoe was dood / niet lanc
Ne waest / ziele ende lechame
Waren weder ghevoucht te zamen,
Dit ghelove elc ghewaerlike.
Ende also was zoe in hemelrike

Up ghevoert, als ic versinde,
Van haren ghebenediden kinde.
Die coninc david, als ic merke,
Die also speelde voor die aerke
Met ziere harpen, als ic zede,
Daer es god beteekent mede,
Die coninc es van groter weerden,
Here van hemele ende van erden.
Nu zulwij weten zekerlike,
Dat onse here lechamelike
Onser vrouwen tjeghen quam,
Also ict in scrifturen vernam,
Met groter bliscap zonderlanghe,
Met vruechden ende met zanghe,
Ende leedeze metter bliscap groot
In zijn huus, verstaet albloot.
Met godliken cussene mede
Custe hi ziere moeder, dats waerhede,
Ende was ghecust van desen,
Als moeder van kinde pleicht te wesen.
Ende met helsene dies ghelike
Helsde hize ghewaerlike,
Meer dan men ghezecghen can.
Als dit die inglen zaghen an
Met haren ingliken conroot
Hadden zijs wonder harde groot.
Ende dor dat wonder dat zi zaghen,
Begonden zi elc andren vraghen
Onderlinghe, dat es waerhede,
Ende deen ten andren aldus zeide:
Wie es zoe die uter woestine
Dus up clemt, alst es anschine,
Ende vloeyt van weelden al,
Wies bliscap es zonder ghetal
Ende es met haren zone comen,
Smeekende als bruden ende brudegomen?
Tote desen heift gheandwoort
Onse vrouwe marie rechte voort,
Also ict in scrifturen las,
Die zelve de bruud gods was,
Ende zeide doe te dien stonden:
Nu hebbic voorwaer vonden
Minen brudegome ende mijn kint,
Dien ic zochte ende hebbe ghemint.

Voort zeide zoe, verstaet wel mien:
Ic zal vaste behouden dien
Ende nemmermeer zonder waen,
Ne zal ickene laten gaen,
Als brudegome ende kint mede
Ende minen vader, dats waerhede.
Hi moet mi cussen nu ter stont
Metten cussene van ziere mont,
Dat ic ziere presencien zoete
Ewelike ghebruken moete.
Zine luchter hand, des ghelooft,
Die moet wesen onder mijn hooft,
Dat ic met hem tallen tiden
Moete leven ende verbliden.
Ende ooc mede, zij u bekant,
Zal mi helsen zijn rechter hant,
Want hi mi, ic zeker bem,
Nemmer verjaghen zal van hem.

Nu zullen wij merken dattie upvaert
Van onser zoeter vrouwen waert
Was ons wilen ghedaen bekant
In pathmos, in een heylant,
Daer men in den hemel up enen dach
Een harde wonderlic teekin zach:
Een wijf, also den oghen dinct,
Met der zonnen al ommerinct,
Ende dat bediet, dats waerheit,
Marien metter godlijcheit

Ommeringhet, als ic vernam,
Die also te hemele clam.
Voort sceent, des bem ic vroet,
Dat zoe de mane hadde onder voet;
Ende dat bediet, also scrifture zeit,
Marien grote ghestadicheit,
Want die mane, des zijt ghewes.
Zere onghestadich es,
Also wij merken moghen bloot,
Nu scijnt zoe cleene, nu groot.
Ende daer bi zijn bi der mane
Die erdsche dinghen te verstane,
De welke onghestadich zijn
Ende zere wankel, alst es anschijn.
Dese onghestadicheit quaet
Heift maria al versmaet,
Ende het heiftse die maghet vroet
Al ghetorden onder haer voet,
Ende dede hare upvaert
Zalichlike te hemele waert,
Daer alle dinghen, dats waerheit fijn,
Vast ende ooc ghestadich zijn.
Voort zo hadde die vrouwe scone
Up haer hoofd ene werde crone,
Dewelke crone hadde inne
Twalef sterren, als ic verzinne.
De crone, na der scrifturen lere,
Es een teekin van groter ere,
Ende dus zo es zoe wel bequame
Marien der maechdeliker name.
Bi desen twalef sterren dan
Ic die appostelen merken can,
Want up die tijt, es mi bediet,
Dat die moeder gods verschiet,
Zo waren die appostelen alle
Te haren hende bi ghetalle.
Dit wijf hadde ooc, als ic merke,
Om te vlieghene .ij. vlerke,
Ende daer bi, diet wel anziet,
En es beteekent anders niet,
Dan dat zoe up voer te zamen
Met ziele ende met lechamen.

Dese werde helighe upvaert
Van onser vrouwen es mi verclaert,
Daer ic of hebbe ghedeclareert,
Dese was ons ghefigureert
Wilenere in vreimden doene
Biden coninc saelmoene
Ende ooc bider moeder zijn,
Also mi orcond dat latijn,
Daer ic voorwaer in las
Dat als hi coninc woorden was,
Doe zat hi in zinen throon,
Die eerzaem was ende scoon.
Ende hi dede maken, es mi bekant,
Enen throon tsiere rechter hant
Om die eere vander moeder zijn
In welken throon, dats waerheit fijn,
Zo heift ziere moeder saelmoen
Met groter eeren zitten doen.
Ende sprac aldus, es mi bediet:
Het en es gheoorlooft niet,
Noch betamelijc, dat ic di
Enich dinc ontsecghende zij,
Maer wat dat ghi begheert an mien,
Lieve moeder, dat sal u ghescien.
Dus heift god, es mi bekant,
Zine moeder ghestelt tsiere rechter hant,
Ende wat zoe hem bidt of bidden zal,
Dat wille hi hare verleenen al.

O weerde vrouwe ghebenedijt,
Die met gode verheven zijt
Daer boven inde hemels thro[ne]
Bidt voor ons uwen lieven zone,
Dat hi ons zondaren zonder blijf
Moete na dit corte lijf
Tot hem trecken in ziere zale
Ute desen aermen donkeren dale,
Die van u, vrouwe, wert gheboren.
O zoete jhesu, nu wilt horen
Uwer moeder, die bi u zit.
In uwen throon ende voor ons bidt,
Ende wilt ons, lieve here, verleenen,
Dat wi moeten na den weenen
Ende nader ellende van onsen liven
Met di ewelike bliven. Amen,

XXXVII

Int dit capitel, dat hier voor gheit,
Zo heb ic u voorwaer gheseit,
Also mi dat latijn verclaert,
Vander moeder gods upvaert.
In dit capitel zo zuldi
Weten / oft god wille / van mi,
Hoe zoe middel es tallen stonden
Tusschen gode ende onsen zonden,
Ende hoe zoe voorden mensche bit
Gode, daer zoe bi hem zit,

Up dattie mensche zo es haer vrient,
Dat hijt met duechden an haer verdient,
Ende hoe dat zoe in allen kere
Zoet die gramscap van onsen here
Jeghen de werelt, dat verstaet,
Ende jeghen de menschelike daet,
Ende verzoent ons ooc mede
Jeghen gode met haerre bede.
Dese werelt in waerre tale
Es bezondicht altemale,
Caritate men niewer ne vint
Ende de waerhede al verdwint.
Ghiericheit, luxurie ende hoverdye
Hebben ter werelt heerscepye.
Ic weet wel, dat nu ten stonden
Met desen .iij. voorseiden zonden
Es de werelt besmet al,
Zo ic bi redenen toghen zal,
Ende lettel yement, zijt ghewes,
Up de werelt nu levende es,
Hi en es met een van desen drien
Besmet of van allen dien.
Of eist dat yement ter werelt es,
Die niet bezondicht en es des,
Ic zoude wanen wel, dat hi
Harde dinne ghezayet zij,
Hem ne let een vanden drien.
Enighe zijn die luxurie vlien
Ende poghen te houden zuverhede.
Dese vint men te zulker stede,
Ende wanen zijn van groter weerden,
Die nochtan stinken van hoverden
Ende draghen in haren moet
Ydele glorie, des bem ic vroet.
Zomeghe hem van zonden gruwen
Ende willen de hoverde scuwen
Ende willen houden, dats waerheit.
Vastelike omoedicheit,
Die ghewont licghen toter doot
Ende zijn bevuult met zonden groot
Van luxurien ende ooc mede
Van der groter ghierichede.
Enighe bi daghe ende bi nachten
Hem van deser hoverde wachten
...
...

Hi mochte gheliken wel den dwaze,
Die over vule stinkende waze,
Daer hi hem an bevulen zoude,
Een conincrike gheven woude.
Noch vele zotter zo es hi,
Jonc of out, wie dat hi zi,
Die om vuulheit verzuumt te gheven
Die glorie vanden eweghen leven.
Ende dat doet / dickent openbare
Die zotte mensche, die zondare.
Deser zotten vint men over al,
Lasen, nu een groot ghetal.
Zijn zij niet wel zere zot,
Die zecghen ieghen haren god?
Die prophete zeicht te desen,
Also wij in scrifturen lesen,
Wie dat zulker zonden pleicht,
Di hi zinen sceppre contrarie zeicht.
Den erdinen potte mach hi gheliken,
Die ghemaect es vanden slike.
Also ic merke bi redenen groot,
Het ware een wonder harde groot,
Dat potten contrarie spraken
Den meesters, diese selve maken.
Dit ware een wonder vanden potten.
Dus altemale die quade zotten
Zoude god doemen, woudi hem gramen,
Waert dat ons niet te hulpe quame
Onse zoete vrouwe met snellen kere;
Ende zochtede die gramscap van onsen here.

Hier of gaf ons figure goed
Techuites, dat wijf wel vroet.
Van haer staet ghescreven dit,
Dat zoe zochtede van david
Dien verstormden evelen moet
Jeghen absaloen, als ic verstoet,
Die zinen broeder hadde verslaghen
Daer te voren in corten daghen.
Bi dat absalon, also ic las,
Aldus broeder slachtich was,
Zo versta ic wel daer mede
Den zondare te deser stede,
Dewelke boudelike als onvroet
Jeghen zinen scepper mesdoet
Ende cruust gode noch ene waerf,
Zinen broeder ./ die vor hem staerf.
Nadat dese absalon dan
Zinen broeder had dood, als ic began,
Ende hi daer toe was zo coene,
Dat hi dat bestont te doene,
Zone mocht hi wonen niet
Bi zinen lande, es mi bediet,
En moeste wonen buten den zinen
In dat land der sarrazinen,
Tote dat hi verzoent es
Biden wive techuites.
Ende aldus eist, na mijn verclaren,
Min no meer vanden zondaren.
Achter dien, ic maex u vroet,
Dat hi dootlike mesdoet,
Zo ne heift hi groot no cleene
In hemelrijc wuenst ne gheene,
Voor dat tusschen den zondaer daes
Ende gode /. es ghemaect den paes
Bi der heligher moeder ons heren,
Die wij met rechte moghen eeren.

Dat gods moeder sinte marie
Ons middellighe es, als ic lye,
Daer of es ons figure bekant,
Also ict in scrifturen vant,
Van enen wive, zijt zeker das,
Die in abelen wonende was.
Achter dien, verstaet al bloot,
Dat absalon was ghesteken doot
Van joabpe ./ al daer hi hinc
Bi zinen hare ./ om die dinc,
Dat hi woude coninc wesen,
Als ghi hier voren hebt ghelesen,
Zo woude regneren een daer na
Ene zuene, hiet botri cyba,
Ende heift hem, alst es ghescreven,
Jeghen den coninc david verheven
Ende ontseidene in waerre dinc.
Ene stede hi ooc in ghinc,
Die abela was ghenant.
David beleide die stede te hant
Ende joab met groten ghere,
Die prinche was van davids here,
Ende wilde, dat es waerhede,
Al te nieten doen die stede
Om die redene, verstaet den fijn,
Dat hem cyba onthilt daer in.
Nu zo was in dese stede
Een vroet wijf, dats waerhede,
Die bi haerre groter wijsheit
Zocht maecte, dat es waerheit,

Die gramscap vanden coninc
Ende ooc des princhen, verstaet de dinc,
Also dat bi haren rade
Die poorters hem of slaen daden
Zijn hooft in corter ure
Ende worpent over de mure,
Ende worden dus verlost om dit
Vanden gramscepen van davit.
Cyba, dese hoverdiche man,
Daer ic te voren of began,
Die hem ieghen den coninc zijn
Verhief, also ons toocht tlatijn.
Die bediet, ghelovets mie,
Die vule zonde hoverdye,
Welke zonde es openbare
Gode onsen scepper contrare,
Ende es ooc, wilt verstaen,
Des coninx stede in ghegaen
Valschelike dese cyba,
Daer ic die ziele bi versta
Vanden zondare, ic maex u vroet,
Dewelke in hoverden mesdoet,
Daer die prinche vanden here
Des hemels ./ up vergraemt es zere
Toter tijt ende der wile dat hi
Jeghen hem weder verzoent zi,
Ende dat bi desen vroeden wive,
Daer ic marien bi bescrive.
Nu zal die zondaer, eist wijf of man,
Bi marien rade dan
Dat hooft of slaen vanden cyba,
Daer ic de hoverde bi versta,
Ende werpen dat ute ziere stede,
Dat es ute ziere ziele ghereede,
Dat hi ghecrighe in zulken kere
Die gracie van gode onsen here.
O zoete lhesu, wel lieve here,
Doe mi met diere heligher lere,
Dat ic moete tallen stonden
Also scuwen alle zonden,
Dat ic in dijn rijc daer boven,
Daer di alle zalighen loven,
Moete ere victorien crone draghen
Ende daer wonen tallen daghen.

XXXVIII

Int capitel, dat voor desen
Staet ghescreven, machmen lesen,
Hoe maria, die dagheraet,
Altoos es onse advocaet
Ende middel tallen stonden
Tusschen gode ende onsen zonden.
In dit capitel nu hier na
Zalmen horen, elc wel versta,
Hoe dat zoe ons metter hant
Bescerent ieghen den viant.
Wij vinden lesende, hoort na mien,
Dat zoe ons besceremt van drien.
Deen es, nader latijnsche sprake,
Van gods gramscap ende wrake.
Zoe besceremt ons ooc mede
Van des duvels moeyelichede,
Die ons moeyt nacht ende dach,
Hoe hi ons te zonden trecken mach.
Oec hoetsoe ons bi haerre gracie
Vander wereld zware temptacie,
Die ons met haerre vuulre ghenuecht
Pijnt te trecken vander duecht.

Dat onse vrouwe, zijt ghewes,
Onse bescermighe aldus es,
Dat was wilen wel bediet
Bider dochter, die tharbis hiet,
Ende bi moyses ooc mede
Ende ooc bi saba der stede.
Moyses quam, es mi bekant,
Metten volke van egypten lant
Ende hi bezat, als ic versta,
Ene stede, die men hiet saba.
Niement ne was van zulker macht,
Zo staerc no van zo groter cracht,
Noch dor vrouwen noch dor heren,
Diet van moyses mochte keren.
Hine bleef verhart, also ict weet,
Altoos ter stedewart ende wreet.
Een jonc kint, hiet tharbis,
Die des coninx dochter es,
Die was wonende, dats waerheit,
In saba, dese stat voorseit,
Dese heift die stat verloost
Ende in deser manieren vertroost.
Dese edel prinche moyses,
Daer voren of ghesproken es,
Was utermaten zere minlijc
Ende van anziene lievelijc,
Ende ooc was scone, dats waerheide,
Des coninx dochter, daer ic of zeide,

De welke alle daghe lach
Up die mueren ende zach
Die grote scoonheit vanden here
Moyses, die minlijc was zo zere;
Ende zine scoonheit, dat es waer,
Gheliefde also zere haer,
Dat zoe pijnde zere voort an
Om hem te hebbene teenen man.
Ten laetsten dese maghet trect
Tot haren vader ende hem ondect,
Dat zoe hadde in haren zinne
Ghedaen moyses ./ in rechter minne.
Als dit die coninc hoorde toe,
Het gheliefde den coninc zo,
Dat hi, als ic hebbe vernomen,
Ziere dochter wille heift vulcomen
Ende gaf moyses, zeid tlatijn,
Teenen wive die dochter zijn.
Ende als moyses dit verstoet,
Liet hi zochten zinen moet.
Aldus es verlost die stede
Ende heift ghecreghen vrede
Bi deser dochter tharbis dade
Ende bi haren vroeden rade.
Ende die lieden vander stat
Zijn ooc alle verlost na dat
Ende there, als ic vernam,
Voer weder van daert quam.
Bi moyses desen helighen man,
Daer ic te voren of began,
De welke zo over scone was,
Also ict in scrifturen las,
En es anders te male niet
Dan onse lieve here jhesus bediet,
Die scone was in waren dinghen
Voor alle die nye lijf ontfinghen,
Ende die was up de werelt gram
Om dat yeve ende ooc adam
Waren zo stout ende zo zot,
Dat zij braken gods ghebod.
Des heift onse here, staet ghescreven,
Den vianden macht ghegheven,
Dat zij trecken te haerre kielen
Altemale der lieder zielen

Ende dit gheduerde over waer
Wel vijfdusentich jaer,
Ende niement was te ghenen stonden
Yewers in de werelt vonden,
Zo staerc of van zulker macht,
Diese te lossen hadde macht
Ende die de gramscepe van onsen here
Mochte zochten in enighen kere,
Noch ons verlossen uten handen,
Daer wij laghen in sviands banden.
Ten laetsten zo heift ghemint
Maria, des edel coninx kint,
Ende heift gezocht toornichede
Met haerre lieveliker bede.
Maria, alsoot es gheseit,
Besceremt den mensche, dats waerheit,
Jeghen des viands temptacie
Ende van al ziere infestacie.
Dese bescuddighe es ons van gode
Ghegheven ./ ende es ons van node,
Want sviands wighen onghehiere
Zijn vele ende menigher maniere,
Ende groot zijn zine laghen,
Die hi scalkelijc alle daghen
Spreed om ons te vane inder erden.
Enighe tempteert hi bi hoverden,
Also wij vinden dat waer es
In jesabeth / balthasar, olofernes;
Enighe tempteert hi, dar ic lyen,
Met nide of met hatyen,
Zo wi vanden quaden caym vinden,
Van saul ende jacobs kinden;
Enighe met wraken tempteert hi,
Alsoot wel sceen an semey
In jacob ende an absaloene
In janne zebedeus zone;
Enighe bi onghelovicheden,
Alsoot noch scijnt in zomen steden
Van arab ende achab, als ic vernam,
Moyses ende jeroboam.
Enighe tempteert hi, dats waerheit,
Bi quader ongheorsaemheit,
Alsoot wel sceen an dathan
Abiron ./ thare / ende lyan.

Enighe steict in die viand quaet,
Dat zij gheven quaden raet,
Als in abyron ende in enen man,
Die bi namen hiet dathan.
Enighe tempteert [hi], dats waerheit,
In valscher onghetrouwicheit,
Also ic wel van caym las,
Joab, terpones ende judas.
Enighe tempteert hi in waren dinghen
Bi menscheliker bloetsturtinghen
Alsoot blijct in tyrus, manasses,
An anthyochus ende herodes.
Enighe tempteert [hi], dat zi temen
Hem zelven haer leven te nemen,
Alsoot van saul staet gheset,
Abymalech / ludas / anthyophet.
Bi deser temptacien onghehiere
Ende noch bi menigher maniere
Pijnt de viand tallen stonden,
Hoe hi ons trecken mach te zonden.
Maer onse bescuddighe, die maghet vrye,
Die weerde moeder gods marie,
Besceremt ons in allen weghen
Ende vecht vromelijc daer jeghen
Ende beweert sviands nauwe keren,
Dat hi ons niet ne mach deren
Noch gheen scade doen hi.
Des zoe te rechte beteekent si
Bi eenen edelen wive weert,
Diese ons wel figureert,

Vander welker ghescreven es,
Dat zoe verloste den thor thabes
Ende dat jeghen een fel diet,
Die bi namen abymalech hiet.
Dat volc was in groten vare
Voor desen, ende voor zine scare
Vlo altemale met haesticheit
Up thabes, desen thor voorseit.
Abymalech quam ghelopen sciere,
Als hi dat zach, ende woude met viere
Den thor verbernen ende die zale
Ende die lieden ooc altemale,
Waren up den thorre ghevloon.
Dit vroede wijf mercte dit doen
Ende zoe waerp neder enen quareel
Up zijn hooft, dat niet gheheel
Bleef ./ maer die canten scaerp
Van den steene, die zoe waerp,
Dede desen zo harde wee,
Dat hem brac de heirsene ontwee.
Dese steen dedene zo onzochte,
Dat hi wel voelde, dat hi niet mochte
Leven ./ die dood moest hem ghescien.
Tsinen sciltknecht sprac hi mettien,
Als die drouve was om dat abuus,
Dat hem een wijf maecte confuus,
Ende zeide: nu spoedti ghereede,
Trec dijn zweert uter sceede
Ende stec mi zelven nu doot,
Dat niement zecghe, cleen no groot,
Dat ic hier aldus dood blive,
Versubtijlt van eenen wive.
Ic wille, dat ghijt aldus doet.
Die sciltknecht deed metter spoet.
Abymalech dese hoverdighe man
Bediet de helsche viand dan;
Die lieden, die inden thor laghen,
Dat zijn wi alle, die ons versaghen
Voor die temptacie van den viant
Ende vlien inde kerke te hant,
Om dat wi duchten vor tmesschien
Ende die temptacie van dien,
Want hi tempteert ons nacht ende dach
Telker stede daer hi mach.

Maer maria, die moeder ons heren,
Die wel weet zine nauwe keren,
Besceremt ons moghentlike,
Ende es daer ieghen vromelike,
Van zinen laghen ende strecken,
Daer hi ons mede them wil trecken.
Ende niet alleene tallen daghen
Behoet zoe ons vor sviands laghen,
Maer zoe behoet ons, dats waerhede,
Vor der werelt ghenouchte mede.
Ende dese bescermenesse es ons zere
Van node ./ want na scrifturen lere,
Also ict can ghemerken bloot,
Zo zijn der werelt temptacien groot
Ende fel ende onghehiere
Ende van menigher maniere.
De werelt tempteert, also wi lesen,
Den mensche al te zere in desen,
Dat hi heerscepye beghere
Of der werelt prijs of eere,
Of dat hi ooc beghere mede
Scat te gaderne of rijchede.
Dit blijct in alexander claer
Nabugodonosor/ memoth overwaer,
Zo doet ooc in achalya
Absalon ende adonya,
Enighe tempteert der werelt leren,
Dat zij ydele glorie begheren
Of vanden lieden prijs ende lof.
Exempel vinden wij hier of
Van Aman ende van Ezechyam,
Van herodes / ende agrippam.
Enighe tempteert zoe, wilt gheloven,
Bi ghiericheit / dieften ende roven,
Al bi elyodorum blikende zi
Bi achior ende bi gyesi.
Enighe tempteerse te menigher uren
Bi peinsen of werken van luxuren,
Alst blijct in zamor ende amon,
In david ende in saelmon.
Enighe tempteerse in waerre sake
Bi blasphemien ende zotter sprake,
Also ic van nabal vernam,
Van cennacherub ende roboam.

Enighe doet zoe zonder mesdaet
Of zonder verdiente spreken quaet
Of yement versmaden ende wesen fel,
Also wij ghescreven vinden wel
Vanden wive van thobyas
Ende van jobs wive, daer ic of las.
Alle der werelt molestacien
Ende oec al hare temptacien
Moghen wi lichtelike verwinnen,
Eist also dat wij wel minnen
Onse voorvechtighe marie
Met alre herten, gheloves mie.

Dit was wel ghefigureert
In david, den coninc weert,
De welke, also ic versinde,
Mychol, sauls dochter, minde
Met al ziere herten harde zere,
Waer bi saul, die felle here,
Dede lecghen tallen daghen
Om den goeden david laghen.
Ende mychol halp hem zonder gheluut
Stille teenre veinster huut,
Also dat van danen ghinc hi
Zonder zorghe quijt ende vri.
Dus zal maria, wilt verzinnen,
Doen den ghonen, die haer minnen,
Ende lossen hem bi haerre gracien
Van sviands ende der werelt temptacien.

Laet ons dan in allen zinnen
Marien eeren ende minnen
De welke onse voorvechtighe es
Ende onse middel, zijt ghewes,
Dat zoe ons te behoeden ghewerde
Van allen quaden in der erde,
Ende in den hemel vor ons leden
Gode an licghe met haerre beden.
O god, die dor ons waers gheboren,
Wi bidden, dat ghi wilt horen
Ende vulcomen ooc die bede
Van uwer liever moeder mede,
Ende help haer met uwer moghentheit,
Zo die vecht vor onse zalicheit,
Dat zoe van ons moete weren
Den viand die ons pijnt te deren.

XXXIX

Int capitel nu laetst vorleden
Hebbic u gheseit bi waerheden,
Hoe dat maria, die maghet vry,
Onse werde middellighe zi,
Ende hoe zoe es tonser orboren
In onser vresen, in onser toren;
Ende van altemale, dat ons deert,
Dat bescud zoe ende weert.
In dit capitel zonder waen
Meen ic u te doen verstaen,
Hoe dat cristus zinen vader
Zine wonden toocht algader

Ende anleicht met nerenster beden
Zinen vader voor ons leden.
Ende hoe maria dies ghelike
Onsen here van hemelrike
Hare moederlike borsten toocht,
Daer zoene mede heift ghezoocht.
Verstaet mi wel, in deser ghelike
Dat onse here van hemelrike,
Also ghi hebt gehoort algader,
Uten scote van zinen vader
In der hellen was ghedaelt
Ende zine vriende daer ute ghehaelt,
Dies ghelike, als ic vernam,
Hi weder te hemele clam,
Om dat hi int zoete rike
Voor ons woude bidden ewelike
Ende toghen den vader zine wonden,
Die hi ontfinc dor onse zonden.
Ende dus, al doen wi tenighen stonden
Of tenighen tiden quade zonden,
Wine zullen wanhopen niet des,
Daer wi weten, dat cristus es
Bereed om voor ons algader
Te bidden zinen helighen vader
Ende es altoos van onser mesdaet
Een ghetrouwe advocaet.

Dat god den vader toocht zine wonden,
Die hi ontfinc dor onse zonden,
Dat was ons wilen teere stont
Bi antipater ghemaect cont.
Antipater, ic maex u vroet,
Was een rudder staerc ende goet,
Den keyser vanden roomschen rike,
Die julius hiet zekerlike.
Dese antipater over waer
Was vor den keyser brocht daer
Ende heift hem zelven al ontcleet,
Daer hi voor den keyser steet,
Ende toochde ten selven stonden
Vor al die lieden zine wonden,
Ende hi zeide al openbare,
Dat het gheen noot en ware,
Dat men vochte up zijn stede
Want men wel wiste die waerhede
Bi zinen wonden openbare,
Dat hi ghetrouwe rudder ware.
Als die keyser dus dit hoorde,
Prijsde hi zere zine woorde
Ende zine excusacie mede;
Voor alt volc die keyser zeide,
Zo dat ment hoorde openbare.
Dat hi .j. ghetrouwe rudder ware.
Te rechte, die dit wel anziet,
Es biden rudder god bediet,
Want hi den vader tallen stonden
Bidt voor onse vule zonden,
Voor wien hi staet, ic zeker bem,
Ende zine wonden toocht hi hem
Ende bediet hem wel, dat hi
Een getrouwe rudder zi,
Die zine gheboden zonder waen
Heift vulcomen ende vuldaen.
Om dese redene god de vader,
Die dat anziet dus algader,
Ende merct, alst es anschijn,
Dat hi goed rudder heift ghesijn,
Heiften up gheheven zere
Ende laten niet te doen eere,
Ende wat hi an hem gheert, godweet,
Es hi hem te ghevene ghereet.

Dat onse here, also ict las,
Een ghetrouwe vrome rudder was,
Mach men an zine wonden scouwen,
Hoe hi dor ons was dorhouwen.
Ooc waest goed te ziene, godweet,
Claerlike an zijn bloedich cleet.
Dat cleet, dat hi an dede
Was onse vleesch, dats waerhede,
Twelke vleesch, also ict las,
Duerwont ende duerscuert was,
Niet teenre steden of twee
Maer te vijfdusent ende mee.
Ende in enen tekine van dien,
Als hi themele voer in tanzien,
Zo waren zine cledre albebloet.
Die inglen vraechden, ic maex u vroet,
Also ict int scrifturen lese,
Ende zeiden: wie mach wesen dese,
Wies cleeder scijnen bloedich root?
Des hebwij wonder harde groot,
Want also haer cleeder zijn
Die in de parse tarden den wijn.
Onse here heift gheandwoort
Dese inglen rechte voort
Ende sprac: merct wat ic meene,
Die parse hebbic ghetorden alleene,
Ende vanden lieden al ghemeen
Ne was met hem man ne gheen.
Ende merkelike zo zeidi dan,
Dat met hem ne was nieman,
Want die reine maghet marie
Altoos bi haren kinde bleef zie.
Dese ghetrouwe rudder cristus,
Als hi was rudder ghemaect aldus,
Was hem ghedaen alsulken toren,
Datten een cnecht slouch onder doren.
Ooc zo was hi, merkic albloot,
Ghesleghen metter bitter doot,
Also men an die rudders ziet,
Dat mense inden hals te slaen pliet.
Dese werde rudder cristus dan,
Daer ic die tale of began,
Ontfinc niet enen slach alleene
Maer menighe hurte ende slaghe ghemeene.

Meer slaghen ontfinc hi over al,
Dan ic ghescriven mochte of zal.
Ons heren ors, daer hi up reet,
Was deezelinne, die hi bescreet,
Daer hi palmsondaghe up zat.
Ic zeide u hier voren, dat
Dit was een rudder ./ welc was tvelt.
Daer hi zine bataelge up helt,
Vraechstuut ./ ic zegt di openbare,
Het was die berch van calvare.
Welc was die glavie van onsen here,
Ic zegt di / het was longius spere.
Wat helme stont hem up thooft,
Ene doornine crone, des ghelooft.
Welc was van zinen helme de timmer,
Dat zo willic zecghen ymmer:
Het was die tafle, daer in
Stont ghescreven, verstaet den zin,
Jhesus nazarenus rex judeorum.
Dat screef pylatus al niet zom.
Welc was dat gordel, daer mede
Dat hi ghegrordt was ter stede,
Dan was el niet dan die banden,
Die hem bonden voete ende handen.
Den [scilt die] hi hadde, zeit men huus,
D[at was] dat ghebenedide cruus.
[Die spor]en, daer hi [mede reet],
[Waren] die naglen sca[erp ende wreet].
Dat pansier, dats wa[erhede]
Bedecte al den lechame [mede];
Dit was zine teedre huut,
Die over al den lechame gh[aet uut],
Ende die was dorsleghen al
Met gheeselen, wonden zonder ghetal.
Ende ooc dat precieuse zweert,
Twelk voerde dese rudder weert,
Dat zo was die helighe lere
Ende die predicacie van onsen here.
Ende over zine handscoen yzerijn
Zine handen zere dornaghelt zijn.
Welc was ons heren sciltknecht,
Daer of willic u doen berecht:
Het was maria, die al drouch
Ons heren wapine, als ic ghewouch,

Met groter bitterliken smerte
Ende met compassien in haer herte.
Also die sciltknecht van jonathas,
Die altoos bi zinen meester was,
Ende wildene niet ter noot bezwiken,
Maer hi bleef bi ghetrouwelike;
Dies ghelike zo bleef marie
Altoos bi hem, gheloves mie,
In zine passie ende in zijn noot
Ende ghincs hem niet of toter doot.
Van desen rudder die baniere
Was van tweerehande maniere
Deen helt was wit, dander root.
Biden witten verstaet men bloot
Dat witte cleet, dat es waerhede,
Dat herodes gode an dede.
Biden roden, dats waerheit fijn,
Versta ic dat cleet purpurijn,
Dat onsen lieven here an was
Ghedaen ./ als ic te voren las.
Met desen wapinen in vreimder wise
Dese rudder van groten prise
Heift ghevochten vromelike,
Dat hi verwonnen heift moghentlike
Bi ziere precieuser doot
Al onser vianden conroot,
Die hi, als ic hier voren zeide,
Ende ooc haer macht te niete dede.
Als hi met ziere doot verwan
Alle die helsche vianden dan.
Zo es hi met victorien scone
Gheclommen in des hemels trone
Ende toochde daer zinen vader
Zine bitter wonden algader,
Dien hi nerenstelike na dat
Over onser alre zonden bat.
Ende noch es hi van onser mesdaet
Onse ghetrouwe advocaet,
Ende daer hi bi den vader zit,
Tallen stonden hi voor ons bidt.
Al eist ooc, dat wilt verstaen,
Dat een zwaerlijc heift mesdaen,
Hine zal niet wanhopen des.
Daer wi weten dat cristus es

Onse verbidder ende niement el,
Zullen wij in hem betrouwen wel.
Zijn wij mesdadich allegader
Jeghen den helighen gheest of den vader,
Zo hebben wij cristumme tonser baet,
Onsen ghetrouwen advocaet.
Zijn wij mesdadich inden zone
Ende up ons es vergraemt de ghone
Mids onsen vulen zonden zwaer,
Ene verbiddighe hebwij daer,
Dat es maria, alsoot blijct,
Die niement inder noot bezwijct.

Die zone toocht den vader zijn
Zine wonden, bescrivet tlatijn,
Die hi vanden iueden ontfinc,
Als hi mensche up erden ghinc.
Maria die toocht talre tijt
Hare borsten haren zone ghebenedijt
Ghelijc dat god gheheeten zi
Met rechte antipater, gheloves mi,
Also es zijn moeder maria
Ooc gheheeten antifilia.
O antipater ghetrouwe,
O antifilia, werde vrouwe,
Hoe wel zijn van noden onsleden
Uwe ghebenedide beden.
Hoe zoude in hemelrike desen
Enighe bede ontseicht wesen,

Daer die bedinghe es zo zoet
Over dat de mensche mesdoet!
Hoe mochte de vader goedertiere
Ontsecghen in enigher maniere
Die werde bede tenigher tijt
Van zinen zone ghebenedijt.
Als anziet die vader god,
Dat zijn kint dor zijn ghebod
In de werelt heift ontfaen
Wonden ./ ende pine also ghedaen!
Hoe mocht zulc een zone mede
Ontzecghen ziere moeder bede,
Ende het elken es bekent,
Dat hise als hem selven mint.
Niement ne twivel daer voren,
God ne zal ziere moeder horen,
Die hi bezit met zulker minnen,
Dat hise shemels coninghinne
Maecte ./ ende daer toe heift vercoren
Voor alle, die oyt waren gheboren.

Dit was ons wilen bediet aldus
Biden coninc assuerus,
Welke coninc, als ic las,
Met winen eens verwaremt was
Ende was daer of worden blide,
Ende hi sprac ten zelven tide
Dese woorden, als ic bekinne,
Tote hester der coninghinne

Ende zeide: "hester, nu bidt mien,
Wat ghi mi bidt, zal u ghescien;
Al baeddi ooc zekerlike
Om de helt van minen rike."
Hester die coninghinne na dat
Den voorseiden coninc bat,
Dat hi bescermen wilde dan
Zijn volc vanden fellen aman.
Als dit [die] coninc heift ghehoort,
Dedine hanghen rechte voort
Ende sprac: nu zidi altoos quijt
Des fellen amans ende ghevrijt.
Dese coninghinne, daer ic of las,
Eens arems iueden dochter was,
Ende die coninc hadde dit kint
Voor al des lands kindren ghemint,
Ende hadse ute ziere groter minne
Ghemaect hoghe coninghinne.
Dies ghelike minde onse here
Voor alle maechden marien zere,
Ende heiftse ghemaect weerdelike
Coninghinne van hemelrike,
Ende heift bi hare beden te hant
Ghedaen te nieten onsen viant.
Ooc heift hi hare, alst es bescreven,
De helft van zinen rike ghegheven.
God die heift zijn rike gheheel
In tween ghedeelt / ende teen deel
Hi zelve behouden heift,
Tander hi marien gheift.
Dese .ij. deelen, na scrifturen lere,
Als vanden rike van onsen here,
Daer of es teen gherechtichede
Ende dat ander ontfaermichede.
Bider gherechticheden dan
Dreicht god wijf ende man;
Maria bi der ontfarmicheit
Es ons in hulpen altoos ghereit.
O jhesu, bidt vor ons algader
Goedertierlijc dinen vader
Ende weist onse minlijc behoeder,
Ende hore lievelike dijnre moeder,
Die di an cleift vor ons leden
Met haerre moederliker beden.

XL

Int capitel hier voorscreven
Hebbic u te kennen ghegheven,
Hoe cristus onse behoudre weert
Te gheenen tiden ne cesseert
Van te biddene zinen vader
Over de zondaers allegader,
Ende hoe hi hem toocht zijn wonden,
Die hi ontfinc dor onse zonden.
Voort hebbic u ghemaect vroeder,
Hoe gods ghebenedide moeder
Haer kint met beden an cleift,
Dat hi ons onse zonden vergheift.
In dit capitel, dat ic hier zal
Nu scriven ./ zuldi horen al,
Hoe zere nauwe dat onse here
Die menschen zal examinere,
Ende hoe hi den zondaer wil doemen
Als die uterste dach es comen.
Ende hier of heift onse here
Ons ghegheven goede lere
In ene parable, dats waerhede,
De welke hi den iueden zeide,

Van dat eens gaen woude .j. man
In een rijc verre van dan.
Ende daer zoudi een rijc ontfaen
Ende keren dan weder zaen.
Zine knechten riep hi mettien,
Zinen scat zo deeldi dien
Om de redene, dat hi woude
Dat elc daer mede winnen zoude,
Ende als hi keerde, dat men hem gave
Den scat / ende den wasdom daer ave.
Ziere vaerde zo ghinc dan
Dese voorghenoemde man.
Zijn rijc ontfinc hi eer yet lanc.
Daer na cort zo dede hi ghanc
Te zinen knechte, dien hi ghegheven
Hadde zijn goed ./ dus eist bescreven,
Ende begheerde dien scat, al ./ met zom,
Ende ooc mede den wasdom.
Die hem vele wasdoms gaf
Ende vele loons haddi daer af;
Ende niet zo vele loons hi <g>heift
Die niet zo vele wasdoms gheift;
Die gheenen wasdom gheift te male,
Dien dedi lecghen in groter quale
Ende correngierdene mede
Over zine roukelooshede.
Ende aldus in deser ghelike
Zal doen onse here van hemelrike

In dien dach, zij u bekent,
Als wesen zal dat jugement.
Allen zal hi gheven loon
Na verdiensten inden throon.
Die niet verdient heift in tghevouch,
Het ne werd hem niet ghenouch,
Also ic in scrifturen versta,
Dat hi gheenen loon ontfa
Maer hi werd ghecorrengiert
Als roukeloos ende ghepuniert,
Ende zalzine roukeloosheit bequellen
Ewelike in der hellen.
Ooc zal onse here, also ict weet,
Danne wesen zo over wreet,
Dat hi vreselike zal mayen
Daer hi noyt bestont te zayen,
Want hi zal vanden paghanen
Goed begheren na minen wanen,
Daer nochtan te voren weet hi,
Datter niet ghepredict zij;
Ende aldus zo mayt hi dan
Daer hi te zayen niet began.
Ende des eist recht, dat onse here
Zo vele te meer van ons beghere,
Wien hi bi ziere gracien weert
Zo vele goeder leeren leert.
Ooc eist niet ghenouch, verstaet,
Dat men die quaetheit achter laet,
Maer het hoorter mede toe,
Dat een mensche weldaden doe.
God zal ons toghen zine wonden,
Die hi ontfinc dor onse zonden,
Om die redene, dat wi bi dien
Dan zullen merken ende zien,
Hoe grote passie ende pijnlicheden
God dor den zondare heift leden.
Alle die wapinen ons heren pijn
Zullen jeghen den zondaer zijn,
Ende zine wonden zullen te waren
Wrake roupen up die zondaren.
Alle creaturen zullen dan
Wapine upten zondare doen an.
Die elementen zullen claghen
Over den zondare in dien daghen.

De eerde zal haer beclaghen des,
Dat hi van hare ghedraghen es,
Ende dat zoene heift ghevoet
Met haren vruchten, die waren goet,
Ende hise ondierlijc heift beslaghen,
Als een boom, die niet mach draghen.
Tvier zal claghen ooc om ditte,
Dat het hem gaf licht ende hitte,
Ende hine wilde den maker zijn,
Dat ware licht, niet kennende zijn.
Die lucht zal hare beclaghen das,
Dat zoe tsinen adem bereet was,
Ende hi was gode van hemelrike
Van zinen ghiften ondankelike.
Die inghel, die zijn bewaerre es,
Die zal hem ooc beclaghen des,
Dat hi hem na ziere macht
Dach ende nacht heift bewacht,
Ende hi zonde dede onbekent,
Daer god ende hi was present.
Die moeder der ontfarmicheit,
Die hem nu altoos es bereit,
Die ne zal gheen hulpighe wesen,
Noch gheene advocate desen.
Die alre goedertierste god
Zal lachen ende houden zijn spod
Met hem, die verdoemt sullen wesen,
Die zelve nochtan over desen,
Als wi hier voren hebben verstaen,
Die bitter dood heift ontfaen.
Die duvelen sullen te dien stonden
Ontdecken alle verhoolne zonden,
Die inglen sullen verzecghen al
Die roukeloosheit groot ende smal
Van den duegheden, daer hi
Dickent in ghebreke of zij.
Ende cristus, zijt zeker des,
Die nu zo ghedoochsame es
Jeghen ons ende zo goedertieren,
Zal ons dan hardelijc jugieren,
Dat hi dor gheens helichs bede,
Noch dor niements tranen mede,
Die sentencie zal willen slaken
Noch veranderen in gheenen saken.

Al weende zijn lieve moeder marien
Ende al die inglen, gheloves mie,
Ende zij daer om wilden prighen,
Zo ne zoudzij niet ghecrighen
Eene inkele ziele alleene
Uter verdoemder hoop ghemeene.
Dese grote scaerpheit, godweet,
Van desen juge aldus wreet,
Dat heift ons god gheopenbaert
In dewangelie ende verclaert
In eene parable, des zijt ghewes,
Die van .x. maechden sprekende es,
Daer of datter vive vroet waren
Ende vive zot na mijn verclaren.
Die vroede ne wouden, es mi bediet,
Den zotten gheven olye niet,
Bi welken wel es te verstaen,
Dat die de glorie sullen ontfaen,
Ne zullen den verdoemden boeven
In haer liden niet mede droeven.
Ende sullen hem waernen, dats waerhede,
Die olye der ontfaermichede;
Ende vander wrake, zonder waen,
Die god hemlieden heift ghedaen,
Daer in sullen zij tien tiden
Niet verdroeven maer verbliden.
Die vroede maechden / metten zotten
Begonden te folen ende te spotten
Ende zeiden: up ons durdi niet hopen,
Maer gaet tot hemlieden diese vercopen,

Ende coopter tuwen bouf aldaer.
Dies ghelike, zo weet voorwaer,
Als die uterste dach comt,
Zo sullen zij met den lieden verdoemt
Lachen, spotten ende bordeeren
Die vercoorne zalighe ons heeren
Ende zecghen: ghi hebt vercocht ende ghegheven
Om ydele weilde teweghe leven;
Nu moochdi weder gaen lopen
Tot hem deweghe glorie vercopen,
Ende copen daer ander, of ghi muecht.
Al u aelmoesen ende u duecht
Ende goede werken, die ghi doen mocht,
Hebdi om lieder lof vercocht.
Wat baet u nu hoverdichede
Of ooc ydele glorie mede?
Waer es die lof, der lieder prijs?
Wat profijt of bate hebdijs
In uwen bitterliken vernoye
Vander corter lidender joye?
Als dit die zotten hebben vernomen,
Zocht zij ghenade anden brudegome
Ende baden hem dor ghenade,
Dat hi hem die duere ooc up dade.
Maer zine vonden daer ter stede
An hem gheen ontfaermichede,
Maer hi sprac tot hem wreedelike
"Ic ne kenne u niet, zekerlike".
Dus zalt ten utersten daghe ghevallen
Den zondaren al met allen,
Want zine vinden ontfaermichede
In gode noch in zinen helighen mede.

Hoe god ende in wat manieren
Den mensche ten utersten zal iugieren,
Was ons wilen ghedaen becant
Ten tiden dat ons heren hant
An de weech screef, zijt ghewes:
Mane / tethel / phares,
Daer balthaser die coninc zat
Te ziere maeltijt ende at.
Tbediet van desen .iij. woorden al
Dat [es] divisie / ghewicht / ghetal.
Want gods vonnesse werd te male
Gheordineert al bi ghetale
Ende bi ghewichten, als ict weet,
Ende daer na sullen doen versceet
Ende sullen deen van andren sceeden,
Die goede ende die quade beede.
God zal iugieren die lieden al
Na haerre zon den groot ghetal.
Want hi zal tellen ende merken
Onse woorden ende al onse werken,
Onse peinsen, onse ganc, onse wille
Zal hi weeten lude ende stille
Al die tijt van onsen leven,
Die hi ons hier heift ghegheven,
Dit zal hi merken al, godweet,
Ende hoe wij hebben ooc beleet.
Alle zine ghiften groot ende smal,
Die hi ons gheift, hi tellen zal,
Ende hoe wi beleeden ditte
Ende hoe langhe wise bezitten.
Als hi dese dinghen al
Ghetellet heift / dan hi zal
Dit in ene balanche weghen
Ende weder anzien der jeghen,
Of zi yet weert sijn of doghen
Ende hi zal vor hem allen toghen:
Also zere zal weghen dan
Die halling vanden armen man
Als die rijcheit of die scat
Eens groten heren, ic zecghu dat.
Meer zal weghen te dien stonden
Een halling, ghegheven zonder zonden,
Als met hooftsonden al dat ghelt,
Dattie paeus heift in zijn ghewelt.

Meer zal een pater noster dieden,
Devotelilc gheseit vanden lieden,
Dan zonder devocien een groot deel
Bedinghen ./ of een zouter gheheel.
Ten laetsten volchter an phares,
Dat divisie bediedende es,
Want dat ghetal, also wi lesen,
Van hem die verdoemt sullen wesen,
Zal zijn ghesceeden, des hebsij toren,
Vanden zalighen vercoren.
Dan sullen metten vianden zaen
Die verdoemde ter hellen gaen.
Die goede sullen gaen algader
In die bliscap van haren vader.
Ter welker bliscap zonder blijf
Ons moete bringhen na dit lijf
Die metten vader ende metten gheest
Leift ende regneert in een vulleest,
Ewelike ghelijc te zamen
Als een god ghebenedijt. amen

XLI

Int capitel, dat hier nu
Staet bescreven, hebbic u
Voorwaer ghegheven kennesse
Van gods uterste vonnesse;
Hoe die gherechticheit ons heren
Den mensche zal examineren.

Nu zal ic u doen te verstaen
Hoe dat loon zullen ontfaen,
Waer ende in welker stede,
Die goede ende die quade mede.
Elc mensche, die weldoen wilde,
Hi vonde gode harde milde
In beneficien te ghevene,
Als inder tijt van desen levene,
Daer hem elc in mach verbliden.
Maer, trouwen, in toecomenden tiden
Zo zal onse here, als wi lesen,
Harde zere gherechtich wesen,
Om elken mensche na zijn doen
Te ghevene zijn spensioen,
Dat elken mensche, die quaet doen woude,
Wist hijt ./ hem daer of gruwen zoude.
Om dat de mensche, als hi leift,
Goed of quaet verdient heift,
Ja, niet alleene die lechame,
Maer tvleesch ende de ziele te zamen,
Zo sullen zij dan van gode den vader
In den utersten beede te gader
Wesen gheloont, verstaet den fijn,
Ende elc na der verdienten zijn.
Met cristus vonnesse voornoemt
Die lechamen der lieden verdoemt
Zullen, als scrifturen bewisen,
Leelic uter erden verrisen.
Ende men zal ze pinen moghen,
Ende pine zulzij moeten doghen.
Zo leelic zal, verstaet mi dan,
Verrisen die verdoemde man,
Dat hem sal gruwen ende rouwen
Zijns selves leden an te scouwen.
Der zaligher lechame zullen upstaen
Harde scone ende wel ghedaen,
Ende ne zullen, verstaet tbediet,
Gheene pinen moghen liden niet.
Maer zo die lechamen vanden quaden
Meer met zonden zijn beladen,
Zo vele te leeliker bi waerheden
Zullen wesen al hare leden;
Ende zo die behoudene lieden
Beter zijn, hoort mijn bedieden,

Zo vele te meer haer lechame zal
Dan scoonre wesen over al.
Dat minste kint, dats waerhede,
Dat inden hemel zal hebben stede,
Zijn lechame zal, also wi lesen,
Tienvout claerre dan de zonne wesen.
Ende es dat sake, dat daer een zi,
Die .x. waerf beter es dan hi,
Dese zal, also ment vint,
Tienwaerven claerre zijn dan tkint.
Ende elc zal wesen also voort
Claer na ziere duecht behoort.
Alle die ghone, dats waerheit fijn,
De welke zullen behouden zijn,
Zullen wesen verchiert zere
Met .iiij. ghiften van onsen here.
Deerste ghift int eweghe leven,
Die god den zalighen zal gheven,
Dat zal wesen over waer
Ewelike te wesen daer.
Dander: dat zi niet sullen moghen
Enighe maniere van pinen doghen.
De darde word, dat zij ter wile
Alle zullen zijn zere subtile,
Ja, zo subtijl, dats waerheit,
Dat zij die edele triniteit
Beseffelijc ende al te vullen
In dat leven bekennen sullen,
Twelke ons leden in dit leven
Niet te kennene werd ghegheven.
De vierde es, dat zij in vruechden
Zullen doende zijn in duechden,
Also dat zij, verstaet den fijn,
Nemmer ledich ne sullen zijn.
Niet dat hare beezicheden
Zullen trecken te quaetheden,
Maer doende zijn ten gods ghebode
Ende ten love altoos van gode.
Ende dese .iiij. ghiften weert
Waren wel ghefigureert,
Wilment merken, wilenere
Inden lechame van onsen here,
Dewelke god ./ deweghe waerhede,
Ons ghetoocht heeft zine claerhede,

Als hi hem vor den disciplen zijn
Transfigureerde, verstaet den fijn,
Want zijn precieuse anschijn
Blecte claerre dan tzonneschijn.
Hi toochde ons wel, zo mi dochte,
Wildi dat menne niet pinen mochte,
Ten tiden, als hi in waerre tale
Zinen disciplen ten aventmale
Gaf / daer zij zaten alte zamen,
Tetene zinen helighen lechame.
Zine subtijlheit, merctic das,
Ter stont als hi gheboren was
Van marien /. die nochtanne
Zuver was van allen manne,
Ende behilt ooc al met zom
Onbesmet haer maechdom.
Ooc toocht ons god, zijt zeker das,
Dat hi zere doende was,
Ter selver stont dat hi dor woet
De zee ./ ende droghe hilt zijn voet.
Noch werden die zielen inden throon
Verchiert met .iij. ghiften scoon
Deerste es: kennesse talre duecht.
Dander ghifte / dats ghenuecht,
Die derde ghifte der gods gracie
Dats in duechden contemplacie.
Met desen .iij. ghiften, zo wi lesen,
Zullen die zalighen verchiert wesen,
Maer die onzalighe die sullen
Den donker pit der hellen vullen.
Hem ne werd in haer aerme leven
Gheene goede ghifte ghegheven,
Maer om hare grote mesdaet
Werden zij ewelijc zonder verlaet
Ghecruust met ewelike wee
Ende dat zal duren zo lanc zo mee,
Want zij jeghen den ewighen god
Hebben mesdaen ende zijn ghebod
Te broken qualike daer bi.
Ewelike verdoemt zijn zij,
Nemmer moghen zij doen penitencie
Ende dies behoudzij hare sentencie,
Also dat zij van hare mesdaden
Niet moghen comen te ghenaden.
...
...

Dese wrake gods in fellen doene
Was ons ghetoocht in pharaone,
Dien god dede scade ende wee
Ende walsene in de rode zee,
Om de redene dat hi was fel
Altoos den kindren van jsrahel,
Dewelke bi gods gracien zoete
Die zee leeden drogher voete.
Die verdoemde sullen inden mere
Der hellen zijn met lucifere
Ende zullen met hem ende zinen roten
In de helle zijn besloten,
Daer god niet of zal willen weten
Ende zalse plats met alle vergheten.
O jhesu, sceppre der creaturen,
Laet ons dine vrienscap niet verbueren,
Ende helpt ons van deser pine
Ende van deser clusen verre te zine.
Des biddic di dor die bitter doot,
Die du leeds dor onse noot.
Amen

XLII

In dit voorscreven capitel
Hebbic u gheseit den tytel,
Also ict best can vertellen,
Vander pinen vander hellen.
Niet dat icse zecghen can gheheel,
Ja, nauwelijc dat minste deel.
Ter werelt en es hi niet zo vroet,
Die peinsen zoude in zinen moet
Die pinen vanden helschen slike
Ende vander glorie van hemelrike.
Doch hebbic u gheseit daer af,
Also mi tlatijn over gaf,
Vander helscher pinen dan
Van den besten dat ic can.
Nu zalmen horen in de jeeste
Vander scoonre hemelscher feeste,
Die also goed es, wel verstaet,
Als die helsche pine es quaet.
Ende die bliscap zonder waen
Zullen die zalighe zielen ontfaen,
Anders waer god niet gherechtich,
Waer hi te ghevene niet mechtich
Quaet die quaetheit hebben verdient,
Ende eweghe bliscap zinen vrient.
Zoo groot es dhemelsche glorie dan,
Dat ment vertellen niet ne can,
Zij hebben ooc zo groot beslach,
Dat mense niet ghemeten mach;

Zo wonderlijc zijn zij zekerleken
Dat mense niet can ghespreken;
Ende zo gheduerlijc zonder waen
Dat zij nemmermeer te gaen.
Die grote bliscepen, godweet,
Die god den zinen heift bereet,
Noyt oghe ne zach . no ore mochte
Horen ./ no peinsen enich ghedochte.
Alle zoetheit, gheloves mien,
Machmen daer met oghen zien;
Zoete melodye ende zanc
Luut int ore ende al gheclanc;
Alle lusticheit zonder pine
Es daer ghenoughelijc in te zine;
Zulke zochtheit nieman zach,
Als die men daer tasten mach;
Alle zoetheit ende smake
Vint die ziele die daer gherake:
Zoete luchten, zoete roken
Zijn der smenschen nuese uploken,
Also dat men vint daer binnen
Ghenouchte met alden .v. zinnen.
Daer es minne over al,
Die ewelike gheduren zal.
Wij sullen daer bekennen mede
Gods ons vaders moghenthede,
Des zuens wijsheit dies ghelike,
Ooc zullen wi kennen ghewaerlike.
In die hemelsche zoete stede
Des helichs gheests goedertierhede.
Ende van allen helighen dinghen mede
Werden daer overvloeyentheden,
Ende alle dinghen van quader naturen
Zijn daer ghesloten buten mueren,
Zo datter elken mach zijn te lusten
Ewelike zal men daer rusten
Zonder moeyenesse ofte pine.
Pays staet daer ewelijc te zine,
Ooc ne hebben zij gheenen vaer
Van enigherhande vianden daer.
Die duvelen ne sullen in ghenen daghen
Den mensche daer moghen laghen,
Maer die mensche, die daer gheraect,
Werd in gracien vast ghemaect.

Die werelt zal te gheenen stonden
Den mensche moghen trecken te zonden,
Want die werelt zal hem dinken
Met al haren ghenouchten stinken.
Ende die ziele blijft voort mere
Des vleeschs meester ende here,
Also dat tvleesch met zinen vlecken
Niement ne zal te zonden trecken.
Een mensche werd daer vroet altoos
Zonder te zine gaweloos.
Vrienscepe ende caritate
Werd daer boven alre mate.
Nijt, loosheit met haren treken
Werden daer te male versteken.
Een mensche werd daer talre stont
Zonder ziec te zine ghesont.
De mensche werd daer sterc int goede
Ende nemmermeer ne werd hi moede.
Daer werd licht ende claerheit mede
Zonder enighe deimsterhede.
Rouwe die ne werd daer niet,
Maer alle bliscap zonder verdriet.
Die zielen zijn daer in scoonheden
Zonder enighe leelicheden.
Meerre scoonheit dar ic tellen,
Dan leelicheit es inder hellen.
Zij sullen ooc, dats waerheit fijn,
Altoos rasch ende doende zijn
Te gods dienste tallen daghen
Zonder yet te wesene traghe.
Rijchede ende moghenthede
Werd daer zonder ghebreckelichede,
Ende die rijcheit zonder waen
Ne zijn niet tydelijc, no te gaen,
Als dese doen . maer tallen uren
Zullen zij ewelike gheduren.
Bliscap ende glorie mede
Zal wesen in die zoete stede
Zonder enigherande verwijt,
Zonder wanhagen ende despijt.
Ende die zielen, die daer comen,
Zullen hebben der joncheden bloemen,
Die nemmermeer sullen verdroghen.
Men zal daer niet houd werden moghen.

Daer zal een levende leven zijn
Zonder hende ende zonder termijn.
Van enen man, zo staet bediet,
Dewelke man matusale hiet,
Die langher levede, zo ict las,
Dan yeman die ter werelt was.
Nochtan algader zijn outhede
Ende alle zine jaren mede
Ne zijn ieghen teweghe leven
Niet een oghenblic bescreven.
Die staercheit ende al die cracht
Van sampsoene ./ ende ooc de macht
Die en es daer gherekent niet
Jeghen hare staercheit yet,
Als was zoe groot in sampsoen.
Die scoonhede van absaloen
Zoude in des hemels chiteit
Den zalighen dinken leelicheit.
Saelmoens vroescap ende wijshede
Waer daer gherekent zothede.
Al die raet, verstaet mi wel,
Vanden wijsen Achytofel
Zoude in die hemelsche stede niet
Dan daeshede zijn bediet.
Alle die consten / zijt ghewes,
Die hadde Aristotiles
Ende alle die phylosophen mede,
Waer daer ruutheit ende dorperhede.
Alte male die constenaren
Van vedelen ende van acharen
Prayn / thubalthayn / noema
Ne dogheder twint, al[s ic versta].
Dat hemelsche broo[t dat god] gaf
In die woestine ...
Dat aten die kin[der van Jsrahel]
Dat hem smaken [wonder wel]
Dat zoude in de [hemelsche stede]
Zijn gherekent [voor bitterhede.]
Dat scone erdsche paradijs,
Dat zo zoet es ende zo faytijs,
Dat zoude in hemelrike zijn
Gherekent ene wilde woestijn.
Die weeldicheden, zijt ghewes,
Der werelt / ende Ecclesiastes

Zoude in hemelrike wesen
Bitter als alsene, zo wi lesen.
Dat grote rike casteel ende stat,
Dat teramani de coninc besat,
Dat zoude daer heeten al meswende
Een caerker ende een ellende.
Alte male die grote scat,
Die de here cresiant besat,
Ende al die menichte vanden goede
Ne zoude daer niet zijn dan aermoede.
Elc mensche zal daer zekerlike
Zijn also machtich ende zo rike
Ende riker dan coninc ende keyser mede
Die in de werelt houden stede.
Ende riker, zeicht scrifture aldus,
Dan was cesar agustus,
Dan chyrus of nabugodonosor mede,
Balthazar, alexander, dats waerhede.
Du wards daer staerker in dijn doen
Dan was die staerke sampsoen,
David ende abysay,
Sennaa ende sobothay.
Die zalighe ziele scoonre es
Dan absalon / joseph ende moyses,
Dan judith / ende susanna waren
Rachel / Rebecca / ende sare.
Daer leift men langher, ghelooft das,
Dan enoc, matusale ende helyas.
Du wards daer rasscher, wetic wel,
Dan hercules of azael,
Ja, ende ooc dan die zonne mede.
Du wards vroeder, dats waerhede,
Dan salemoen de wise was,
Of Augustijn, zijt zeker das,
Gregorius ende jheronimus
Ende ooc sinte ambrosius
Of zinte thomaes van Aqui,
Dan enich was vroeder es hi,
Die zine vroescap also besteit,
Dat hi comt te diere chyteit.
Du zies daer gode tallen daghen,
Claerre danne die jonghers zaghen,
Sinte jacob / of sinte jhan
Of sinte pieter die helighe man.

Figure es ons hier of ghegheven
Van saelmoens glorie in zijn leven,
Want wi ne lesen in ghene ystorie,
Dat yement in alsulker glorie
Ende in sulker bliscap leifde mede,
Als saelmoen die coninc dede.
Van niemene vinden wi bescreven,
Die in sulker glorien zijn leven
Hier leedde ende zinen tijt
In sulke feeste, in zulc delijt.
Niement vinden wi ooc mede
Vloeyende in sulker rijchede
Als hi dede, als ic versta.
Die coninghinne van saba
Hoorde alsulke name van hem
Ende trac tote jherusalem.
Ende als zoe daer quam / ende anezach
Die grote bliscap, daer hi <in> plach
In te leedene zinen tijt,
Ende zine over grote jolijt
Ende zine glorie / doe zij zeide:
"Meerre es die glorie ende joye mede,
Dan dat gheruchte, wel verstaet,
Dat van diere bliscap gaet.
Nu proevic wel die waerheit,
Dat mi die helt niet es gheseit."
Dus zeicht de ziele ./ hebbic vernomen,
Als zoe ter glorien es comen

Vanden zoeten hemelrike,
Daer men verblijt es hoghelike:
Dat dusenste deel en es niet
Van diere glorien hier bediet.
Al die lieden groot ende cleene
Vander werelt al ghemeene
Begheerden te ziene dit anschijn
Van saelmoen, den coninc fijn.
Ende daer bi es zo wel bediet
Ons heren anschijn ende el niet.
Aldie bliscap ende vruecht
Vanden hemele ende ghenuecht
In dat anschijn amoreus
Van gode, twelc es zo gracieus,
Ja, zo gracieus, verstaet al clare,
Dat ere ziele beter ware
In der hellen pit te zijn
Ende an te ziene dat scoon anschijn,
Ja, vele beter zekerlike,
Dan te zine in hemelrike
Ende daer gherooft te zine
Vanden scouwene gods anschine.
Eene ziele, verstaet wel dit,
Al waer zoe inder hellen pit,
Zoe ne ghevoelde gheene pijn,
Mocht zoe dat godlike anschijn
Anziene ./ al hadsoe ghemeene
Die pine vander hellen alleene.

Die ander figure zekerlike,
Daer ic dese glorie bi ghelike
Van des hemels zoete jolijt,
Dat mach wesen die maeltijt
Vanden coninc Assueri.
Niet dat zoe yet ghelikende zi
Der minster bliscap ende glorien mede
Vander zoeter hemelscher stede,
Maer om dat zoe was zo scone,
Alst mocht wesen onder den throne.
Zo bi gheliken bedieden wij
Des hemels glorie daer bi,
Niet dat zoe haer ghelijc mach wesen.
Van deser maeltijt wi dan lesen,
Dat niemen in de werelt wijt
Hilt sulke maeltijt tenigher tijt,
Zo groot noch zo eersame
Ende ooc van zo grote name.
Te diere maeltijt niet [alleene]
Die grote gheroupen, a[ls ic meene],
Beede aerme ende ooc [rike],
Mannen / wiven /; dies gh[elik]e
Dus maecte god .j. maeltijt groot
Ende al die lieden hire omboot
Ende zeide: / "comt alle te mi,
Wie dat mijns begherende zi."
Dese maeltijt vanden coninc
Die gheduerde in waerre dinc

Hondert ende tachtentich daghen,
Also scrifture wille ghewaghen;
Maer die maeltijt van onsen here
Die zal gheduren emmermere,
Daer hi ons roupt met zoeter spraken.
Zo wel hem, die daer gheraken!

Die darde figure, die ic ghelike
Der glorien van hemelrike,
Machmen merken, dats waerhede,
In job ende in zijn kinder mede.
Want die kindre ende hare vader
Aten [meer e]nde dicker te gader
Dan enighe, daer wij of lesen.
Scrifture zeicht dat elc van desen
Kindren ./ te bereeden plach
Zine maeltijt up zinen dach
Ende riepen toe haer zustren drie
Ende altoos te gader aten zie.
Bi desen etene ende maeltijt
Verstaen wi themelsche jolijt.
Die zeven zuenen bedieden meest
die .vij. ghiften vanden helighen gheest;
Ende die drie zustren, ic dichte,
Dat drievoudighe ghestichte
Vander ingheliker virtuut.
Ende hier mede hendic huut
Desen bouc te male gheheel.
Maer hier na volcht .j. ander deel

Ende daer of zal ic doen bediet,
Maer tot desen bouc ne behoret niet.
Nu biddic allen, die dit leist,
Of die dit hoort lesen ./ eist,
Dat ic hebbe yet dan die waerheit
Of dat qualike voucht gheseit,
Of mesdicht in enigher manieren,
Dat zij dat willen correngieren
Ende zetten te poynten dat
Also trijm luud ende voughet bat.
Schone moeder gods marie,
Nu ende altoos ghelooft zi die
Ende van hem ghebenedijt,
Lieve vrouwe, ./ die de tijt
Liet werden ./ ende ghemaect heeft
Al dat in der werelt leeft,
Ende al dat es / was / ende wesen zal.
Werde vrouwe, ghi hebt ons al
Ter zalicheden weder bracht
Mids uwer glorieuser dracht.
Al dat ver yeve hadde verloren
Es ons weder bi u gheboren.
Nauwelijc dar ic u zien aen,
Nochtan hopic troost tontfaen
Ende hulpe te miere zalicheden,
Ic die zo diepe bem ghetreden
In der vuulre zonden clijt,
Ende in mine hulpe ghi nochtan zijt.
Ghi die de werelt hier te voren
Hebt verloost, die was verloren,
Ende alle die goeden hebt ghevrijt,
Die laghen inder hellen weewijt,
Ic hope, ghi zult doen an mi
Caritate ende troost . waer bi
Dat mi u zuene mids uwer bede
Trecken zal ter zalichede;
Ende mi doen betren mijn zonden,
Zo dat ic ten laetsten stonden
Moete bringhen scoon ende wit
Mijn vonte cleet al onbesmit
Nichtemeer van zonden /. dan
Alsoot mi god ter vonten al [van]
<Liet van> den priester [liet] doen up thooft:
Zuverheit, die ic hebbe belooft,

Die also te houden in mijn leven
Ende wachten voorder zonden sneven,
Bede nu ende ewelike voort,
Zo dat mijn ziele ter hogher poort
Comen moete, daer talre tijt
Onse pays es ende jolijt.
Ende daer altoos der inglen zanc
Es / ende zoeter snaren clanc,
Flueyten / pypen, al instrument
Te gods love omnipotent.
Cume es ene halve ure daer
Cesseren of zwighen vorwaer,
Maer constic acoort, also ict weet,
Cristus den zinen daer bereet.
Nu biddic u, here, dat ghi mi
Jont ewelike te zine met di.

XLIII

In desen bouc, die hier voor gaet,
Daer in wel ghescreven staet,
Hoe god sciep die menschelichede
Ende zette in ere weelden stede,
Daer hi gods ghebod verbrac,
Waer bi god hem daer ute stac.
Voort hoe dat al .j. langhe stonde
Ter hellen moesten om die zonde
Al die lieden, die na Adame
In menscheliker voorme quamen.
Voort hoe dat onse lieve here
Hier up hadde zo grote dere,
Dat hi zinen enighen zone
Zende huut des hemels throne,
Die hem liet passien ende doden
Om ons te lossene uten noden.
Ende hoe die here goedertiere
Ghedood was / ende in welker maniere,
Ende hoe hi ter hellen trac
Ende der hellen poorte brac
Ende heift doe daer verloost
Ende ooc zoetelike vertroost
Zine vrienden al te gader
Ende leeddese int rijc zijns vader.
Ende hoe hi verrees daer naer,
Ende ooc te hemel voer vorwaer,
Ende hoe die here omnipotent
Zinen gheest neder heift ghesent.
Ende waer marie na zijn dood gheerne
Plach te gane ende te converseerne,
Ende hoe dat onse vrouwe versciet.
Voort zo hebbic wel bediet,
Hoe marie gods grammelichede
Bluscht jeghen die menschelichede.
Hoe zoe ons helpt, dat wi ghescant
Niet ne werden vanden viant.
Voort hoe cristus vor ons algader
Toocht zijn wonden zinen vader,
Ende marie jhesum kerste
Toocht hare ghebenedide barsten
Ende bidt also in diere maniere
Haren lieven zuene, den goedertieren.
Voort hebbic ghegheven kennesse
Van gods utersten vonnesse,

Hoe hi noch tot ons zal comen
Die levenden ende die doden doemen.
Daer na zeidic ende began tellen
Vander pinen vander hellen,
De welke es zere vreeselike
Ende vander glorien van hemelrike,
Die also zoet es, dat verstaet,
Als die helsche pine es quaet.
Dit hebbic al ghedaen bekant,
Also ict ghescreven vant
Warachtelike inder scrifturen,
Ende ooc vanden figuren,
Dewelke ghesciede altemet
Wilenere in dhoude wet,
Die bedieden ende figureeren
Die toecomst entie passie ons heren,
Ende alte male, dats waerheit,
Daer ic hier voren of hebbe gheseit.
Nu pine ic met al minen zinnen
Dit ander deel sboucs te beghinnen
Ende te bringhen te goeden hende.
Nu biddic gode, dat hi mi zende
Zine helighe gracie ende dat hi
Dit verleene te makene mi
Zonder toedoen ende of breken
Ende zonder lueghen daer in te spreken,
Ende ic dit zo moete scriven,
Dat hi gheeert daer in moet bliven
Ende dat oec moet baten mie.
Dese bouc houd deelen drie:
Teerste deel zal bediet gheven
Van ons heren ghetiden zeven,
Daer wine mede sculdich te loven zijn;
Dat ander deel, dats waerheit fijn,
Zal verclaren van .vij. rouwen
Van gods moeder onser vrouwen;
Dat darde deel zal openbaren
Van .vij. bliscepen / ende verclaren
Van onser zoeter vrouwen voorseit.
Willen wij dan die pijnlicheit
Der vreeseliker hellen scuwen,
Daer ons te rechte voor mach gruwen,
Ende comen ter vruechden scone
Vanden zoeten hemelschen throne,

Zo zullen wi gode met allen zinnen,
Zo wi alremeest moghen, minnen
Ende dienen hem ghetrouwelike.
Ende wat dienste zekerlike
Ende servicien, dat wij
Weten dat hem quamelijc zi,
Daer in zullen wi onsen here
Dienen nerenstelike zere.
Nu merct ende verstaet mi dan:
Het was eens een helich man
Ende diende gode van hemelrike
Met goeder herten ghetrouwelike.
Ende in zine celle dat hi zat,
Dese goede man las ende bad
Met goeder herten, wat hi mach,
Nerenstelike nacht ende dacht
Ende dese man bad gode zere,
Als die te wetene hadde ghere,
Dat hem god laten weten woude
In wat dienste, dat hem zoude
Een mensche te gode moghen voughen
Ende dat hem best zoude ghenoughen.
Het gheviel teenen tiden dan,
Dat dese goede helighe man,
Daer hi in ziere celle lach,
Gode onsen lieven here zach,
Die hem dochte tot hem comen.
Ende als hine heift vernomen,
Docht hem, dat hi een cruce drouch
Up zinen hals, dat zere wouch
Ende was tanziene groot ende zwaer.
Tot hem sprac onse here al daer:
Du ne moochs mi in dijn leven
Bequameliker dienst niet gheven,
No bi nachten no bi daghen,
Dan du mi helps mijn cruce draghen,
Dat dus groot es ende dus zwaer.
Die goede man sprac over waer
Lieve here, nu biddic di
Dattu gheweerds te leerne mi,
In wat manieren ic voort an
Die cruce met di draghen can.
Onse here sprac te hem mettien:
Te ghedinkene moetstu plien
In dijn herte die passie mijn

Ende ooc metten monde dijn
Moetstu mi gheven dankelijchede,
Ende vernemen met dinen oren
Al die passie ende den toren
Ende ooc al die pijnlicheden,
Die ic dor di hebbe gheleden.
Up dinen ricghe moetstu draghen
Mijn cruus ./ zo dattu tallen daghen
Dijn vleesch dwings ende castijs,
Dattu zijn meester emmer zijs.
Up dat ons god niet moet doemen
Ende wi ter hellen niet ne comen
Ende toter vreeseliker pine,
Daer den verdoemden in staet te zine;
Maer ter glorien comen daer boven,
Daer die zalighen gode loven.
Hier om laet ons danken sterke
Met herten / met wonde, met ghewerke,
Gode onsen here ./ ende hem lof gheven
Ende lesen deze ghetiden zeven.

Ic danke nu ende talre tijt,
Edele here ghebenedijt,
Jhesus kerst, hemels drochtijn,
Want du bist die behoudre mijn
Ende mijn werde god ./ die mi
Maectes na de voorme van di.

Dies ghi van mi ghelovet zijt,
Here, ghi die te vespertijt
Hebt ghetoocht mi, aerme zondare,
Dine helighe minne openbare
Ende dine jonste wel ghetoocht,
Als du di selven hebs gheboocht
Toter vulmaecter omoedichede,
Exempel ghevende ons daer mede
Van omoeden boven maten,
Als du daer dine jongheren zaten
Ende aten in dat aventmale,
Dwouchs hare voeten altemale,
Die nochtan waren die knechte dijn.
Warachtich god ende here mijn,
Du toochdes alte groot omoet,
Als du dijns verraders voet
Niet ne veronwerdes te dwane
Ende te droghene, na minen verstane.
Helich god ende mensche mede,
Bi diere groter omoedichede,
Die zo over vloeyende zi,
Biddic met goeder herten di,
Dattu wils, here, tallen daghen
Hovaerde van mi verjaghen,
Die moeder es van alre quaethede
Ende van arrogancien mede.
Wilt altoos mijn hoedre wesen,
Ende als ic quite zi van desen,
Zo ghif miere herten, van zonden naect,
Omoedichede ende die vulmaect,
Die ic zo vaste te houden poghe,
Dat ic na desen leven moghe
Clemmen mids der omoedicheit
Toter hemelscher hoocheit.
O zoete / o lieve / o weerde here,
Ic hebbe di te loven ghere
Ende zoude di gherne gheven lof
Van alre dueghet / ende ooc hier of,
Constic di loven, edel here,
Ende dat ics ooc werdich were,
Of dat mijn aerme herte cranc
Di mochte gheven enighen danc
Of ghespreken in enighen zinne
Voor die onpeinselike minne,

Die du mi toochdes haerde wale
In den voorseiden aventmale
Ende in dat helighe communioen,
Daer du mi minne wildes doen.
Want du mi, arem keytive,
In minen cranken, broosschen live
Gaefs te nutten in een spise
Dine lechame in vreimder wise.
Ende mi, aerme zondare,
Die niet werdich tanzien ware,
Te drinkene dijn werde bloet,
Ende noch alle daghe doet
Vanden priesters ten outare,
Also wij gheloven clare.
Wie es zo vroet, wijf of man,
Die zecghen of ghespreken can
Enighen lof zo lovelijc
Die deser minnen zi ghelijc?
Al wildic hondert dusent werven
Mijn lijf om di gheven ende sterven,
Ende zo dickent zonder blijf
Om dinen wille liet mijn lijf
Ende ic daer ieghen spaerde niet,
Nauwelike zo waer dat yet
Jeghen die ghiften wonderlijc
Van di, here van hemelrijc.
Bi desen ghiften, werde here,
Zo biddic di met herten zere,
De welke bes in alre maniere
Zo utermaten goedertiere,
Dat mi dijn helighe sacrament
Moete in mijn laetste ent
Helpen daer ute alre noot
In die wile van miere doot,
Dat mi, als ic van henen sceede,
Te diere zoeter presencie leede.
Twelke mi ende elc ghemeene
Die almoghende god verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneert in een vulleest,
Ewelike ghelijc te zamen
Als een god ghebenedijt. amen.

Ic danke di nu ende talre tijt,
Edel here ghebenedijt,
Jhesus kerst, hemels drochtijn,
Want du bist die behouder mijn
Ende mijn weerde god, die mi
Maectes na de voorme van di.
Dies ghi van mi ghelovet zijt,
Want ghi te complie tijt,
Hebt mi, aerme zondare,
U helighe minne openbare
Yonstelike wel ghetoghet
Als ghi daer toe waert gheboghet,
Dat ghi te dien voorseiden tiden
Zulken anxt dor mi wout liden
Ende vreese vander dood wreet,
Zo dat ghi sturte bloedich zweet
Ende hebt dor des stervens ducht
Dor mi bitterlike versucht.
De minne haddi zo ghebonden,
Dattu dor mine vule zonden
Wildes comen te diere stede,
Daer du wel of wists de waerhede
Dat di die iueden zouken zouden,
Die di ter dood bringhen wouden.
Ende ghi toghede ter stede voorseit
U grote goedertierenheit,
Ons ghevende exempel algader.
Want judase, den quaden verrader,

Ne loochendi niet te diere stont
Te cussene uwen helighen mont.
Hier machmen merken darcheit der iueden,
Die vele aergher waren dan rueden,
Want grote minne, dar ic ghewaghen,
Toochde ghi hem tallen daghen;
Ende nu vinc u der iueden scare
Ende bonden als enen moordenare.
Alle die discipelen, bi waerheden,
Dewelke, di daer te voren zeiden,
Dat zij tot u droughen minne zo groot,
Zij wilden metti gaen inde doot,
Die zijn ghevlooen, als die ontsaghen
Der iueden scare, hoordic ghewaghen,
Ende lieten di here bliven alleene
Onder der iueden hoop ghemeene.
Du bleefs alleene in dat verdriet
Zonder hulpe of zonder yet,
Daer di al tvolc contrarie zi.
Gheen bescuddre ne was di bi.
Ende daer waerstu met onweerden
Met stocken / staven ende met zweerden
Ende met branden ooc ghevaen.
Die materie doet mi verstaen,
Dat zij met scympe ende met gherochte
U, here, also voor annas brochten.
Ende dese voorseide annas
Na dijnre lere vraghende was,
Ende du hebs hem rechte voort
Omoedelike verandwoort.
Ende nochtan zonder zake
Heift di onder dine helighe cake
Een van zinen knechten ghesleghen,
Dattu minlic hebs verdreghen.
O zoete here, dor al dit leet
Ende dor dijn bloedighe zweet
Ende dor dine hande ./ ic die anebede,
Dattu mi absolveers te handen
Van minen zondeliken banden
Ende dat ghi in minen hende
Na dit aerme, broosche ellende.
Wilt tot uwer glorien bringhen,
Daer dinghelen dinen lof zinghen.
...
...

Ic danke di nu ende talre tijt,
Edel here ghebenedijt,
Jhesus kerst, hemelsch drochtijn,
Du bist die behoudre mijn
Ende mijn weerde god, die mi
Maectes na de voorme van di.
Van mi zi di ghebenedijt,
Want ghi ter rechter middach tijt
Hebt mi, aerme zondare,
Wel ende jonstelijc openbare
U godlike minne <hebt> ghetoocht,
Als ghi daer toe waert gheboocht,
Dattu doe wouds over huus
Wesen gheiugiert ten cruus,
Ende ghecruust in groter noot
Ende zo gheiugiert ter doot.
Alstu, here, warachtich god,
Dus waers versproken ende bespod,
Dwouch pylatus zijn handen na desen,
Als dies onnosel wilde wesen
Van dijnre dood / nochtan daer nare
Jugierde hi di openbare
Ende gaf sentencie, als die woude
Dat men di crucen zoude.
Die iuden namen bi waerheden
Dijn cruce ./ twelke zij leiden

Uptie helighe scoudren dijn,
Omme dattu / orcond tlatijn,
Dat cruce draghen zoude ter stat
Calvarien ./ daer zi di dooden na dat.
Twelke zij daden, dats waerheit,
Om di te doene meerre leit.
Als zij quamen ten berghe calvare
Namen pylatus Rudders dare
Dinen lechame, zeidmen mien,
Ende up dat cruce leidsij dien.
Ende hebben di zere doen doghen
Ende met coorden huut ghetoghen
Ende gherecket zo onzochte,
Dats elken mensche ontsinnen mochte.
Daer na dorsloughen zij onzoete
Dine hande ende dine voete
Met scaerpen naglen yserijn;
Hoe mochte meerre passie zijn!
Daer na alstu dus waers ghehecht,
Hebsij dat cruce up gherecht
In de lucht harde hoghe na dat,
Also men doet der moorders rat.
Daer hingstu an, wellieve god,
Ende hoe hebsij di daer bespot!
Ten selven tiden hebstu, here,
Bewijst dine minne zere
Ja, die meeste minne in desen,
Daer men of heift horen lesen,
Alstu voor die viande dine,
Die di daden alle die pine,
Baeds dinen hemelschen vader,
Dat hi hemlieden algader
Haer zonden, die zij daden /. verliet,
Want wat zi daden, wisten zi niet.
Noch haddi, wel lieve here,
Den rouwe also groot of mere,
Als ghi uwer moeder zaghet.
Zo bedrouft ende verbaghet
Dor die passie ende die pine,
Die zoe zach in den live dine,
Ende dattu vanden iueden quaet
Zo jamerlike waers beghaet.
Die jueden peinsden in haer ghedochte,
Hoe men di meer pinen mochte

Ende om te meersene dijn wee,
Brochten zij daer dieven twee
Of twee quade moordenaren.
Dat latijn wil mi verclaren,
Dat zij uwen lechame uphieven
Ende hinghen tusschen die .ij. dieven,
Alstu waers gheselle van desen
Of prinche van hem hads ghewesen;
In groter aercheden zi dit meenen.
O here, ghi toochde daer den eenen
Moordenare ./ al daer ter stede
Dine grote ontfarmichede,
Dien ghi int hende van zinen leven
Zulc berouwen hebt ghegheven,
Dat hi u om ghenade bat
Ende ghi daed hem ghenade na dat.
Ghi sult zeiddi /. des bem ic wijs,
Met mi zijn heden int paradijs.
O zoete here omnipotent,
Ic biddu dor dat jugement:
Dat di pylatus heift ghegheven,
Daer du bi liets, here, dijn leven,
Ende dor die pine, zoete vrient,
Die zij di daden onverdient,
Dattu mi ten utersten daghe
Verlos vander zwaerre plaghe,
Die ewelike staet te liden
Der lieden vander luchter ziden.
Ende bringt bi der ghenaden dijn
Int gheselscap van hem, die zijn
An die zide ter rechter hant,
Wiens glorie niement es bekant,
Dat zoe zo groot es ende zo rike
Ende gheduert ewelike.
Twelke den lieden al ghemeene
Die almoghende here verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in .j. vulleest
Ewelike ghelijc te zamen
Als een god ghebenedijt . amen.

Ic danke di nu ende talre tijt,
Edel here ghebenedijt,
Jhesus kerst, hemels drochtijn,
Du bist die behoudre mijn
Ende mijn werde god, die mi
Maectes na de vorme van di.
Van mi zij di ghebenedijt,
Want ghi ter rechter noene tijt
Hebt mi, aerme zondare,
Jonstelike ende openbare
Dijn helighe minne wel ghetoocht,
Als ghi daer toe waert gheboocht,
Dat ghi uwen gheest ghegheven
Ende dor mi woud laten tleven.
O lieve here van hemelrike,
Daer claechde ghi bitterlike
Ten tiden, dat ghi riept: hely,
Hely, lamazabathany?
Dats te zecghen: mijn god, mijn god,
Twi laetstu mi in deser not?
Nochtan ne dede hi, zo ict weet,
Te gheenen tiden van di ghesceet.
Daer na, goedertieren here,
Zeidstu, dat di dorste zere.
Dats te verstaen voor waerhede:
Na des menschen zalichede.
Ende die iueden, die dit hoorden,
Waenden verstaen bi dien woorden,

Dat di dorste natuerlike.
Doe namen zij wreedelike
Bitter myrre ende wijn,
Galle ende ooc zuer azijn.
Dat gaven zij te drinken di.
Ende alst ghesmaect van di zi,
Ne woudi dies drinken niet,
Ende zeit, aldus es mi bediet,
Het es vuldaen altemale.
Met vele scympigher tale
Blasphemeerden zij di, here.
Al dat zij in enighen kere
Consten peinsen in scere, in spod,
Daer mede foolden zij di, god,
Ende bescympten di algader.
Daer na bevaelde uwen vader
Uwen gheest ende liet tleven
Ende hebt u dus ter doot ghegheven.
Daer na quam een ridder blent
Die longius hiet, es mi bekent,
Ende stac in dine helighe zide
Met ere glavie ene wonde wide,
Ende heift also in waerre woort
Dijn ghebenedide herte dorboort,
Ute welker wonde dat doe woet
Beede water ende ooc bloet
Te gader, alsoot was anschine,
Tonser ziele medicine.
Alle creaturen sceenen te liden
Met dijnre passien tien tiden
Ende sceenen droevende mede
Om dine grote pijnlijchede.
Die zonne liet haer scijnen staen,
Die steenen cloven zonder waen,
Die erde bevede tier tijt
Over alle de werelt wijt,
Vele graven ondaden met desen,
Daer die doden huut verresen.
O alre goedertierste here,
Ic biddi zonderlinghe zere
Bi diere pine ende diere noot
Ende bi dijnre bittre doot,
Dat mi uwe duecht instiere,
Uwe gracie goedertiere,

Dat ic di met allen zinnen
Ende met herten zo moet minnen,
Ende dat ic di, edel here zoete,
Zo bequamelijc dienen moete,
Dat ic na dit zware ellende
Der werelt / ende na mijns levens hende
Ter glorien comen moet daer boven,
Daer di alle zalighe loven.
Twelke al den lieden ghemeene
Die almoghende here verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in .j. vulleest
Ewelike ghelijc te zamen
Als .j. god ghebenedijt. amen.

XLIV

Tvoorgaende capitel binnen hout
Vander dankelijcheden .vij. vout,
Die wij scoudich te zecghen zijn
Gode voor zine bitter pijn,
Die hi dor onsen wille leet
Ant cruce, daer hi vor ons street
Jeghen den quaden helschen viant,
Die ons hadde in zinen bant.
Maer dits een capitel, daer ic in
Toghen zal na minen zin
Ende scriven in waren lessen

Van .vij. scone groetenessen,
Die wij zullen onser vrouwen
Zecghen voor .vij. bitter rouwen,
Die zoe leet, also ic vinde,
Dor die passie van haren kinde.
Ghelijc dat gode van hemelrike
Es harde wel bequamelike,
Dat men ghedinke ziere pijn
Ende der heligher passien zijn
Zo eist ghenoughelijc onser vrouwen,
Dat men hare pine ende rouwe,
Die zoe hadde van onsen here,
Overpeinse ende meditere
Ende men haer danc zecghe over dese.
Van enen man zo ic hier of lese,
Die was, also die jeesten verclaren,
In dordine vanden predicaren,
De welke gode, als ic bekende,
Met goeder herten zo zere minde,
Zo dedi ooc, orcondet tlatijn,
Marien der moeder zijn
Met allen zinnen, zo hi meest mochte.
Wat hi peinsde of wat hi dochte
Van ons heren passie het al was
Ende van ziere pine, als ict las,
Ende ooc peinsdi, bem ic vroeder,
Vander droufheit die gods moeder
Hadde ./ van dat zoe haer kint
Zach ghepassijt ende ghepijnt.
Dese goede helighe man
Lach met nerensticheden an
Met beden onsen lieven here
Ende bad hem zonderlinghe zere,
Dat die hemelsche drochtijn
Van ziere bitterliker pijn
Ende van ziere pijnlijcheden,
Die hi up erdrike heift leden,
Hem wilde laten ghevoelen wat.
Zo langhe dat hi gode bat,
Dat god van hem heift ghehoort
Zine devotelike woort
Ende heift den goeden man tere stont
Vriendelike ghemaect cont
Van zijnre bitterliker pijn

Ende daer of een lettelkijn.
Doe docht hem eens, orcond tlatijn,
Dat die handen ende die voeten zijn
Leeden harde bitter doghen
Ende waren gherect ende ute ghetoghen
Ende dornaghelt, dats waerhede,
Met yzerine naglen mede,
Ende des doochden die leden zine
Utermaten grote pine.
Dese goede man voorwaer
Bad met goeder herten daer naer
Gods moeder, der werde vrouwe,
Dat zoe hem van haren rouwe
Ende van haren groten verdriete
Een cleen deelkin weten liete.
Als hi dus dese bede doet,
Doe docht hem in zinen moet,
Dat tot hem quam ter vaert
Een harde lang scaerp zwaert,
Dat met groten rouwe ende smerte
Dorstac ende sneet zijn herte.
Ende dese helighe goede man,
Daer ic te voren af began,
Heift met ziere goeder bede
Ende met zinen orizoenen mede
An onsen here also verdient,
Dat hi also wel es zijn vrient,
Dat hi ghecreech bi gods gracie
Die godlike revelacie.
Laet ons exempel nemen an desen
Ende gode also gherne lesen
Vor zine pine dese dankelichede,
Daer ic u hier voren of zeide;
Ende ziere moeder glorieus
Dese grotenesse precieus,
Dewelke ic u scrive claer
Int capitel, dat volcht hier naer.
Dat wi bi deser heligher groeten
An onsen here verdienen moeten,
Dat alle droufheit in dit leven
Van ons moet zijn verdreven,
Ende dat wi moeten na desen
Corten leven ./ verhuecht wesen
Daer boven ende met gode verzamen.
Dies jonne god ons allen. amen.

Ic groetu marie met allen zinnen,
Werde hemelsche coninghinne,
Goedertieren moeder ons heren.
Du bist na der scrifturen leren
Goddinne ende zuver maecht;
Ghi zijt, die den droeven bejaecht,
Die hier in desen dale sneven,
Troost ende hulpe in dit leven.
Ic biddu, werde, zoete vrouwe,
Bi altemale den bittren rouwe,
Die ghi, als scrifture toocht,
In dit leven hebt ghedoocht,
Ende hebt in de werelt leden
Menichfoudighe pijnlicheden,
Dattu mi, wel reyne wijf,
Die bem een zondich keytijf,
Wilt helpen bi uwer gracien
In al minen tribulacien,
Ende ne wilt veronwaerden niet
Mi te troostene, wats ghesciet.
Al eist vrouwe ghewaerlike,
Dat ghi pine bitterlike
Menich waerf ende anxte mede
Up dese werelt hebt gheleden,
Nochtan haddire in dit leven
Zonderlinghe meest zeven.
Ghi hadt, edel, werde vrouwe,
In dit leven den eersten rouwe,
Als ghi hoordet, reyne marie,
Inden tempel die prophecye,

Die u propheteerde dan
Symeon die oude man.
Ghi deed, [vrou]we, zonder wanc
Blidelijc [uwen] tempelganc.
Ter [kerke ghi ghinc] met groter joye
Maer [ghi keer]de met vernoye
Om [die pro]phecye leide
[Van den zweert, daer] symeon of zeide,
[Die prophete]erde daer ter stat,
[Waer u bli]scap groot om dat
[Door rou]we u bliscap cort
In groten rouwe verkeert wort
Dor die bootschap over waer,
Die dhoude symeon al daer
Propheteerde van den zwaerde,
Twelke vrouwe, als hi verclaerde,
Zoude in toecomenden tiden
Van rouwe dor u herte liden.
Van welken woorden, werde vrouwe,
Ghi ontfingt niet cleenen rouwe,
Maer droufheit ende grote smerte
Ontfingdi daer of in u herte.
Dat meenen deser woorden fel
Vrouwe, die verstondi wel,
Ende dies drouchdi voortwaert meer
Altoos in u herte zeer.
Bi desen groten rouwe van u,
Werde vrouwe, zo biddic nu,
Dat ghi vor mi bid inden throne
Uwen ghebenediden zone,
Dat hi bi ziere passien groot,
Bi ziere pine, bi ziere noot,
Mi moet bringhen na dit ellende
Ende na des levens hende
Ter bliscepen in hemelrike,
Die gheduren zal ewelike,
Twelke den lieden al ghemeene
Die almoghende here verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden trone
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in .j. vulleest
Ewelike ghelijc te zamen
Als .j. god ghebenedijt. amen.
|115c| Ic groetu marie met allen zinne,
Werde hemelsche coninghinne,
Goedertieren moeder ons heren,
Ghi zijt na der scrifturen leren
Goddinne ende zuver maecht,
Ghij zijt, die den droeven bejaecht,
Die hier in desen dale sneven,
Troost ende hulpe in dit leven.
Die ander droufheit, werde moeder,
Die haddi / als ic bem vroeder,
Als u die droufheit moest ghescien,
Dat ghi moest in egypten vlien

Om herodes grammelichede,
Die uwen zone zouken dede,
Om dat hine doden woude.
Ende als dit ghevallen zoude,
Waest joseppe voorseit wel
Bi gods vorzien van den inghel,
De welke zeide: nem dat kindekijn
Ende ooc mede die moeder zijn
Ende maec di ghereet te hant
Ende vlie in egypten lant,
Want herodes, die felloen,
Zal dit kindekin zouken doen
Om te dodene over waer.
Dese woorde ende dit doen zwaer
Van herodes ./ heift tiere stont,
Vrouwe, u herte zere ghewont

Ende gaven u, werde vrouwe voorseit,
Uwer herten grote droufheit
Ende ghi moest laten uwe maghen
Ende uwe kennesse, hoordic ghewaghen,
Ende vlien bi nachte in groter pinen
In dat lant der sarrasinen.
Met zo over groter wreethede
Die felle herodes zouken dede
U kint al omme, es mi bekant,
Harentare in der iueden lant.
Ende heifter om hem zonder waen
Veertich dusent doen verslaen.
Dit dede doen die putertiere!
O du vrouwe goedertiere,
Die varen moest in een vreimt lant,
Daert di was al ombekant,
Daer du no hads vriende no maghen,
Noch die bi di te zine plaghen
Of van diere kennesse waren.
Die scrifture wil mi verclaren,
Dattu daer doghets grote armoede
Ende ghebrec van erdschen goede.
U kint ende ghi, godweet,
Ne hadt mallic maer een cleet
O werde, helighe ymage,
Dese droufheit ende peilgrimage
Ghedoghede ghi over waer
Langhe tijt, wel .vij. jaer,
Also ict inden latine las.
Daer na, als herodes dood was,
Zo dadi tuwen lande keer
Met cristumme, daer ghi wuende eer,
Ende met joseppe uwen man.
Bi deser zwaerre droufheit dan,
Moeder gods wel goedertiere,
Zo biddic u ende supplijere,
Dat u ghelieve met ghenende
Te bidden uwen enighen kinde
Met nerenster bede zonder sparen,
Over mi ende alle zondaren,
Dat hi ons in desen weghe
Verleene zo vulmaecten zeghen,
Dat ic mi voor sviands crachte
Behoede mids zier heligher wachte.
...
...

Ghi droevede ende weende mede
Nacht ende dach, dats waerhede,
Also langhe als ghi moest derven dien
Zone ./ met oghen an te zien.
Ach, hoe hart ende hoe steenin
Zoude des menschen herte zijn,
Die uwer groter droufhede
Met herten niet mede ne lede.
Bi deser droufheit ende rouwe
Biddic u, wel zoete vrouwe,
Dat ghi uwen lieve zone
Wilt vor mi bidden, dat de ghone
Ghewerde in mijn hulpe te zine
In allen vernoye in alre pine
Ende in al mijnre noot,
Ende in die wile miere doot
Moete ontfanghen zalichlike
Mijn ziele in zijn zoete rike,
Twelke den lieden al ghemeene
Die almoghende here verleene
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in een vulleest
Als een god ghelijc te zamen
Ewelijc ghebenedijt amen.

Ic groete u maria met allen zinnen,
Werde hemelsche coninghinne,
Goedertieren moeder ons heren,
Ghi zijt na der scrifturen leren
Goddinne ende zuver maecht,
Die den zondaren bejaecht,
Die hier in desen dale sneven,
Troost ende hulpe in dit leven.
Die zevenste droufheit, werde moeder,
Die haddi, des bem ic vroeder,
Dat ghi zo langhe waert bleven
Ende moest bliven in dit leven
Ende in dese werelt daer nare,
Dat god te hemel was ghevaren.
Vrouwe, ghi waert onghedouve,
Ghi weende ende ghi waert drouve,
Alse langhe als ghi, werde maecht,
Uwen zone nietmeer ne zaecht.
Ach wat begherten haddi dien
Met oghen weder an te zien,
Die ghenoughelijc es tanscouwen
Ende dies ghi derven moest met rouwen.
Ach met hoe bitter zere
Verbeyde ghi onsen here,
Met wat begherten ende intencie
Verpeinsde ghi u skints presencie,
Die ghi ontfinct onbesmet, bequame
Ende zonder pine droucht in uwen lechame,
Ende dien ghi baersde onbesmet
Ende voede met uwer melke met.
Met wat tranen bewandelde ghi mede
Altemale u zoons passie stede,
Met wat cussene ende helsene met
Verpeinsde ghise wel ende bet.
Die steden plaechstu te visiteren,
Daer gheboren was onse here,
Ende daer hi ooc was ontfaen,
Of daer hi ghedoot was zonder waen.
Daer verraden was ende ghevaen god,
Ghebonden, bespuwet ende bespod,
Ghegheyselt, ghecroont, ghedood daer naren,
Ende daer hi was up ghevaren.
Alle dese voorseide stede
Ende vele andre bi waerheden

Versochti, als scrifture zeit,
Met weenen ende met droufheit.
Bi desen bitterliken rouwe,
Zo biddic u, wel zoete vrouwe,
Dat ghi bidt uwen zone, dat hi
Bi ziere goetheit verloosse mi
Van deser werelde droufhede
Ende bringhen te zinen vrede.
Twelke den lieden al ghemeene
Die almoghende here verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in .j. vulleest,
Ewelike ghelijc te zamen
Als een god ghebenedijt. amen.

XLV

Hier beghint dat leste deel
Van desen laetsten bouc gheheel
Ende spreict van bliscepen .vij.,
Die marie hadde in dit leven,
De welke wij sullen te haerre ere
Met devocien eeren zere,
Dat die vianden niet verbliden
In onse droufheit tenighen tiden.
Hoe goed ende hoe bequamelijc
Dat gods moeder van hemelrijc

Dese dienst [es] ende dese lof,
Exempel hebben wij hier of
Van enen priester, daer ic of las,
Die tot marien devoot was.
Dese priester, dese helighe man,
Daer ic hier nu of began,
Plach die bliscepen van marien
Menichfout, des dar ic lyen,
Te verpeinsene in zijn ghedochte,
Also hi devotelicste mochte,
Ende plachse te eerne mede
Met goeden zanghe, met zoeter bede,
Ten alre besten, dat hi mach.
Nu gheviel up eenen dach,
Dat hi met ziecheden wert bevaen,
Zo dat hi stervens was in waen.
Ende hi began ten selven stonden
Te verpeinsene zijn zonden,
Ende als hi die hadde over zien,
Wart hi droevende zere van dien,
Dat zo bezondich was zijn lijf,
Ende sprac them selven: ach keytijf,
Wat zal ic zecghen ter andwoort,
Als ic zal comen rechte voort
Ten vonnesse van gode almechtich,
Die zo wreet es ende gherechtich,
Daer ic rekeninghe zal gheven
Van alden werken van minen leven,
Van woorden ende van ghepeinse mede
Ende van des tijts gawelooshede?
Ende rechte voort daer nare
Wart die goede man gheware,
Dat onse vrouwe quam te dien.
Ooc heift hi an hare verzien,
Dat zoe quam om zijn troost te zine
Met zoeter voos / met bliden anschine,
Ende sprac toter zelver tijt
Tot desen man / verblijt, verblijt,
Goede zuene ende ghemint,
Ne wilt droeven niet een twint.
Ic come di te troosten al bloot
Nu in dijnre uterster noot.
Du hebs mi dicken in dit leven
Bequameliken dienst ghegheven

Met dattu dickent daets zo zere
Minen bliscepen alsulke eere.
Dat men ghedinket tenighen tide
Miere bliscepen /. ic des verblide,
Dat mense leest, zingt of hoort
Of vertrect / verstaet die woort.
Ende om dattu die bliscepen mijn
Aldus ghedinkende hebs ghesijn
Ende ghedaen zo grote eere,
Zal ic di nu eeren zeere
Ende gheleeden die zonder fijn
In deweghe blisceip des zuens mijn.
Hier bi zullen wij gherne eeren
Dese bliscepen ende reciteeren
Ende lesen ende zinghen over waer
Dese bedinghen die hier volghen naer.

Maria moeder gods, verblijt,
Want ghi in weeiden rike zijt,
Want dinen bliscepen groot
Was noyt ter werelt dijn ghenoot.
Vrouwe, ic bem wel zeker des,
Dat gheen man zo wijs en es,
Die uwe grote bliscepen al
Te vullen zecghen mach of zal,
Maer boven dandre bliscepen meest
Pine ic met al miere vulleest
Te eerne bliscepen zevene
Die ghi had in uwen levene.

Die eerste bliscap zekerlijc
Die was groot ende onpeinselijc
Ende van vruechden harde groot,
Doe u onse here god ontboot
Bi grabiel, die di dede horen,
Dat onse here di hadde vercoren
Boven altemale die wijf,
Die ye ter werelt ontfinghen lijf.
Ende dat hi dor ons woude ghetemen
An di menschelike vleesch te nemen.
Ende als du dus hads ghehoort
Vanden inghel dese woort,
Ende uwe ziele daer toe consent
Hadde ghegheven . es mi bekent,
Den boodscepre van deser dinc,
U helighe lechame doe ontfinc
Den levenden gods zone also houde,
Die daer in u dalen woude.
Dus es u lechame, als ic merke,
Gherekent bi der heligher arke,
Die vanden houte ghemaect was,
Dat chethijn hiet, also ic las,
Daer ic u wel of dede horen
In den eersten bouc hier voren
Ende dijn ziele beteekent mede
Die guldine cruke, daer ic of zeide.
In dese cruke ende arke / elc versta,
Zo was hemels broot manna.
In di was levende hemels broot
Dat neder daelde in dinen scoot
Vanden hemele . waer bi ic dan
Versta u kint, god ende man.
Die bediedde, vrouwe goede,
Wileneer die droghe roede,
Dewelke bloeyede om aarons bede;
Tvlies van gedeoene mede,
Dat hi begherde te ziene nat
Van shemels douwe ./ di bediet dat.
Die voorseide droghe roede, die bloeyede
Jeghen nature ende groeyede
Uter ghiften gods speciale,
Ende du waers bevrucht te male
Bi shelichs gheest wilcueren
Boven den lope der natueren

Dit vlies, daer ic of zeide, dat
Van shemels dauwe wart nat,
Daer al die erde / es mi bekent,
Droghe bleef, diere lach omtrent.
Ende du, edele vrouwe weert,
Waers van onsen here begheert.
Boven allen vrouwen hi u minde
Ende waers vervult met gods kinde,
Ende gheene vrouwe levende was,
Die werdich mochte wesen das.
Des mach men di met rechte scriven:
Ghebenedijt onder alle wiven.
Bi deser bliscap ende vruecht
Biddic u, vrouwe, dor uwe duecht,
Dat ghi bidt uwen lieven zone
Over mi . waer bi die ghone
Mi in minen lesten tiden
Moete ghewerden te verbliden,
Ende hoeden mi in die leste noot
Voor der zielen eweghe doot.
Twelke den lieden al ghemeene
Die almoghende here verleene,
Jhesus kerst, marien zone,
Die metten vader inden throne
Ende ooc metten helighen gheest
Leift ende regneirt in een vulleest,
Ewelike ghelijc te zamen
Als een god ghebenedijt. amen.

Ons heren jhesus moeder goet
Verblijt, ende weest ghegroet,
Die bi der zonne bediet es,
Want dijn helighe lijf vul es
Van bliscepen, reyne beilde,
Ende ooc mede van groter weilde.
Maer werde moeder, ic weet albloot,
Dattu hads ene bliscap groot,
Als ghi uwer nichte elyzabeth
In uwen aerme naemt alte met.
Ende zoe ooc bevrucht was dan
Met haren zuene sinte jhan,
Ende dat kint van vruechden bequame
Verblijdde in ziere moeder lechame.
Dine helighe ziele magnificeerde
Gode menchfout ende eerde
Ende dijn gheest die verblide
In dinen god ten zelven tide.
Dijn ghebenedide mont
Zanc van bliscepen te diere stont.
Dijn zuver lechame was een vat
Van balsamen, ic weet wel dat,
Daer god onse here, dats waerheit,
Zine hemelsce balsame in had besteit.
Du bes vrouwe die vierighe doren,
Daer ic of zeide hier te voren,
Dat hi vul van viere was
Ende nochtan groene bleef, als ic las,
Ende du drouchs gode ./ nochtan daer om
Verloorstu niet dijn maghedom.
Du bes dat besloten hovekijn,
Daer alle die goede crude in zijn.
Dijn sloteldragher was el gheen
Dan die drievoudich es / ende een.
Een zuver wijf heift di bediet,
De welke nabygail hiet,
Die in haren scoot david
Queecte ende bleef onbesmit.
Ende ghi queecte, dats ware dinc,
Neghen maenden shemels coninc
In uwen helighen lechaem dan
Ende ghi bleeft onbesmit nochtan
Altoos ./ ende zuver maecht.
Hoe dat ghine ontfaet ende draecht
...
...